

H. Gr.

57.

H. Gr. 57 ●

Ballendas

MB: 472, 1

ANTONIOY N. BALLANΔA

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΚΥΘΟΥ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΚΑΘ' ΗΜΑΣ

ΣΧΕΤΙΖΟΜΕΝΗ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΤΩΝ ΟΜΟΤΑΓΩΝ

ΝΗΣΩΝ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΚΟΥΣΟΥΛΙΝΟΥ

Παρά τῷ Ναῶ τῶν Ἀγίων Θεοδώρων

1896

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION
1907

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION
1907

ΤΩ,
ΚΩΝΣΤ. ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΩ,
ΑΡΧΙΑΤΡΩ,
ΑΝΔΡΙ ΑΞΙΑΓΑΣΤΩ.

ΠΟΛΛΑΧΩΣ ΕΜΕ ΕΥΕΡΓΕΤΗΣΑΝΤΙ ΚΑΙ ΕΝ ΤΕΛΕΙ
ΤΑ ΜΕΓΙΣΤΑ ΣΥΝΤΕΛΕΣΑΝΤΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΚΔΟΣΙΝ
ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΑΥΤΗΣ
ΑΝΕΘΗΚΑ ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥΤΟ
ΕΙΣ ΕΝΔΕΙΞΙΝ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΑΥΤΟΝ ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗΣ ΜΟΥ
ΚΑΙ ΑΓΑΠΗΣ ΑΔΕΛΦΙΚΗΣ

Ο ΣΥΓΓΡΑΨΑΣ
ΑΝΤ. Ν. ΒΑΛΛΗΝΔΑΣ

RENTAL CONTRACT

1914

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΚΥΘΝΟΥ

Ἐν ἔτει 1882 ἐκδώσας τὰ Κυθνιακὰ ἤτοι τὴν Χωρογραφίαν καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς Κύθνου, εἰ καὶ πολλὰς ἀτελείας εἶχε τὸ τὸ ἔργον, δὲν ἡστόχνησα φαίνεται ἐντελῶς τοῦ σκοποῦ δι' ὃν ἔγραψα. Λίαν ἐνθαρυντικὴ εἶνε πλὴν τῶν ἄλλων ἡ κρίσις ἡ γενομένη μακρόθεν παρ' ἀνδρὸς ἀμερολήπτου, ἡ τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ τῆς ἐν Καινιξβέργῃ τῆς Πρωσίας ἀκαδημίας Γ. Hirschfeld, ὅστις τῷ 1886 μοὶ ἐπέστειλε τὰ ἑξῆς.

« Ἀξιότιμε φίλε κ. Βάλληνηδα,

Πρὸ δεκατεσσάρων ἡμερῶν περίπου ὁ κ. Weber μοῦ ἔστειλε τὸ ἔργον σας τὰ Κυθνιακὰ, διὰ τὰ ὅποια σὰς εἶμαι εἰλικρινῶς πολὺ ὑποχρεωμένος. Εἶνε πολὺ κρίμα μάλιστα ὅτι τέτοια συγγράμματα τόσον σπανίως ἔρχονται εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅπου ὅμως τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἐπιστημόνων εἶνε μέγιστον. Καθ' ὅσον ἀφορᾷ ἐμένα πρὸ πολλοῦ ἤδη ἤρχισα νὰ συλλέγω νεοελληνικὰς μονογραφίας τοπογραφικοῦ χαρακτῆρος, καὶ τὸ ἔργον σας μοῦ ἤλθεν ἀληθῶς πολὺ εὐάρεστον.

Μὴν φοβεῖσθε ὅτι εἰς Γερμανίαν τις θὰ ἐρωτήσῃ ἂν ἦνε τοῦ κόπου ἀντάξιον ἡ συγγραφή καὶ ἀνάγνωσις συγγραφῆς περὶ νήσου μικρᾶς καὶ ἀφανοῦς. Μέγας τις ἱστορικὸς τῆς Γερμανίας εἶπε μίαν φορὰν, ὅτι πᾶσα καλὴ καὶ ὑγιὲς ἀνάπτυξις ἱστοριογραφίας ἀρχεται ἀπὸ ἱστορίαν πατρίδος, καὶ εἰς Ἰταλίαν τοιαῦτα συγγράμματα ἤδη, ὅπως εἰξεύρετε, παρὰ πολὺ ἐπέδωκαν πρὸς μὀρφῶσιν κοινῆς τῆς Ἰταλίας ἱστορίας.

Μετὰ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ μετὰ μεγάλης χαρᾶς ἐδιά-

βασα τὸ βιβλίον σας καὶ σὰς βεβαιώνω ὅτι ἔμαθον ἀρκετὰ ἐξ οὐτοῦ.

Ἐλπίζω ὅτι μετὰ πολὺν χρόνον θὰ ἐπανεέλθω μίαν φορὰν εἰς Σμύρνην καὶ τότε θὰ ἦμαι εὐχαριστημένος νὰ κάμω τὴν προσωπικὴν γνωριμίαν σας.

Ἐν τούτοις δεχθῆτε τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ἐξαιρέτου πρὸς ὑμᾶς ὑπολήψεως καὶ διατελῶ μετὰ πολλῶν προσκυνημάτων

Ὁλος ὑμέτερος

G. HIRSCHFELD.»

Ταῦτα ἔσχε τὴν καλωσύνην νὰ μοὶ γράψῃ αὐτολεξεὶ ὁ σοφὸς ἀκαδημαϊκός. Μετὰ δὲ δύο ἔτη ἐν τοῖς Χ ρ ο ν ι κ ο ῖ ς γ ε ω γ ρ α φ ί α ς ἔγραψε καὶ τὰ ἐξῆς.

«Ἐπὶ τῶν γεωγραφικῶν γνώσεών μας τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ G. Hirschfeld ἐν Koenigsberg Τὸ ἔργον περὶ Κύθνου τοῦ Ἀντ. Βάλληνδα εἶνε βιβλίον χρήσιμον προερχόμενον ἀπὸ ἀνδρα μετριόφρονα. Ἐχει δὲ ἀξίαν πολὺ μεγαλειτέραν πολλῶν ἄλλων προϊόντων μὲ μεγάλας ἀξιώσεις. Βλέπει τις ἐκεῖ ἀνδρα ἐξαίρετον, ἓνα ἐκ τῶν ἀφιλοκερδῶν ἐκείνων διδασκάλων, ὧν εὐμοιρεῖ εὐτυχῶς ἡ Ἑλλάς καὶ οἵτινες καλύπτουσι τὰ ἐλαττώματα τῶν ἄλλων.

Ἐν τῷ πρώτῳ μέρει πραγματεύεται ἐν 33 παραγράφοις περὶ τοῦ γεωγραφικοῦ καὶ τοπογραφικοῦ μέρους, περὶ τῶν ιδιιοτήτων τοῦ ἐδάφους, τοῦ κλίματος, τῆς ζωοτροφίας, καὶ δίδει στατιστικάς. Ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει περὶ τῆς ἱστορίας, ἐν τῷ τρίτῳ περὶ τῆς νεωτέρας ἐποχῆς, ἐν τῷ τετάρτῳ περὶ τῆς γλώσσης, ἐν τῷ πέμπτῳ περὶ τῶν οἰκογενειῶν, τῶν γενῶν. Ἐν παραρτήματι περὶ τῶν τοπωνυμιῶν, ἐπὶ τῆς σπουδαιότητος τῶν ὁποίων ὁ Ἰω. Ψυχάρης δικαίως ἐπέσυρε τὴν προσοχὴν ἐν τῇ Κ ρ ι τ ι κ ῇ ἐ π ι θ ε ω ρ ῆ σ ε ι (Revue critique) τοῦ 1887 σελ. 404».

Ταῦτα κατὰ μετάφρασιν τοῦ ἀνεψιοῦ μου κ. Α. Ἀρεάλη, ἅτινα μοὶ ἀπεστάλησαν ἐκ Σμύρνης.

Τὰς ἀτελείας τοῦ ἱστορικοῦ μέρους τῶν Κυθνιακῶν συνιδὼν μετὰ τὴν ἔκδοσιν, δὲν ἠμέλῃσα ποῦ μὲν νὰ συμπληρωποῦ δὲ νὰ ἐπανορθῶ ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε νὰ καταστῇ ἀναγκαία νεωτέρα ἔκδοσις τῆς ἱστορίας τῆς Κύθνου. Ἐν ταύτῃ καὶ ἄλλα μὲν κεφάλαια συνεπληρώθησαν ἐκ σπουδαιότερων ἐρευνῶν, μάλιστα δὲ λεπτομερῶς ἐξετέθησαν καὶ διεφωτίσθησαν σκοτεινὰ τινὰ μέρη τῆς ἱστορίας τῶν νήσων κατὰ τὴν φραγκοκρατίαν καὶ τὴν τουρκοκρατίαν, ἔτι δὲ τὰ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Εὐτυχῶς ἔγγραφα δημόσια καὶ ἰδιωτικά πολλὰ ἀναζητηθέντα παρ' ἐμοῦ ἐν Κύθνῳ ἐπέχυσαν φῶς ἐπὶ τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ διοικητικοῦ ὀργανισμοῦ τῶν μαύρων ἐκείνων ἐποχῶν. Πέντε πουγιουρουλδιὰ τοῦ καπετὰν πασσᾶ, δύο ἔγγραφα τοῦ μεγάλου δραγομάνου εἶνε μνημεῖα γραπτὰ πολύτιμα, δι' ὧν κανονίζεται ἡ διοίκησις τῶν νήσων. Δύο ἐπιστολαὶ τοῦ περιβοήτου Λάμπρου Κατσώνη πρὸς τὸν καντσιλλιέρην Θερμίων, ἔφεσις τῶν προεστώτων τῶν νήσων πρὸς τὸν ἐν Νάξῳ καταπλεύσαντα καπετὰν πασσᾶν ὑπὲρ τεσσάρων τζερεμετισθέντων προεστώτων Κυθνίων ἔχουσιν ἱστορικὴν ἀξίαν.

Ἐπιτυχῶν δ' ἔγγράφων ἀναγομένων εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν ἐποχὴν καὶ τὴν ἐπὶ Κυβερνήτου ἐξηκρίβωσα τὴν τε κατὰ τὴν ταραχώδη ἐκείνην ἐποχὴν συμμετοχὴν τῆς νήσου εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ τὸν κατὰ τὰς δύο ταύτας ἐποχὰς διοικητικὸν ὀργανισμόν τῶν νήσων.

Ἀναγκαῖον ἔτι ἐκρίναμεν νὰ μὴ παρέλθωμεν ἐν σιωπῇ τὴν ἀπὸ τοῦ 1771—1774 ρωσικὴν κατοχὴν τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, ἥς συνέπεια ἦτο τὸ ἀπὸ τοῦ 1788—1790 πραξικόπημα τοῦ Λάμπρου ἐπὶ τε τῆς Κύθνου καὶ τῶν παρακειμένων νήσων.

Ἦκιστα δὲ περιττὴ δὲν ἐφάνη ἡμῖν ἡ ἐκτενὴς προσθήκη τῆς ἱστορίας τῶν Κοζαδίνων, οἵτινες ἐδέσποσαν ἐπὶ τῆς φραγκοκρατίας τρεῖς περίπου αἰῶνας.

Ἐξετάσαντες τὴν χριστιανικὴν ἐκκλησίαν ἐπὶ τῶν νήσων ἀπὸ τῆς συστάσεώς της καὶ παρακολουθήσαντες αὐτὴν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ἐξεθέσα-

μεν διὰ μακρῶν τὴν ἐπιβληθεῖσαν ἔνωσιν μετὰ τῆς λατινικῆς ἐκκλησίας ἐφ' ὅσον ὑφίστατο τὸ δουκᾶτον τῆς Νάξου, εἰς ὃ ὑπήγοντο αἱ νῆσοι. Μετὰ δὲ τὴν κατάλυσιν τούτου ἐπροσπαθήσαμεν νὰ δώσωμεν κατάλογον ὅσον ἔνεστι τέλειον τῶν ἀπὸ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως χειροτονηθέντων καὶ ἐξαρτηθέντων ἀρχιερέων Τζείας καὶ Θερμίων, ὠφεληθέντες ἐκ χειρογράφων σημειώσεων ἐπὶ βιβλίων ἐκκλησιαστικῶν· ἐκ δὲ τῶν περὶ κλήρου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὀρμηθέντες ἐγράψαμεν περὶ δύο κληρικῶν λογίων τῆς Κύθου, Δανιὴλ τοῦ Θηραμνίου καὶ Μακαρίου τοῦ Φιλιππαίου, περὶ συγγράμματος τοῦ πρώτου καὶ περὶ τῆς σχολῆς τοῦ δευτέρου καὶ τῶν διαδόχων του.

Ἐπειδὴ δὲ αἱ τύχαι τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου ἀνέκαθεν εἶνε κοιναί, γράφων τις τὴν ἱστορίαν μιᾶς συγγράφει ἐν πολλοῖς καὶ τὴν τῶν ἄλλων· διότι ἐν ὀλίγοις διαφέρουσι τὰ περὶ ἐκάστης ἱστορούμενα· π. χ. οὐχὶ μίαν ἢ δύο ἀλλὰ πάσας ταύτας τὰς νήσους ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων μέχρι τῶν νεωτάτων χρόνων ἐκράτησαν ὅτε μὲν πολὺν ὅτε δὲ ὀλίγον χρόνον Φοίνικες, Κᾶρες, Κρητες, Αἰγύπτιοι (ὁ Σέσωστρις), Ἀργεῖοι, Ἑρετριεῖς, Σάμιοι (ὁ Πολυκράτης), Πέρσαι, Ἀθηναῖοι, Λακεδαιμόνιοι, Θηβαῖοι, Μακεδόνες, οἱ τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαῖοι (Φιλάδελφος καὶ Εὐεργέτης), Ρωμαῖοι, Μιθριδάτης ἐπ' ὀλίγον, πάλιν Ρωμαῖοι, Βυζαντινοί, Φράγκοι, Τοῦρκοι, Ρῶσσοι ἐπὶ τετραετίαν, πάλιν Τοῦρκοι μέχρι τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεώς των.

Πρὶν ἢ προβῶ εἰς τὴν ἐκδοσιν τῆς ἱστορίας ταύτης, ἔκρινα καλὸν νὰ τὴν ὑποβάλω εἰς τὴν κρίσιν λογίων ἐχόντων εἰδικότητα εἰς τοιαῦτα ἔργα· διότι ἕκαστος εἶνε κακὸς κριτὴς τῶν ἰδίων. Ἡ κρίσις ἦτο ἐνθαρρυντικὴ πρὸς ἐκδοσιν. «Σεμνύνομαι, ἐπέστειλέ μοί τις τούτων, νησιώτης ὢν, ὅτι μία τῶν Κυκλάδων ἔτυχε τοιούτου ἐρευνητοῦ, καὶ εὐχομαι διὰ τὰς λοιπὰς νὰ εὐρεθῶσιν ἀντάξιοι κάλαμοι». Εὐγνωμόνως ἐδέχθην τὴν τοιαύτην κρίσιν, ἀλλὰ μέχρι τινὸς ἐδίσταζον νὰ προβῶ εἰς τὴν ἐκτύπωσιν βιβλίου χρήζοντος δαπάνης μετὰ δυσκολίας καλυφθισομένης· διότι ἐλάχιστοι περὶ τῶν ἱστο-

ρουμένων ενδιαφέρονται. Ἐπ' ἐσχάτων ὅμως τυχῶν τῆς συνδρομῆς προθύμων καὶ φιλιστόρων ἀνδρῶν, ἐν οἷς διεκρίθη ὁ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐμὸς μεγαλόφρων καὶ ἐλευθέριος συγγενὴς κύριος Ἀνάργυρος Δ. Μπαροῦς, ἐτόλμησα νὰ προβῶ εἰς τὴν ἐκτύπωσιν, ἐξασφαλίσας τοῦλάχιστον τὴν δαπάνην.

Ἐπὶ τέλους ἃς μοὶ συγχωρηθῇ νὰ πιστεύσω ὅτι ἐπὶ ματαίῳ δὲν ἐκοπίασα δι' ἔργον, τὸ ὁποῖον διαφωτίζον ἐξαιρέτως τὴν ἱστορίαν τῆς φίλης πατρίδος μου ἐν πολλοῖς δὲ καὶ τὴν τῶν ὁμοταγῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, δὲν θὰ εἶνε ὅλως ἄχρηστον εἰς τὴν ἐθνικὴν ἱστορίαν.

Α. ΒΑΛΛΗΝΔΑΣ

1111A

0314

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΗΣ ΚΥΘΝΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ τῶν κατ' ἐποχὰς ὀνομάτων τῆς νήσου.

Τὰ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς διάφορα ὀνόματα τῆς νήσου, ἧς τὴν ἱστορίαν ἐγράψαμεν, ὑπάγονται εἰς τὴν ἱστορικὴν ἔρευναν. Ἡ νῆσος αὕτη κατὰ τοὺς ἀρχαίους γεωγράφους καὶ λεξικογράφους ἐκλήθη ἐν ἀρχῇ Ὀριοῦσα· διότι εἶχεν ὄφεις πολλούς, ὅτε ἦτο ἐντελῶς ἔρημος ἀνθρώπων ἢ ὀλιγάνθρωπος. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καλοῦνται ἔτι καὶ νῦν νησιδία τινὰ Φειδοῦσα, Φειδονῆσι, καὶ ἡ Τήνος ἀρχικῶς ἐκλήθη Ὀριοῦσα.

Βαθυηδὸν δὲ καὶ κατ' ὀλίγον καλῶς κατοικηθεῖσα καὶ ἐξημερωθεῖσα ἐκλήθη Κύθνος πρὸ χρόνων ἀμνημονεύτων, καὶ οὕτως ἐκαλεῖτο καθ' ἅπασαν τὴν ἀρχαιότητα παρα τε τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ῥωμαίων.

Στέφανος ὁ Βυζάντιος λέγει ὅτι οὕτως ἐκλήθη ἀπὸ Κύθνου κτίσαντος. Πολὺ ἀμφίβολος εἶνε ἡ ἱστορικὴ ὑπαρξίς τοῦ Κύθνου. Οἱ ἀρχαῖοι γεωγράφοι καὶ λεξικογράφοι πολὺ εὐχερῶς ἐτυμολογοῦσι πολλὰ ὀνόματα νήσων κατὰ τὴν αὐτὴν μέθοδον «Ἄνδρος ἀπὸ Ἄνδρωνος, Σίκινος ἀπὸ Σικίνου, Φολέγανδρος ἀπὸ Φολεγάνδρου, Θήρα ἀπὸ Θήρα τοῦ Αὐτεσίωνος, Αἴγινά ἀπὸ Αἰγίνης κλπ». Πτολεμαῖος ὁ γεωγράφος καλεῖ τὴν νῆσον Κοῦθνον, ὅπερ, ἂν δὲν εἶνε γραφὴ ἐσφαλμένη, δύναται νὰ εἶνε ἀρχαϊκὴ προφορὰ τοῦ υ τῆς παραληγούσης. Ἡ λέξις ἐν τούτοις πιθανῶς εἶνε ὀρυσπικὴ εἴτε φοινικικὴ δοθεῖσα ἀπὸ προσώπου τινός, καθ' ἃ ἐφρόνουν οἱ ἀρχαῖοι, ἢ ἀπὸ φυσικῆς τινος ιδιότητος αὐτῆς. Τὸ ὄνομα τῆς νήσου ταύτης δὲν εἶνε μοναδικόν, ἀλλ' ἀπαντᾷται καὶ εἰς τὰ ἐξῆς τοπικὰ ὀνόματα.

α'. Κύνθος κατ' ἀναγραμματισμὸν ὄρους Δήλου ἀπὸ Κυνίθου ἢ Κύνθου υἱοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος ἢ τοῦ Ὠκεανοῦ. Κυνθία λέγεται ὅτι ἐκαλεῖτό ποτε καὶ ἡ Δήλος ἀπὸ τούτου τοῦ ἱεροῦ ὄρους καὶ ὁ Ζεὺς ὁ ἐν αὐτῇ ἐπωνομάζετο Κύνθιος καὶ ἡ Ἀθηνᾶ Κυνθία.

β'. Κύθνος καὶ Κύθνιον ἦτο κατὰ Φώτιον χωρίον Ἄργους, εἰς ὃ ἐπώκησε μοῖρά τις τῶν ὑφ' Ἡρακλέους ἐκβληθέντων Οἰταίων Δρυόπων ὁμοφύλων τῶν εἰς τὴν νῆσον Κύθνον ἐποικησάντων. Ἐκ τῆς ὁμοφωνίας ταύτης εἰκάζω ὅτι ἡ λέξις ἦτο ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Δρύοσιν. Ἀπὸ τούτου τοῦ ἐν Ἄργει Κυθνίου χωρίου ἢ Κύθνου ἐλέγετο ἡ παροιμία «Κυθνώλης συμφορὰ» ἐπὶ πανωλεθρίας· διότι κατὰ τὸν ἐτυμολογοῦντα Φώτιον «Ἦν χωρίον τι Ἄργους καλούμενον Κύθνιον, οὗ τοὺς ἄνδρας ποτὲ Ἀμφιτρύων ἀνεῖλε πάντας πλὴν ὀλίγων πάνυ.»

γ'. Ἀράκυνθος ὄρος Ἀκαρνανίας ἢ Αἰτωλίας μόριον ἐπιτατικὸν προτεταγμένον ἔχον τὸ ἄρα—ἄρι=ἔρι.

δ'. Ζάκυνθος ἡ νῆσος προτεταγμένον ἔχουσα τὸ ἐπιτατικὸν ζα. Καὶ ἡ Πάρος ἐκαλεῖτό ποτε Ζάκυνθος.

ε'. Ἡ Βερεκύνθη ὄρος τῆς Μ. Ἀσίας φρυγικόν, οὗ ἡ κορυφή ἐλατρεῖετο ὑπὸ τῶν Φρυγῶν ὡς θεότης· καὶ τούτου τὸ προτεταγμένον βερε εἶνε ἴσως φρυγικὸν ἐπιτεταγμένον ἔχον τὸ κύνθη.

ς'. Ὑάκινθος ὄνομα ἥρωος καὶ ἄνθους φερωνύμου ἐκ μεταμορφώσεως κατὰ μῦθον· φαίνεται ἔχον συγγένειάν τινα πρὸς τὴν λέξιν κύνθος ἢ κύθνος. Ἐπὶ τούτοις σύστοιχος τῇ ῥίζῃ κυθ (κύθνος κύνθος) φαίνεται οὖσα ἡ τοῦ κεύθω βραχεῖα ῥίζα κυθ. Ἐκ τοῦ κεύθω = κρύπτω παρήχθη ὁ κευθμών, ὁ σκοτεινὸς καὶ βαθὺς τόπος, ἐν ᾧ ἀφανίζεταιί τις. Τίς εἶδεν ἂν οὕτως ἐκλήθη ἡ νῆσος ἀπὸ τῶν σκιερῶν ὁσσῶν καὶ τῶν βαθειῶν κοιλάδων ἢ ἀπὸ τῶν σπηλαίων τῶν μεταλλείων, ἃ εἶχεν ἐν τῇ προϊστορικῇ ἐποχῇ, τῶν νῦν καλουμένων καταφυκίων, ἐξ ὧν σπουδαιότατον εἶνε τὸ παρὰ τῷ χωρίῳ τῶν Συλλάκων.

Στέφανος ὁ Βυζάντιος θέλων νὰ προσδιορίσῃ ἀκριβῶς τὴν γεωγραφικὴν θέσιν τῆς Κύθνου γράφει ὅτι «κεῖται πρὸς τῇ Δρυοπίδι τῶν Κυκλάδων,» ὡς εἰ ὑπῆρξέ ποτε νῆσος ἐν ταῖς Κυκλάσι Δρυοπὶς παρὰ τῇ Κύθνῳ. Ἡ ἀπᾷτη προῆλθεν ἐκ τοῦδε· ἡ Κύθνος ἦτο ἐν ἀρχῇ ἀποικὸς Δρυόπων, ἐξ ὧν ἐκλήθη ποτὲ καὶ Δρυοπὶς, ἣν ὁ Στέφανος ὑπέλαβε διάφορον καὶ παρακειμένην τῇ Κύθνῳ.

Ἀπὸ τίνος ὁ ἐποχῆς τοῦ Μεσσιῶνος, περιπετόντος εἰς ἀχρηστίαν

τοῦ ἀρχαίου ὀνόματος τῆς Κύθνου ἐπεκράτησε τὸ νεώτερον Θερμία ἢ Θερμιὰ, δὲν εἶνε δυνατόν ἀκριβῶς νὰ γνωσθῇ. Ἀπαντες οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Λατῖνοι συγγραφεῖς, Ἡρόδοτος, Δημοσθένης, Στράβων, Δίων Χρυσόστομος, Λίβιος, Ὀβίδιος, Τάκιτος κλπ. ὀνομάζουσιν αὐτὴν Κύθνον, Cythnum. Ἐπὶ Φωτίου τοῦ Πατριάρχου (877—888) δὲν ἦτο ἀκόμη γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Θερμία ἀλλ' ὑπὸ τὸ τῆς Κύθνου. Κατὰ πρῶτον εἰς τὸν 12ον αἰῶνα (1145) ὁ Νεῖλος Δοξαπατρὶ παρὰ τῷ Ἀλλατίῳ ὀνομάζει ἐπισκοπὴν Κέω καὶ Θερμίων. Κατὰ πόσον πρότερον τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐπεκράτησε τὸ ὄνομα τοῦτο εἶνε ἄγνωστον· βεβαίως ἐδόθη αὐτῇ ἀπὸ τῶν θερμῶν ἱαματικῶν πηγῶν της, αἵτινες ἦσαν, φαίνεται, εἰς μεγάλην χρῆσιν κατὰ τὴν προηγηθεῖσαν μεσαιωνικὴν ἐποχὴν. Εἰς τοῦτο δὲ μάλιστα συνέτεινεν ἡ οὐχὶ πολὺ μακρὰν τῶν θερμῶν πηγῶν, ἃς οἱ ἐγχώριοι καλοῦσι τὰ Θέρμα, κτίσις τῆς νεωτέρας πολίχνης μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς ἀρχαίας Κύθνου.

Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου τοσοῦτον ἐπεκράτησε τὸ ὄνομα Θερμία, ὥστε μέχρι τοῦ τέλους τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἠγνοεῖτο ὅτι τὰ Θερμία ἦσαν ἡ ἀρχαία Κύθνος. Ὁ Γεωγράφος Μελέτιος ἐν ἀρχῇ τοῦ 18ου αἰῶνος ἔγραψεν ἀμελῶς « Ἡ Θηραμνία νῆσος λέγεται κοινῶς Θερμία κλπ. » Ἀλλ' ἐν τῇ ἀρχαιότητι οὐδεμία νῆσος ἐκλήθη ποτὲ Θηραμνία. Εἰκάζω δ' ὅτι ὁ Μελέτιος προήχθη εἰς τὴν ἀπάτην ταύτην ἐκ τῆς γλώσσης τῶν Ἰταλῶν, ὧν τὰ συγγράμματα φαίνεται ἔχων ὁδηγὸν ἐν πολλοῖς εἰς τὴν Γεωγραφίαν του· διότι οἱ Φράγκοι τὸ κατὰ τὴν κοινὴν ἔκφρασιν ὄνομα Θερμιὰ ἀκουόμενον Θερμνιὰ μετέπλασαν ἀπὸ Thermia εἰς Phermina (Φέρμινια) Phermia (Φέρμια) ἐκ συγχύσεως τῶν Φ καὶ Θ. Τοῦτο δὲ τὸ Φέρμινια ἐξελληνίζων ὁ Μελέτιος καὶ ἄλλοι προ' αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτὸν λόγιοι ἐπλάσαν τὴν ἀνύπαρκτον παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Θηραμνίαν, ἐξ ἧς ἐπλάσθη ὁ Θηράμνιος (Δανιὴλ ὁ Θηράμνιος τῷ 1661 πρὸ τοῦ Μελετίου). ἀντὶ τούτου οἱ λογιώτατοι ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως ἐμόρφωσαν τὸ Θέρμιος ἀντὶ τοῦ συνήθους ὁ Θερμώτης. Ὁ αὐτὸς Μελέτιος, δὲν εἰξεύρω πῶς, μετανοήσας ἐν τῷ γεωγραφικῷ πίνακι καλεῖ τὴν νῆσον Θέρμην.

Εὐκόλως δ' ἀνευρίσκεται ἐκ τῆς μελέτης τῶν ἀρχαίων γεωγράφων ὅτι τὰ νῦν Θερμία εἶνε ἡ τῶν ἀρχαίων Κύθνος· διότι ὁ μὲν Δικαίαρχος τοποθετεῖ τὴν Κύθνον μεταξὺ Κέας καὶ Σερίφου (Τζειᾶς καὶ Σέρφου). Ὁ δὲ Πτολεμαῖος ἐν τῷ γεωγραφικῷ πίνακι πάλιν τοποθετεῖ ταύτην

μεταξὺ Κέας καὶ Σερίφου. Ὁ δὲ Στράβων (10) ἀκριβῶς τὴν Κύθνον ὀρίζει λέγων « Ἐγγύτατα τῇ Ἑλένῃ Κέως καὶ μετὰ ταύτην Κύθνος καὶ Σέριφος ».

Πτολεμαῖος λοιπὸν Δικαίαιρχος καὶ Στράβων τοποθετοῦσι τὴν Κύθνον μεταξὺ Κέω καὶ Σερίφου. Ἐκ τούτων ἡ μὲν Σέριφος διετήρησε τὸ αὐτὸ ὄνομα κατὰ μικρὸν διεφθαρμένον, ἡ Σέρφο, ἡ δὲ Κέως ὑπέστη μεγαλειτέραν διαφθοράν, Τζειά. Τοῦτο προέκυψεν ὡς ἐξῆς· Ἦτε νῆσος καὶ ἡ χώρα τῆς Κέω ἐλέγετο καὶ διὰ τοῦ κτητικοῦ ἡ Κεία νῆσος ἡ ἀπλῶς ἡ Κεία, ἐξ ἧς ἡ Κέα. Ὅθεν παρὰ λατίνοις ἐλέγετο Cia ὅχι Cea. Τὰ δὲ Κεία, Cia παρὰ τῶν μεταγενεστέρων προφερόμενα, ὡς σύνηθες, ἐν συνιζήσει, Κειά, ἀπετέλεσαν τὸ Τσειά ἢ τὸ τραχύτερον Τζειά· διότι παρὰ τοῖς σημερινοῖς Κείοις, Κυθνίοις καὶ ἄλλοις νησιώταις αἱ συλλαβαὶ κι, κε προφέρονται ὡς τσι, τσε. Κατὰ ταῦτα ὀρθότερον εἶνε νὰ διφθογγογραφῶνται ὅχι νὰ ἰωτογραφῶνται, ὡς σύνηθες, αἱ λέξεις Τζειά, Τζειώτης κλπ, ὅχι Τζιά, Τζιώτης. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἡ Νάξος νῆσος ἐλέγετο καὶ Ναξία νῆσος ἡ ἀπλῶς ἡ Ναξία, ὅθεν προέκυψεν ἡ Ἀξιά καὶ ὁ Ἀξιώτης.

Ἐκ τούτων ἀπάντων προκύπτει ἀσφαλῶς ὅτι ἡ νῆσος ἡ κειμένη κατὰ τοὺς ἀρχαίους γεωγράφους μεταξὺ Κέω (Κέας ἢ Τζειᾶς) καὶ Σερίφου (Σέρφου) εἶνε ἡ Κύθνος ἢ τὰ σημερινὰ Θερμιά. Περίεργον δὲ εἶνε ὅτι οἱ μὲν ξένοι περιηγηταὶ τοῦ 17ου καὶ 18ου αἰῶνος, ὁ Ὁλλανδὸς Dapper, ὁ Γάλλος Τουρνεφόρτος καὶ ἄλλοι ἐγνώριζον ὅτι τὰ Θερμιά εἶνε ἡ τῶν ἀρχαίων Κύθνος, ἐνῶ οἱ ἡμέτεροι, Δανιήλ ὁ Θηράμνιος (1661), ὁ Μελέτιος (μικρὸν μετὰ τοῦτον) καὶ ἄλλοι λόγιοι Κύθνιοι ἐφρόνουν ὅτι τὰ Θερμιά ἐκαλοῦντο παρὰ τῶν ἀρχαίων Θηράμνία ἢ Θέρμη.

Ἀλλὰ καὶ νομίσματα εὑρεθέντα ἐπὶ τῆς νήσου ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ΚΥ ἢ ΚΥΘ ἢ ΚΥΘΝ ἢ ΚΥΘΝΙΩΝ ἢ ΚΥΘΝΙΑ ἐπιβεβαιοῦσι τὴν ταυτότητα τῶν λέξεων Κύθνος Θερμιά. Ἐπιγραφὴ ἐπὶ λίθου ἀγνοῶ ἂν εὑρέθη ποτὲ ἐν τῇ νήσῳ φέρουσα τὸ ὄνομα Κύθνος.

Πολὺ ἀργά, εἰς τὸ τέλος τῆς ἐπαναστάσεως, ἐγνώσθη παρὰ τῶν ἡμετέρων ὅτι τὰ Θερμιά εἶνε ἡ ἀρχαία Κύθνος καὶ ἀπεδόθη ἐπισήμως τὸ ὄνομα Κύθνος εἰς τὴν νῆσον ὅλην καὶ ἐν μέρει εἰς τὴν Χώραν τῶν Θερμίων, τὸν δῆμον τῶν Κυθνίων, εἰς δὲ τὸ Χωρίον τῶν Θερμίων τὸ ὄνομα δῆμος τῶν Δρυόπων ἢ τῆς Δρυοπίδος.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΤΘΝΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Καταγωγή, Δρύορες.

Οί ἀρχιγενεῖς κάτοικοι τῆς νήσου Κύθου ἦσαν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα Ἑλληνοπελασγοί, ἥτοι δὲν ἦσαν διάφοροι τῶν πρώτων κατοίκων τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Τοῦτο μαρτυρεῖται ὑπὸ Ἡροδότου (7,95) «νησιῶται....καὶ τοῦτο πελασγικὸν ἔθνος, ὕστερον δὲ Ἰωνικὸν ἐκλήθη κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ οἱ δωδεκαπόλιες Ἰωνες οἱ ἀπ' Ἀθηνέων.»

Περὶ δὲ Κυθνίων ὁ Ἡρόδοτος ἰδίᾳ ἱστορεῖ (8,41) ὅτι ἐπὶ τῶν μυθικῶν χρόνων ἦσαν Δρύορες. Οὗτοι ἦσαν κλάδος Πελασγῶν καὶ ἔδραν μὲν εἶχον τὴν Δρυοπίδα χώραν στενὴν μεταξὺ Μηλίδος καὶ Φωκίδος· Δρύορες δ' ἐκλήθησαν, εἴτε διότι ἦσαν ἄνδρες τῶν δρυῶν ἥτοι τῶν δασῶν, εἴτε ἀπὸ Δρύορος τοῦ βασιλέως των, ὃν ἡ μήτηρ ἔκρυψεν ὑπὸ κλῶνας δρυός. Ἦτο δὲ ὁ Δρύοψ υἱὸς Ἀπόλλωνος ἢ Ἀρκάδος ἢ Λυκάωνος ἢ Πηνειοῦ. Οὗτος τῆς ἀπ' αὐτοῦ κληθείσης Δρυοπίδος ἢ Δρυοπίας χώρας κατέλιπε τὴν βασιλείαν τοῖς ἀπογόνους. Ἐνα δὲ τούτων, τὸν Φύλαντα, ὁ Ἡρακλῆς καὶ οἱ Μηλιεῖς καταπολεμήσαντες ἐξέβαλον τοὺς Δρύορας ἀπὸ τῆς τότε μὲν Δρυοπίδος ὕστερον δὲ Δωρίδος καλουμένης χώρας μεταξὺ Οἴτης καὶ Παρνασσοῦ (Ἡρόδ. 8, 43). Ἐντεῦθεν δὲ πάλιν οἱ Δωριεῖς εἰς Πελοπόννησον ἐλθόντες, εἰ καὶ ἐκ Δρυοπίδος ὠρμήθησαν, Δωριεῖς ἐκαλοῦντο, ἡ δὲ πρῶτην Δρυοπίς Δωρίς μετωνομάσθη, τετράπολις γενομένη καὶ μητρόπολις τῶν Δωριέων κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους. Τοῦτο ἱστορεῖ οὐ μόνον ὁ Ἡρόδοτος (Δ', 55) ἀλλὰ καὶ ὁ Τυρταῖος, ὅτι οἱ Δωριεῖς ἦλθον εἰς Σπάρτην ἐκ Δρυοπίδος.

Ἄλλ' ἐκ Δρυοπίδος δὲν ἦλθον κατ' εὐθείαν οὔτε ἐν σώματι εἰς Πελοπόννησον, ἀλλ' εἰς Φωκίδα τὸ πρῶτον ἐλθόντες κατεφρόνησαν τοῦ ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνος. Ἐντεῦθεν δὲ πάλιν ὑφ' Ἡρακλέους ἐκβληθέντες οἱ μὲν κατέφυγον εἰς Πελοπόννησον παρ' Εὐρυσθεῖ τὴν τε Ἑρμιόνην κτίσαντες καὶ τὴν Ἀσίνην πλησίον τῆς Ναυπλίας, οἱ δὲ εἰς Στύρα τῆς Εὐβοίας καὶ Κάρυστον, ἀφ' ἧς μοῖρα διεπέρασεν εἰς τὴν ἀπέναντι Κύθνον ὑπὸ τὸν Κύθνον κατὰ Στέφανον «Κύθνος ἀπὸ Κύθνου κτίσαντος». Ἡ τούτων μετανάστευσις ἐγένετο μεταξύ τοῦ 1184—1000 π. Χ.

Οὐ μόνον δ' ἐν Ἑλλάδι ἦτο διαδεδομένη ἡ δρυοπικὴ φυλὴ ἀλλὰ καὶ ἀνὰ τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Ἡπειρον καὶ τὴν Βιθυνίαν, κατὰ Στράβωνα, καὶ τὴν Κύπρον ἔτι, καθ' Ἡρόδοτον (7,90). «Τούτων δὲ (Κυπρίων) τοσάδε γένη ἐστί, οἱ μὲν ἀπὸ Σαλαμῖνος καὶ Ἀθηνέων, οἱ δὲ ἀπὸ Φοινίκης, οἱ δὲ ἀπὸ Κύθνου, οἱ δὲ ἀπ' Αἰθιοπίας, ὡς αὐτοὶ Κύπριοι λέγουσι.» Κατὰ δὲ Διόδωρον (4,37) οἱ Δρύοπες ἐξωσθέντες τῆς χώρας αὐτῶν ὑπὸ Δωριέων ἔπλευσαν ἀπ' εὐθείας εἰς Κύθνον καὶ Κύπρον καὶ ἀνεμίχθησαν τοῖς ἐγχωρίοις.

Οἱ ἐν Ἑλλάδι Δρύοπες ἦσαν τόσον ἀσήμενοι, ὥστε δὲν ἀντεπροσωπεύοντο εἰς τὸ ἀμφικτυονικὸν συνέδριον. Ἔργον εἶχον τὴν ναυτιλίαν καὶ τὴν μεταλλείαν, καθ' ὅσον ἐξάγεται ἐκ τῶν οἰκήσεών των (Ἑρμιόνης, Ἀσίνης, Καρύστου, Κύθνου). Κατὰ Λάμπρον ἐν Ἱστορίᾳ τῆς Ἑλλάδος «μνημεῖα τῶν Δρυόπων, ἐξ ὧν γινώσκομεν τὸν βαθμὸν τοῦ πολιτισμοῦ των, ἐσώθησαν ἐν Καρυστίᾳ, τείχη καὶ ναοί. Τούτων τὰ μὲν τείχη χρησιμεύσαντα εἰς ὑπεράσπισιν τῶν γειτονικῶν μεταλλείων χαλκοῦ καὶ σιδήρου δεικνύουσι τὴν σπουδαιότητα τῶν μεταλλευτικῶν ἐργασιῶν τῶν Δρυόπων, τὰ δὲ ἐρείπια τῶν ναῶν εὐρισκόμενα πλησίον τῶν Στύρων καὶ τῆς Καρύστου. . . . γεννῶσιν ἔκπληξιν καὶ θαυμασμὸν διὰ τὸ ἀρχαιοπρεπὲς αὐτῶν καὶ τὰς ἀποτόμους θέσεις, ἐν αἷς εἶνε ἐκτισμένα, οὕτως ὥστε ὁ λαὸς ὠνόμασεν αὐτὰ σπήλαια καὶ σπίτια τοῦ Δράκου.» Τοιαῦτα σπήλαια, πιθανῶς ὄρυχεῖα Δρυόπων, διασώζονται ἐν Κύθνῳ, τὸ καταφύκι τῶν Συλλάκων καὶ αἱ σπηλῆαὶ τοῦ Καλογήρου καὶ τῆς Κολώνας καὶ τοῦ Μηλιῶ, ἐν δὲ Ἑρμιόνη τὸ καταφύκι· μεταλλεῖα δὲ ἦσαν καὶ ἐκεῖ ὅπου εἶναι τώρα αἱ σκουριαὶ εἰς τὰ Ἑλληνικὰ τῆς Κύθνου. Τείχη κυκλώπεια ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀκμῆς τῶν Δρυόπων διασώζονται ἐν

Ἑρμιόνη, καὶ τούτων ἀρχαιότερα ἐν Κύθῳ τὰ ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Μισσαριᾶς ἔχοντα μῆκος μὲν 20 μέτρων ὕψος δὲ ἐνὸς ἐξ ὀγκολίθων μεγίστων ἀμελῶς λελατομημένων κατὰ τὸν ἐπὶ τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων ῥυθμὸν τῆς τειχοδομίας, τὸν κυκλώπειον.

Οὐ μόνον δ' ἐπὶ τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων ἀλλὰ καὶ μέχοι τῶν μηδικῶν οἱ Στυρεῖς καὶ οἱ Κύθιοι διέσωζον τὸν δρυοπικὸν φυλετισμόν· διότι ἄλλως θὰ ἐδίσταζεν ὁ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀκμάσας Ἡρόδοτος νὰ γράψῃ περὶ ἀμφοτέρων «ἐόντες συναμφοτέροι οὗτοι Δρύοπες».

Μετὰ δὲ Κύθον τὸν ἀρχηγέτην τῆς τῶν Δρυόπων εἰς Κύθον μεταναστεύσεως νέοι οἰκισταὶ κατὰ Στέφανον εἰς Κύθον ἐπώκησαν, ὁ Κάστωρ ἢ Κέστωρ καὶ ὁ Κεφαλλῆν ἢ Κεφαλλῆνος ἢ Κέφαλος ὁ Ἀθηναῖος (σχόλια εἰς Διονύσιον τὸν περιηγητήν,) ἦτοι ὑπὸ τούτους ἦλθον ἔποικοι οἱ μὲν πιθανῶς ἐκ Κεφαλληνίας ὑπὸ τὸν Κεφαλλῆνα οἱ δὲ ἐξ Ἀθηνῶν ὑπὸ τὸν Κάστορα, ἀμφοτέροι Ἰωνες, περὶ τὸν Θ' π.χ. αἰῶνα. Ἐνεκα δὲ τῆς ἐποικίσεως Ἰώνων καὶ τῆς τῶν Κυθνίων ἐποικιστικῆς πρὸς τοὺς περιοίκους Ἰωνας καὶ μάλιστα τοὺς Ἀθηναίους οἱ Κύθιοι βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον ἐξέκλιναν εἰς τὸν ἀττικίζοντα ἰωνισμόν ἀλλὰ καὶ κοινωνοῦντες οἱ Κύθιοι τῆς τῶν νησιωτῶν κοινῆς λατρείας τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Δήλῳ δὲν ἠδύνατο ἐπὶ πολὺ νὰ ἀντίσχωσιν εἰς τὴν ἐκφύλισιν.

Τὴν δὲ τῶν ἐποικησάντων Ἰώνων ἐγκατάστασιν πολὺ συντείνασαν εἰς τὴν ὕλικὴν καὶ πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τῶν Κυθνίων δυνάμεθα νὰ τοποθετήσωμεν ἐπὶ τῶν πρὸς δυσμὰς ἀκτῶν τῆς νήσου, ἦτοι ἐν τῷ νῦν Βρυοκάστρῳ, ἐνθα διαφαίνονται ἄξια λόγου ἐρείπια πολλὰ πόλεως, ἧς τὰ ἐρείπια τῶν τειχῶν ἀνάγονται εἰς τὴν τειχοδομίαν τῶν πρώτων ἱστορικῶν χρόνων.

Καὶ αἱ περισωθεῖσαι τῶν κυθνιακῶν ἐπιγραφῶν ἅπασαι ἀττικίζουσαι καταδεικνύουσιν ὅτι οἱ Κύθιοι πρωιαίτατα ἀποθέμενοι τὸν ἀρχέγονον φυλετισμόν προσεκτήσαντο τὸν ἀττικόν. Τοιαῦται εἶνε ἡ ὑπ' ἀριθμὸν 2373 ἐκ τῶν Βοικχίου «Ζήνων Ἀρτεμιδώρου χρηστὲ χαῖρε·» ἡ ὑπ' ἐμοῦ ἀνευρεθεῖσα «Ζήνων Ζήνωνος χρηστὲ χαῖρε·» ἡ ἐπὶ τῶν βημοθύρων τῆς ἁγίας Βαρβάρας «Πυθίλλαν Γλαύκωνος τὴν θυγατέρα υἱοὶ Ἰσάρχου . . . Σεληνῶ ἀνέθηκαν», ἡ ἐπὶ τῆς ἐν τῇ Χώρα οἰκίας Σ. Ἀγγελῇ δυσανάγνωστο· « . . . ὠκοδόμησεν καὶ ἐπεσκεύασεν τὰς σκιάδας.»

Τὰ δὲ ἀνευρεθέντα νομίσματα Κύθνου φέρουσιν ἄλλα μὲν κεφαλὴν δαφνοστεφῇ Ἀπόλλωνος καὶ ἐν δεξιᾷ ΚΥ, ἄλλα δὲ κεφαλὴν δαφνοστεφῇ Ἀπόλλωνος, ἀριστ. ΚΥ καὶ λύραν ἐξάχορδον, ἄλλα κεφ. δαφνοστ. Ἀπόλλωνος, δεξιᾷ ΚΥΘΝ καὶ λύραν, ἄλλα κεφαλὴν Παλλάδος, δεξ. ΚΥ . . ΝΙΑ, ἄλλα νυκτικόρακα, μυῖαν καὶ ἄστρον, ἄλλα κεφαλὴν Ἀγένοιον, δεξ. ΚΥ . . . καὶ περιστέραν ἱπταμένην, ΚΥΘΝΙΩΝ, ἄλλα Παλλάδος κεφαλὴν μετὰ κράνους, δεξ. ΚΥ . . ΕΑ καὶ μυῖαν (Mionet νομισματική).

Ταῦτα πάντα καταδεικνύουσιν ὅτι οἱ Κύθνιοι ἀποθέμενοι τὸν δρυοπικὸν φυλετισμὸν ἀπεδέξαντο τὸν Ἰωνικὸν ἢ Ἀττικόν, ὃν εἶχον οἱ ὁμόπονδοι νησιῶται οἱ συνδεόμενοι διὰ τοῦ δηλίου Ἀπόλλωνος, ὃ ἐτέλουν συνερχόμενοι τὰ ῥύσια ἢ τὰ δήλια. Κοινὰ δὲ οἱ Δήλιοι καὶ οἱ Κύθνιοι εἶχον τὰ σύμβολα τῶν νομισμάτων, τὴν λύραν καὶ τὸν δαφνοστεφῇ Ἀπόλλωνα, τὸ ἱερὸν ὄρος τῆς Δήλου Κύνθος ἢ Κύθνος, καὶ πόλιν κατὰ τινὰς ὁμώνυμον τῇ Κύθνῳ. Ἀλλ' ἴσως καὶ λόγον ἴδιον εἶχον οἱ Κύθνιοι νὰ τιμῶσιν ἐξόχως τὸν Ἀπόλλωνα, ὅτι ἦτο πατὴρ τοῦ Δρύοπος γενάρχου τῶν Δρυόπων. Διὸ οἱ Κύθνιοι συγκατελέγοντο τῇ μεγάλῃ συνόδῳ τῶν Ἰώνων καὶ περικτιόνων νησιωτῶν, τελούντων σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἐν Δήλῳ τὰ δήλια. «Αἱ περιουκίδες νῆσοι Κυκλάδες καλούμεναι ἐνδοξὸν ἐποίησαν τὴν Δήλον κατὰ τιμὴν πέμπουσαι δημοσίᾳ θεωροὺς τε καὶ χοροὺς παρθένων πανηγύρεις τε ἐν αὐτῇ συνάγουσαι μεγάλας» (Στράβ. 10, 485 καὶ Θουκυδ. 3, 104). Τῶν ἐν Δήλῳ πανηγύρεων μετεῖχον καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ὡς ἀρχῆθεν Ἴωνες.

Ἀλλὰ Κύθνιοι καὶ Κεῖοι μᾶλλον τῶν ἄλλων νησιωτῶν γειτνιαζόντες τῇ Ἀττικῇ φυσικὸν ἦτο νὰ ἐξαττικισθῶσι καὶ ἀποικίαν ἐξ Ἀθηνῶν νὰ δεχθῶσι. Τοῦτο ὁμολογεῖ Δίων ὁ Χρυσόστομος ἐν Χαριδέρῳ, «Ὡς περ αἱ μεγάλαι πόλεις τὰς μικρὰς κατοικίζουσι, καὶ μοι ἐδόκει λέγειν προστιθεὶς αὐτοῖς τὰ ὀνόματα, οἷον Ἀθηναῖοι Κυθνίους ἢ Σεριφίους, ἢ Λακεδαιμόνιοι Κυθηρίους τὸ πάλαι ἐπὶ νόμοις ταῖς αὐταῖς κατώκισαν καὶ μνημόνεα γε παρ' ἐκάστοις τούτων ἔστιν ἰδεῖν τῶν ἐθῶν καὶ τῆς πολιτείας, ἣν οἱ κτίσαντες ἔχουσιν, ἀσθενῇ δὲ πάντα καὶ χεῖρονα».

Ἐπὶ δὲ τῶν προϊστορικῶν χρόνων οἱ Φοίνικες καὶ οἱ συγγενεῖς τούτων Κᾶρες, οἱ καλούμενοι Λέλεγες, θαλασσοκρατοῦντες ἐν τῇ

Μεσογείῳ θαλάσῃ κατειχόν τὰς νήσους ἐμπορεῖα ἐν χύταις συστήσαντες καὶ ἀποικίας ἐμπορικές. Ἡ κατοχὴ τῶν νήσων ὑπὸ φοινικικῶν λαῶν διήρκεσε χρονικὴν περίοδον πολὺ μακράν, καθ' ἣν εἰς πολλάς τῶν νήσων τῆς Μεσογείου ἐδόθησαν ὀνόματα φοινικικὰ διατηρηθέντα μέχρι σήμερον. Ἐξ αὐτῶν ἀναφέρω ἓνα τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, ἃτινα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ οὐδὲν σημαίνουσιν, εἰς Σίκινος, Φολέγανδρος, Κίμωλος, Σῦρος, Σέριφος, Σίφνος, Νάξος, ἴσως δὲ καὶ Κύθνος, Κέως, Τῆνος. Ταύτην ἐτυμολογῶν τις τῶν ἀρχαίων λεξικογράφων ἔγραψε «Τῆνος, τέταταται γάρ,» ἡγουν εἶνε νῆσος μακρὰ καὶ στενὴ, ἐνῷ Ἀσιανολόγος τις ἀνεῦρεν ὅτι Τῆνος εἶνε λέξις φοινικικὴ δηλοῦσα ὄφιν, εἴτε διότι εἶνε στενόμακρος ὡς ὄφις, εἴτε διότι εἶχε ποτε ὄφεις πολλούς, ἦτο Ὀφιοῦσα· τὸ ὄνομα τοῦτο εἶχε ποτε ἐν ἐν ἀρχαιοτάτῃ ἐποχῇ, καθ' ἣν καὶ ἡ Κύθνος Ὀφιοῦσα ἐλέγετο.

Τοὺς δὲ Κᾶρας εἴτε Λέλεγας χορηγοῦντας εἰς τὸν Μίνωα τὸν θαλασσοκράτορα βασιλέα τῆς Κρήτης τὰ πληρώματα τῶν νηῶν ἐξέβαλεν ἀπὸ τῶν νήσων αὐτός. Παραθέτομεν τὸ χωρίον τοῦ Ἡροδότου Α, 171. «οἱ Κᾶρες τὸ παλαιὸν ἐόντες Μίνω τε κατήκοοι καὶ καλεόμενοι Λελεγες εἶχον τὰς νήσους φόρον μὲν οὐδένα ὑποτελέοντες . . . οἱ δὲ ὅπως Μίνως θέοιτο, ἐπλήρουν οἱ τὰς νῆας.» Ὁ Μίνως ἐκδιώξας τοὺς Κᾶρας διώκησε τὰς νήσους διὰ τὸν νόμον τοῦ (Θουκυδ. Α, 4). Ἀλλὰ τὰ ἔχνη τῶν Ἀσιανῶν δορικτητόρων Φοινίκων, Καρῶν, Κρητῶν (διότι καὶ ὁ Μίνως φαίνεται ὅτι καταγωγὴν φοινικικὴν εἶχεν) ἐξήλειψαν αἱ ἐξ ἑλληνικῶν φυλῶν ἀποικίαι Δρυόπων, Ἰώνων, Δωριέων· συμφέροντα δὲ ἰσχυρότερα συνέδεσαν τὰς νήσους διὰ παντός μετὰ τῆς παρακειμένης ἑλληνικῆς χώρας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Αὐτόνομος πολιτεία.

Ἐπὶ τῶν ξένων δορικτητόρων ἀσύστατος καὶ ἀμόρφωτος οὔσα ἡ τῶν Κυθνίων καὶ τῶν ἄλλων νησιωτῶν πολιτεία ὑπέστη ἐπηρείας ξενικάς. Εἶδομεν ὅτι ὁ Μίνως ἐπέβαλε τοὺς νόμους τοῦ εἰς τὰς νήσους

ἀντικαταστήσας βεβαίως τὴν καρικὴν διοίκησιν. Ἀλλὰ καὶ ὁ Αἰγύπτιος Σέσωστρις ἐγένετό ποτε κύριος τῶν νήσων· εἶνε δύσκολον νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι παρῆλθεν ἡ αἰγυπτιακὴ κυριαρχία ἐπὶ τῶν νήσων ἄνευ ἵχνους τῆς διαβάσεώς της. Πῶς ; ἀλλ' ὁ Κέκροψ ὁ Αἰγύπτιος εἰσήγαγεν εἰς τὴν Ἀττικὴν τὸν νόμιμον γάμον καὶ τὴν μονογαμίαν, συνέστησε τὸν Ἄρειον Πάγον καὶ ἄλλα· ὁ Φοῖνιξ Κόδρος ἐδίδαξε τὰ γράμματα.

Ὅτε δὲ εἰς Ἑλληνας περιῆλθεν ἡ ἀρχὴ τῶν νήσων, ἐπεκράτησαν τὰ παρὰ τοῖς κρατοῦσι νόμιμα. Πρὸ τῶν τρωικῶν, ἀκμαζούσης τῆς ἰσχύος τῶν Ἀργείων, καθ' Ἡρόδοτον (1,82) «ἦν καὶ ἡ μέχρι Μαλεῶν πρὸς ἐσπέρην Ἀργείων ἥ τε ἐν τῇ ἡπείρῳ χώρα καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν νήσων.» Δυνάμεθα νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἐντελῶς δὲν ἡλλοιώθη ἡ διοίκησις τῶν νήσων κατὰ τὸ σύστημα τῶν κυριάρχων ; Μετὰ τοὺς Ἀργεῖους οἱ Ἑρετριεῖς θαλασσοκρατήσαντες, κατὰ Στράβωνα (Χρηστομ. 10,468), «ἐπῆρχον καὶ Ἀνδρίων καὶ Τηνίων.» Τάχα καὶ οὗτοι ἠρκέσθησαν εἰς μόνην τὴν ὑποτέλειαν καὶ τὴν ναυτολογίαν ; Πολυκράτης ὁ τῶν Σαμίων τύραννος, σύγχρονος ὦν τῷ τυράννῳ Πεισιστράτῳ (525 π. Χ.), ἐγένετο κύριος πολλῶν νήσων καθ' Ἡρόδοτον (Γ, 59). Καὶ τούτου ἡ τυραννικὴ κυριαρχία παρῆλθεν ἀνενοχλήτως ; Ἐπὶ τῶν ἡρωικῶν χρόνων ἐν Κύθῳ καὶ ταῖς νήσοις προΐστατο βασιλεύς, ὡς ἐν Σερίφῳ ὁ Πολυδέκτης. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ἡ βασιλεία κατηργήθη, ὡς ἐν τῇ ἄλλῃ Ἑλλάδι πλὴν τῆς Σπάρτης καὶ τῆς Ἠπείρου. Ἀπαλλαγέντες δὲ οἱ Κύθιοι καὶ οἱ νησιῶται ἐν γένει τῆς ἐπηρείας ἀλλοφύλων τε καὶ ὁμοφύλων κατακτητῶν καὶ ἀναλαβόντες πλήρη ἐλευθερίαν ἐμόρφωσαν ἴδιον πολίτευμα ἀβασίλευτον. Πρὸς ἐξασφάλισιν δὲ πλήρους ἐλευθερίας συνησπίσθησαν διὰ τῆς νησιωτικῆς ὁμοσπονδίας τῆς κέντρον ἐχούσης τὸν ἐν Δήλῳ ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος. Εἶχε δὲ, καθ' ἃ παρετήρησε Δίων ὁ Χρυσόστομος, ἐν πολλοῖς τὸ πολίτευμα τῶν Κυθνίων ὁμοιότητα καὶ μίμησιν τῶν ἐθνῶν καὶ τῆς πολιτείας τῶν Ἀθηναίων. Ἐν γένει ὁμῶς εἶχε καὶ πολλὰ τὰ ἰδιάζοντα καὶ ἄξια σπουδῆς παρὰ τῶν πολιτειολόγων· εἰ καὶ πολλὰς μεταβολὰς ὑπέστη ἐπὶ τῆς τῶν Λακεδαιμονίων καὶ Ἀθηναίων ἡγεμονίας, διετηρήσεν οὐχ ἥττον νομοθετήματα ἄξια μελέτης ἐπὶ τῶν μακεδονικῶν χρόνων, ὧν ἐνεκα δὲν ἀπηξίωσεν ὁ σοφὸς πολιτειολόγος Ἀριστοτέλης νὰ γράψῃ καὶ περὶ πολιτείας Κυθνίων, ὁ γράψας περὶ 158

πολιτειῶν, ἐν αἷς περὶ Τηνίων, Θηραίων, Ναξίων, Παρίων, Τενεδίων, Σαμοθρακῶν. Μυτιληναίων, Ἀντισσαίων, Χίων, Σαμίων, Κώων, Ῥοδίων, Κρητῶν κλπ. Κρίμα ὅτι ἅπασαι αὗται αἱ πραγματεῖαι περὶ νησιωτικῶν πολιτειῶν τοῦ μεγάλου φιλοσόφου ἀπωλέσθησαν καὶ οὔτε εἶνε ἐλπίς νὰ ἀνευρεθῶσιν, ἵνα ἔκ τινος τοῦλάχιστον αὐτῶν μάθωμεν τὰς πολυτίμους κρίσεις του περὶ προτερημάτων καὶ ἐλαττωμάτων τῶν νησιωτικῶν πολιτειῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Ἐπὶ τῶν μηδικῶν.

Αἱ Κυκλάδες νῆσοι μέχρι τῆς ἐνάρξεως τοῦ πρώτου μηδικοῦ πολέ- (490 π.χ.) διέμενον ἐλεύθεραι καὶ ἀνενόχλητοι ἀπὸ τῆς περσικῆς δυνάμεως, ἥτις ἐπεξέτεινε τὸ κράτος της καὶ ἐπὶ τῶν ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἑλλήνων καὶ τῶν ταύτῃ παρακειμένων νήσων. Ἐχομεν περὶ τούτου τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡροδότου (5,30) «τῶν νήσων τούτων (Κυκλάδων) οὐδεμία κω ἦν ὑπὸ Δαρείῳ». Ἀλλ' ὅτε οὗτος παρεσκευάζετο εἰς τὸν κατὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Ἐρετριέων πόλεμον καὶ προσεκάλει τοὺς νησιώτας εἰς ὑποταγὴν, «οἱ τε δὴ ἄλλοι νησιῶται διδοῦσι γῆν τε καὶ ὕδωρ Δαρείῳ καὶ Αἰγινῆται» (Ἡροδ. 6,49)· διότι οὐδεμίαν δύναμιν ναυτικὴν Ἑλλήνων ἔβλεπον ἐπὶ τῆς ἐλληνικῆς θαλάσσης, καὶ οἱ Πέρσαι ἐπήρχοντο φοβεροὶ κατὰ γῆν τε καὶ θάλασσαν «Ἀνδραποδισάμενοι δὲ οὗς κατέλαβον αὐτῶν (Ναξίων) ἐπὶ τὰς ἄλλας νήσους ἀνήγοντο Οἱ δὲ βάρβαροι, ὡς ἀπῆειραν ἐκ τῆς Δήλου, προσῖσχον πρὸς τὰς νήσους, ἐνθεῦτέν τε στρατιὴν παρελάμβανον καὶ ὁμήρους τῶν νησιωτέων παῖδας ἐλάμβανον, ὡς δὲ περιπλώοντες τὰς νήσους προσέσχον καὶ εἰς Κάρυστον κλπ» (Ἡροδ. 6, 96—99).

Ὑποταχθέντες οἱ Κύθιοι καὶ οἱ ἄλλοι νησιῶται εἰς τοὺς Πέρσας, καὶ ὁμήρους περὶ πίστεως τοὺς παῖδάς των παραδῶσαντες εἰς αὐτοὺς καὶ στρατιώτας εἴτε ναύτας ἐξησκημένους ἐπιβιβάσαντες εἰς τὸν περ-

σικὸν στόλον, δὲν ἰδύναντο νὰ ταχθῶσιν ἐν Μαραθῶνι ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης ἐνέμειναν ὑποτασσόμενοι τοῖς Πέρσαις καὶ μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι καταστροφὴν τῶν· διότι ἡττήθησαν μὲν κατὰ γῆν, ἀλλὰ τὸ κράτος τῶν Περσῶν κατὰ θάλασσαν ἦτο ἀκέραιον, ὃ δὲ κύριος τῆς θαλάσσης εἶνε κύριος τῶν νήσων.

Μετὰ δεκαετίαν δὲ τοῦ Ξέρξου ἐπερχομένου (480 π.χ.) πρὸς ὑποταγὴν τῆς Ἑλλάδος, μέχρι μὲν τῆς ἐπ' Ἀρτέμισίῳ εὐτυχοῦς ναυμαχίας τοῦ ἐλληνικοῦ στόλου ἐτήρησαν οἱ Κύθνιοι καὶ οἱ ἄλλοι νησιῶται οὐδετερότητα πλὴν τῶν Κείων συνταχθέντων τοῖς Ἑλλησι κατὰ τὴν ναυμαχίαν. Ἐνεκα δὲ τῆς εὐτυχοῦς ταύτης ἐκβάσεως θάρρος ἀντλήσαντες Αἰγινῆται, Χαλκιδεῖς, Ἐρετριεῖς, Κεῖοι, Νάξιοι, Στυρεῖς, Σερῖφιοι, Σίφνιοι, Κύθνιοι, Μήλιοι «οὐκ ἔδοσαν μοῦνοι τῷ βαρβάρῳ γῆν τε καὶ ὕδωρ» (Ἡρόδ. 8,46). Μετὰ δὲ μικρὸν οὐ μόνον δὲν ὠμολόγησαν ὑποταγὴν, ἀλλ' ἐκ τούτων οἱ εὐτολμότεροι, Κύθνιοι, Στυρεῖς, Νάξιοι, Μήλιοι, καὶ Σίφνιοι ἐν Σαλαμῖνι ἐτάχθησαν μετὰ τῶν προκινδυνεύσαντων ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας. Παρέσχον δὲ «Κύθνιοι ναῦν μίαν καὶ πεντηκόντερον (8,46 Ἡρόδ.), Στυρεῖς δὲ τὰς αὐτὰς νέας τὰς περ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ, ἐόντες συναμφότεροι οὗτοι Δρύοπες». Ἐκάστη δὲ τῶν πεντηκοντόρων εἶχεν ἄνδρας κατὰ μέσον ὄρον ὀγδοήκοντα καθ' Ἡρόδοτον (7,184). Ἦτο δὲ ἡ συμβολὴ τῶν Κυθνίων ὑποδεεστέρα μὲν τῆς τῶν Ναξίων καὶ Κείων, ὑπερτέρα δὲ τῆς τῶν Μηλίων, Σερφίων καὶ Σιφνίων· διότι ὁ αὐτὸς ἱστορικὸς λέγει (8,48) «οἱ μὲν νυν ἄλλοι (νησιῶται) τριήρεας παρεχόμενοι ἐστρατεύοντο, Μήλιοι δὲ καὶ Σίφνιοι καὶ Σερῖφιοι πεντηκοντέρους».

Ἐκ δὲ τῆς τῶν Κυθνίων συμμετοχῆς εἰς τὴν περιβόητον ναυμαχίαν τῆς Σαλαμῖνος εἰκάζομεν οὐ μόνον τὴν ἀρετὴν ἀλλὰ καὶ τὴν εὐπορίαν τῶν Κυθνίων ὑπερτέρας οὔσας πολλῶν παρακειμένων νήσων. Διὰ ταύτην ἡξιώθησαν ν' ἀναγραφῶσιν ἐπὶ τε τοῦ τρίποδος τοῦ ἐν Δελφοῖς καὶ ἐπὶ τοῦ βαθροῦ τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀγάλματος τοῦ Διὸς μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην μετὰ τῶν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγωνισμένων Ἑλλήνων· διότι καὶ εἰς τὴν συγκροτηθεῖσαν μάχην τὸ ἐπιὸν ἔτος (479) δὲν ἐτάχθησαν μετὰ τῶν μηδισάντων ἐκ τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰς περσικὰς τάξεις ἀλλὰ μετὰ τῶν προμάχων τῆς ἐθνικῆς ἐλευθερίας, Ἀθηναίων, Λακεδαιμονίων Τεγεατῶν κλπ. Τοῦτο μαρτυρεῖται ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (8,66), ὅστις καταλέγων τοὺς μηδίσαντας ἐκ τῶν

Ἑλλήνων κατὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην, λέγει (ἀντιθήσω Μηλιέας καὶ Δωριέας καὶ Βοιωτοὺς πανστρατιᾷ ἐπομένους (Πέρσαις), πλὴν Θεσπιέων τε καὶ Πλαταιέων, καὶ μάλα Καρυστίους τε καὶ Ἀνδρίους καὶ Τηνίους τε καὶ τοὺς λοιποὺς νησιώτας πάντας πλὴν τῶν πέντε πολίων, τῶν ἐπεμνήσθην πρότερον τὰ εὐνόματα,» ἦτοι Κεῖροι, Κύθιοι, Σερίφιοι, Σίφνιοι καὶ Μήλιοι δὲν συνετάχθησαν ἐν Πλαταιαῖς τοῖς μηδίσασιν ἐκ τῶν Ἑλλήνων. Ἔτι δὲ καὶ νῦν τὸ τῶν Κυθνίων ὄνομα ἀναγινώσκεται ἐπὶ τοῦ ἀναθηματικοῦ τρίποδος τῶν Δελφῶν, ὅστις ἐκεῖθεν ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων μετενεχθεὶς ἵσταται εἰς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἵπποδρόμιον. Τὴν δὲ ἐπὶ τοῦ βήθρου τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀγάλματος τοῦ Διὸς ἀναγραφὴν τοῦ ὀνόματος τῶν Κυθνίων ἀναγνοὺς μαρτυρεῖ καὶ ὁ Παυσανίας λέγων ἐν Ἑλιακοῖς βιβλίῳ Α' σελ. 436 «) Ἐκ δὲ Αἰγαίου οὐ Τήνιοι μόνοι ἀλλὰ καὶ Νάξιοι καὶ Κύθιοι, ἀπὸ δὲ Εὐβοίας Στυρεῖς.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟΓ Ε'.

Μετὰ τὰ μηδικὰ, ἡγεμονίαι Ἀθηναίων καὶ Λακεδαιμονίων.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν βαρβάρων ἐν Ἑλλάδι τοὺς μὲν συναγωνισαμένους τοῖς προμάχοις τῆς ἐλευθερίας νησιώτας ἀντήμειψαν διὰ τῆς ἐντίμου ἀναγραφῆς τοῦ ὀνόματός των ἐπὶ τῶν ἀναθημάτων τῶν πανελληνίων ἱερῶν Δελφῶν καὶ Ὀλυμπίας, τοὺς δὲ δι' ἀτολμίαν ἐνωθέντας τοῖς πολεμίοις ἢ τηρήσαντας οὐδετερότητα εἰ Ἀθηναῖοι ἀπεφάσισαν νὰ καταστρέψωσιν ὑπὸ εὐλογοφανεῖς προφάσεις. Ἰδοὺ πῶς ἱστορεῖ ὁ Ἡρόδοτος (8, 12) τὰς διὰ τοῦ Θεμιστοκλέους καταπιέσεις τῶν νησιωτῶν, «ὁ Θεμιστοκλῆς, οὐ γὰρ ἐπαύετο πλεονεκτέων, ἐκπέμπων εἰς τὰς ἄλλας νήσους ἀπειλητηρίους λόγους αἵτεε χρήματα διὰ τῶν αὐτῶν ἀγγέλων, χρεόμενος λόγοισι τοῖς καὶ πρὸς Ἀνδρίους ἐχρήσατο, λέγων ὡς εἰ μὴ δώσουσι τὸ αἰτεόμενον, ἐπάξει τὴν στρατιὴν τῶν Ἑλλήνων καὶ πολιορκέων ἐξαίρήσει . . . εἰ δὲ καὶ τινες ἄλ-

λοι ἐδῶσαν νησιωτέων (πλὴν Καρυστίων καὶ Παρίων), οὐκ ἔχω εἶπαι· δοκέω δὲ τινὰς καὶ ἄλλους δοῦναι καὶ οὐ τούτους μόνους . . . Θεμιστοκλέης μὲν νυν ἐξ Ἄνδρου ὀρμεόμενος χρήματα παρὰ νησιωτέων ἐκτᾶτο καὶ λάθρη τῶν ἄλλων στρατηγῶν.» Ἄλλ' ὁ Θεμιστοκλῆς εὐλογοφανῶς ἐχρηματολόγει πιέζων καὶ ἀπειλῶν μόνους ἴσως τοὺς μηδίσαντας ἐκ τῶν Ἑλλήνων, ἐφείδετο δὲ τῶν συνταχθέντων τοῖς προμάχοις τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας, ἐν οἷς Κεῖοι, Κύθνιοι, Σίφνιοι κλπ.

Ὅτε δὲ μικρὸν μετὰ τοὺς ἐν Ἑλλάδι μηδικούς πολέμους ἡ ἡγεμονία τῶν Ἑλλήνων ἡ κατὰ θάλασσαν ἀπὸ τῶν Λακεδαιμονίων περιῆλθεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οἱ νησιῶται ἐν τοῖς πρώτοις συνετάχθησαν τοῖς Ἀθηναίοις, καὶ ταμιεῖον συμμαχικῶν εἰσφορῶν συνέστη ἐν Δήλῳ παρὰ τῷ ναῷ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἵνα χρησιμεύσῃ ἐν καιρῷ μηδικῆς ἐπιδρομῆς. Ἐτάχθησαν δὲ τοῖς νησιώταις εἰσφοραὶ κατὰ τὴν ἀξίαν καὶ δύναμιν ἐκάστων. Τῆς συμμαχίας ἐτάχθησαν προστάται Ἀθηναῖοι, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ οὗτοι δὲν ἠρκέσθησαν εἰς τὴν ἄγονον ταύτην τιμὴν· τὸ συμμαχικὸν ταμιεῖον ἐν Δήλῳ, εἶπον, δὲν θὰ ᾔητο ἀσφαλές ἐν καιρῷ περσικῆς ἐπιδρομῆς, ἀσφαλέστερον θὰ ᾔητο ἐν Ἀθήναις ἐντὸς τοῦ ὀπισθοδρόμου τῆς Ἀθηνᾶς· ἐκεῖ λοιπὸν μετεκομίσθη (454 π.χ.). Οἱ δὲ νησιῶται ἀντὶ πλοίων καὶ ναυτῶν φόρους ἐτησίους χρημάτων καταβάλλοντες τοῖς Ἀθηναίοις, λεληθότως ἀντὶ συμμάχων κατέστησαν ὑπήκοοι καὶ φόρου ὑποτελεῖς, ἐμιμοῦντο τοὺς νόμους τῶν Ἀθηναίων, ἡ δικαστικὴ τῶν ἐξουσία μετηνέχθη εἰς τὸ ἄστυ τῶν Ἀθηναίων, κλητῆρες καὶ ἀργυρόλογοι ἐκπεμπόμενοι ἐκεῖθεν κατεπίεζον τοὺς νησιώτας πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως. Ἐν τούτοις εἰς ἀντάλλαγμα τῆς ἀπωλείας μέρους τῆς αὐτονομίας τῶν ὑπὸ τὴν σκιάν τῆς ἰσχύος τῶν Ἀθηναίων ἤκμαζον εἰς τὴν ἐμπορίαν, τὴν γεωργίαν καὶ τὰς τέχνας.

Κατὰ τὸν πελοποννησιακὸν πόλεμον οἱ νησιῶται, ἐν οἷς καὶ οἱ Κύθνιοι, πλὴν τῶν Μηλίων ἐτάσσοντο μετὰ τῶν Ἀθηναίων ὡς ὑπήκοοι καὶ φόρου ὑποτελεῖς. Εἰς τὴν ἐπὶ Σικελίαν στρατείαν τῶν Ἀθηναίων συνεξστράτευσαν αὐτοῖς κατὰ Θουκυδίδην (72, 57) ἐκ τῶν νησιωτῶν μόνον Κεῖοι, Ἄνδριοι καὶ Τήνιοι.

Ἐν δὲ τοῖς καταλόγοις τοῖς φορολογικοῖς ταῖς ἐν Ἀκροπόλει ἀνακαλυφθεῖσιν εἶνε μετὰ τῶν ἄλλων νησιωτῶν ἀναγεγραμμένοι καὶ οἱ Κύθνιοι τῷ ε' καὶ ς' ἔτει τῆς ἀναγραφῆς (450 καὶ 449 π. Χ.), ὅτι φόρον ἐτέλουν συμμαχικὸν ὀρχ. 300 ἥτοι 3 μναῖς· διότι αἱ 3 μναῖ αἱ

ἀναγεγραμμένα ἐπὶ τῆς στήλης εἶνε αἱ ἀπαρχαὶ τῇ θεᾷ, ἣτις ἐλάμβανε μνᾶν ἀπὸ ταλάντου ἥτοι τὸ ἐξηκοστὸν ἀνὰ ἕκαστον τάλαντον τιμώμενον 6000 δρ. Μετὰ δὲ 25 ἔτη, τῷ 425 π. Χ., ἥτοι τῷ ἔκτῳ ἔτει τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου, ὁ φόρος τῶν Κυθνίων ἐδιπλασιάσθη εἰς τάλαντα ἑξ ἀναβιβασθεῖς, ἀφ' ὧν τὸ μέρος τῆς θεᾶς ἦτο μναῖ ἑξ ἧ δρ. 600. Συγκρίνοντες δὲ τοὺς κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 425 π. Χ. φόρους τῶν νήσων εὐρίσκουμεν ὅτι ἐτέλουν Πάριοι τάλαντα 30 Νάξιοι, Ἀνδριοι, Μήλιοι ἀνὰ 15, Τήνιοι, Κεῖοι ἀνὰ 10, Σίφνιοι 9, Κύθνιοι 6, Θηραῖοι 5, Μυκόνιοι, Σερίφιοι ἀνὰ 1, Ἴηται 1)2, Φολεγάνδριοι 1)3, Κιμῶλιοι καὶ Ῥηναεῖς 1)2 ταλάντου.

Ἐπειδὴ δ' ὑπολαμβάνομεν ὅτι ἡ φορολογία ἐπεβάλλετο κατ' ἀναλογίαν τῆς οἰκονομικῆς δυνάμεως ἑκάστης τῶν νήσων, ἐξάγομεν ὅτι τῷ ἔτει 425, ἔκτῳ ἔτει τοῦ πολέμου, εὐπορώτατοι μὲν τῶν νησιωτῶν ἦσαν οἱ Πάριοι, τούτοις δ' εἶποντο Νάξιοι, Ἀνδριοι, Μήλιοι, μετὰ δὲ τούτους Τήνιοι, Κεῖοι, κατόπιν Σίφνιοι, μεθ' οὓς ἐτάσσοντο Κύθνιοι (τάλ. 6), Θηραῖοι (τάλ. 5), Μυκόνιοι, Σύριοι, Σερίφιοι (ταλ. 1), Ἴηται μετὰ τούτους (τάλ. 1)2), Φολεγάνδριοι (ταλ. 1)3), Κιμῶλιοι καὶ Ῥηναεῖς (1)5 τάλ.).

Ἄν δε τις π. χ. ὑπολογίσῃ τὰ τάλ. τοῦ κυθνιακοῦ φόρου, ἥτοι τὰς 36 χιλ. δραχ. ἀττικάς, πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς ἀξίαν τῆς ἀργυρᾶς δραχμῆς, καὶ κατ' ἐπιεικῆ ὑπολογισμόν διπλασιάσῃ τὴν ἀξίαν ἐκείνης, ὁ φόρος τῶν Κυθνίων ἀναβιβάζεται εἰς 72 χιλ. σημερινᾶς δραχμᾶς ἀργυρᾶς. Ὅθεν συγκρίνων τις τὴν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εὐδαιμονίαν τῶν νήσων πρὸς τὴν σημερινὴν κακοδαιμονίαν ἀθυμεῖ· διότι σήμερον μόλις τὸ δημόσιον ταμεῖον εἰσπράττει π. χ. ἐκ Κύθνου ἀπὸ ἀμέσων φόρων μόνον 15 χιλ. δρ. Ἦσαν ἄρα τότε τῆς νήσου οἱ κάτοικοι τοῦλάχιστον δεκαπλάσιοι τῶν σημερινῶν, ἥτοι περίπου 40 χιλιάδες, ἵνα δύνωνται νὰ ἀντέχωσιν εἰς τηλικαύτην φορολογίαν. Ἀλλ' ἵνα διατηρῇται τόσῳ μέγας πληθυσμὸς ἐν μικρᾷ νήσῳ, θὰ εἶχον τὴν γεωργίαν καὶ βιομηχανίαν ἱκανῶς ἀνεπτυγμένας (ὁ κύθνιος τυρὸς περιζήτητος, ἡ κεραμουργία θαυμαστή, ὡς καταδεικνύουσιν ἀγγείων θραύσματα ἀπειρα κατεσπαρμένα ἐπὶ τῆς ἀρχαίας πόλεως, ἐν ᾗ κατεσκευάζοντο). Ἀλλὰ καὶ ἡ ναυτιλία καὶ ἡ ἐμπορία εἰσῆγον εἰς τὴν νῆσον χρήματα πολλὰ.

Ἀλλὰ μήπως ὁ εἰς Ἀθήνας ἀποστελλόμενος φόρος ἦτο καὶ ὁ μό-

νοσι; τὸ ταμειῖον τῆς κυθνιακῆς πολιτείας θὰ εἶχεν ἀνάγκην καὶ ἄλλων χρημάτων, δημοτικῶν κατὰ τὴν σημερινὴν ἔκφρασιν· διότι ὅσον καὶ ἂν εἶχε καταπιεσθῇ ἡ νησιωτικὴ αὐτονομία ὑπὸ τῆς ἡγεμονίδος πόλεως, ὑφίστατο πολιτεία ἐν πολλοῖς ἐνεργόσ καὶ χρημάτων δευμένη πλειόνων ἢ ὅσων οἱ καθ' ἡμᾶς δῆμοι.

Ὁ τῷ 425 π. Χ. φόρος τῆς Κύθνου δὲν ἦτο ὁ ἀνώτατος· διότι οὗτος ἐλογίζετο διπλάσιος τοῦ ὑπὸ τοῦ δικαίου Ἀριστείδου τῷ 477 π.Χ. ταχθέντος κατὰ τὴν ἀξίαν ἐκάστου καὶ δύναμιν (Πλούταρχ. βίος Ἀριστείδου), ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ διὰ τὰς τύχας καὶ τὸ μῆκος τοῦ πολέμου ἐτριπλασιάσθη, ἥτοι καὶ ὁ τῆς Κύθνου ἀνεβιβάσθη ἀπὸ τριῶν ταλάντων, τοῦ ἀρχικοῦ, εἰς ἐννέα, ὅπερ ἐστὶν εἰς δραχμάς σημερινάς 108 χιλιάδας. Ἀλλ' ἐντὸς 55 περίπου ἐτῶν προέκοψεν ἐπὶ τοσοῦτον ἡ εὐημερία τῆς νήσου ὥστε ἀπόνως νὰ ὑποβαστάζῃ φόρον ἀντὶ 36 χιλ., τὸν ἐπ' Ἀριστείδου, τὰς 108 χιλ. δρ. σημερινάς;

Μετὰ δὲ τὸ πέρας τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου καταλυθείσης τῆς κατὰ θάλασσαν ἡγεμονίας τῶν Ἀθηναίων, αὕτη περιῆλθεν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, ἥτοι αἱ νῆσοι περιέπεσον ἀπὸ κακοῦ κυρίου εἰς χειρότερον· διότι ὑποβληθεῖσαι (404 π. Χ.) εἰς τὴν διοίκησιν τραχέων ἀρμοστῶν καὶ δεκαρχῶν, ἀπώλεσαν σχεδὸν τὴν αὐτονομίαν των, εἴ τις ὑπελείφθη· οἱ φόροι οὐ μόνον δὲν ἐμειώθησαν, ἀλλὰ καὶ ἐπολλαπλασιάσθησαν, σπαρτιατικαὶ φρουραὶ ἐγκαταστάσαι ὑπεστήριζον τὴν βίαν καὶ τὴν ἀντιχειρίαν τῶν ἐκ Σπάρτης ἀρμοστῶν.

Πολὺ δ' ἡπιωτέρα τῆς πρώτης ἦτο ἡ δευτέρα τῶν Ἀθηναίων ἡγεμονία ὑπὸ Κόνωνος ἀνασυστᾶσα, ὅτε περὶ Κνίδον τῷ 394 π. Χ. κατέβαλε τὴν κατὰ θάλασσαν δύναμιν τῶν Λακεδαιμονίων διὰ τῆς περσικῆς συνδουλείας. Οὐ πολὺ δὲ μετὰ τὴν ἀνταλκίδειον συνθήκην σκοπὸν ἔχουσαν τὴν κατάλυσιν τῆς δευτέρας τῶν Ἀθηναίων ἡγεμονίας, οὗτοι συγκροτήσαντες ἀντισπαρτιατικὴν συμμαχίαν τῷ 376 π.Χ. προσεῖλκυσαν ἐκ τῶν κυκλαδικῶν Κεῖους, Μηλίους, Παρίους, Ἀνδρίους, Τηνίους, Συρίους, Σιφνίους, Μυκονίους, Σεριφίους, Ἰήτας, ἔτι δὲ καὶ Κυθνίους (κατὰ τὸν ῥήτορα Ὑπερίδην ἐν τῇ λέξει θρασὺς παρὰ Σουΐδα). Ἐπὶ δὲ τοῦ ψηφίσματος τοῦ ἀνακαλυφθέντος ἐν Ἀθήναις τῷ 1851 εἶνε ἀναγεγραμμένοι αἱ συμμαχίδες τῶν Ἀθηναίων πόλεις μετὰ τὰ περὶ Θήβας ἀτυχήματα τῶν Λακεδαιμονίων (371 π. Χ.), ἀλλὰ δὲν φαίνονται ἀναγεγραμμένοι ἐπὶ τοῦ ψηφίσματος τούτου με-

ταξὺ τῶν νησιωτῶν οἱ Κύθνιοι· διότι τοῦ ψηφίσματος μέρος εἶναι ἀπο-
κεκομμένον, ἐφ' οὗ θὰ ᾗτο ἀναγεγραμμένον τῶν Κυθνίων τὸ ὄνομα.
Τοῦτο ἐπιβεβαιοῦται ἐξ ἄλλων μαρτυριῶν καὶ ἐπιγραφῶν, ὅτι εἰς τὴν
συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων συγκατετάσσοντο καὶ Μιλήσιοι, Σερίφιοι,
Ἰᾶται, Κύθνιοι, Σίφνιοι κλπ.

Ἀλλὰ καὶ πάλιν αἱ νῆσοι πιεζόμεναι ὑπὸ φαύλων νησιάρχων
περιῆλθον εἰς κακοδαιμονίαν ἐγκαταλειφθεῖσαι εἰς τὰς ἐπηρείας τῶν
πειρατῶν. Ἐν δὲ τηλικούτοις δεινοῖς οὔσαι, δὲν ἐθεώρησαν φρόνιμον,
ὅτε ὁ Φίλιππος περιέπλει τὰς νήσους, ν' ἀλλάξουν ἀνωφελῶς κύριον,
ἀλλ' ὑπεστήριξαν τοὺς Ἀθηναίους προκινδυνεύσαντας τῆς ἐλληνικῆς
ἐλευθερίας. Καὶ ὅμως ὁ Δημοσθένης ἢ μᾶλλον ὁ Ψευδοδημοσθένης
κατὰ τὸν Διονύσιον τὸν Ἀλικαρνασέα ἐν τῷ *Περὶ συντάξεως* λόγῳ
μυκτηρίζων τὴν ταπεινότητα καὶ τὴν εὐτέλειαν τῶν Κυθνίων, Σιφνίων
καὶ ἄλλων μικρονησιωτῶν, τῆς ὁποίας πρωταίτιοι ᾗσαν οἱ Ἀθηναῖοι,
ἔλεγε προτρέπων τοὺς Ἀθηναίους εἰς φρονήματα ἄξια τῆς πόλεως,
«εἰ μὲν οὖν Σιφνίοις ἢ Κυθνίοις ἢ ἄλλοις τοιούτοις οὔσι συνήδειν
ὑμῖν, ἔλαττον φρονεῖν συνεβούλευον ἄν, ἐπειδὴ δ' ἔστ' Ἀθηναῖοι πα-
ραίνῳ κλπ.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 5'.

Τιμάνθης, Κυδίας, Ἡγισικλῆς.

Ἐνταῦθα καιρὸς εἶνε νὰ γράψωμεν περὶ δύο Κυθνίων ζωγράφων
ἀκμασάντων περὶ τὴν ἐποχὴν ταύτην, τοῦ Τιμάνθους καὶ τοῦ Κυδίου.
Τούτων ὁ μὲν πρῶτος ᾗτο κατὰ τὸν Πλίνιον (35, 36, 3) ἔξοχος τε-
χνίτης διὰ τὴν μεγαλοφυᾶ εὗρεσιν, δι' ἧς ἐνοοῦντο πλειότερα τῶν
γεγραμμένων. Τούτου ἔργον περίφημον ᾗτο πρὸ πάντων ἡ θυσία τῆς
Ἰφιγενείας, ἐν ᾗ παραστήσας τὸν μὲν Κάλχαντα ἀθυμοῦντα, τὸν δὲ
Ὀδυσσέα ἔτι μᾶλλον λυπούμενον, τὸν δὲ Αἴαντα θρηνωδοῦντα καὶ
τὸν Μενέλαον ἐκφράζοντα τὸν ἀνώτατον τῆς θλίψεως βαθμόν, τὴν
πατρικὴν ἀπελπισίαν τοῦ Ἀγαμέμνονος ἐθεώρησεν ἀνέκφραστον· διὸ
καὶ παρέστησε τοῦτον συγκαλυπτόμενον τὴν κεφαλὴν διὰ τῆς χλα-
μύδος (*Ἀρχαιολογία* Α. Ραγκαβῆ σελ. 479 καὶ ἐπόμε.). Ἐτι δ' ἔγρα-

φέν ἐν μικρᾷ εἰκόνι Κύκλωπα μὲν κοιμώμενον, Σατύρους δὲ μετροῦν-
τας τὸν ἀντίχειρα αὐτοῦ διὰ τῶν θύρσων. Ὁ αὐτὸς ἔγραψεν ἥρωα
ὡς κανόνα θεωρηθέντα παρὰ τῶν τεχνιτῶν, ἔτι δὲ καὶ τὸν δόλιον φό-
νον τοῦ Παλαμήδους, ἐν ᾧ ἐνίκησε τὸν Παρράσιον μέγαν ζωγράφον
τελειότερον τοῦ Ζεύξιδος περὶ τὴν παράστασιν θεῶν καὶ ἡρώων ὡς
κανόνας τῆς τέχνης θεωρουμένων. Τοιοῦτον ὄντα ὁ Τιμάνθης ἐνίκησε
περὶ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Αἴαντος ἐρίζοντος τῷ Ὀδυσσεΐ περὶ τῶν
ὀπλῶν τοῦ Ἀχιλλέως (αὐτόθι σελ. 478). Ἦκμασεν ὁ Τιμάνθης ἀπὸ
τῆς 90ης μέχρι τῆς 100ης Ὀλυμπιάδος, ἥτοι ἀπὸ τοῦ 416—376
π. Χ. Περὶ τῆς πατρίδος τοῦ Τιμάνθους ἀντιφάσκουσιν ὁ Ρωμαῖος
Κουῖντιλιανὸς καὶ ὁ ἡμέτερος Εὐστάθιος, ὧν ὁ μὲν καλεῖ τοῦτον
Κύθνιον, ὁ δὲ Σικυώνιον, ὡς ἀνήκοντα εἰς τὴν σικυωνίαν σχολὴν τῶν
ζωγράφων. Ἀλλὰ τοῦ Εὐσταθίου ἀξιοπιστότερος εἶνε ὁ Κουῖντιλια-
νός, ὅστις ἀρχαιότερος ὢν τοῦ Εὐσταθίου καὶ ἐξ ἐπαγγέλματος καλ-
λιτέχνης εἶχεν ἀφθονωτέρας καὶ προχειροτέρας τὰς πηγὰς τῆς
ἐρεῦνης.

Ὁ δὲ Κυδίας εἶτε κατὰ τινὰς Θίμας κατὰ 14 Ὀλυμπιάδας με-
ταγενέστερος ὢν τοῦ Τιμάνθους ἥτοι ἀκμάσας περὶ τὸ 320 π. Χ.
ἐκαλεῖτο εἰδικῶς ὁ *Κύθνιος*. Ἠσχολεῖτο μᾶλλον περὶ τὴν ἐγκαυστι-
κὴν ζωγραφίαν καὶ ἐπηρεῖτο πολὺ ἐκ τῶν ἔργων τοῦ ὁ *Πίναξ τῶν*
Ἀργοναυτῶν, τὸν ὁποῖον ὁ Ρωμαῖος ρήτωρ Ὀρτήνσιος ἡγόρασεν ἀντὶ
ταλάντων 164 ἥτοι ἀντὶ ἐνὸς περίπου ἑκατομμυρίου ἀρχαίων δραχ-
μῶν χάριν τῆς συζύγου τοῦ, καὶ ἐν τῷ ἀγροκηπίῳ τοῦ ἔκτισεν οἰκίαν
πρὸς τοποθέτησιν τῆς θαυμασίας εἰκόνης τοῦ Κυδίου.

Ἐν τοῖς ἐπισήμοις ἀνδράσι τῆς Κύθνου τοῖς περὶ τὴν ἐποχὴν ταύ-
την ἀκμάσασι δίκαιον εἶνε νὰ καταχωρίσωμεν Ἠγησικλέα τὸν Ἀγα-
θοφάνους τὸν εὐεργέτην τῆς πόλεως τῶν Καρθαιέων τῆς Κέω. Τοῦ-
τον ὁ δῆμος τῶν Καρθαιέων ἀρετῆς ἕνεκα καὶ εὐνοίας ἀντήμειψε
παραχωρήσας αὐτῷ καὶ τοῖς ἐκγόνοις αὐτοῦ ἰσοπολιτείαν καὶ τὸ δι-
καίωμα τῆς ἐγκτήσεως γῆς. Τὸ δὲ ψήφισμα ἀνεγράφη πρὸς τῷ ναῷ
τοῦ Ἀπόλλωνος δαπάνῃ τοῦ δήμου. Τὸ ψήφισμα τοῦτο ἀνεκαλύφθη
τῷ 1818 ἐν τοῖς ἐρειπίοις τῆς Καρθαίας μιᾶς τῶν τεσσάρων πόλεων
τῆς Κέω. Ἡ πόλις αὕτη ἔκειτο ἀπέναντι τῆς Κύθνου πρὸς τὸ ΜΑ
παράλιον τῆς Κέω τὸ σήμερον καλούμενον ἢ *Πόλεις* (αἱ πόλεις ἢ ἡ
πόλις). Ἴδου τὸ ψήφισμα ὡς ἔχει.

..... ΛΗΣ ΕΙΠΕΝ ΕΔΟΞΕ ΤΗ ΒΟΥΛΗ ΚΑΙ ΤΩ ΔΗΜΩ
ΕΠΕΙΔΗ ΗΓΗΣΙΚΛΗΣ ΑΓΑΘΟΦΑΝΟΥΣ ΚΥΘΝΙΟΣ ΠΑΡΟΙ-
ΚΩΝ ΕΓΚΑΡΘΑΙΑΙ ΕΤΗ ΠΟΛΛΑ (ἐν μὲν τῷ) ΕΜΠΡΟΣΘΕΝ
ΧΡΟΝΩ ΕΥΝΟΥΣ ΩΝ (διατέλεσε) ΤΩ ΔΗΜΩ ΤΩ ΚΑΡΘΑΙΕΩΝ
ΚΑΙ ΕΥ (τάκτως) ΔΕ ΚΑΙ ΚΑΛΩΣ ΕΝΔΗΜΕΙ ΕΝ ΤΗ ΠΟΛΕΙ
ΔΕΔΟΧΘΑΙ ΤΩ ΔΗΜΩ ΕΠΑΙΝΕΣΑΙ ΗΓΗΣΙΚΛΕΑ ΑΡΕΤΗΣ
ΕΝΕΚΕΝ ΚΑΙ ΕΥΝΟΙΑΣ ΚΑΙ ΕΙΝΑΙ ΑΥΤΟΝ ΠΟΛΙΤΗΝ ΚΑΙ
ΤΟΥΣ ΕΚΓΟΝΟΥΣ ΑΥΤΟΥ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΤΗΣ ΚΑΡΘΑΙΕΩΝ
(Εἶναι δ' αὐτοῖς γῆς καὶ οἰκίας ἔγκτησιν καὶ μετέχειν αὐτοῦς πᾶν)
ΤΩΝ ΩΜΠΕΡ ΚΑΙ ΑΛΛΟΙ ΚΑΡΘΑΙΕΩΝ (ἀναγράψαι δὲ τὸ ψή-
φισμα πρὸς τῷ ναῷ) ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ ΤΟ ΔΕ ΑΝ (ἄλωμα τὸ γενό-
μενον δοῦναι τὸν δῆμον).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Μακεδονικὴ κυριαρχία.

Εἰς οὐδὲν ὠφέλησε τοὺς Ἀθηναίους καὶ Θηβαίους ἡ ἀσθενὴς νη-
σιωτικὴ ὑποστήριξις εἰς τὸν πρὸς τὸν Φίλιππον πόλεμον. Ἐν τῇ μάχῃ
τῆς Χαιρωνείας 338 π. Χ. οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ σύμμαχοι κατεπολε-
μήθησαν, καὶ μετὰ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος αἱ νῆσοι περιῆλθον εἰς τὸν
βασιλέα τῆς Μακεδονίας, ὅστις ἐγκατέστησε φρουρὰς πρὸς ἀσφάλειαν
τῆς κατοχῆς τῶν νήσων. Ὅπως δὴποτε ὁμως οἱ νησιῶται ἀπολαύ-
σαντες ἡσυχίας καὶ ἀσφαλείας ἐπὶ τῆς μακεδονικῆς κυριαρχίας ἀνέρ-
ρωσαν μὲν κατὰ τι, ἀλλ' ἡ εὐδαιμονία των ἐσαλεύθη ἔνεκα τῶν ἐρί-
δων τῶν διαδόχων τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου· διότι ὅτε μὲν ὑπὸ Δη-
μητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ ὅτε δὲ ὑπὸ Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ ἐκρα-
τοῦντο ὑπὸ δὲ τὴν αἰγίδα τῶν βασιλέων τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαίου
τοῦ Φιλαδέλφου 284—246 καὶ Πτολεμαίου Γ' τοῦ Εὐεργέτου 246
—231 ἔμειναν καὶ μέχρι τοῦ 221 π. Χ. ἐν εὐημερίᾳ διατελέσασαι,
καθὼς μαρτυροῦσιν ἐπιγραφαί. Τότε Φίλιππος ὁ Ε' βασιλεὺς τῶν
Μακεδόνων, σύμμαχον ἔχων τὸν βασιλέα τῆς Συρίας Ἀντίοχον Γ',
ἐπεχείρησε ν' ἀποσπάσῃ αὐτὰς τῆς ἐξουσίας τῶν Πτολεμαίων τῆς
Αἰγύπτου. Τοῦ ἐγχειρήματος ἐπιτυχόντος, ὁ Φίλιππος Ε' καταλα-

βῶν τὰς Κυκλάδας ἐγκατέστησε τῷ 202 π. Χ. ἰσχυρὰς μακεδονικὰς φρουρὰς ἐν τρισὶ τούτων, Ἄνδρῳ, Πάρῳ καὶ Κύθνῳ, ἃς μετ' οὐ πολὺ ἐπελθόντες οἱ Ρόδιοι μετὰ τοῦ Ἀττάλου Α' βασιλέως τῆς Περγᾶμου δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐκβάλωσιν (Livius 31, 14 καὶ 15). Ὅθεν οἱ σύμμαχοι ἐπεκαλέσαντο τὴν ἐπικουρίαν τῶν Ρωμαίων. Οὗτοι δὲ ὑπὸ τὸν Λεύκιον Ἀπούστιον ἐπιδραμόντες ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ ἀνεστάτωσαν τὴν Ἄνδρον, ἣν περισυλήσαντες ἐτράπησαν ἐπὶ τὴν ἀπέναντι κειμένην Κύθνον. Τάχτην πολιορκήσαντες ἐγκατέλιπον μετὰ μικρὸν ἀπόρθητον, εἴτε διότι ἡ ἄλωσις ἦτο ἐργώδης διὰ τὴν ὀχυρότητα τοῦ ἄστεως αὐτῆς καὶ τὴν κρατερὰν ἄμυναν τῶν πολιορκουμένων, εἴτε διότι δὲν προσεδόκων ἀπὸ τῆς ἄλωσεως πλουσίαν λείαν ἀνάλογον τῆς δαπάνης τοῦ χρόνου καὶ τῶν ἀνδρῶν (Liv. 31, 45). Εἰκάζομεν δὲ ὅτι εἰς τὴν γενναίαν ἀντίστασιν πρὸς τρεῖς ἰσχυροὺς συμμάχους δὲν εἰργάσθησαν μόνοι οἱ ἐν Κύθνῳ φρουροῦντες Μακεδόνες, ἀλλὰ συνέπραξαν καὶ οἱ Κύθνιοι· διότι πρόσφατον ἔχοντες τὸ τῶν Ἀνδρίων πάθημα ἐγίνωσκον τί ἐπεφυλάσσετο αὐτοῖς, ἂν ἐνέπιπτον εἰς τὰς χεῖρας τῶν πολιορκητῶν. Ἐντεῦθεν βεβαιοῦται ὅτι τὰ τῆς πόλεως ὀχυρώματα (τοῦ Βρυοκάστρου) ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ταύτης (200—198 π. Χ.) διετηροῦντο καλῶς· διότι ἀντέσχον πρὸς βληθέντα ὑπὸ ἰσχυρῶν πολεμίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Ἐπὶ τῆς Ρωμαϊκῆς κυριαρχίας.

Ἀλλὰ τότε μὲν ἡ Κύθνος διέφυγε τὴν ἄλωσιν· ὅτε δὲ ἡ Μακεδονία μετὰ τῆς Ἑλλάδος περιῆλθεν εἰς τὸ ρωμαϊκὸν κράτος (184 π. Χ.), αἱ νῆσοι συμπεριελήφθησαν. Ὅτε δὲ ὁ Ἀντώνιος ἐν Φιλίπποις κατέστρεψε τοὺς φονεῖς τοῦ Καίσαρος «Ροδίοις μὲν Ἄνδρον τε καὶ Τήνον καὶ Νάξον . . . ἐδίδου, Ἀθηναίοις δὲ ἐς αὐτὸν ἐλθοῦσι μετὰ Τήνον Αἴγιναν ἔδωκε καὶ Ἴκον καὶ Πεπάρηθον καὶ Κέω καὶ Σκίαθον . . . ἔπειτα δὲ ἀφαιρεῖ Ροδίους Τήνον κλπ. σκληρότητι. (Ἀππιαν. 5).

Ἡ Κύθνος μετὰ τῶν ἄλλων νήσων ὑπήχθη εἰς τὸν ἀνθύπατον τῆς Ἀσίας, εἴτα δὲ εἰς τὴν ρησιωτικὴν ἐπαρχίαν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ

(284—305 μ. Χ.) ἔδραν ἔχουσαν τὴν Ρόδον, καὶ σκιὰν αὐτονομίας τινὸς διετήρησε, καθόσον ἐξάγεται ἀπὸ νησιωτικῶν ἐπιγραφῶν, ἐν αἷς ἀναγράφονται κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην στρατηγοὶ καὶ ὑποστράτηγοι, βουλὴ καὶ δῆμος *Ἀνδρίων, Κείων*. Κυθνίων δὲ ἀγνοῶ ἂν εὐρέθῃ τοιαύτη ἐπιγραφὴ, ἀλλὰ λόγον δὲν ἔχω νὰ μὴ πιστεύσω ὅτι καὶ ἐνταῦθα δὲν ἴσχυε τὸ αὐτὸ διοικητικὸν σύστημα, ὃ δὲν ἦτο τόσον συγκεντρωτικὸν ὅσον τὸ βραδύτερον ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων ἐφαρμοσθέν.

Ἐν τούτοις αἱ νῆσοι ἠνωχλήθησαν τῷ 88—87 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Ἀρχελάου ἀρχιστρατήγου τοῦ Μιθριδάτου βασιλέως τοῦ Πόντου πολεμοῦντος μακρὸν πόλεμον πρὸς τοὺς Ρωμαίους (121—64 π. Χ.). Ὁ Ἀρχέλαος κατ' Ἀππιανὸν (Μιθριδ. 18) κύριος συμπάσης τῆς ἑλληνικῆς θαλάσσης γενόμενος *τάς τε Κυκλάδας καὶ τὰς ἄλλας ἐντὸς τοῦ Μαλῆα νήσους ὑπέτασσε* ἄνευ ἀντιστάσεως πλὴν τῶν Χίων καὶ Δηλίων, πρὸς οὓς ἦλθεν εἰς ἐχθροπραξίας. Πολιορκούμενος δ' ἐν Ἀθήναις προσεκάλει στρατιωτικὰς δυνάμεις καὶ ἐκ τῶν ὑποτεταγμένων νήσων ἠττηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, τοῦ Σύλλα στρατηγοῦντος, κατεδιώχθη μέχρις Εὐρίπου καὶ ἐκεῖθεν περιπλέων *τάς νήσους ἐπόρθει τὰς παραλίας αὐτῶν, μόνος κύριος ἔτι ὢν τῆς θαλάσσης, «ληστεύοντι μᾶλλον ἢ πολεμοῦντι ἐοικώς»* (Ἀππιανοῦ Μιθριδατικὸς πόλεμος).

Τοιαύτας δ' ἀναστατώσεις καὶ ἐρημώσεις ἔτι μείζονας ὑπέστησαν αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην πολλὰς ὑπὸ πειρατῶν. Τούτων ἕνεκα ἢ μὲν θαλασσοπλοία διεκωλύετο, ἢ δὲ ἐμπορία κατεστρέφετο, οἱ δὲ νησιῶται ἠνδραποδίζοντο, νησιωτικαὶ δὲ πόλεις ἀκμάζουσαι ἄρδην κατεστρέφοντο καὶ οἱ περισφζόμενοι τῶν ἐνοίκων ἠναγκάζοντο ἀπὸ τῶν παραλίων πόλεων νὰ συνοικίζωνται εἰς τὰ μεσόγεια αὐτῶν· διότι ἐκεῖ ἐπὶ ἀπροσίτων βράχων καὶ ἀποκρήμνων χωρίων ὀχυρούμενοι εὕρισκον ἡσυχίαν τινὰ καὶ ἀσφάλειαν· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ἐνίοτε οἱ τολμηροὶ πειραταὶ ἀνιχνεύοντες προσέβαλλον αὐτοὺς καὶ μάλιστα ἂν εἶχον καταλαβόντες χωρίον τι τῆς νήσου πρόσφορον εἰς τὰς πειρατικὰς ἐπιδρομὰς.

Τὸ κακὸν ἐπετάθη κατὰ τὸν Α'. π. Χ. αἰῶνα, τῶν Ρωμαίων κρατούντων, ὅτε ὠργανώθη πειρατεία συστηματικὴ, οἷα ἦτο κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἢ τῶν βαρβαρειακῶν κρατῶν τῆς Ἀφρικῆς.

Τοιοῦτον κράτος πειρατικὸν συνέστη κατὰ τὸν Α' μ. Χ. αἰῶνα ἐπὶ τῶν δυσμικῶν καὶ τῶν μεσημβρινῶν ἁκτῶν τῆς μικρᾶς Ἀσίας, ὁ τρομερὰς ζημίας καὶ καταστροφὰς ἐπήνεγκεν εἰς τὰς παρακειμένας νήσους· διότι οἱ μὲν κύριοι τῶν νήσων Ρωμαῖοι εἰς ἐμφυλίους πολέμους ἀσχολούμενοι ἄφινον ἐλευθέρους τοὺς θρασεῖς πειρατὰς εἰς τὰς ἐπιδρομὰς των, οἱ δὲ δυστυχεῖς νησιῶται ἀπεστερημένοι τῆς αὐτονομίας καὶ ἐξηντλημένοι ἐστεροῦντο ἱκανῆς δυνάμεως πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν θρασέων πειρατῶν, οἵτινες διὰ *χιλίων πλοίων* καὶ ἀπὸ πολυαρίθμων ὀχυρῶν ὀρμητηρίων ἰδρυθέντων ἐπ' αὐτῶν τῶν νήσων καὶ ἀλλαχόθι ἐπῆρχοντο καταστρεπτικοί. Ἐπὶ τέλους ὅμως τοῦ δεινοῦ προβάντος εἰς τὸ ἔπακρον, τὸ πειρατικὸν κράτος κατεθραύσθη ὑπὸ τοῦ Πομπηίου μετὰ πλήρους ἐπιτυχίας ἐντὸς 30 ἡμερῶν (88—87 π. Χ.) καταστρέψαντος 120 ὀρμητήρια πειρατῶν ἐπὶ τε τῆς Κιλικίας καὶ ἀλλαχόθι.

Ἐνία τούτων ὑπολαμβάνω ὅτι ἡρειπωμένα περιῆλθον μέχρις ἡμῶν, τὰ καλούμενα νησιωτικὰ *Βρυόκαστρα* ἢ *Βρυγιόκαστρα* ἢ *Βυόκαστρα*. Τοιαῦτα ἔχουσιν αἱ νῆσοι Τήνος, Κύθνος, Ἄνδρος, Κέα, Ἀμοργός, Πάρος. Οὕτω δ' ἐκλήθησαν οὐχὶ διότι ἦσαν ποτε κάστρα Ἑβραίων (Ἑβραιόκαστρα) ἢ κάστρα ρηγῶν (ρηγόκαστρα), ἀλλὰ διότι ἦσαν κάστρα *Βρυγῶν* ἢ *Βριγῶν* ἥτοι πειρατῶν ἢ κλεπτῶν, (*κλεφτόκαστρα*)· διότι ἐπὶ τῶν ἐσχάτων χρόνων τῆς ρωμαϊκῆς δημοκρατίας Φρύγες ἢ Βρίγες ἐκαλοῦντο κοινῶ ὀνόματι οἱ ἐκ Φρυγίας καὶ Καρίας φοβεροὶ πειραταὶ καὶ λησταί, ὧν τὸ κράτος καὶ τὰ πειρατήρια (πιθανῶς τὰ *Βρυγόκαστρα*) κατέλυσεν ὁ μέγας Πομπήϊος. Ὅτι δὲ ἀρχῆθεν οἱ Φρύγες καὶ Βρίγες ἐλέγοντο μαρτυρεῖ ὁ Ἡρόδοτος (7, 73) λέγων «οἱ δὲ Φρύγες, ὡς Μακεδόνες λέγουσιν, ἐκαλέοντο Βρίγες, ὅσον Εὐρωπαϊῖοι ἐόντες σύνοικοι ἦσαν Μακεδόσι, μεταβάντες δὲ εἰς τὴν Ἀσίαν ἅμα τῇ χώρῃ καὶ τὸ οὖνομα μετέβαλον εἰς Φρύγας». Κατὰ δὲ τὸν Στέφανον τὸν Βυζάντιον «Βρίγες, τοῦτο μόνον ἔθνος Θρακικόν»· ἡ δὲ βρίγα ἥτοι *briga* = πόλις, ἐξ ἧς *buorg* ἢ *bourg*, ἐξ ἧς ὁ πύργος. Ἐκ τούτων καὶ *brigantes* οἱ λησταὶ καλοῦνται καὶ βριγαντίνια παρ' ἡμῖν ἔτι τὰ πειρατικὰ πλοιάρια. Πολλὰ δὲ καὶ δεινὰ παθοῦσα καὶ ἡ Κύθνος ὑπὸ τῶν πειρατῶν δὲν ἀνέλαβε τὴν προτέραν εὐημερίαν, ἀλλὰ καίτοι διασφζομένης τῆς ἀρχαίας πόλεως, εἰς τοσαύτην ἀπορίαν περιέπεσεν ἐπὶ Ρωμαίων εἰς τὸν Α' μ. Χ. αἰῶνα, ὥστε ὑπὸ τῶν

εὐτυχῶν κατακτητῶν ἐλογίζετο χώρα ἐξορίας Ρωμαίων ἐπιφανῶν ἐξοριζομένων εἰς Κύθνον ἢ Σέριφον ἢ Γύαρον. Ἄλλ' ἡ Κύθνος ὡς νῆσος ἐξορίας δὲν πρέπει νὰ ὑποληφθῇ ἐντελῶς ἔρημος· διότι τότε οὐδ' ἡ Γύαρος, ἡ νῦν σχεδὸν ἔρημος, ἦτο τοιαύτη· ἀλλὰ πενιχρὰ καὶ ὀλιγάνθρωπος οὖσα αὐτὴ τε καὶ ἄλλαι τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου ὑπελαμβάνοντο ὑπὸ τῶν τρυφηλῶν Ρωμαίων ὡς χῶραι κολάσεως· διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ μὲν Τάκιτος (Annal. 3, 69) ἱστορεῖ ὅτι ὑπὸ Τιβερίου αὐτοκράτορος (22 μ. Χ.) ἐξωρίσθη εἰς Κύθνον ὁ ἀνθύπατος Ἀσίας Γ. Ἰούλιος Σιλανός, ὁ δὲ Ὀβίδιος (Μεταμορφ. 6, 464) καλεῖ τὴν Κύθνον ἀνθόεσσαν ἢ θαλερὰν (florentem Cythnum) ἐν τοῖς ἐξῆς «Hinc humilem Myconon, cretosaque rura Cimoli, florentem Cythnon, Syron, planamque Seriphon». Δὲν ἦτο λοιπὸν τότε ἡ ἀνθόεσσα εἴτε θαλερὰ Κύθνος κολαστήριον εἰς τοὺς ἐξορίστους, οἷον ἡ Γύαρος καὶ ἡ Δονοῦσα.

Ἡ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀφανὴς Κύθνος ἐπὶ αὐτοκράτορος Γάλβας ἐν ἔτει 68 μ. Χ. κατεφόβισεν αὐτόν· διότι ἀπελεύθερός τις ἐξ Ἰταλίας ἢ δοῦλος ἐκ Πόντου ἔχων ὁμοιότητά τινα πρὸς τὸν ἀποθανόντα αὐτοκράτορα Νέρωνα καί, καθὼς ἐκεῖνος, δεινὸς ὢν εἰς τὸ ἄδειν καὶ κιθαρίζειν, διεκήρυττεν ὅτι αὐτὸς οὗτος ἦτο ὁ Νέρων διαφυγὼν τὸν θάνατον. Ἐξωσθεῖς δ' ὑπὸ τρικυμίας εἰς Κύθνον ὁ Ψευδονέρων οὗτος, ὅστις κατὰ τοῦτο ἐμιμεῖτο προγενέστερον τυχοδιώκτην, τὸν Ψευδοδρουῶσον, συνεκρότησε τῷ 68 μ. Χ. ἐν Κύθνῳ σῶμα ἰσχυρόν, συρρευσάντων δούλων καὶ στρατιωτῶν ἐξ Ἀσίας εἰς Ρώμην ἐπανερχομένων, καὶ τὴν Κύθνον ὀρμητήριον ἔχων τρέπεται ἐπὶ πειρατείαν τῷ 69 μ. Χ. Τότε ὁ ἐκατόνταρχος Σισένας ἐξ Ἀσίας εἰς Ρώμην ἐπανακάμπτων παρὰ μικρὸν ἐνέπιπτεν εἰς χεῖρας τοῦ τυχοδιώκτου τούτου, ὃν μετὰ τινὰς μῆνας ὁ Καλπούρνιος Ἀπερνᾶτος διοικητὴς τῆς Γαλατίας καὶ Παμφυλίας μετὰ δύο τριήρων ἐπελθὼν ἐζώγρησε καὶ τὴν κεφαλὴν ἀποτεμῶν ἐπεδείκνυσεν εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Ρώμην· διότι οὐ μικρὸς ἦτο ὁ τρόμος ὁ καταλαβὼν τὸν ρωμαϊκὸν κόσμον ἕνεκα τοῦ κακούργου τοῦ ἐν Κύθνῳ ἐμφωλεύσαντος. Οἱ δὲ Κύθνιοι οὐδὲν κακὸν ἔπαθον ὑπὸ τοῦ τιμωροῦ Ἀπερνάτου· διότι, φαίνεται, δὲν μετέσχον τῶν κακουργιῶν τοῦ Ψευδονέρωνος (Τακιτ. ἱστορ. 28, Ζωναρ. 11, 15). Ἀμυδρὰ παράδοσις τοιούτων πειρατικῶν ἐπιδρομῶν διασφύζεται ἐν Κύθνῳ, ὅτι πειραταὶ ἐμφωλεύοντες εἰς τὸ Κάστρον Κατα-

κεφάλου δι' ἀλύσεως διατεταμένης ἀπὸ τῆς παρ' αὐτῷ ἄκρας καὶ τῆς ἀντικειμένης ἀκτῆς τῆς Κέας (ἀπίστευτον) διεκώλυον τοὺς διαπλέοντας τὸν μεταξὺ ἑξαμίλιον πορθμὸν καὶ ἐλήστευον αὐτούς. Τὸ Κάστρον τοῦτο ἐπὶ κρημνῶν δυσαναβάτων καθιδρυθὲν εἶνε φύσει καὶ θέσει προσφορώτατον ὁρμητήριον εἰς πειρατικὰς ἐπιδρομὰς, καθ' ὅσον ἐπικρατεῖ τοῦ μεταξὺ Κύθνου καὶ Κέας πορθμοῦ. Πολὺ δὲ πιθανὸν ὅτι οἱ μετὰ πολὺ ἐπελθόντες Φράγχοι καὶ ἄλλοι ἐπιδρομεῖς, οἱ οὐδὲ ἀπὸ πειρατειῶν ἀπέχοντες, εὐρόντες τὸν ὑψίκρημνον τοῦτον βράχον ὠχυρωμένον ἀνεπλήρωσαν τὰς ἐλλείψεις του καὶ ἐγκαθίδρυσαν αὐτόθι τὴν ἑδραν τῆς χωροδικοτείας των· διότι τὰ τεῖχη καὶ τὰ ἐρείπια τῶν ἐν αὐτῷ οἰκοδομῶν φέρουσιν εὐδιακρίτους φραγκικοὺς χαρακτῆρας.

Ἄλλ' ὥς ἐπανεέλθωμεν εἰς τὸν Ψευδονέρωνα τῆς Κύθνου. Ὁ Ρενάν (Antichr. 372 καὶ 436) διατείνεται ὅτι ὁ ἐν τῇ Ἀποκαλύψει Ἀντίχριστος εἶνε ὁ Ψευδονέρων τῆς Κύθνου· διότι ὅτε ἐγράφετο ἡ Ἀποκάλυψις, τότε οὗτος εἶχεν ἀναφανῆ ἐν Κύθνῳ, ἦτοι κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 69 μ. Χ. ἢ Δεκέμβριον τοῦ 68 (Κυκλαδικὰ Μηλιαράκη σελ. 313).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Χριστιανισμός.

Πρὸ τῆς διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς Κύθνον ὑπὲρ τοὺς θεοὺς τοῦ Ὀλύμπου ἑξαιρετικὴν λατρείαν εἶχεν ὁ Ἀπόλλων τῆς Δήλου καὶ ἡ Ἀφροδίτη· διότι καὶ εἰς τὰ Δήλια, ἑορτὴν τοῦ ἐν Δήλῳ Ἀπόλλωνος, εὐλαβῶς προσήρχοντο οἱ Κύθνιοι καὶ ἐπὶ τῶν Κυθνιακῶν νομισμάτων ἐνετυποῦτο ὁ Ἀπόλλων καὶ ἐνιαχοῦ ἡ Ἀφροδίτη, ἥς ἡ λατρεία διὰ τῶν Φοινίκων μετεδόθη εἰς τὰς νήσους. Ἀλλ' ἡ ἐπὶ τῶν νομισμάτων Ἀφροδίτη μετὰ βότρυος ἢ περιστερᾶς ἱπταμένης ὑπὸ ἐπιγραφὴν ΚΥΘ ἐνδέχεται ἀνάγνωσιν ΚΥΘΗΡΙΩΝ ὃχι ΚΥΘΝΙΩΝ· διότι γνωστὸν ὅτι ἰδιάζουσιν λατρείαν οἱ Κυθήριοι ἀπέδιδον εἰς Ἀφροδίτην τὴν Κυθέρειαν.

Ἰδίαν λατρείαν οἱ Κύθνιοι ἀπένεμον εἰς τὸν ἐπιχώριον δαίμονα ἢ

ἥρωα *Εὐδημον*, περί οὗ παρὰ Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως μανθάνομεν (Πατρολογ. σελ. 121) « . . . δαίμονες λίχνοι τε καὶ μισροί, ἔστι μὲν ἐφευρεῖν καὶ ἀναφανδὸν οὕτω κατὰ πόλεις δαίμονας ἐπιχωρίους τιμὴν ἐπιδευομένους, παρὰ Κυθνίοις μὲν Εὐδημον παρὰ Τηνίοις δὲ Καλλισταγόραν »· (ἰδὲ καὶ Rangabè *Antiquités helléniques* R. 899).

Ἡ δὲ εἰς Χριστὸν πίστις βραδύτερον ἢ εἰς τὴν Χέρσον Ἑλλάδα καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν εἰσῆχθη εἰς τὰς Κυκλάδας καὶ δὴ εἰς τὴν Κύθνον· διότι οὐ μόνον τὰ μαρτυρολόγια οὐδενὸς ἐκ τῶν Κυκλάδων μάρτυρος καὶ ἐκ τῶν ἄλλων νήσων μνημονεύουσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Α' Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ (325) οὐδεὶς ἐκ Κυκλάδων ἐπίσκοπος ἀναφέρεται. Εἰς δὲ τὴν τῷ 347 ἐν Σαρδικῇ συγκροτηθεῖσαν Σύνοδον παρευρέθησαν καὶ ἀπὸ Κυκλάδων ἐπίσκοποι. Μετὰ δὲ τὴν ἀνακηρυχθεῖσαν θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν καὶ τὰς ἀπαγορευτικὰς περὶ τῆς ἀρχαίας θρησκείας διατάξεις τοῦ Κωνσταντίνου (353 καὶ 356) ὁ Χριστιανισμὸς ἀνετώτερον καὶ εἰς τὰς νήσους ἐξηπλοῦτο. Ἀλλ' οὔτε ἐν τῇ ἀρχαίᾳ πόλει Κύθνῳ (τῷ Βρυοκάστρῳ) οὔτε παρ' αὐτῇ εὐρίσκεται μοναστήριον οὐδὲ καὶ ἐξωκκλήσιον, ὧν πολλὰ ἐν τῇ νήσῳ. Ἡ ἐγχώριος παράδοσις μαρτυρεῖ ὅτι ἡ Χριστιανικὴ πίστις ἀνεκηρύχθη ἐν τῇ νήσῳ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς ἀρχαίας πόλεως εἰς τὸ Κάστρον Κατακεφάλου, ὃ φαίνεται ἔχον πλῆθος ναϊδίων χριστιανικῶν ἡρειπωμένων.

Ἐπισκοπὴ Κύθνου ἰδίᾳ κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ δὲν ἀναφέρεται, ἀλλ' ὑπήγετο ἡ νῆσος ὅτε μὲν τῇ μητροπόλει Ρόδου ὅτε δὲ τῇ Ἀθηνῶν. Ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Πατριάρχου Φωτίου καὶ Λέοντος τοῦ σοφοῦ (877—88) ἡ Κύθνος μετὰ τῆς Κέας ὑπήγετο τῇ μητροπόλει Ἀθηνῶν· τῷ δὲ ΙΒ' αἰῶνι ρητῶς ἀναφέρεται κατὰ τὸν παρ' Ἀλλατίῳ Νεῖλον Δοξαπατρὶ ὅτι τῷ Ἀθηνῶν Μητροπολίτῃ ἐτέλει ἐκ τῶν νησιωτικῶν ἀρχιερέων ὁ Ἄνδρου, ὁ Σύρας καὶ Σερίφου, ὁ Κέω καὶ Θερμίων (οὕτω), τῷ δὲ τῆς Ρόδου ὁ Σάμου, ὁ Χίου, ὁ Κῶ, ὁ Ναξίας, ὁ Θηρασίων, ὁ Πάρου, ὁ Τήνου, ὁ Μήλου, ὁ Πισίνης (Σίφνου ἴσως), ὁ Ἰκαρίας, ὁ Ἀστυπαλαίας, ὁ Τραχείας, ὁ Νησούρων. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως εἶχον μέχρι τῆς φραγκικῆς κατακτήσεως τῶν νήσων, ἥτοι μέχρι τῆς ἀρχῆς τῆς ΙΓ' ἐκα-

τονταετηρίδος. Ἀλλὰ περὶ τῆς καταστάσεως τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας τῶν νήσων κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην θὰ γράψωμεν ἐν ἐκείνῳ τῷ κεφαλαίῳ ἐν ἐκτάσει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι΄.

Ἐπὶ Βυζαντινῶν.

Ἐπανέλθωμεν τώρα εἰς τὴν πολιτικὴν ἱστορίαν τῆς νήσου. Τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους διαιρεθέντος εἰς ἀνατολικὸν καὶ δυτικόν, ἡ Ἑλλάς κατὰ φυσικὸν λόγον συμπεριελήφθη εἰς τὸ ἀνατολικόν, τὸ ἔδραν ἔχον τὸ Βυζάντιον ἢ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἡ Κύθνος, Κέως καὶ Δῆλος ὑπῆγοντο τῷ 331 μ. Χ. εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Ἑλλάδος, ἢ τῆς Χέρσου, αἱ δὲ λοιπαὶ νῆσοι ἀπετέλεσαν τὴν ἐπαρχίαν τῶν Νήσων· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ αἱ Κυκλάδες ἀπετέλεσαν τὸ θέμα τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, καὶ βραδύτερον, τῷ 780, ἡ Κύθνος συγκατελέχθη τῇ Δωδεκανήσῳ, ἧς μητρόπολις ἦτο ἡ Ρόδος.

Ἀλλ' ἐν τούτοις ἡ ἀστικὴ αὐτονομία τῶν νήσων ἀπώλετο ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν καὶ συγκέντρωσις καὶ ἀφομοιώσις γενικὴ καὶ πλήρης ἐπεκράτει πανταχοῦ· διότι οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ἄλλοι ἄρχοντες οἱ ἀπὸ τῆς πρωτεύουσῃς ἐκπεμπόμενοι οὐδαμοῦ οὐδεμίαν ἀνεγνώριζον αὐτονομίαν. Ἀλλὰ μήπως τοῦλάχιστον εἰς ἀντάλλαγμα τῆς ἀπολεσθείσης ἐλευθερίας καὶ αὐτονομίας εὗρισκον αἱ νῆσοι προστασίαν κατὰ τῶν πανταχόθεν ἐπερχομένων πολυαρίθμων ἐπιδρομῶν; Ἡ κεντρικὴ διοίκησις εἴτε ἐξ ἀδυναμίας εἴτε ἐξ ἀμελείας ἄφινε τὰς νήσους ἔρμαιον καὶ σκύλευμα εἰς τοὺς τυχόντας τυχοδιώκτας. Ἐπιδρομαὶ ἤρχισαν ἀπὸ τοῦ 244—255 μ. Χ., ὅτε κατὰ τὸν Χορῆνον Ἀρμένιον ἱστορικὸν τοῦ Δ' μ. Χ. αἰῶνος οἱ Πέρσαι ἐλεηλάτουν τὰς Κυκλάδας, ἔτι δὲ οἱ Σαρακηνοὶ ὑπὸ τὸν Ἀπόχαψιν ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου. Φοβεροὶ ἐπέδραμον οἱ Σαρακηνοὶ εἴτε Ἀραβες ἐκ Κρήτης, καὶ ἔτι φοβερώτεροι τούτων ἐπιδρομεῖς ἦσαν οἱ κατὰ τὰ ἔτη 830, 864 καὶ 881 ἐνσκήψαντες ἐξ Ἰσπανίας καὶ Ἀφρικῆς ὁμοεθνεῖς των, ὑφ' ὧν αἱ ἀρχαῖαι παράλιοι νησιωτικαὶ πόλεις ἡρημώθησαν, οἱ δὲ ὑπολειφθέντες ἐκ τῶν κατοίκων ἠναγκά-

σθησαν νὰ ἀποσυρθῶσιν εἰς τὴν μεσόγειον χώραν πρὸς ἀσφάλειαν. Οὐ μόνον δὲ ταῦτα ἀλλὰ καὶ ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει κυβέρνησις ἐκάλεσε νησιώτας *συμφαμίλους* εἰς πύκνωσιν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Πόλεως ἀραιωθέντος ὑπὸ τοῦ πανώλους λοιμοῦ.

Μόλις δὲ τῷ 963 ἀπηλλάγησαν αἱ νῆσοι τῶν Σαρακηνικῶν ἐπιδρομῶν καὶ ἀπήλαυσαν ἡσυχίας τινὸς καὶ εὐπορίας, ἀλλ' ὅμως ἐξηντλοῦντο διὰ τῆς ναυτολογίας καὶ τῆς φορολογίας καὶ τῶν συνεχῶν παροχῶν πλοίων. Ἀλλὰ πάλιν τῷ 1027, 1032—4, 1089, 1091, στόλος Σαρακηνῶν ἐξ Ἀφρικῆς ἐπελθὼν μεγίστην φθορὰν τῶν νήσων ἐπήνεγκε. Τῷ δὲ 1037 ἄλλοι πειραταὶ τοῦρκοι ὑπὸ τὸν Τσαχᾶν ἡρῆμωσαν τὰς Κυκλάδας κατὰ Γρηγορᾶν (8, 10). Κατὰ τὸ 1160 ἐπὶ κεφαλῆς πειρατῶν Ραϋμόνδος κόμης τῆς Τριπόλεως λεηλατεῖ ταύτας. Κατὰ δὲ τὸν Νικήταν τὸν Χωνιάτην (Ἀλεξ. Γ' 1) ἐπὶ Ἀλεξίου Γ' τῷ 1198 «Γενουήτης τις Καφούρης τοῦνομα νῆας δικρότους καὶ τρικρότους πηξάμενος τὰς παραθαλασσίους πόλεις ἔκειρε καὶ τὰς νήσους ἐπιὼν ἐτίθει κακῶς, αἱ κατὰ τὸ Αἰγαῖον ἀνίσχουσι πέλαγος, ἀλλὰ καὶ τῷ Ἀτραμυτίῳ προσβαλὼν ἤλασε καὶ συνέλεξε πλοῦτον οὐ σταθμητόν Ἐκ δὲ τούτου τὰς νήσους ἀδεῶς ἐπιὼν καὶ χωρία τὰ παράλια ληϊζόμενος φόρους ἐπέταττε καὶ συνέλεγεν ὡς ἐβούλετο τέλος ὅμως ἡττᾶται καὶ φονεύεται ὑπὸ τοῦ βασιλέως.» Μετὰ δὲ μικρὸν οἱ ἐκ Δύσεως χριστιανοὶ ἐπεχείρησαν πυκνοτέρας ἐπιδρομὰς ἀρξάμενοι ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ IB' αἰῶνος. Ἐπὶ τῆς Α' σταυροφορίας ὁ δόγης τῆς Βενετίας Μικέλης ἐδήωσε (1125) Ἄνδρον, Πάρον καὶ ἄλλας νήσους τοῦ Αἰγαίου. Καταστραφεισῶν δὲ ἀνοήτως τῶν νηῶν, ὅς ἐχορήγουν τῷ Βυζαντινῷ κράτει οἱ νησιῶται, ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ, οἱ πειραταὶ περὶ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐθαλασσοκράτησαν ἐν τῷ Αἰγαίῳ καὶ τὰς νήσους ἐδήουν. Ἡ δῆωσις ἐξηκολούθησεν ἐπὶ Μανουὴλ Κομνηνοῦ τῷ 1171 καὶ πάλιν τῷ 1182 ἐπὶ Ἀνδρονίκου Κομνηνοῦ ὑπὸ Βενετῶν καὶ ἐν γένει ὑπὸ Λατίνων ἐπανελήφθη. Διὸ ὁ Ἐδρισῆς Ἀραψ γεωγράφος εὔρεν ἔκτοτε ἐρήμους τὰ Ψαρά, τὴν Δῆλον καὶ τὴν Βέλδιναν (Σαντζώρτζην). Μικρὸν δὲ πρὸ τοῦ 1199 Τοῦρκοι, Ἐνετοί, Σικελοί, Πισσᾶται, Καλαυροί, πάντες πειραταί, ἦσαν κύριοι τῶν νήσων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄.

Φ ρ α γ κ ο κ ρ α τ ε ι α

Εἰς τοιαύτην οἰκτρὰν κατάστασιν διετέλουν οὖσαι αἱ νῆσοι ἐπὶ αἰῶνας ὑπὸ τὴν τῶν Βυζαντινῶν κυριαρχίαν· λοιμοί, σεισμοί, ἐπιδρομαὶ Σαρακηνῶν, Τούρκων, Περσῶν, Φράγκων ἠραιώσαν τοὺς κατοίκους καὶ ἐνιαχοῦ ἠρήμωσαν αὐτάς· ἐπὶ τέλους δὲ οἱ ἐκ δύσεως ἐπιδρομεῖς μικρὸν μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐγένοντο κατακτηταὶ καὶ κύριοι τῶν Κυκλάδων. Κατακληρωθεῖσαι δὲ τοῖς Ἑνετοῖς καταλήφθησαν ὑπὸ Μάρκου Σανούδου πλοιάρχου τῆς Ἑνετίας ἡ Νάξος καὶ ἄλλαι τινὲς τῶν Κυκλάδων, ἐν αἷς καὶ ἡ Κύθνος τῷ 1207. Οὕτω δὲ συνεκροτήθη τὸ δουκάτον τοῦ Ἀρχιπελάγους ἢ τῆς Νάξου ἢ τῆς Δωδεκανήσου ἔδραν ἔχον τὴν Νάξον ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Λατίνου αὐτοκράτορος, ἐφ' ὅσον ὑφίστατο ἡ Λατινικὴ αὐτοκρατορία τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Μετὰ δὲ τὴν κατὰ λυσιν αὐτῆς τὸ δουκάτον δὲν περιῆλθεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν αὐτοκρατορίαν, ἀλλ' ἀνεγνώριζε τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Ἑνετίας καὶ εἶχε τὴν προστασίαν αὐτῆς μέχρι τῆς ὑπὸ Τούρκων καταλύσεώς του. Διὰ τὰ ἀσφαλίσωσι τὰς κτήσεις των ἀπειλουμένας ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν, τῶν Τούρκων καὶ ἄλλων γειτονικῶν κρατῶν καὶ διὰ τὰ προφυλάττωνται ἀπὸ τὰς συνήθεις πειρατικὰς ἐπιδρομὰς οἱ Ἑνετοὶ ἤγειραν πρὸ τοῦ 1260, ἥτοι μικρὸν μετὰ τὴν κατάκτησιν, νέα φρούρια (τὰ νῦν λεγόμενα Κάστρα) ἐπὶ τόπων ἐπικαίρων, συνήθως παραλίων, οὐχ ἥττον δὲ ἐνίσχυσαν τὰ προϋπάρχαντα. Ἡ Ἄνδρος, ἡ Πάρος, ἡ Νάξος, ἡ Σίφνος, ἡ Τήνος, ἡ Σέριφος, ἡ Ἀντίπαρος, τὰ Θερμιά καὶ ἄλλαι νῆσοι εἶχον τοιαῦτα, ὧν τὰ ἐρείπια διασώζονται. Ταῦτα ἦσαν ἡ ἔδρα τῶν νησιωτικῶν χωροδεσποτῶν, ἀφ' ὧν ὁρμώμενοι πολλάκις μετήρχοντο ἐπὶ τοὺς γείτονας δεινὴν πειρατείαν.

Ἄλλ' εἰς ἔτι μείζονα ἀσφάλειαν τῶν κτήσεών των οἱ κατακτηταὶ τῶν νήσων, βλέποντες ὅτι ἀπετέλουν ἀσθενῆ μειονοψηφίαν, ἐθεώρησαν καλὸν τὰ προσκαλέσωσιν ἐξ ἀρχῆς πολλοὺς ἢ ὀλίγους κατὰ τὴν ἐκάστοτε ἀνάγκην ἀποίκους, χορηγοῦντες αὐτοῖς γαίαν ἐπὶ

τῶν νήσων δικαίωματι κατακτητοῦ. Τὸ κήρυγμα προῆλθεν ἐκ τῆς προστάτιδος τοῦ δουκάτου Ἑνετικῆς δημοκρατίας (Curtius Νάξος § 20). «Ὅστις πότε ἂν τῶν ἐν τῇ πόλει ἀστῶν ἢ τῶν ὑπὸ τὸ κράτος τῆς μετοίκων ἡσθάνετο ἐπιθυμίαν καὶ δύναμιν νὰ κατακτήσῃ νήσους καὶ παραλίους χώρας τῶν Ἑλληνικῶν θαλασσῶν ἐντὸς τῆς κατακληρωθείσης τῇ δημοκρατίᾳ μερίδος, οὗτος θὰ κατέχῃ καὶ θὰ κυβερνᾷ αὐτὰς ὡς διαδοχικὸν τιμάριον μὲ πλήρες δικαίωμα κυριαρχίας». Τὸ κήρυγμα λοιπὸν τοῦτο ὡς πῦρ διήλθε τὰ παλάτια τῆς Ἑνετίας καὶ ἡ εὐγενὴς νεολαία συνηθροίσθη καταγράφουσα στρατιώτας καὶ ὀπλίζουσα τριήρεις εἰς τολμηρὰς ἱπποτικὰς ἐπιχειρήσεις καὶ ἐκδρομὰς. Ἐντὸς ὀλίγου ἀπέπλεον πλῆθος στολίσκων ὑπερηφάνων μετὰ Λομβαρδῶν καὶ Ἑνετῶν εὐγενῶν, ἵνα κερδίσωσι πέραν ἐπὶ τοῦ Αἰγαίου πελάγους στέμματα ἡγεμόνων. Ταῦτα κατὰ τὸν Κούρτιον. Κατέλαβον λοιπὸν ὁ μὲν Μάρκος Σανουῶδος τὴν Νάξον, Πάρον, Μῆλον καὶ Θήραν, ὁ δὲ Μαρίνος Δάνδολος τὴν Ἄνδρον, ὁ δὲ Πέτρος Ἰουστινιάνης καὶ Δομίνικος Μιχαήλ τὴν Κέω. Διαφωνίαι τινὲς ἡγέρθησαν περὶ τὰ ὀνόματα τῶν κατακτητῶν.

Κατέσχον πλούσιοι καὶ εὐγενεῖς ἰδίᾳ δαπάνῃ ἄλλοι ἄλλας τῶν νήσων καὶ ἐντὸς 4—5 ἐτῶν ἡ κατάκτησις ἦτο τελεία καὶ πλήρης ἡ τιμαριωτικὴ ὑπαλληλία, ἥτοι οἱ κυρίαρχοι τῶν μικρῶν νήσων ἀνεγνώριζον τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ ἐν Νάξῳ δουκός, οὗτος δὲ ἄλλοτε μὲν τὴν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Λατίνου αὐτοκράτορος ἐφ' ὅσον ὑφίστατο, ἄλλοτε δὲ τὴν τῆς Ἑνετικῆς δημοκρατίας, ἐπὶ τινὰ δὲ χρόνον καὶ τὴν τοῦ πρίγκιπος τῆς Ἀχαΐας.

Ἡ Κύθνος ὑπήχθη κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Σανουῶδων (1207—1320) εἶτα δὲ εἰς τὴν τῶν Καστέλλη (1322—1337) καὶ κατόπιν εἰς τὴν τῶν Κοζαδίνων (Cozzadini) (1337—1537).

Οἱ κάτοχοι τῆς χωροδεσποτείας ταύτης καταγόμενοι ἀπὸ Βονωνίας τῆς Ἰταλίας, ἐν ἧ ἄχρι τοῦδε διατελεῖ ἀκμάζουσα καὶ ἰσχύουσα ἡ οἰκογένεια Κοζαδίνων, ἐδέσποσαν τῶν Θερμίων ἢ τῆς Κύθνου δικαίωματι κληρονόμου μᾶλλον ἢ κατακτητοῦ. Κατὰ τὰς ἐρεῦνας τοῦ Χοπφίου ἀναφαίνεται τὸ πρῶτον χωροδεσπότης Κύθνου τῷ ἔτει 1337 Μαΐου 1 ὁ Φραγκίσκος Κοζαδίνος, ὅστις παρὰ τοῦ δουκός τῆς Νάξου ἀναγνωρίζεται κύριος καὶ τῆς Ἀκρας (Punta) τῆς Θήρας καὶ τινων δουλοπαροίκων κατ' ἐγγράφον ἐκδοθὲν ἐν Ἄνδρῳ κατ' ἐκείνην

τὴν ἐποχὴν. Τὴν δ' ἐπικυριαρχίαν τοῦ πατρὸς ἐπεκτείνει ὁ υἱὸς Γιαννούλης Κοζαδῖνος ὁ ἐκ Κοζαδίνων (dei Cozzadini) δι' ἐπαυξήσεως τῆς κτηματικῆς του περιουσίας καὶ ἐξουσίας ἐπὶ τῆς Θήρας. Αὐτὸς δ' οὗτος περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν μνημονεύεται ὅτι ἐκ τῶν νησιωτικῶν βαρῶνων μόνος πιστὸς ἐμμένει εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Φραγκ. Κρίσπη ἀδίκως ἐκδιωχθεῖσαν δυνάστιν Ἄνδρου Μαρίαν Σανούδην ἐμεσίτευσεν ὑπὲρ αὐτῆς ἀτελεσφορήτως πρὸς τὸν ἄρπαγα. Τῷ 1418 Ἰανουαρίου 21 συνετάχθη πρᾶξις, δι' ἧς ὁ χωροδεσπότης Κύθνου Ἄγγελος Κοζαδῖνος προικοδοτεῖ τῷ συγγενεῖ του Φραγκ. Δᾶ Κορώνια κτήματα ἐπὶ τῆς Κέας, ἧς κατεῖχον τὸ ἥμισυ ἀπὸ τοῦ 1405 οἱ Κοζαδῖνοι μέχρι τοῦ 1537, Ἡ προικοδότησις ἐγένετο ἐπὶ τῷ ὄρω τῆς ὑποτελείας πορτοκαλλίου κατ' ἔτος. Μετ' οὐ πολὺ δέ, τῷ 1437, ἀπαντῶμεν τὸν Νικολὼν Κοζαδῖνον ὑπογεγραμμένον εἰς συμφωνητικὸν συμβιβασμοῦ τῶν οἰκογενειῶν Ζένου καὶ Κρίσπου περὶ κτήσεως τῆς Ἄνδρου· τῷ δὲ 1440 ὁ αὐτὸς κύριος τῆς Κύθνου ὦν συνέταξε τὴν διαθήκην του ἐνώπιον τοῦ ἀρχιεπισκόπου Νάξου καὶ Πάρου. Τῷ δ' ἐπιόντι ἔτει 1441 ὁ τούτου υἱὸς Γιαννούλης ἀναφέρεται εἰς ἔγγραφα τῶν ἐτῶν 1450, 1468 καὶ 1490 ὡς δυνάστης μέρους Κέας. Πλὴν τούτων τῷ 1456 76ρίου 20 συνετάχθη γαμικὸν συμβόλαιον ὑπὸ τοῦ Λατίνου ἀρχιεπισκόπου Νάξου καὶ Πάρου Φραγκίσκου, ἐνῶ ἐμφαίνεται ὅτι ὁ Γιαννούλης οὗτος νυμφεύεται τὴν μονογενῆ θυγατέρα τοῦ κυρίου τῆς Σίφνου Γιαννούλη Δᾶ Κορώνια Μαριέτταν. Τῷ 1476 23 Ἰουνίου ὁ τῆς Κύθνου κύριος Ν. Κοζαδῖνος ὑποβάλλεται ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῆς Νάξου Ἰακώβου Δ' Κρίσπου εἰς τὸν φόρον τῆς ὑποτελείας τοῦ πορτοκαλλίου. Τὸ τούτου οἰκόσημον ἐν Κάστρω Σίφνου φέρει τὸ ἔτος MCCCC..... ἥτοι τοῦλάχιστον 1456· διότι τότε νυμφευθεὶς τὴν Μαριέτταν Δᾶ Κορώνια ἐγένετο καὶ κύριος τῆς Σίφνου λόγῳ προικοδοτήσεως.

Καὶ μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς δουκίας τῆς Νάξου γενομένην τῷ 1556, οἱ Κοζαδῖνοι ἐξηκολούθησαν ἐπὶ τινα χρόνον κατέχοντες ἀσθενῶς, εἰ μὴ πάσας, τινὰς τῶν ἐν τῷ Αἰγαίῳ κτήσεών των· ἐν τούτοις ἀναφέρεται ὅτι ὁ τὴν Θαδδαίαν θυγατέρα Νικολοῦ Κοζαδίνου δυνάστου Κύθνου καὶ Σίφνου νυμφευθεὶς τῷ 1570 Ἰούλιος Δελλαγραμμάτικας ἐξ Ἄνδρου μετώκησεν εἰς Χίον. Περὶ δὲ τὴν ἐποχὴν ταύτην οἱ Κοζαδῖνοι πολλὰς τῶν ἐν τῷ Αἰγαίῳ κτήσεών των κατεῖ-

χον φόρον ὑποτελείας τοῖς τε Τούρκοις καὶ τοῖς Ἐνετοῖς πληρώνον-
τες καὶ τὴν ἐπικυριαρχίαν ἀμφοτέρων κατὰ τὰς περιστάσεις ὁμολο-
γοῦντες. Ἐσχατος δὲ τῶν Κοζαδίνων χωροδεσπότης ἐγένετο ὁ Ἄγ-
γελος Ν. Κοζαδίνος δυνάστης Σίφνου, ὅστις ὑπὸ Τούρκων ὀριστικῶς
ἐκβλήθεις τῷ 1617 ἀπώλεσε τὰς ἐν Αἰγαίῳ πολυπληθεῖς κτήσεις του.

Οἱ Κοζαδίνοι λοιπὸν παραλαβόντες τὴν χωροδεσποτείαν τῆς Κύ-
θνου ἐπεξέτειναν βαθμηδὸν αὐτήν, καθ' ὅσον γινώσκομεν, ἐπὶ τῆς
Ἀκρας τῆς Θήρας τῷ 1336 καὶ ἐπὶ τοῦ ἡμίσεως τῆς Κέας τῷ 1405.
Τῷ δὲ 1456 αἱ κτήσεις των ἐπεξετάθησαν ἐπὶ τῆς Σίφνου, Κιμῶ-
λου καὶ Φολεγάνδρου. Ἦτοι ἐν συνόλῳ μέχρι τοῦ 1617 εἶχον δε-
σπότη κατὰ διαλείμματα τῆς Κύθνου, τοῦ ἡμίσεος Κέας, τῆς Ἀκρας
τῆς Θήρας καὶ ἄλλων τινῶν αὐτῆς μερῶν, Σίφνου, Κιμῶλου, Φολε-
γάνδρου, Σικίνου καὶ Γυάρου.

Φαίνεται δ' ὅτι ἡγεμονικὸν οἶκον διατηροῦντες ἐν Νάξῳ παρὰ τῷ
ἐπικυριάρχῳ των ἐκέκτηντο τοιοῦτον καὶ ἐν Κύθνῳ εἰς τὸ Κάστρον
τοῦ Κατακεφάλου, εἰ καὶ ἐν τοῖς ἐρείπιοις αὐτοῦ οὐδεμία οἰκία φαί-
νεταί που ἀξία κυριάρχου. Οὔτε ἐν τῇ χώρᾳ Κύθνου ἦτοι τῇ Μεσ-
σαρίᾳ φαίνεται που ἀρχαία τις οἰκία τοῦ μεγάλου χωροδεσπότη.
διότι ἴσως αὕτη ἦτο συνοικία Ἑλληνικὴ ἐξ ἀρχῆς, εἰς ἣν ἀτείχιστον
οὔσαν δὲν ἦσαν ἐξησφαλισμένοι οἱ χωροδεσπότες. Ἰσως ἐν τοῖς ἐσχά-
τοις χρόνοις τῆς κυριαρχίας των μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Κά-
στρου Κατακεφάλου εἰς ἐνοίκησιν τινος τῶν ἔτι ἰσχυόντων Κοζαδί-
νων ὠκοδομήθη ἐντὸς μικροῦ φρουρίου οἰκία ἱκανῶς εὐρύχωρος καὶ
ὕψηλὴ ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτέρου μέρους τῆς χώρας, παρ' ἣ ἐκτίσθη ἡ ἐπι-
λεγομένη Παναγία τοῦ Κάστρου, ἥτις νῦν εἶνε ἐτοιμόρροπος. Ἡ οἰ-
κία αὕτη ἀνῆκεν οὐ πρὸ πολλοῦ εἰς τὸν Οἰκονόμον Μωρόνην ἀπόγονον
ἐκ μητρὸς τοῦ Οἰκονόμου Δὲ Ἀγγελι μεγαπλούτου τῆς νήσου κατὰ
τὸν παρελθόντα αἰῶνα. Οὗτος πιθανῶς εἴλκε τὴν καταγωγὴν ἀπὸ
Ἀγγέλου τινὸς Κοζαδίνου, ἐξ οὗ ὁ πλοῦτος καὶ τὸ ἐνδεικτικὸν τῆς
εὐγενείας Δὲ (Δεᾶγγελις). Ἡ μεγαλοπρεπὴς αὕτη οἰκία περιελθοῦσα
εἰς τὴν κτῆσιν τῆς ἐγγόνης τοῦ Οἰκονόμου Μωρόνη κατηδαφίσθη
πρὸ 2—3 δεκαετηρίδων καὶ μετεσκευάσθη εἰς οἰκίαν ἐπίσης μεγαλο-
πρεπῇ κατὰ νεωτεριστικὸν σχέδιον.

Πλὴν δὲ ταύτης ἔκειτο ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ ἄκρου τῆς χώρας με-
σαιωνικὸς τις Πύργος, οὕτω καὶ καλούμενος κατὰ τὴν συνοικίαν τοῦ

Ἀνεμομύλου, ὃν ἠδύνατό τις νὰ ὑπολάβῃ ὅτι ἀνῆκε ποτε εἰς τοὺς Κοζαδίνους, ἂν ὁ ἐπ' ἐσχάτων κύριός του δισέγγονος ἐκ μητρὸς τοῦ Οἰκονόμου Δεσφίτου, ὁ Δ. Βρεττός, δὲν ἀπεμνημόνευεν ὅτι πρὸ 150 ἐτῶν ἦτοι περὶ τὸ 1700 ἡγέρθη ὑπὸ Γάλλου τινὸς Μπονέ, ὅστις εἰκάζω ὅτι ἦτο εἰς τῶν ἐν Κύθνῳ τότε ἀποκαταστημένων πειρατῶν.

Ὅτι δὲ οἱ χωροδεσπότης Κύθνου ἔδραν συνήθη εἶχον τὴν Νάξον ἐξάγω ἐκ τοῦδε· Ὁ Ν. Κοζαδίνος τὸ γαμικόν του συμβόλαιον συνέταξεν ἐν Νάξῳ ἐνώπιον τοῦ λατίνου ἀρχιεπισκόπου τῷ 1456, ἔτι δὲ καὶ τὴν διαθήκην του καὶ ἄλλα ἔγγραφα ἐκεῖ συνέταξε· διότι ἐκεῖ συνήθως διέμενε. Προσέτι εἰς τῶν Κοζαδίνων, ὁ Ἀγγελος, περὶ τὸ 1571 προεχειρίσθη ἀρχιεπίσκοπος Παροναξίας, ληφθεὶς κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐκ τῶν ἐν Νάξῳ διαμενόντων Κοζαδίνων.

Ἀφ' οὗτου δὲ ὁ Ν. Ἀγγ. Κοζαδίνος νυμφευθεὶς τὴν Μαριέτταν Δὲ Κορώνια ἐπροικοδοτήθη τὴν Σίφνον τῷ 1456, κυρίαν ἔδραν τῆς χωροδεσποτείας του κατέστησε τὸ Κάστρον Σίφνου ὡς κεντρικώτερον καὶ ἐπισημότερον τῆς Κύθνου. Ἐπὶ τῆς πύλης τούτου ἐντειχισθὲν περιεσώθη κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ σχολάρχου κ. Γκιῶν τὸ οἰκογενειακὸν οἰκόσημον τῶν Κοζαδίνων μικρὸν διαφέρον τοῦ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας οἰκοσήμου, τοῦ τῆς Κύθνου, ἐντετειχισμένου ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Σάββα· διότι τὸ μὲν ἐν Κύθνῳ παριστᾷ ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἀλεκτρυόνα ἐστεμμένον ἱπτάμενον καὶ κρατοῦντα διὰ τῶν ὀνύχων πάπυρον ἀνελιγμένον, κατωτέρω σταυρὸν ἐπὶ τριῶν ἴσων καὶ ἐπὶ τῇ βάσει θυρεὸν πλαγίαις εὐθείαις διατετμημένον, ἔτος δὲ τῆς ἀναγλυφῆς 1611· τὸ δὲ ἐν Σίφνῳ ἀντὶ ἀλεκτρυόνος ἔχει γυναῖκα κρατοῦσαν ζώνην καὶ κατωτέρω τρεῖς κροσσούς εἴτε τρία ἴα, καὶ ἐν τῷ μέσῳ ταινίαν, ἐφ' ἧς Ν. C.—MCCCC... ἦτοι Ν. Cozzadini 1400 καὶ ἴσως 56 ἦτοι τὸ ἔτος τοῦ γάμου του 1456.

Φαίνεται δὲ τὸ ἐν Κύθνῳ ὃν τὸ ἀρχαῖον τῶν Κοζαδίνων οἰκόσημον, ὃ διατήρησεν ὁ ἐκ τῆς εὐγενοῦς καὶ κραταιᾶς αὐτῶν οἰκογενείας μέχρι τοῦ 1611 Ἀντώνιος Κοζαδίνος καὶ ὑπερηφάνως ἐνετείχισεν ἄνωθεν τῆς κατὰ δύο ἔτη νεωτέρας ἐπιγραφῆς τοῦ ἁγίου Σάββα, ὃν οὗτος ἀνὴρ κάλλιστος ὢν κόποις τε καὶ μόχθοις ἤγειρεν ἐκ τῶν κρηπιδῶν ἐν μέσῳ τῇ τοποθεσίᾳ, καθ' ἃ θέλει νὰ δηλώσῃ ὁ αὐτὸς ἐν τῇ ἀναθηματικῇ ἐπιγραφῇ. Τὸ δὲ τῆς Σίφνου εἶνε μετασχηματισμὸς τοῦ ἀρχικοῦ οἰκοσήμου διὰ τῆς προσθήκης γυναικὸς ζώνην κρατού-

σης, ἥτις βεβαίως παριστᾷ τὴν Μαριέτταν Δὰ Κορώνια σύζυγον Ν. Κοζαδίνου ἐγκαταστήσασαν αὐτὸν διὰ τῆς προικὸς εἰς τὴν κυριαρχίαν τῆς Σίφνου· τοῦτο δηλοῖ ἡ ζώνη ἣν κρατεῖ, οὕσα τὸ σύμβολον τῆς συζυγικῆς σχέσεως. Οἱ δὲ τρεῖς κροσσοὶ εἶνε ὅμοιοι, εἰμὴ οἱ αὐτοί, τοῖς τρισὶν ἴοις τοῦ ἐν Κύθνῳ οἰκοσήμευ. Ἡ δὲ ἐπίσημος σφραγὶς τοῦ χωροδεσπότη «Νικ. Ἀγγ. Κοζαδίνου Σίφνου καὶ Θερμίων κυριάρχου» φέρουσα τίτλον ἐτηρεῖτο ἐν Σίφνῳ μέχρι τοῦ 1701, καθ' ἃ μαρτυρεῖ ὁ Τουρνεφόρτος, ὅστις τὴν εἶδεν εἰς χεῖρας τοῦ Κ. Γκιὼν προξένου τῆς Γαλλίας ἐν Σίφνῳ ἀνδρὸς εὐγενεστάτου καὶ πολυμαθοῦς.

Σχέσεις δὲ συγγενικὰς δι' ἐπιγαμιῶν συνῆψαν οἱ Κοζαδῖνοι τῆς Κύθνου κατὰ τὸ μακρὸν τῆς δυναστείας των διάστημα πρὸς πολλοὺς τῶν ἐν τῇ ἐποχῇ τῆς φραγκοκρατίας μέγα δυναμένων ἡγεμονικῶν οἰκῶν. Τὸν ἰσχυρὸν τῆς Εὐβοίας ἡγεμόνα Δελλακάρκερι θεῖον ἔσχευ ὁ Γιαννούλης Κοζαδῖνος, οὗ γαμβρὸς ἐγένετο ὁ Φρ. Δὰ Βολώνιας. Ἄλλος δὲ Γιαννούλης Κοζαδῖνος ἔλαβε σύζυγον τὴν Θαδδαίαν θυγατέρα τοῦ Δομινίκου Σομμαρίπα δυνάστου τῆς Ἀνδρου, τὴν δὲ Μαριέτταν τοῦ Δὰ Κορώνια ἡγεμόνος τῆς Σίφνου ὁ Ν. Κοζαδῖνος, οὗ τὴν μὲν θυγατέρα Θαδδαίαν τῷ 1570 ἐνυμφεύθη ὁ Ἰούλιος Δελλαγραμμάτικας ἐξ οἰκογενείας Ἀνδρου μέγα δυναμένης, τὸν δὲ υἱὸν Ἀγγελὸν ἔσχατον τῶν ἐν Κοζαδίνοις δυναστῶν ἡ θυγάτηρ ἐτέρου Δελλαγραμμάτικα, τοῦ Ἰακώβου, ἥτις ἦτο «πρώτη συγγενὴς τῶν Σομμαρίπα» κατὰ τὸν γενεαλογικὸν πίνακα τῶν Κοζαδίνων· ἄλλος δὲ Ἀγγ. Κοζαδῖνος ἡξιώθη νὰ καθήσῃ εἰς τὸν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης (περὶ τὸ 1571) ἐπίζηλον θρόνον τῆς λατινικῆς ἀρχιεπισκοπῆς Παροναξίας.

Μετὰ τὴν ἔκπτωσιν αὐτῶν ἀπὸ τῆς δυναστείας ἀπαντῶμεν τοὺς Κοζαδῖνους ἰδιωτεύοντας ἐν τῇ Νάξῳ· τῷ 1618 τὸν Χρυσῖνον ὑπογεγραμμένον ἐν ἐγγράφῳ ἐκδοθέντι ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀγγ. Κοζαδίνου· μετὰ μικρὸν δὲ ἀπαντᾷται τῷ 1632 ὁ Ν. Κοζαδῖνος ἔχων σύζυγον τὴν Φιωρέντσαν Βιάγκη, ὣν ὁ υἱὸς βαπτισθεὶς ὠνομάσθη Χρυσάνθος εἴτε Χρυσῖνος (Cursino, καθ' ἡμᾶς Χρυσίνης). Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς πτώσεώς των ὁ Ἀντώνιος Κοζαδῖνος, ὁ τοῦ ἐν Κύθνῳ ναοῦ τοῦ Ἀγ. Σάββα κτίτωρ, τῷ 1613 φαίνεται ὅτι διетήρει ἀκόμῃ μέρος τῆς οἰκογενειακῆς εὐπορίας, δι' ἧς ἀνήγειρεν ἐκ τῶν κρηπίδων ἰδίους ἀναλώμασιν, ἀδράξας δαπάνη τὸν θολοσκεπῆ ναὸν

τοῦ ἁγ. Σάββα καὶ διεκόσμησε πολυτελῶς. Τὴν ἐπὶ τούτου ἀναθηματικὴν ἐπιγραφὴν καταχωρίζομεν ἐνταῦθα οὕσαν ἀξίαν σημειώσεως διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀνορθογραφιῶν, καὶ ἀσυναρτησιῶν, ἐξ ὧν μόλις δύναται τις νὰ ἐννοήσῃ τὸν νοῦν τοῦ συντάξαντος. Ἐχει δὲ ἀκριβῶς ὡδε :

«Ω κτιτωρ ον καλιστος εσιονεον (ἐκτισε ναόν) του οσιου πατρος ιμων Σαβα του ιγιασμενου πεφυκε παντεβλογου την κλισι Αντωνιου Γοζαδινου του πικλι εκκλησια υγηρε· εκ των κριπιδος εν μεσι γαρ εστισεν τη τοποθεσια· κοπης μοχλης τε ομου τε αναλωματων. ον η ανω προνοια ορησε κτισι και υσαγαγη εις χηρω τοπο χλοης ετους AXII.»

Ἐν ἄλλαις λέξεσι ὁ συντάκτης τῆς τραγελαφικῆς ταύτης ἐπιγραφῆς ἠθέλησε νὰ δηλώσῃ ὅτι «ὁ κτίτωρ Ἀντώνιος Γοζαδῖνος ὢν κάλλιστος ἤγειρεν ἐκ τῶν κρηπίδων πόνοις τε καὶ μόχθοις καὶ ἀναλώμασι τὸν ναὸν τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Σάββα τοῦ ἡγιασμένου καὶ παντευλόγου. Τοῦτον δέ, ὃν ἡ ἄνω πρόνοια ὥρισε κτίσαι τὸν ναόν, εἰσαγάγοι εἰς τόπον χλοερόν. Ἐν ἔτει 1613».

Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ἐξάγεται ὅτι ὁ Ἀντώνιος Γοζαδῖνος, ἂν καὶ τόσον ὑψηλὰ καὶ ἐν μέσῳ τῆς πόλεως ἵδρυσεν ἐπὶ τοῦ ναοῦ τὸ ὑπερήφανον οἰκόσημον τῆς οἰκογενείας του, οὐχ ἦττον ἦτο φιλὸς ἰδιώτης παντὸς ἡγεμονικοῦ ἀξιώματος ἐστερημένος, ἀλλὰ κομπάζων ἐπὶ τῇ λαμπρᾷ καταγωγῇ καὶ συγγενείᾳ πρὸς τὸν ἐν Σίφνῳ δυναστεύοντα Ἀγγέλων Κοζαδῖνον, οὗ ἡ ἡγεμονία μετὰ 2—3 ἔτη κατελύθη· ἂν διέσωζεν ἵχνος δυναστικοῦ ἀξιώματος ὁ Ἀντ. Γοζαδῖνος πομπῶς θ' ἀνέγραφεν αὐτὸ ἐπὶ τῆς ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς καὶ δὲν θὰ ἤρκειτο εἰς τὸ «ὁ κτίτωρ ὢν κάλλιστος».

Μετὰ δὲ 4—5 γενεᾶς ἀπαντᾶται ἐτέρα ἐπιγραφὴ ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου τῆς Κεραλεύσας (Κυρίας ἐλεούσης), ναοῦ τοῦ Κάστρου Κατακεφάλου, φέρουσα γράμμασιν ἀμυδροῖς τάδε «ΝΓΔΝΟΥ 1738», δηλοῦσα κατὰ πᾶσαν πιθανότητα «Νικολάου Γοζαδίνου ναὸς 1738», ὃν βεβαίως οὗτος ἐπεσκεύασε, διότι ἐθεώρησεν ἵδρυμα τῆς οἰκογενείας τῶν Κοζαδίνων, τῶν ποτὲ κυρίων τοῦ Κάστρου, ἀλλὰ δὲν ἀνήγειρεν ἐκ τῶν κρηπίδων· διότι ἡ οἰκοδομὴ τοῦ κτιρίου τούτου, ὡς διεσώθη ἄχρι τοῦδε, φαίνεται συμφυῆς καὶ σύγχρονος τῇ τειχοδομίᾳ τοῦ Κάστρου, ὃ ἀνηγέρθη μὲν ἐν ἀρχῇ τῆς φραγκοκρατίας, ἐπὶ τῶν Σανού-

δων, ἡ τοῦλάχιστον τότε συνεπληρώθη, κατέπεσε δὲ περὶ τὰ τέλη αὐτῆς (1500—1600) ἡ ἀκριβῶς τῷ ἔτει 1570 κατὰ τὸν Λατῖνον ἐπίσκοπον Σύρου Ἀντ. Ἰουστινιάνην (Μαρκόπολ. δυτικὴ ἐκκλ. Κύθνου). διότι οἱ Φράγκοι πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς κυριαρχίας των ἐπὶ τῆς ξένης χώρας εἶχον ἐγείρη φρούρια ἐπὶ τῶν νήσων Πάρου, Ἀντιπάρου, Σίφνου, Σερίφου, Κέας κλπ. πρὸ τοῦ 1260, ὧν τὰ εἰσέπια τώρα ἔχομεν.

Ἐν δὲ τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἐν μὲν τῇ Νάξῳ, καθ' ὅσον εἰξεύρω, ἀπόγονος τῶν Κοζαδίνων οὐδεὶς διεσώθη· ἐν δὲ τῇ Κέᾳ, ἔνθα εἶχον ἐπεκτείνῃ τὴν ἐξουσίαν των, ἀπαντῶμέν τινας ἔξοχον κοινωνικὴν θέσιν κατέχοντας οὐ μόνον αὐτόθι ἀλλὰ καὶ ὅπου μετώκησαν. Ἐν δὲ τῇ Κύθνῳ ἀπόγονοι τῶν Κοζαδίνων μέχρις ἡμῶν περιῆλθον 20—25 οἰκογένειαι πολὺ ἐλαττούμεναι τῆς εὐπορίας καὶ εὐκλείας τῶν προγόνων των· διότι πρὸ τριῶν περίπου αἰώνων ἐκπεσόντες τῆς ἀρχῆς, ἣν εἶχον διατηρήσῃ ὅπως δῆποτε περίπου 300 ἔτη καὶ ἀπολέσαντες μέγα μέρος τῶν κατεχομένων γαιῶν, περιῆλθον εἰς ἀπορίαν ἐπὶ τοσοῦτον αὐξανομένην, καθόσον ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν κατεμερίζετο εἰς πολυαρίθμους κληρονόμους ἢ ὑπολειφθεῖσα περιουσία. Οὐκ ὀλίγον δὲ συνέτεινεν εἰς τοῦτο ἡ τῇ πτώσει ἐπακολουθήσασα δυσποτρία τῶν νήσων ἔκ τε τῆς πειρατείας καὶ τῆς τότε τουρκικῆς κακοδιοικήσεως. Ἄν δ' ἄλλοθί που διασώζονται Κοζαδῖνοι, ἀγνοῶ· τόσον μόνον εἰξεύρω, ὅτι οὐ πρὸ πολλοῦ ἀνέγνω ἐν ἐφημερίδι, ὅτι εἰς τῶν ἐν Ρωμανίᾳ βουλευτῶν ἔφερε τὸ ἐπώνυμον Γοζαντίνης ἥτοι Γοζαδίνος, ὅστις βεβαίως μετώκησεν ἐκεῖσε ἔκ τινος τῶν νήσων, κατὰ τινος ἐκ Κέας.

Βεβαίως οἱ ἐξ Ἰταλίας τὸ πρῶτον ἐπελθόντες Κοζαδῖνοι εἰς τὰς ἑλληνικὰς νήσους ἀνῆκον εἰς τὴν λατινικὴν ἐκκλησίαν καὶ πιστοὶ ἐνέμειναν αὐτῇ μέχρι τῆς καταλύσεως τῆς δυναστείας των, οἱ πλείονες τοῦλάχιστον αὐτῶν. Καὶ οὐκ ἦν ἄλλως γενέσθαι, ἐν ὅσῳ ἴσχυεν ἐπὶ τῶν νήσων ἡ Ἑνετικὴ ἐξουσία, ἀφ' ἧς ἐξηρτῶντο οἱ τῶν νήσων κύριοι. Διὸ εὐρίσκομεν Κοζαδίνους συντάξαντας ὅτῃ μὲν γαμικὰ συμβόλαια ἐνώπιον τοῦ Λατίνου ἀρχιεπισκόπου Παροναξίας (1456), ὅτῃ δὲ διαθήκην (1440), ὅτῃ δὲ ἐπιμαρτυροῦντας εἰς συμβόλαια. Ἀλλὰ καὶ ἐπιγαμίας συνῆπτον ὡς Λατῖνοι πρὸς Λατίνους, ἡγουν ὁ Γιαννούλης Κοζαδῖνος συνεζεύχθη τῇ Θαδδαίᾳ Σορμαρίπα Λατίνου δυνάστου Ἀνδρου, ὁ Ν. Κοζαδῖνος τῇ Μαριέττᾳ Δ᾽ Κορώνια δυνάστου

Σίφνου, ἡ Θαδδαία Ν. Κοζαδίνου τῷ ἐξ Ἄνδρου Λατίνῳ Ἰουλίῳ Δελλαγραμμάτικῳ. Ὁ Ἄγγ. Ν. Κοζαδίνος τῷ 1600 ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα Ἰακώβου Δελλαγραμμάτικα «πρώτην συγγενῇ τῶν Σορμαρίπα.» Εἰς δὲ τούτων ἐγένετο Λατῖνος ἀρχιεπίσκοπος Παροναξίας, ὡς προείπομεν.

Ἐπισυνάπτομεν πίνακα τῶν γνωστῶν Κοζαδίνων ἀπὸ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος μέχρι τοῦ ΙΗ'.

Φραγκίσκος	τῷ 1336
Γιαννούλης Α'.	1337
Ἄγγελος Α'.	1418
Νικόλαος Α'.	1437
Γιαννούλης Β'.	1450
Νικόλαος Β'.	1476
Γιαννούλης Γ'.	1499
Θαδδαία Νικολάου	1570
Ἄγγελος Β'. ἀρχιεπίσκοπος	1610—17
Χρυσῖνος	1617
Νικόλαος Γ'.	1738

Φαίνεται ὅμως ὅτι ὅσω ἐξησθένει ἡ τῶν Φράγκων ἐξουσία ἐπὶ τῶν νήσων, τόσω χαλαρώτεροι ἐγίνοντο οἱ δεσμοὶ οἱ τοὺς Λατίνους τῶν νήσων συνδέοντες πρὸς τὴν λατινικὴν ἐκκλησίαν καὶ ὅτι μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς ἐν ταῖς νήσοις φραγκοκρατίας ἀθρόοι ἐγίνοντο αἱ μεταστάσεις εἰς τὴν ἐλληνικὴν ἐκκλησίαν, μάλιστα δ' ἐν ἐκείναις τῶν νήσων, ἐν αἷς πολὺ ἀραιὸς ἦτο ὁ λατινικὸς πληθυσμός. Ἐν ὅσω ἦσαν ἀπηγορευμένοι μεταξὺ ἀνατολικῶν καὶ δυτικῶν οἱ γάμοι ὑπὸ τῆς Ἑνετικῆς γερουσίας, αἱ μεταστάσεις εἰς τὴν ἐλληνικὴν ἐκκλησίαν ἀνεστέλλοντο. Τῷ 1652 ὅμως ἡ Ἑνετικὴ γερουσία ἐνέδωκεν ἕνεκα τῶν πολλῶν αἰτήσεων καὶ συνεχώρησε τοὺς μικτοὺς γάμους, ἀφοῦ τελεσθῶσιν αἱ ἱεροτελεστίαι εἰς ἀμφότερα τὰ δόγματα. Τὰ ἐκ τοιούτων γάμων τέκνα ἀνετρέφοντο συνήθως εἰς τὰ δόγματα τῆς ὀρθοδοξίας καὶ οἱ Λατῖνοι κατὰ μικρὸν ἐμειοῦντο μέχρις ἐξαλείψεως. Ἐξαιρετικῶς περιεσώθησαν πολυπληθεῖς λατινικαὶ κοινότητες ἐπὶ τῆς Σύρου καὶ Τήνου καὶ ἀσθενεῖς ἐν Νάξῳ καὶ Θήρᾳ, ἐνῶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἐξηλείφθησαν ἐντελῶς ἐντὸς τοῦ 18ου αἰῶνος.

Π. χ. πολλάκις ἀπηντήσαμεν μέχρι τοῦδε τὴν λατινικὴν οἰκογέ-

νειαν Δὰ Κορώνια· ἀλλ' ὅμως ἀπὸ τοῦ 1701 εὐρίσκεται ὑπογεγραμμένος ἐν ἐγγράφῳ ὁ «Παπᾶ Κωσταντῆς Δὰ Κορώνιας Σακελλάριος Θερμίων,» ἥγουν φέρει ὀφφίκιον τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας καὶ εἶνε ἐφημέριος τῆς Παναγίας τοῦ Κάστρου ἐν τῇ Χώρα, δηλούμενος ἔτι ἐπὶ μιᾷ τῶν εἰκόνων τῆς, ἣτις τῇ δαπάνῃ του ἐζωγραφήθη. Τούτου οἱ ἐξ Ἰσπανίας ἐπελθόντες πρόγονοι τῆς Σίφνου γενόμενοι κύριοι, τοῦλάχιστον μέχρι τοῦ 1456 ἀνῆκον τῷ λατινικῷ δόγματι. Ἀπόγονοι ταύτης τῆς ἰσχυρᾶς οἰκογενείας ἀγνοῶ ἂν διασώζονται ἐν Σίφνῳ, ἀλλὰ ὅχι πρὸ πολλοῦ ἐγνώρισα Δακορώνιαν τινὰ ἄπορον ἐν Σπέτσαις υἱόν, ὡς ἐλέγετο, εὐπορωτάτης χήρας ἐν Ἀμοργῷ, ἀνήκοντα τῇ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ πρὸ πολλοῦ.

Ἡ οἰκογένεια Δελλαγραμμάτικα ἔχουσα μέχρι τοῦ νῦν ἀπογόνους ἐν Ἄνδρῳ, Κύθνῳ, καὶ Πάρῳ, ἐξ Ἰταλίας ἀποικήσασα περὶ τὸν 14ον αἰῶνα μ. Χ. κατεῖχε θέσιν ἐπιφανῇ παρὰ τοῖς Φράγκοις. Ὁ Δομνικός Δελλαγραμμάτικας ἐχρημάτισε λατῖνος ἐπίσκοπος Ἄνδρου ἀπόγονος ὢν τοῦ Γεωργ. Δελλαγραμμάτικα, ὅστις τῷ 1421 ἀνῆκεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ δουκὸς Ἄνδρου Πέτρου Ζένου. Ἡ οἰκογένεια αὕτη ἐσυγγένευσε τῇ οἰκογενείᾳ Σουμμαρίπα καὶ τῇ Κοζαδίνου δυνάστου Σίφνου καὶ Κύθνου. Τῷ Γιαννάκι Δελλαγραμμάτικῳ προθύμως ἐπέτρεψεν ἡ Βενετία νὰ ὀχυρώσῃ κατὰ τῶν Τούρκων τῷ 1416 τὸ ἐπὶ τῆς Ἄνδρου φρούριόν του, τὸ ὁποῖον ἔλαβεν ὡς τιμᾶριον παρὰ τοῦ Πέτρου Ζένου. Ἐκ τῆς οἰκογενείας ταύτης τῷ 1701 δύο ἀδελφοὶ εὐπορώτατοι ἐν Ἄνδρῳ ἐνέμενον τῷ πατρῷῳ δόγματι, ὁ δὲ τρίτος Νικολάκις ἦτο ὀπαδὸς τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας. Ἐν δὲ τῇ Κύθνῳ ὁ Γιαννάκις Δελλαγραμμάτικας προΐστατο τῆς αὐτόθι λατινικῆς κοινότητος πρόξενος ὢν τῆς Γαλλίας προστατίδος τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ καθολικῶν. Διὰ τῆς προστασίας τούτου διεσώθησαν ἀπὸ τῆς σφαγῆς τῶν Κυθνίων τῷ 1701 ὁ Γάλλος περιηγητὴς Τουρνεφόρτος καὶ οἱ ὀπαδοὶ του Γάλλοι, ὅτε ἀπὸ Σύρου κατέπλευσαν εἰς ἀγίαν Εἰρήνην λιμενίσκον τῆς Χώρας· διότι παρὰ τῶν χωρικῶν ὑπελήφθησαν ὡς πειραταὶ ἔνεκα τῶν ναυτικῶν σκούφων καὶ τῆς ἄλλης ἐνδυμασίας των, ἅτινα ἔφερον συνήθως οἱ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐνοχλοῦντες αὐτοὺς πειραταί, ὧν οὐκ ὀλίγοι ἦσαν Γάλλοι ἀποκαταστημένοι ἐνταῦθα καὶ ἄλλοθι· ἔτι δὲ μᾶλλον ἐνισχύθη τῶν χωριατῶν ἡ ὑποψία, ὅτε εἶδον τοὺς ναύτας ἐκδέροντας ἄρνιον νεοσφαγὲς ἐκ Σύρου μεταφερθέν. Ἐπί-

στευσαν ὅτι ἦτο ἐκ τῶν τῆς νήσου, ἀφ' ἧς συνεχῶς ἠρπάζοντο παρὰ τῶν πειρατῶν ζῶα. Ὅθεν οἱ χωριᾶται ἐπέπεσον κατὰ τοῦ Τουρνεφόρτου καὶ τῆς συνοδίας του, ὅτε ἀνῆλθον εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ προξένου των. Ἐπειδὴ δὲ ὠχυρώθησαν ἐν τῇ προξενικῇ οἰκίᾳ, οἱ χωριᾶται ἀναβάντες ἐπὶ τῆς στέγης τὴν ἀνέσκαπτον, ἵνα ἐκεῖθεν τοὺς κατακαύσουν διὰ πολλῶν συσσωρευθέντων φρυγάνων. Ἀλλὰ διὰ πολλοῦ κόπου τοὺς ἀπήλλαξε τοῦ κινδύνου ὁ πρόξενος παραστήσας αὐτοῖς ὅτι ἀδίκως τοὺς ὑπέλαβον ὡς πειρατάς, ἐνῶ ἦσαν Γάλλοι περιηγηταὶ ἔντιμοι. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἕτεροι Δελλαγραμμάτικα ἤκμασαν ἐν Ἀνδρῷ (τῷ 1706) κατὰ τὸν Paul. Loucas. Ὁ σιὸρ Δελλαγραμμάτικας ἦτο πρόξενος τῆς Ἀγγλίας ἐν Ἀνδρῷ, καὶ τῷ 1700 ὁ Γασπαράκις Δελλαγραμμάτικας ἐφιλοξένησεν ἐν Γαυρείῳ τὸν Τουρνεφόρτον. Ἐπίσης ὁ Στέφανος Δελλαγραμμάτικας Λατῖνος ὢν τῷ 1755 ἦτο πρόξενος τῆς Γαλλίας ἐν Κύθνῳ, ἐνῶ ὁ τούτου ἀνεψιὸς Τζώρτζης ἦτο ἀνατολικὸς (Μαρκόπολις «Δυτικὴ ἐκκλησία ἐν Κύθνῳ»). Τὸν Δελλαγραμμάτικαν τοῦτον ἐγνώρισα κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν μου κλινήρῃ ἐν βαθεῖ γήρατι. Ἐκ τῆς οἰκογενείας ταύτης μέχρι σήμερον σῶζονται πολλὰ πρόσωπα ἀρσενικὰ καὶ θηλυκὰ ἐν Κύθνῳ, ἔτι δὲ ἐν Πάρῳ καὶ Ἀνδρῷ ἀνήκοντα εἰς τὴν ἐλληνικὴν ἐκκλησίαν ἅπαντα.

Οὐδεὶς δὲ τῶν Κοζαδίνων πολλῶν ὄντων ἐν Κύθνῳ, Κέα καὶ Σίφνῳ ἀνήκει σήμερον τῇ δυτικῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ 18ου αἰῶνος εἶχον προσέλθῃ εἰς τὴν ἀνατολικήν. Ὡσαύτως οἱ Ρότται καὶ οἱ Δεάγγελι τῆς Κύθνου, Κέας καὶ Σερίφου, οἱ Κονταρίναι τῆς Κύθνου, Φολεγάνδρου καὶ Τήνου ἀνέκαθεν τέκνα τῆς λατινικῆς ἐκκλησίας πρὸ πολλοῦ προσῆλθον εἰς τὴν ἀνατολικήν. Ἐκ τούτων ἀναγράφομεν α'. τὸν Πέτρον Λουκᾶ Κονταρίνην, οὗ ἡ θυγάτηρ ἐνυμφεύθη τῷ 1452 τὸν υἱὸν τοῦ Δουκὸς τῆς Ἀνδρου Πέτρου Ζένου Μάρκον δημαρχεύσαντα ἐν Ραυένη καὶ διοικήσαντα τὸ Ἀργὸς καὶ τὸ Νάυπλιον ἀπὸ 1424—26· β'. τὸν Διονύσιον Κονταρίνην νυμφευθέντα τὴν θυγατέρα τοῦ Π. Ζένου Β'. περὶ τὸ 1570· γ'. τὸν Λουίζην Π. Κοντάρην ἢ Κονταρίνην, ὅστις ἐκλεχθεὶς ὑπὸ τῆς βενετικῆς βουλῆς κυβερνήτης Ἀνδρου ἐκυβέρνησεν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ 1512—14. Οἱ Μοάτσαι ἢ Μάτσαι τῆς Σίφνου καὶ Πάρου, οἱ Σιγάλλαι τῆς Τήνου καὶ Θήρας, οἱ Δεπάσται τῆς Κέας, Σίφνου καὶ Κύθνου, οἱ Κρί-

σπαι τῆς Πάρου, οἱ Σαγρέδοι τῆς Τήνου καὶ οἱ Φόσκολοι, οἱ Γκίζαι τῆς Μυκόνου καὶ Τήνου, οἱ Κορωνέλλοι, οἱ Βενιέραι καὶ οἱ Γκιῶν τῆς Σίφνου καὶ Κύθνου βαθμηδὸν προσῆλθον εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν.

Οἱ Φράγκοι κατακτηταὶ οἱ τὰς νήσους καταλαβόντες εἰσῆγαγον εἰς τὰς κτήσεις των τὸ ἐν χρήσει παρ' αὐτοῖς τιμαριωτικὸν ἢ φεουδαλικὸν σύστημα. Κατελάμβανον δηλαδὴ εἴτε ἀπάσας τῆς νήσου τὰς γαίας εἴτε τὰς μᾶλλον προσοδοφόρους τὰς παρακειμένας εἰς πόλεις ἢ χωρία ἢ ρυάκια, ἀφαιροῦντες αὐτάς ἀπὸ τῶν πρώην κυρίων, τοὺς ὁποίους μετεχειρίζοντο ὡς καλλιεργητὰς ἤτοι ὡς δουλοπαροίκους ἢ παροίκους (Μπαροίκους ἐν Κύθνῳ) λαμβάνοντας ἀντὶ τῆς καταβαλλομένης ἐργασίας ποῦ μὲν τὸ τρίτον (ἐν Νάξῳ), ποῦ δὲ τὸ ἡμισυ τοῦ προϊόντος (ἐν Κύθνῳ). Ἐτι δὲ νῦν αὐτόθι ἀποδίδει ὁ κολλή(γ)ας ἀντὶ τῆς νομῆς τῆς ἀπὸ τοῦ κολλη(γ)εροῦ ἢ μισσιάρικου ἀγροῦ ἓνα ἀποκρειάτην τὴν ἀποκρεῖαν καὶ ἓνα λαμπριανὸν τὴν λαμπρὴν ἢ μόνον τὸ ἕτερον τούτων, ἂν ὀλίγον προσοδοφόρον εἶνε τὸ κτῆμα. Πλὴν δὲ τούτων ὀφείλει ὁ κολλήγας νὰ φιλοδωρῇ εἰς τὸν κύριον γάλα ἀπὸ τὰς ἀπόκρεως μέχρι τῆς Ἀναλήψεως καὶ τὸ λεγόμενον ἔσουν, χλωρὸν τυρίον, ἀπὸ τοῦ μεγάλου Σαββάτου μέχρι τῶν ἁγίων πάντων τοῦλάχιστον κατὰ Κυριακὴν. Ἄν τὸ κολληγερόν ἔχη ξύλα τῆς φωτιᾶς, ὀφείλει δύο τρία φορτώματα νὰ φέρῃ κατ' ἔτος εἰς τὸν κύριον καὶ νὰ τοῦ κουβαλήσῃ δωρεὰν τὰ κλίματα ἀπὸ τὰμπέλια καὶ τὴν κοπριάν ἀπὸ τὸν κοπρῶνα εἰς τὸ κολληγερόν χωράφι. Αἱ ὑποχρεώσεις αὗται ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ τιμαριωτισμοῦ ἐπικρατήσασαι περιῆλθον εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ἐποχὴν, ἀλλὰ βαθμηδὸν ἐμειώθησαν· διότι οἱ ἐπὶ τῶν Φράγκων χωροδεσποτῶν ἀκτήμονες δουλοπάροικοι ἢ κολληῖται, τῶν κυρίων των ἐκπεσόντων τῆς ἀρχῆς καὶ ἰσοπεδωθέντων ὑπὸ τῆς διαδόχου τουρκικῆς ἐξουσίας, ἐγίνοντο κύριοι τῆς νήσου δι' ἀγορῶν καὶ ἄλλων μέσων, καὶ αὐξάνοντες τὴν ἀκίνητον περιουσίαν των καὶ καθιστάμενοι κύριοι καὶ ἀνεξάρτητοι ἀπέστεργον τὰς τιμαριωτικὰς ὑποχρεώσεις. Κατ' ἀρχὰς ἀπεσείσαντο τὰ κατ' ἀγγαρείαν ὀλίγα ἡμερομίσθια, κατόπιν τὰ δωρεὰν ἀγώγια μεταφορᾶς τῶν γαιοκτημόνων, ἔπειτα τὸ νὰ φέρονται δουλοπρεπῶς καὶ ἐξευτελιστικῶς πρὸς αὐτούς, καὶ ἐπ' ἐσχάτων τείνουσιν εἰς τὸ νὰ καταργήσουν καὶ τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ νὰ προσφέρωσι τὸ γάλα καὶ τὸ ἔσουν καὶ τὴν μερίδα

τοῦ χοιρείου κρέατος κατὰ τὰ χοιροσφάγια τοῦ Δεκαπενταυγούστου. Βεβαίως τὸ γεώμορον 50 % ἦτο πολὺ, κρατούμενον παρὰ τῶν καλλιεργητῶν, ἀλλ' ἐκ τούτου προκατεβάλλετο ὁ σπόρος, ἡ δὲ ἀφορία τῆς λυπρᾶς νησιωτικῆς γῆς ἐλάχιστα ἀμείβει τοὺς κόπους καὶ τὰς ἄλλας δαπάνας τοῦ γεωργοῦ. Τὸ δὲ γάλα, τὸ ἔξυνόν, τὸ τυρί, ὁ ἀποκρειάτης, ὁ λαμπριανὸς καὶ τὸ χοίρρειον κρέας ἀποδίδονται ἔτι ἀντὶ νομίστρων. Τὸ δὲ κτῆμα τὸ διδόμενον εἰς κολλήγαν ἐπὶ γεωμόρῳ λέγεται ἔτι καὶ νῦν συνηθέστερον *μισσιάρικον* ἢ καλληγερόν ὅχι *μεσιακόν* ἢ *μισιακόν*, ὡς ἄλλοθι· διότι δίδεται κατὰ τὰ ἔθιμα τῶν καλλιεργητῶν τῆς Μασσάρας ἢ Μισσαριᾶς. Ἐτι δὲ τῆς αὐτῆς καταγωγῆς εἶνε ἡ φράσις «*Μαριὰ Μασσάρα*», λεγομένη ἐπὶ γυναικὸς πολυασχόλου καὶ ἐργατικῆς, καθὼς καὶ τὸ *μασσαρεύγω* ἦτοι συγυρίζω οἰκίαν (τακτοποιῶ), ἐπὶ γυναικὸς οἰκοκυρᾶς λεγόμενον. Ὑπῆρξε, φαίνεται, ποτὲ ἐπὶ τιμαριωτισμοῦ γυνή τις ἐν Μισσαριᾷ Κύθνου πολυάσχολος καὶ λίαν φιλόπρονος, ἥς τὸ ὄνομα διὰ τῶν αἰώνων ἀλησμόνητον περιῆλθε μέχρις ἡμῶν.

Οἱ δουλοπάροικοι λοιπὸν τῆς Μισσαριᾶς κατηργήθησαν· καλὸν ὀφειλόμενον εἰς τὴν τουρκικὴν κυβέρνησιν. Οἱ λεγόμενοι *ἀρχόντοι*, αἱ *ἀρχόντισαι* καὶ τὰ *ἀρχοντόπολα* καὶ τὰ *ἀρχοντικά*, ἡ συνοικία των, ἐξέπεσον καὶ ἀνήκουν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς φραγκοκρατίας. Τούτους εὐτυχῶς δὲν ἀντικατέστησαν οἱ διάδοχοί των Τοῦρκοι *μπέηδες* καὶ *ἀγᾶδες*· διότι αἱ μικραὶ νῆσοι συνεχῶς ἐνοχλοῦμεναι ὑπὸ πολυπληθῶν πειρατῶν παντὸς ἔθνους δὲν ἦσαν εὐάρεστον κτῆμα ἐκείνοις οὔτε τόσον προσοδοφόρον ὅσον ἡ Χέρσος Ἑλλάς, ἡ Πελοπόννησος καὶ αἱ μεγάλαι ἐλληνικαὶ νῆσοι, Κρήτη, Κύπρος, Εὐβοία.

Φαίνεται δ' ὅτι ἐπὶ σειρὰν πολλῶν ἐτῶν ἐπισημότατος τῶν τιμαριωτικῶν οἰκῶν τῆς Κύθνου ἦτο ὁ τῶν Κοζαδίνων, ὅστις κατεῖχε τὸ μέγιστον μέρος αὐτῆς· ἀλλὰ καὶ ἄλλοι οἰκοὶ ξένων τιμαριούχων ἐν τῇ νήσῳ διαμένοντες κατεῖχον ἴδια τιμάρια καὶ ἀνεγνώριζον τὴν ἐπικυριαρχίαν, ὑποτελείας σκιάν τινα ὁμολογοῦντες τῷ χωροδεσπότῃ. Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ οἰκοὶ Δὰ Κορώνια, Δεάγγελι, Δελλαγραμμάτικα, Δὲ Πάστα, Κολωνέλλου, Ρόττα, Παγκάλου, Μωρώνη, Γαητάνη, οὗ οἱ ἀπογονοὶ ὅχι πρὸ πολλοῦ κομπάζοντες ἐπὶ παλαιᾷ εὐγενείᾳ ἔχαιρον ἐπὶ τῇ κλήσει τοῦ *Γκράν Γαητάνη*. Τούτων αἱ κατοικίαι μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Κάστρου μετεφέρθησαν εἰς Μισσαριάν,

τὴν Χώραν, τὰ δὲ τιμάρια τῶν ἦσαν διεσπαρμένα ἀνὰ πᾶσαν τὴν νῆσον.

Οἱ δὲ δουλοπάροικοι ἢ καλλιεργηταὶ ὑποταχθέντες εἰς ξένους κυρίους, ἐπειδὴ δὲν ἐπήρκουν εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς νήσου, ἐπηυξήθησαν ὑπὸ τῶν τιμαριούχων διὰ τῆς προσκλήσεως πολλῶν ἐκ τῶν περιοίκων Ἀλβανῶν ἐξ Εὐβοίας, Ἀνδρου, Ἀττικῆς, Ὑδρας, ἔτι δὲ καὶ ἐκ Κρητῶν, Μανιατῶν κλπ. ἀπάντων χριστιανῶν ὀρθοδόξων· ἀλλ' ἐν τῷ μεταξύ Ἰταλοὶ, Γάλλοι καὶ Ἰσπανοὶ προσειλκύνοντο εἰς τὴν νῆσον, ἐν ᾗ ἀπετέλουν μὲν πάντοτε τὴν μειονοψηφίαν, ἀλλ' εὕρισκον παρὰ τοῖς κρατοῦσιν ὀμοδόξοις προστασίαν ἐξαιρετικὴν ἐν παντὶ ἔργῳ καὶ μάλιστα εἰς τὸ τότε νομιζόμενον εὐγενὲς καὶ ἐπικερδὲς πειρατικὸν ἐπάγγελμα, ὃ ἐξήσκουν ἄνευ αἰδοῦς ἀνὰ τὸ Αἰγαῖον κατὰ πάσης φυλῆς καὶ θρησκείας.

Κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν τιμαριούχων καὶ ἡ Κύθνος διενεμήθη εἰς γαίας τῶν τιμαριωτῶν καὶ εἰς γαίας ἐπισκοπικὰς ἢ ἐκκλησιαστικὰς ἀνηκούσας εἰς τοὺς κατὰ καιρὸν Λατίνους ἐπισκόπους Τζείας καὶ Θερμίων, αἵτινες, φαίνεται, ἐξετείνοντο ἀπὸ τῆς περὶ τὴν μονὴν τῶν Ταξιαρχῶν τοῦ Βελιδιοῦ χώρας καὶ διήκουσαι διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Πετσίᾳ κατέληγον εἰς τὴν εὐφορον καὶ ἱκανῶς εὐρεῖαν κοιλάδα ἢ τὰ λιβάδια τῆς Ἐπισκοπῆς, ἥτις φέρει ἔτι εἰς μαρτύριον τὸ ὄνομα τῶν κυρίων τῆς. Τοπωνυμία τοιαύτη διασώζεται ἄχρι τοῦ νῦν εἰς πᾶσας σχεδὸν τὰς νήσους, εἰ καὶ ἐν ὀλίγαις διετηρήθησαν Λατῖνοι καὶ τούτων ἐπίσκοποι. Οὐδόλως ἀπίθανον ὅτι αἱ ἐπισκοπικαὶ αὗται γαῖαι ἀρχῆθεν ἀνήκουσαι εἰς τὸν Ἕλληνα ἐπίσκοπον περιῆλθον κατὰ τὴν εἰς τὴν δυτικὴν ὑποταγὴν τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας τῶν νήσων ὑπὸ τὴν κυριότητα τοῦ Λατίνου ἐπισκόπου, μετὰ δὲ τὴν ἐπὶ τουρκοκρατίας κατάλυσιν τῆς ὑποταγῆς ἀνέλαθεν ἡ ἐλληνικὴ ἐπισκοπὴ τὴν κατοχὴν τῶν. Τὰς γαίας ταύτας νέμεται σήμερον ἡ ἐν Σερίφῳ διατηρουμένη μονὴ τῶν Ταξιαρχῶν, εἰς ἣν τὰς παρεχώρησεν ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις πρὸ πολλοῦ.

Αἱ δὲ γαῖαι τῶν χωροδεσποτῶν κατ' ἐκλογὴν καταληφθεῖσαι ἐξετείνοντο ἐν συνεχείᾳ περὶ τὴν μέσσην τῆς νήσου χώραν, τὴν μᾶλλον πεδινὴν καὶ ἀρδευομένην ὑπὸ ρυακίων καὶ ἀφθόνων πηγαδίων. Οἱ Κάμποι, αἱ Τσιγκοῦραι, αἱ Βουδόμανδραι, ὁ Καλόγερος, ὁ Γαλατᾶς, τὰ Χωρδάκια, ὁ Νάταλος, ὁ Πύργος, ὁ Κάβαλλος, ἡ Ἀπόκρεισις

καὶ ὁ Νέρης ἀπετέλουν τὴν ὁμάδα ἢ τὴν Μισσαριὰν τῶν τιμαριωτικῶν γαιῶν. Αὗται ἔχουσαι περιφέρειαν τριῶν περίπου ὥρων καὶ πολλοῦ ἀρδευόμεναι καὶ ὑπὴνεμοὶ οὔσαι εἶνε ἐπιτήδεια εἰς παραγωγὴν γεννημάτων καὶ εἰς ἀναπτυξιν δένδρων καὶ μάλιστα ἀμπέλων. Κύριοι τούτων ἐγένοντο δικαιώματι κατακτητοῦ οἱ κατὰ καιροὺς χωροδεσπόται τῆς νήσου Σανοῦδοι, Καστέλλαι, Κοζαδῖνοι. Τὸ τιμάριον ἢ φέουδον τοῦτο ἐκλήθη τῷ κοινῷ φραγκικῷ ὀνόματι *Μασσαρία* ἢ *Μεσσαρία* (*Massaria* ἢ *Messaria*) ἢ κοινῶς Μισσαριά, δηλοῦσα, ὅπου ἀπαντᾶται, ἄθροισμα ἢ ὁμάδα γαιῶν εὐρειῶν, τὸ τῶν Φράγκων φέουδον ἢ τιμάριον, τὸ ἄλλως τουρκιστὶ *τσιφλίκι*, γαίης αὐθεντικᾶς.

Ἐκ τῆς περὶ Μεσσαρίας σοφῆς πραγματείας τοῦ κυρίου Α. Μηλιαράκη, αἴρεται καὶ ἡ ἐλαχίστη ἀμφιβολία, ὅτι οὐδὲν τὸ κοινὸν ἔχει ἡ Μεσσαρία ἢ Μισσαρία τῆς Κύθνου καὶ ἄλλων νήσων καὶ χωρῶν πρὸς τὴν Μεσορίαν, τὴν ἐν μέσῳ τῶν ὁρέων χώραν, καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἡ Μεσσαρία ἢ Μισσαρία τῆς Κύθνου, τῆς Ἄνδρου καὶ ἄλλων χωρῶν εἶνε ὄνομα καὶ πρᾶγμα φραγκικόν. Ἀρχικῶς οὕτως ἐκλήθη, φαίνεται, περιοχὴ τις μικρὰ πρὸς τὰ Ν Δ τῆς σημερινῆς Χώρας ὀπισθεν τοῦ ναοῦ τῆς Μεταμορφώσεως καταλήγουσα εἰς τὸ Ρεῦμα τοῦ Καλογέρου, καὶ ἔχουσα ἄνωθεν τὰς Τσιγκούρας καὶ τοὺς Κάμπους, οἵτινες σήμερον οὐδόλως ἀναφέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα Μισσαριά.

Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὴν περιοχὴν ταύτην τῶν γαιῶν οἱ τιμαριουχοὶ καταλαβόντες παρέδωκαν εἰς τοὺς δουλοπαροίκους, τοὺς κολλήγους, πρὸς καλλιέργειαν, πῆξαντες ἄνωθεν αὐτῆς οἰκίσκους τινας εἰς ἐνοίκησιν τῶν κολλήγων, οἵτινες εἶχον πρόχειρον τὴν ἀπὸ τοῦ παραρρέοντος ρυακίου, τοῦ *Ρέμματος*, χρῆσιν καὶ τὴν ἀπὸ τῆς *Φουντάρας*, πηγαδίου, ἐξ οὗ ἠντλεῖτο τὸ πρὸς πόσιν ἀνθρώπων καὶ κτηνῶν νερὸν ὅχι διὰ σχοινίων καὶ ἀγγείων ἀνασυρόμενον, ἀλλὰ διὰ βαθμίδων ὀλίγων, δι' ὧν κατέβαινον οἱ ἔχοντες χρεῖαν. Τοῦτο πρὸ 50 ἐτῶν μετεσκευάσθη, ὥς ἔχει νῦν, εἰς σύνηθες πηγάδι. Τὸ δὲ παρὰ τῇ Μισσαρίᾳ ταύτῃ χωρίον ἀύξανόμενον διὰ τῆς προσελεύσεως πολλῶν κολλήγων, οἵτινες εὕρισκον ἐργασίαν ἱκανὴν εἰς τὰς παρακειμένας περιοχὰς τῶν Τσιγκουρῶν, τῶν Κάμπων κλπ., ἐξετείνετο δι' οἰκοδομῶν πρὸς τὴν ΜΑ πλευρὰν τῆς σημερινῆς Χώρας, τὴν χαμηλοτέραν πλευρὰν τῆς ράχεως. Τοῦτο ἀπετέλεσε τὸ μέρος ταύτης τὸ νῦν

λεγόμενον *Κατωχωρι*, ὅπερ εἶνε τὸ ἀρχαιότερον μέρος τῆς χώρας, τὸ ἐκτεινόμενον παρὰ τὸ *Ρέμμα* καὶ περιλαμβάνον τὴν συνοικίαν τῆς *Λάκκας*.

Ἰδιον δὲ χωρίον κολλήγων ἀπετέλει ἐν ἀρχῇ τὸ νῦν λεγόμενον *Ἀπανωχωρι*. Οὗτοι καλλιεργοῦντες τὰς πρὸς Ἄρκτον καὶ Ἀνατολὰς γαίας τῶν τιμαριούχων, τοὺς εὐρεῖς Κάμπους, τὸν Νέρην καὶ τὸ Νῆκος, ἔπηξαν τοὺς οἰκίσκους των ὀλίγων ὑψηλότερον τοῦ Κατωχωρίου παρὰ τὸ *Χοιροπήγαδον* καὶ τὸ *Ἀπάνω πηγάδι*, ἀλλ' ὅχι καὶ πολὺ μακρὰν ἐκείνου. Τὰ δύο ταῦτα χωρία μεγαλώσαντα ὅπως δῆποτε, ἴσως ἔνεκα τῆς καταστροφῆς τοῦ Κάστρου κατὰ τὴν ἄλωσίν του, καὶ ἔνεκα τῆς χάριν ἀσφαλείας συγκεντρώσεως χωριδίων διεσπαρμένων ἐπὶ τῆς νήσου, ὧν τὰ ὀνόματα μόνον διασώζονται καὶ εὐτελῇ ἐρείπια ὑποδεικνύουσι τὴν ὑπαρξίν των (*Χωρδάκια* ἐπάνω καὶ κάτω, *Γαλατᾶς*, *Κουκκουνᾶς*), συνηνώθησαν ἀποτελέσαντα τὴν σημερινὴν *Χώραν*, ἣν ἀπαρτίζουσι τὰ δύο μεγάλα τμήματα (*Κατωχωρι*, *Ἀπανωχωρι*, *Κατωχωρίτης*, *Ἰπανωχωρίτης*). Τὰ μεταξὺ των κενὰ ἐπλήρωσεν ἡ νεωτέρα συνοικία, τὰ Ἀρχοντικά, δεκάς τις ναῶν καὶ τὸ μικρὸν *Κάστρον*, ἐν ᾧ ὠχυρώθησαν ἀνεπαρκῶς οἱ ἐκπεπτωκότες χωροδεσπόται *Κοζαδῖνοι* καὶ εἴ τις τοιοῦτος.

Οἱ χωροδεσπόται καὶ οἱ τιμαριούχοι τῆς Κύθνου κατεῖχον γαίας οὐ μόνον περὶ τὴν σημερινὴν *Χώραν* (εἰς τὴν *Μισσαριάν*), ὧν οἱ κολλήγοι (οἱ *μασσάριοι*) ἔπηξαν τοὺς πρώτους οἰκίσκους παρὰ τῇ *Μασσάρᾳ*, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς πρὸς μεσημβρίαν ταύτης ἐκτεινομένης γαίας ἀποτελούσας πλεον τοῦ ἡμίσεος τῆς νήσου, ἥτις στενοῦται κατὰ τοῦτο τὸ μέρος.

Τὸ τμήμα τοῦτο εἶνε μὲν ὀλιγώτερον πεδινὸν ἀλλ' εὐφορώτερον· διότι ὀλιγώτερον προσβάλλεται ὑπὸ τοῦ συνήθως σφοδροῦ *Βορρά*, ὅστις παντοειδεῖς βλάβας ἐπιφέρει εἰς τὸ βόρειον τμήμα τὸ ἀνῆκον εἰς τοὺς τὴν *Χώραν* κατοικοῦντας. Ἀλλὰ δὲν ἦτο εὐκόλον εἰς τοὺς παρὰ τῇ *Μισσαριᾷ* κατοικοῦντας κολλήγους νὰ μεταβαίνωσι συνεχῶς 4—5 ὥρας μακρὰν εἰς καλλιέργειαν τῶν αὐθεντικῶν γαιῶν καὶ πρὸς ἐπιτήρησιν τῶν βοσκημάτων των. Ὅθεν εἴτε συγχρόνως εἴτε καὶ μικρὸν βραδύτερον (ὅπερ πιθανώτερον) ἔπηξαν καὶ οὗτοι οἰκίσκους καὶ κελλία ἐντὸς τῶν κολληγεργῶν χωραφίων. Εἰκάζω δ' ὅτι ἐν ἀρχῇ συνωκίσθησαν ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ νῦν λεγομένου *Μεγάλου χωριοῦ*, τὸ

ὁποῖον πρὸ χρόνων ἀμνημονεύτων εἶνε κατεστραμμένον καὶ ὀλίγα ἐρείπια τῆς ὑπάρξεώς του διατηρεῖ. Ἐκεῖτο ὀλίγῳ πλέον τῆς ὥρας μακρὰν τοῦ σημερινοῦ Χωριοῦ, τοῦ τῶν *Συλλάκων* πρὸς τὴν ἄκραν ἀγ. Δημητρίου. Καὶ τοῦτο φαίνεται ὅτι συνωκίσθη ὑπὸ κολλήγων τῶν τιμαριούχων· εἶχε κατοίκους ὀλιγωτέρους οὐ μόνον τῶν τῆς Μισσακριᾶς τῆς πλέον τῆς ὥρας ὁδὸν ἀπεχούσης, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἴσον ἀπέχοντος Μεγάλου χωρίου, τοῦ ὁποίου οἱ κάτοικοι ἐν ἐποχῇ ἀγνώστῳ ἔνεκα καταδρομῶν πειρατικῶν τῶν συνήθων κατὰ τὸν μεσαῖωνα μετενάστευσαν εἰς τὸ ὄν καὶ οὕτως ἀπλῶς λεγόμενον *Χωρίον* ὡς μικρότερον πρὸς διάκρισιν τοῦ *Μεγάλου*. Ἡ μετανάστευσις αὕτη ἐνίσχυσε τὸ χωρίον *Σύλλακκα*, εἰς τὸ ὁποῖον μετὰ ταῦτα προσήρχοντο κατὰ διαλείμματα εἴτε αὐτόκλητοι εἴτε παρὰ τῶν τιμαριούχων ἀναζητούμενοι Φράγκοι μὲν ἐλάχιστοι, πολλοὶ δὲ Ἀλβανοί, ὀλίγοι Κρήτες καὶ ἄλλοι ἄλλοθεν καὶ ἐκ τῶν περιόικων νησιωτῶν καὶ Πελοποννησίων, δι' ὧν ἐνισχύετο ὁ ἰθαγενῆς πληθυσμός, τοῦ ὁποίου ἡ ἐθνικὴ γλῶσσα κατέβαλε τὴν ξενογλωσσίαν τῶν Ἀλβανῶν καὶ τῶν Φράγκων, οἵτινες ἴσχυον ὡς κύριοι ἐν τῷ Κάστρῳ καὶ τῇ Χώρα. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον οἱ ἐτερόδοξοι καὶ ἀλλόγλωσσοι κατακτηταί, εἰ καὶ ἐπεκράτησαν τῆς νήσου παρὰ μικρὸν τέσσαρας αἰῶνας, δὲν ἡδυνήθησαν δι' ὅλου τοῦ ὄγκου τῆς ἐξουσίας των τῆς τε πολιτικῆς καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς νὰ ἐπιβάλωσι τοῖς ἐγχωρίοις τὴν γλῶσσαν καὶ τὸ δόγμα τῶν χωρῶν των, ἀλλ' ἐξέμαθον καὶ ἡσπασθήσαν τὴν τῶν ἐγχωρίων· διότι οὗτοι μὲν ἦσαν πολυπληθέστεροι, ἐκεῖνοι δὲ προσήρχοντο κατὰ διαλείμματα χρόνου μακροῦ ἀραιοὶ κατὰ πολὺ.

Ἐπὶ τέλους ἀναγράφομεν ὡς ἔσχατον λείψανον τιμαριωτισμοῦ διατηρηθὲν ἐν Κύθνῳ μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ λήγοντος ἡδὴ αἰῶνος. Αἱ περὶ τὴν χώραν *Τσιγκοῦραι*, ἐνόσῳ ἦσαν ἀπερίφρακτοι, μετὰ τὴν συλλογὴν τοῦ καρποῦ των παρὰ τοῦ γαιοκτήμονος, παρεδίδοντο δωρεὰν εἰς τὸ νὰ βόσκουν οἱ ἵπποι καὶ ὄνοι καὶ χοῖροι τῶν ἔτι καλουμένων ἀρχόντων. Ἀφ' οὔτου δὲ περιεφράχθησαν, κατηργήθη τὸ προνόμιον τοῦτο, ἐνῶ εἰς τὴν Κέα ν ἐτι διατηρεῖται ἐπὶ τῶν ὀρεινῶν γαιῶν τῶν καλουμένων *βολῶν*, αἵτινες ἐνόσῳ μὲν εἶνε ἀπερίφρακτοι, γίνονται κοιναὶ νομαὶ μετὰ τὴν συλλογὴν τοῦ καρποῦ, ὅταν δὲ περιφραχθῶσι, καθίσταται καὶ τῆς νομῆς κύριος ὁ γαιοκτήμων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Ἑλληνικὴ ἐκκλησία ἐπὶ τῆς φραγκοκρατίας.

Οἱ Λατῖνοι δυνάσται τῶν νήσων ἀποβαλόντες αὐτῶν τοὺς Ἑλληνας ιεράρχας τοὺς ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ πατριαρχείου ἐξαρτωμένους ἀπέστειλαν Λατίνους ἐπισκόπους τὸν Πάπαν τῆς Ρώμης ἀναγνώριζοντας. Ὁ ἑλληνικὸς κλῆρος διευθύνετο ὑπὸ τοῦ Ἑλληνοῦ ιερέως, τοῦ κατὰ τόπον Πρωτόπαπα, διοριζομένου ὑπὸ τοῦ Λατίνου ἐπισκόπου. Ὁ Πρωτόπαπας ἀνεγνώριζε τὴν ἀρχὴν τοῦ Πάπα καὶ ἐλάμβανε τὴν ἄδειαν τῆς ιερουργίας παρὰ τοῦ ἐπισκόπου αὐτός τε καὶ οἱ ὑπὸ τοῦτον ἱερεῖς βεβαιοῦντες ἐνόρκως τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάπα καὶ τελοῦντες φόρον ἐτήσιον εἰς μὲν τὸν ἐπίσκοπον καὶ τὸν διοικητὴν ἀνὰ τρεῖς λίτρας μέταξαν εἰς δὲ τὸν Πρωτόπαπὰν τῶν ἡμισυ σκούδου. Οἱ Ἕλληνες ἱερεῖς δὲν ἐχειροτονοῦντο παρὰ τοῦ Πρωτόπαπα, ἀλλὰ παρ' Ἑλληνοῦ ἐπισκόπου ἐκ τῶν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ πατριαρχοῦ· δὲν ἐδικάζοντο κατὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον καὶ ὑφίσταντο ἐξευτελισμούς. Εἰς λιτανείας καὶ ἐκκλησιαστικὰς τελετὰς προηγεῖτο ὁ λατινικὸς κλῆρος καὶ εἶπετο ὁ ἑλληνικός. Οἱ Ἕλληνες ἱερεῖς εἰσερχόμενοι ἐν σώματι εἰς τὰς λατινικὰς ἐκκλησίας ἀπεκαλύπτοντο κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν Λατίνων· πρῶτος ὁ Λατῖνος ἱερεὺς ἔψαλλε λατινιστὶ τὸν Ἀπόστολον καὶ εἶτα ὁ Ἕλλην ἑλληνιστί· ταῦτό ἐγίνετο καὶ εἰς τὸ Εὐαγγέλιον.

Ἐφ' ὅσον ὑφίστατο ἡ λατινικὴ αὐτοκρατορία ἐν Κωνσταντινουπόλει (1204—1261) ἡ ἑλληνικὴ ἐκκλησία καὶ ἐκεῖ καὶ ἐπὶ τῶν νήσων ἦτο ὑποτεταγμένη τῷ Πάπα αὐστηρῶς. Λατῖνος πατριάρχης καθιδρύθη ἐκεῖ καὶ ἐπίτροπός του ἐν Κρήτῃ. Καταλυθύσεις δὲ τῆς λατινικῆς αὐτοκρατορίας ὑπὸ Ἀνδρονίκου Β' τοῦ Παλαιολόγου (1261), ἐπαύθη ὑπὸ τούτου ὁ λατινόφρων πατριάρχης Ἰωάννης Α' ὁ Βέκκος καὶ διωρίσθη κατὰ τὸν Ἰησουίτην Sauger ὁ Κύπρου Γεώργιος (ἴσως Γρηγόριος Β'), «ἵνα, λέγει, ὑποθάλη τὸ σχίσμα ἐν τῇ Ἀνατολῇ». Κατὰ τούτου παραπονεῖται ὁ Ἰησουίτης, ὅτι «ἔπεμψεν εἰς Νάξον ἐπίσκοπον Ἕλληνα, τὸν Ἐπιφάνιον, ἐνθερμον καὶ ἐπίμονον σχισματικὸν εἰς τὰς πλάνας του τὰς θρησκευτικὰς, ἐνῶ οἱ πλεῖστοι

τῶν κατοίκων τῆς Νάξου ἐτήρουν πιστότατα τὰ ἐν Λουγδούνῳ περὶ ἐνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν ψηφισθέντα. Ὁ δούξ Ν. Σανουῦδος τὸν ἐδέχθη μετὰ πολλῶν τιμῶν· βλέπων ὅμως ὅτι ἐπέμενεν εἰς τὰς πλάνας τοῦ Φωτίου, ἐμήνυσεν αὐτῷ ὅτι δὲν δύναται νὰ ἀνεχθῇ τὴν τόλμην ταύτην, ἀλλ' ὅτι ὀφείλει νὰ κηρύττῃ διὰ τρόπου συνάδοντος πρὸς τὰς ἀποφάσεις τοῦ Λουγδούνου, ἄλλως ν' ἀναχωρήσῃ εὐθὺς οὐ μόνον ἐκ Νάξου ἀλλὰ καὶ ἐξ ὅλων τῶν νήσων, ἔνθα αὐτὸς ἦρχεν. Ὁ Ἐπιφάνιος παρεπονέθη εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ὅστις ἔγραψε τῷ Σανουῦδῳ ὑπεροπτικῶς. Ὁ δούξ ὅμως διὰ τόσον μικρὸν πρᾶγμα δὲν ἤθελε νὰ ὠθήσῃ τὰ πράγματα εἰς τὸ μὴ περαιτέρω. Συγκατένευσεν ἵνα ὁ Ἑλλήν ἐπίσκοπος διαμείνῃ ἐν Νάξῳ, ἀλλ' ἐπὶ τῇ συμφωνίᾳ νὰ μὴ κηρύττῃ δημοσίᾳ τὰ μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Λατίνων ἀμφισβητούμενα. Ὁ Ἀνδρόνικος ἐδέχθη τὴν λύσιν. . . » Ἡ τοῦ Ἀνδρονίκου ἀπόπειρα αὕτη φαίνεται ὅτι μετ' οὐ πολὺ ἐγκατελείφθη καὶ Ἕλληνες ἀρχιερεῖς δὲν ἦσαν δεκτοὶ εἰς τὸ κράτος τῶν δουκῶν τῆς Νάξου μέχρις ὅτου ὑπὸ Τούρκων κατέστη (1537) φόρου ὑποτελῆς ὁ δούξ Ἰωάννης Δ' ὁ Κρίσπος, ὅτε ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ Ἕλληνα ἱεράρχην ἐκ Κωνσταντινουπόλεως παρὰ τοῦ πατριάρχου.

Οἱ ἀπὸ τῆς δύσεως ἐτερόδοξοι δυνάσται τῶν νήσων κατ' ἀρχὰς δὲν ἐπίζον τοὺς Ἕλληνας εἰς τὰ δόγματα τῆς ὀρθοδοξίας, ἀλλ' ἄφινον αὐτοὺς ἐλευθέρους εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῆς πατρίου λατρείας· μετ' οὐ πολὺ ὅμως, τῆς δυναστείας των ἐξασφαλισθείσης, τὸ λατινικὸν θρήσκευμα πλήθει καὶ ἀξιόμωτι κραταιούμενον ἐνιαχοῦ μὲν κατελάμβανεν ἐπιφανεῖς ναοὺς ἢ ἀνίδρυε νέους μεγαλοπρεπεῖς, πολλοῦ δὲ ἐγκαθίστα ἐπισκόπους καὶ ἱερεῖς Λατίνους, ἐγκαθίδρυε μονὰς, ἀπέκλειε τοὺς Ἕλληνας ἱεράρχας, καὶ ὑπέτασσε τὴν ἐλληνικὴν ἐκκλησίαν τῇ ρωμαϊκῇ. Ἐν Νάξῳ τῇ ἑδρᾷ τοῦ δουκάτου Λατίνος ἀρχιεπίσκοπος ἐγκατέστη πολὺ ἐνωρίτερον ἢ ἐν ταῖς λοιπαῖς τῶν νήσων. Κατὰ τὸν Χόπφιον πρῶτος καθολικὸς ἐπίσκοπος Ἀνδρου ἀναφέρεται ὁ Ἰωάννης de Sancta Katherina ἐκ Βονωνίας τῷ 1345. Ἐπισκοπὴ λατινικὴ Κέας καὶ Θερμίων ἐγκατέστη, ἀλλ' ἄγνωστον πότε. Ἐν ἔτει δὲ 1538, ὅτε τὸ δουκάτον τῆς Νάξου ἦτο φόρου ὑποτελὲς τοῖς Τούρκοις καὶ ἡ τῶν δυναστῶν τῶν νήσων ἐξουσία λίαν ἐπισφαλὴς ἦτο, Διονύσιος ὁ Ζαννεττῖνος, Κρῆς λατινόφρων, ἐπίσκοπος ὢν Κέας καὶ Θερμίων, ἀντήλλαξε τὴν ἐπισκοπὴν του διὰ τῆς

Χερρονήσου καὶ τοῦ Μυλοποτάμου Κρήτης, ἔνθα ἀκόμη πολὺ ἴσχυον οἱ Λατῖνοι. Λατίνους ἐπισκόπους διετήρουν κατὰ τὸν Ἰησουίτην Sauger μέχρι τοῦ 1698 οὐ μόνον αἱ νῆσοι Νάξος, Τήνος, Σῦρος, αἵτινες καὶ μέχρι σήμερον ἔχουσιν, ἀλλὰ καὶ ἡ Σίφνος, ἧς ὁ Λατῖνος ἐπίσκοπος μετ' οὐ πολὺ κατηργήθη· διότι οἱ Λατῖνοι ὀλιγόστευσαν. Ἀντὶ τῶν καταργηθέντων ἐπισκόπων νήσων τινῶν διετηροῦντο πρὸς τῆς Ρώμης Λατῖνοι ἱερεῖς χάριν τῶν ὀλίγων Λατίνων. Δὲν εἶνε δ' ἀκριβὲς τὸ ὑπὸ Sauger γραφὲν ἐν ἔτει 1698, ὅτι οἱ κάτοικοι Κέας καὶ Θερμίων τότε ἦσαν πάντες Ἕλληνες, ἥτοι δὲν ἦσαν μετὰ τῶν Λατίνων· διότι δύο μάρτυρες αὐτόπται, ὁ Λατῖνος ἐπίσκοπος Σύρου Ἀντώνιος Ἰουστινιάνης καὶ ὁ Γάλλος Τουρνεφόρτος, εὔρον ἐν Κύθνῳ 10—12 λατινικὰς οἰκογενείας ἢ περὶ τὰς 20 ψυχὰς τῷ 1700. Εἰς τὸν Λατῖνον ἐπίσκοπον φαίνεται ὅτι ἀνῆκεν ἡ ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁδοῦ Χώρας καὶ Χωρίου μονὴ τῶν Ταξιαρχῶν τοῦ Βελιδιοῦ καὶ τὰ περὶ αὐτὴν κτήματα τὰ ἐκτεινόμενα ἐντὸς τῆς κοιλάδος τοῦ Πετσιᾶ τῆς ἐκβαλλούσης εἰς τὰ λιβάδια τῆς Ἐπισκοπῆς, λαβούσης τὸ ὄνομα ἀπὸ τοῦ ἐπισκόπου.

Ἀνάγκη εἶνε ἐνταῦθα νὰ παρατείνωμεν τὴν ἔρευναν περὶ τῆς Λατινικῆς ἐκκλησίας ἐν Κύθνῳ καὶ πέραν τῆς φραγκοκρατικῆς ἐποχῆς ἥτοι μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ΙΗ' αἰῶνος.

Ἐν τῇ ἑδρᾷ τῶν χωροδεσποτῶν Κύθνου, τῷ Κάστρῳ Κατακεφάλου, δύο ἐκκλησίαι λατινικαὶ διακρίνονται σήμερον, ἀμφότεραι θολοσκεπεῖς καὶ ἱκανῶς εὐρύχωροι, ἡ τῆς Ἐλεούσης καὶ ἡ τῆς ἁγίας Τριάδος. Τούτων ἡ μὲν πρώτη διασφῶζει ἀκέραιον τὸν θόλον, εἶνε ἔρημος παντὸς ἱεροῦ σκεύους, ἔχει μικράν τινα καὶ εὐτελῆ εἰκόνα τῆς Παναγίας Κυρίας Ἐλεούσης (κοινῶς λεγομένης *Κεραλεούσας*) καὶ θεωρεῖται τώρα, ἐκλιπόντων τῶν κυρίων τῆς, ἑλληνικὴ ἐκκλησία. Ταύτην ἡ παρὰ κ. Μαρκόπολι δημοσιευθεῖσα ἔκθεσις τοῦ Λατίνου ἐπισκόπου Σύρου Ἀντωνίου Ἰουστινιάνη πρὸς τὸ ἐν Ρώμῃ ἱερὸν συνέδριον καλεῖ «ὀρφανήν, φερώνυμον τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου, ἥτις σπανίως λειτουργεῖται (ἡ ἐπίσκεψις ἐγένετο τῷ 1700) ἕνεκα τῆς μακρᾶς ἀποστάσεως τοῦ τόπου, τοῦ ἐρήμου δηλαδὴ τότε Κάστρου» ἀπὸ τῆς Χώρας κειμένης δύο περίπου ὥρας μακράν. Αὕτη πιστεύω εἶνε ἡ ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιάνη μνημονευομένη ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου, ἥτις

ἐγκατάλειφθεῖσα ὑπὸ τῶν Λατίνων μετωνομάσθη, μεσοῦντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, Κυρία Ἐλεοῦσα (Κεραλεοῦα).

Ἡ δὲ ἑτέρα τῶν ἐν τῷ Κάστρῳ λατινικῶν ἐκκλησιῶν, ἡ τῆς ἁγ. Τριάδος, ἔχει τὸν θόλον κατὰ τὸ ἡμῖς κατεστραμμένον καὶ σχεδὸν εἶνε ἡρειπωμένη, διασώζει ὅμως τοιχογραφίας καθ' ὅλην τὴν ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν καλῶς ἔτι διατηρουμένας μετὰ πάροδον τοσούτων ἐτῶν, τὰς ὁποίας πολὺ δὲν ἔβλαψαν αἱ ἀτμοσφαιρικαὶ ἐπὶ ἡρείαι. Ἄν καὶ εἶνε ἄξιοι μελέτης, ὥς ἀρχαῖαι μεσαιωνικαὶ εἰκονογραφίαι, μετὰ λύπης λέγω ὅτι δὲν εὐκαίρησα ἐκ δευτέρου νὰ τὰς ἐξετάσω καλῶς. Πολὺ πιθανὸν ὅτι ὁ ναὸς οὗτος ἀρχικῶς ἦτο ἐλληνικὸς ἰδρυμένος μὲν πρὸ τῆς φραγκικῆς κατακτῆσεως, μετατραπείς δὲ ὑπὸ τῶν κατακτητῶν εἰς λατινικόν. Ὡς τοιοῦτον ἀδιστακτῶς τὸν ὁμολογεῖ ἡ ἐγχώριος παράδοσις· διὰ τοῦτο, ὥς μὴ ὤφειλεν, ἐγκατελείφθη εἰς καταστροφὴν καὶ ἀτίμωσιν, χρησιμεύων εἰς μάνδραν ποιμνίων.

Πλὴν δὲ τῶν δύο τούτων ναῶν πληθὺς ναίσκων ἐρήμων καθ' ὁμάδα ἐνίοτε εἶνε διεσπαρμένη ἐντὸς τοῦ Κάστρου. Οἱ ἐγχώριοι ἐπισκέπται ἀναβιβάζουσι τὸν ἀριθμὸν τούτων εἰς 365, ὅσαι δηλ. εἶνε αἱ ἡμέραι τοῦ ἔτους, ἵνα ἔχῃ ἐκάστης ἡμέρας τοῦ ἔτους ἅγιος καὶ ἴδιον ναόν. Τοῦτο βεβαίως εἶνε ὑπερβολή· ἐν τούτοις ἡ ἀνὰ πᾶν βῆμα ἀπάντησις ναοῦ ἐν χώρῳ ὅχι πολὺ εὐρεῖ ἄγει εἰς τὴν ὑπερβολήν. Δὲν δύναται τις νὰ διακρίνῃ ἐκ τῆς καταστάσεως, ἐν ᾗ σήμερον εὐρίσκονται οἱ ναῖσκοι, ἂν εἶνε ἐλληνικοὶ ἢ λατινικοὶ ἢ ἀνάμικτοι· εἶνε μᾶλλον ἰδιωτικοὶ εὐκτήριοι οἶκοι, οἷους κατὰ τὸν μεσαιῶνα ἐκ τοῦ ἀκμαίου θρησκευτικοῦ ζήλου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης πολλοῦ ἀνήγειρον οἱ χριστιανοί. Ὅπως δὴποτε ἀνασκαφὴ ἐν τῷ Κάστρῳ τούτῳ τῷ πρὸ 330 περίπου ἐτῶν καταστραφέντι ἂν γείνη διὰ δαπάνης ὅχι μεγάλης, θὰ φέρῃ εἰς φῶς ἀρχαιότητας βυζαντινὰς καὶ φραγκικὰς πολλοῦ ἀξίας.

Ἐν δὲ τῇ νῦν Χώρᾳ, τῇ Μισσαριᾷ ὑπὸ τῶν Συλλακκωτῶν καλουμένη, ναὸς λατινικὸς ἀπ' ἀρχῆς δὲν ἰδρύθη· διότι, κατὰ τὴν ὀρθὴν παρατήρησιν τοῦ κ. Μηλιαράκι, αὕτη ἦτο ἀνέκαθεν συνοικία ἐλληνική. Ἀμφίβολον δ' εἶνε, κατὰ τὰς νεωτέρας ἐρεῦνας μου, ἂν εἰς τὰ Σύλλακκα ἦτο συνοικία *Φραγκοκκλησιᾶς*· ἀκριβέστερον ἢ συνοικία ἐλέγετο τῆς *Φράγκας*, ἀπὸ τινος ἐκεῖ που κατοικησάσης ποτὲ Φράγκας κατὰ τοὺς Συλλακκώτας, ὅπερ πολὺ διαφέρει.

Κατὰ τὰς νεωτέρας ἐρεύναι τοῦ κ. Μαρκόπολι, ἃς ἐξάγει ἀπὸ τῆς κατὰ τὸ 1700 ἐκθέσεως τοῦ ἐπισκόπου Σύρου Ἰουστινιάνη, τῷ 1676 περίπου ιδρύθη ἐν τῇ χώρᾳ Κύθνου λατινικὴ ἐκκλησία, ἣτις συνετηρήθη ὀγδοήκοντα μόλις ἔτη. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εὐάριθμοι ἦσαν οἱ ἐνταῦθα Λατῖνοι, καὶ τούτων ὀλίγιστοι οἱ καταγόμενοι ἀπὸ τῶν τῆς φραγκικῆς κατακτήσεως. Οἱ πλεῖστοι ἦσαν νεήλυδες, Γάλλοι κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐγκαταστάντες αὐτόθι κατὰ τὸ 1650 περίπου. Ἐπάγγελμα εἶχον τὴν πειρατείαν, κουρσάροι εὐφήμως λεγόμενοι. Κατὰ τὰς ιδέαις τὰς τότε τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο διόλου δὲν ἦτο ἀτιμωτικόν, καθὼς δὲν ἐθεωρεῖτο ἄτιμον εἰς τὴν ὁμηρικὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἐρωτώμενοι οἱ τοῦτο μετερχόμενοι τίνες ἦσαν ἀπήντων ἀνερυθριάστως «εἶμεθα πειραταί,» ὡς ἂν ἔλεγον κομπάζοντες «εἶμεθα ἔμποροι, ἢ εἶμεθα κυνηγοί,» ὅχι θηρίων ἀλλ' ἀνθρώπων. Οἱ ἐκ τῆς δύσεως πειραταί ἐπὶ τῆς τουρκοκρατίας, ὅτε ὀλίγη προσοχὴ ἐδίδετο εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ μάλιστα τὰς Κυκλάδας, μεγάλας λεηλασίας καὶ δηώσεις ἐπέφερον εἰς τοὺς δυστυχεῖς νησιώτας. Νυμφευόμενοί τινες αὐτῶν ἐγκαθίσταντο ἐν ταῖς νήσοις. Ἐκ τούτων ἦσαν καὶ οἱ κατὰ τὸ μέσον τοῦ ΙΖ'. αἰῶνος ἐγκαταστάντες ἐν Κύθνῳ, οἵτινες ἐνυμφεύθησαν Κυθνίαις γυναικάς. Ἐκ τούτων δύο γινώσκωμεν τὰ ὀνόματα· ὁ εἰς ἐκαλεῖτο *Λουῆς Τιμπάου* ἀπὸ τὸ *Τουλὼν* τῆς Γαλλίας, ἄρκετὰ εὐλαβὴς καὶ θεοσεβὴς, εἰ καὶ ἡ περιουσία του προήρχετο ἀπὸ πειρατικῶν ἀρπαγῶν. Οὗτος ἐξώδευσε νὰ ζωγραφηθῶσιν αἱ εὐμεγέθεις εἰκόνες τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ καὶ τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ διὰ τοῦ ζωγράφου Ἀντ. Σκορδίλη τῷ 1706, καθ' ἃ μαρτυροῦσιν αἱ κάτωθεν αὐτῶν ἐπιγραφαί. Τὸ ἐπώνυμον τούτου φέρει ἄχρι τοῦ νῦν περιοχὴ τις ἐξοχικὴ πρὸς τὸ ἀνατολικὸν τῆς Χώρας τοῦ *Τιμπάου* καλουμένη.

Τὸν δεύτερον των θεοσεβῶν πειρατῶν τῆς ἐποχῆς ταύτης ἀνεκάλυψεν ὁ ἐμβριθὴς ἐρευνητὴς τῆς ἐποχῆς ταύτης κ. Μαρκόπολις ὁ Νάξιος ἀνατινάξας τὴν κόνιν τοῦ κώδικος τῆς ἐν Νάξῳ μονῆς τῶν Καπουτσίνων. Ἦτο πλοίαρχος πειρατικοῦ, ἐκαλεῖτο Ἰωάννης Μαρία Κάρδης καταγόμενος ἐκ Λιγουρίας. Οὗτος λυπούμενος ὅτι ἐκκλησία λατινικὴ ἀποκλειστικῶς δὲν ὑπῆρχεν ἐν τῇ Χώρᾳ, ἀλλ' ἦσαν ἡναγασμένοι οἱ εὐάριθμοι Λατῖνοι (περὶ τοὺς 20) νὰ ἐκκλησιάζωνται εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἐκκλησίας, ὧν πολλὰ ἦσαν διπλαῖ, ἐνήργησε νὰ σταλῇ

παρὰ τοῦ ἐν Ρώμῃ ἱεροῦ συνεδρίου Λατίνος ἱερεὺς εἰς τὴν δαπάνη αὐτοῦ ἐγερθεῖσαν ἐκκλησίαν τὴν τιμωμένην ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ. Κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ Ἰουστινιάνη, ἣν πολλάκις ἀνεγράψαμεν. ἡ ἐκκλησία αὕτη εἶχε μῆκος 13 βημάτων καὶ πλάτος 6. Ὁ θόλος τῆς ἡτο ἐπικεκαλυμμένος διὰ κεράμων. Ἦτο δηλαδὴ εὐτελής τις ναῖσκος, οὐ ἐν τῇ Χώρα δύο προγενέστεροι, ὁ τῆς ἁγ. Τριάδος ἐπὶ τῆς ρωμαντινῆς ἐποχῆς ἐγερθεῖς καὶ ὁ τῆς Μεταμορφώσεως ἀνήκοντες εἰς τοὺς Ἑλληνας ἦσαν κατὰ πολὺ ὑπέρτεροι.

Εἰς τὴν νεόδμητον ἐκκλησίαν πρῶτος ἱερεὺς διωρίσθη ὁ Φραγκίσκος Ρώσσης ἐκ Σύρου καταγόμενος ὑπὸ τὴν ἰδιότητα τοῦ ἱεραποστόλου. Ἐλάμβανε χορήγημα 15 σκούδων παρὰ τοῦ ἐπισκόπου Τήνου κατ' ἔτος, ἀλλὰ παρεπονεῖτο εἰς τὸν ἐπίσκοπον Σύρου Ἰουστινιάνην, ὅτι τὸ χορήγημα ὃν πολὺ εὐτελές δὲν τῷ ἐπάρκει εἰς συντήρησιν· διότι οἱ ἐνορεῖται ἦσαν ὀλίγοι καὶ ἀλλαχόθεν ἄλλην πρόσοδον δὲν εἶχεν οὔτε ἀκίνητον κτῆμα εἶχεν ἄλλο ἢ ἐκκλησία ἐκτὸς μικρᾶς οἰκίας, ἣτις οὐδὲ εἰς κατοικίαν τοῦ ἡδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ. Διὸ παρεκάλεσε τὸν ἐπίσκοπον νὰ συστήσῃ εἰς τὸ ἱερὸν συνέδριον νὰ αὐξήσῃ τὸ χορήγημα. Οὗτος τῷ ὑπεσχέθη ὅτι θὰ τὸ κάμῃ, ἐὰν γείνῃ ἐπιμελέστερος εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων του· διότι οἱ ἐνορεῖταί του παρεπονοῦντο ὅτι πλὴν τῆς τελέσεως τῶν ἱερουργιῶν οὐδὲν ἄλλο ἐξετέλει, ἐνῶ ἡδύνατο νὰ διδάσκῃ γράμματα καὶ κατήχησιν τὰ τέκνα των καὶ νὰ διδάσκῃ τὸν θεῖον λόγον. Ἀπὸ τῆς ιδρύσεως τῆς ἐκκλησίας μέχρι τοῦ 1700 ἦτοι ἐπὶ 23 ἔτη ἐξηκολούθει νὰ ἐφημερεύῃ, καὶ βεβαίως θὰ παρέτεινε τὴν ἐφημερείαν του ἐπὶ πολὺ· διότι τότε κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἐπόπτου ἐπισκόπου εἶχεν ἡλικίαν 53 ἐτῶν. Πιστεύω δὲ ἐξ ὧσων κατωτέρω θὰ ἀναγράψω ὅτι, τούτου θανόντος μετὰ 20—25 ἔτη, οὐδεὶς τὸν διεδέχθη εἰς τὴν πολὺ πτωχὴν ἐφημερείαν του καὶ ἡ ἐκκλησία μετ' οὐ πολὺ κατηρειπώθη· διότι ἤδη ἀπὸ τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Ἰουστινιάνη θεωρεῖται ἐτοιμόρροπος· οὐ ἔνεκα διώρισεν ἐπιτρόπους αὐτῆς δύο ἐγκρίτους λαϊκοὺς (ἐν οἷς βεβαίως θὰ ἦτο ὁ Γιαννάκις Δελλαγραμμάτικας πρόξενος τῆς Γαλλίας αὐτόθι), ἵνα συνδράμωσι καὶ φροντίσωσι περὶ τῆς κατὰ τὸ δυνατόν βελτιώσεως τῆς καταστάσεώς της. Ἰερὰ ἄμφια δὲν εἶχεν ἄλλα ἢ τὰ παρὰ τοῦ ἱδρυτοῦ Κάρδη δωρηθέντα. Ὁ κώδων ἀφηρέθη, ἀ'Επειδὴ δὲν ὑπάρχει reviale καὶ σφαῖρα, ἐν ᾗ τίθεται τὸ κυριακὸν σῶμα, δὲν κάμνουν

τὴν λιτανείαν τῆς ἁγίας δωρεᾶς. Ἰκετεύουσιν ὑμᾶς νὰ ἐφοδιάσητε τὴν ἐκκλησίαν ταύτην διὰ βαπτιστηρίου· διότι στερούμενοι τούτου μεταχειρίζονται κατὰ τὴν βάπτισιν ἀπλοῦν ἡγιασμένον ὕδωρ ἐντὸς κόγχης φορητῆς». Συνέστησεν αὐτοῖς νὰ βαπτίζωσι κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν τυπικὸν ἢ διὰ ῥαντίσματος· διετήρουν βιβλίον γάμων καὶ βαπτίσεων ἀπὸ τοῦ ἔτους 1673 μέχρι τοῦ τῆς ἐπισκέψεως ἔτους (1700).

Παρὰ τοῦ κ. Μαρκόπολι μανθάνομεν ὅτι τῷ 1752 29 Μαρτίου ὁ ἐν Κέα Λατῖνος ἱερεὺς Λεονάρδος Ῥώσσης ἔγραψε πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Νάξου Πέτρον Ντὲ Στέφανι «εἰς τὴν νῆσον Θερμιά οὐδεὶς Λατῖνος καθολικὸς ὑπάρχει καὶ ἡ ἐκκλησία εἶνε κατεστραμμένη, καὶ χρειάζονται τοῦλάχιστον καμμία πενηνταριὰ σκουῖδα διὰ νὰ τακτοποιηθῇ». ἔτι δὲ «τῇ 27 Ὀκτωβρίου 1755 ὁ ἀνωτέρω ἐπίσκοπος ἐν τινι σωζομένῳ σχεδίῳ ἐκθέσεώς του πρὸς τὸ ἐν Ῥώμῃ ἱερὸν συνέδριον ἀναφέρει ὅτι ἱερὰ τινα σκεύη τῆς ἐκκλησίας ταύτης εὐρίσκονται κατατεθειμένα πρὸς διαφύλαξιν παρὰ τῷ τότε ἐν Κύθνῳ προξένῳ τῆς Γαλλίας Στεφάνῳ Δελλαγραμμάτικα. Τὰ σκεύη δὲ ταῦτα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ρηθέντος προξένου ἤρνεϊτο (ἄγνωστον διὰ τίνα λόγον) ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Τζώρτζης Δελλαγραμμάτικας, ὅστις ἦτο τοῦ ἀνατολικοῦ δόγματος, νὰ παραδώσῃ τοῖς ἀρμοδίοις». Τοῦτο ἐξάγεται ἐξ ἐτέρας ἐπιστολῆς, κατὰ Μαρκόπολιν, 30 Ἀπριλίου 1767 τοῦ ἀνωτέρω ἐν Κέα ἱερέως Λατίνου, ὅστις ἐν ταύτῳ λέγει ὅτι καὶ ὁ ἀποκτηθεὶς πρὸ χρόνων νέος κώδων τῆς ἐν Κύθνῳ ἐρειπωθείσης ἐκκλησίας τῶν Λατίνων ἐτέθη ἐπὶ τινος ἀνατολικῆς ἤτοι ἐπὶ τῆς ἐνοριακῆς τοῦ ρηθέντος Τζώρτζη Δελλαγραμμάτικα. Ὁ κώδων οὗτος πρὸ 5—10 ἐτῶν ἐκρέματο ἔτι ἐπὶ τοῦ κωδωνοστασίου τοῦ εἰς τὸν πενθερόν μου ἀνήκοντος ναοῦ τοῦ ἁγ. Νικολάου ἔχοντος δύο διαμερίσματα δι' ἀψίδων ὀριζόμενα, ἐν ᾧ ἀνάκεινται αἱ δύο εἰκόνες αἱ διὰ δαπάνης τοῦ ἀνω ρηθέντος Τιμπάου ζωγραφηθεῖσαι καὶ ἡ δαπάνη τοῦ Γιαννάκι Δελλαγραμμάτικα ζωγραφηθεῖσα τῷ 1695, ἐν ᾗ παρίσταται ὑπὸ τῇ ἐξεικονίσει τοῦ Τριμορφίου εἰκόνιον ἐν στολῇ προξενικῇ τοῦ αὐτοῦ καὶ τὸ ἐθνόσημον τῆς Γαλλίας φέρων γράμματα ἐκ τοῦ ὀνοματεπωνύμου του ΙΩ ΝΤΑΓΜΤΚ. Ἐν ταύτῃ λοιπὸν τῇ ἐλληνολατινικῇ ἐκκλησίᾳ τῇ πιθανῶς κατὰ τὸ ἥμισυ (τὸ λατινικὸν τμήμα) ἀνηκούσῃ ποτὲ τοῖς Δελλαγραμμάτικα μετεφέρθη μετὰ τῆς εἰκόνης καὶ ὁ κώδων τῆς

λατινικῆς ἐκκλησίας. Τοῦτον τὸν ἀνατολικὸν (κατὰ τὸ 1767) Τζώρ-
ζην ἀνεψιὸν τοῦ προξένου Στεφάνου ἐνθυμοῦμαι ἐγώ, ὅτι κατέκειτο
κλινήρης περὶ τὸ 1840 γηροκομούμενος παρὰ τῆς θυγατρὸς του, ἧς
ἑγγονοὶ εἶνε οἱ καθ' ἡμᾶς τρεῖς ἀξιόλογοι ἀδελφοὶ Λαουτάραι, δύο
τηλεγραφεῖται καὶ εἰς γεωμέτρης. Διὰ τοῦ υἱοῦ τούτου Φιλίππου
καὶ τοῦ υἱοῦ Ἀχιλλέως καὶ τῶν τούτου τέκνων διετηρήθη μέχρις
ἡμῶν ἡ ἀρχαία αὕτη φραγκικὴ οἰκογένεια ἐν Κύθνῳ, ἧς κλαδος εἶνε
οἱ ἐν Πάρῳ καὶ Ἀνδρῳ Δελλαγραμμάτικα.

Εἶδομεν ἀνωτέρω ὅτι πολὺ βραδέως καὶ μετὰ τὴν πτώσιν των οἱ
Λατῖνοι ἱδρυσαν ἐν τῇ χώρᾳ Κύθνου ναὸν ἴδιον μόλις ἐπὶ τρεῖς γε-
νεὰς διατηρηθέντα καὶ τοῦτον παρὰ Γάλλων νεηλύδων, οἵτινες δὲν
ἦσαν εἰθισμένοι νὰ προσεύχωνται ἐντὸς ναῶν ἐλληνολατινικῶν· διότι
ἀγνοῶ ἂν τὸ ἐν Κύθνῳ ἀπαντῶμενον εἰθίζετο καὶ ἄλλοθι, ἥτοι ἐν
πολλαῖς τῶν ἐν τῇ Χώρᾳ καὶ τῷ Χωρίῳ ἐκκλησιῶν καὶ ἐν πολλοῖς
τῶν ἐξωκκλησιῶν τὸ λεγόμενον *ιερόν* τοῦ ναοῦ ἦτο διπλοῦν, ἥτοι
εἶχε πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῶν εἰσερχομένων εἰς τὸ ἱερόν ἀλτάριον διὰ
τὸν Λατῖνον ἱερέα καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ ἁγίαν τράπεζαν διὰ τὸν Ἕλληνα,
ἐπομένως καὶ δύο ἐχιβάδας. Ἄν ὁ ναὸς ἦτο εὐρύχωρος, διὰ 1 — 2
ἀψίδων κατὰ τὸ μέσον διατεινομένων διμερίζετο εἰς δύο τμήματα,
τὸ λατινικὸν καὶ τὸ ἐλληνικόν, καὶ εἰς δύο τέμπλα διακεκριμένα καὶ
ἀνόμοια, δύο ἀνδρῶνας καὶ δύο γυναικῶνας. Ἐν τῷ διαμερίσματι
ἐγίνοντο αἱ ἱεροπραξίαι ἑλληνιστὶ ἢ λατινιστὶ οὐχὶ κατὰ τὴν αὐτὴν
ῥᾶν. Τοιοῦτοι ναοὶ ἐν τῇ Χώρᾳ παρατηροῦνται σήμερον οἱ τοῦ Τα-
ξιάρχου, ἁγ. Σάββα, Παντελεήμονος, Θεολόγου πρὸ τῆς ἀνακαινί-
σεως, Χρυσοστόμου, ἁγ. Νικολάου, Καθολικοῦ, Παναγίας Ντεντά-
τσου πρὸ τῆς ἀνακαινίσεως, ἡγουν πάντες σχεδὸν οἱ ἐν τῇ Χώρᾳ πλὴν
τῶν ἀμιγῶς ἐλληνικῶν, Μεταμορφώσεως καὶ ἁγ. Τριάδος· ἐξωκκλη-
σια δὲ ὀλιγώτερα εἶνε τὰ μικτά, οἷα τὰ τῆς ἁγ. Βαρβάρας εἰς Ἀ-
στέρα, Παναγίας τοῦ Νικολέττου, ἁγίου Νικολάου εἰς Βορεινὴν καὶ
Σταυροῦ εἰς Παντοῦσαν ἐν τῷ ἐξοχικῷ κτήματι τοῦ πολλάκις μνη-
μονευθέντος ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ Γιανν. Δελλαγραμμάτικα, ᾧ πα-
ράκειται ἀγροτικὸς οἶκος κατεστραμμένος, καθάπερ καὶ ὁ ναῖσκος,
οὗ ἡ μὲν εἰκὼν τοῦ Σταυροῦ (ἡ ἀποκαθήλωσις) διετηρήθη εἰς τὴν
Παναγίαν τοῦ Νικολέττου, τὸ δὲ τριμόρφιον εἰς τὸν ἅγιον Νικόλαον,
καθ' ᾧ προείπομεν· ἐπιγραφὴ δὲ ἐπὶ λίθου ἀνευρεθεῖσα δηλοῖ ὅτι ἀνε-

καινίσθη ὑπὸ Ἰωάννου Ντελλαγραμμάτικα ἐν ἔτει 1695. Μικτὸς ναὸς ἦτο καὶ ὁ τῆς μονῆς τῶν Ταξιαρχῶν εἰς Βελίδι, ἔχων ρυθμὸν φραγκικοῦ ναοῦ ἀσυνήθη εἰς τὰς λοιπὰς μονὰς τῆς νήσου, τὰς ἑξ. Ἐξωκκλήσιον ἀμιγὲς λατινικὸν κατὰ παράδοσιν λίαν πιθανὴν ἦτο τὸ ἡρειπωμένον ἐν τῷ ρυακίῳ Πύργου ἐντὸς κήπου ἀνήκοντος τῇ μονῇ τοῦ Βελιδιοῦ. Καὶ ἐντὸς τοῦ Χωρίου ἀπαντῶνται μικταὶ ἐκκλησίαι, οἷαι τῆς Παναγίας, τοῦ ἁγ. Μηνᾶ καὶ ὀλίγαι ἄλλαι, ἴσως δὲ καὶ ἐξωκκλήσια ἄγνωστά μοι. Οἱ διπλοὶ οὗτοι ναοὶ ἐπιβληθέντες παρὰ τῶν Φράγκων ἐν τῇ ἰσχύϊ των περιῆλθον μετὰ τὴν βαθμιαίαν ἐξάντλησιν ἐκείνων εἰς τὴν νατοχὴν τῶν Ἑλλήνων σιωπηλῶς.

Αἱ ἁγίαι εἰκόνες αἱ ἐντὸς τῶν λατινικῶν διαμερισμάτων καὶ αἱ ἐξ ἐπιγραφῆς ὡμολογημέναι λατινικαὶ κατ' οὐδὲν διαφέρουσι τῶν ἑλληνικῶν κατὰ ρυθμὸν. Τὸ τριμόρφιον τοῦ Γιαν. Δελλαγραμμάτικα (ὁ Χριστός, ἡ Παναγία καὶ ὁ Πρόδρομος), ὁ Ταξιάρχης Μιχαὴλ καὶ ὁ προφήτης Ἡλίας τοῦ Λ. Τιμπάου εἶνε ἔργα Ἑλλήνος ζωγράφου τοῦ Σκορδίλη. Αἱ τοῦ ἁγ. Σάββα εἰκόνες εἴτε διὰ κακοτεχνίαν εἴτε ἐκ ζήλου τοῦ λατινόφρονος κτίτορος Ἀ. Γοζαδίνου δὲν ἔχουσι γνήσιον ἑλληνικὸν ρυθμὸν, εἰ καὶ εἶνε περίχρυσοι. Ἐν τῷ ἁγ. Παντελεήμονι διατηρεῖται εἰκὼν τῆς Ζωοδόχου πηγῆς ἀρχαία φέρουσα ἐπιγραφὴν ἑκατέρωθεν ἑλληνολατινικὴν

MHP—ΘΥ

IΗ. ΧΡΙ.

ΖΩΟΔΟΧΟΣ ΠΗΓΗ

MATER DEI

CHRISTUS

AQUA RU.....

—Μόνη αὕτη διετηρήθη ἔχουσα δίγλωσσον ἐπιγραφὴν, ἐνῶ ἅπασαι αἱ ἐν χρήσει τῶν δύο ἑτεροδόξων δογματῶν φέρουσιν ἑλληνικὰς ἐπιγραφὰς καὶ ἐτιμῶντο ἄνευ διακρίσεως παρ' ἀμφοτέρων. Διὸ καὶ ἐκείνων ἐκλιπουσῶν, ὁ πρὸς αὐτὰς σεβασμὸς διετηρήθη ἄνευ τῆς ἐλαχίστης διακρίσεως ἀμετάπτωτος μέχρις ἡμῶν παρὰ τῶν ὑπερισχυσάντων Ἑλλήνων, οὐδὲ γινωσκόντων τὴν καταγωγὴν των. Ἐπίσης τὸ διαμέρισμα τοῦ μικτοῦ ναοῦ, ἐν ᾧ τὸ ἁλτάριον, ὡς εὐπρεπέστερον καὶ εὐρυχωρότερον προτιμᾶται σήμερον ὡς ἁγία τράπεζα κατὰ τὰς ἱεροπραξίας. Ταῦτα ἐνομίσαμεν ἀναγκαῖον ν' ἀναγράψωμεν περὶ τῶν σχέσεων τῆς λατινικῆς πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν καθ' ὅλην τὴν φραγκοκρατικὴν ἐποχὴν μέχρι τῆς ἐπὶ τουρκοκρατίας ἐντελοῦς ἐκλείψεως αὐτῆς ἐν Κύθνῳ καὶ πολλαῖς τῶν νήσων.

Ἡ Ἑνετία μετὰ τὴν ἔκπτωσίν της ἀπὸ τῶν νήσων διετῆρει πρό-
ξενον ἐν Κύθῳ κατὰ τοὺς παρελθόντας τρεῖς αἰῶνας μᾶλλον πρὸς
ὑποστήριξιν τῶν ὀλίγων Λατίνων ἢ πρὸς προστασίαν τῶν ὑπηκόων
της, οὓς ἀμφιβάλλω ἂν εἶχε. Τοιοῦτον ἀπαντῶμεν περὶ τὰ μέσα τοῦ
παραλθόντος αἰῶνος τὸν Καροῦτσον Σαντριβίλιον. Ἀπηντήσαμεν τὸν
Γιαν. Δελλαγραμμάτικαν τῷ 1700 πρόξενον τῆς Γαλλίας αὐτόθι καὶ
τὸν ἐκ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας Στέφανον διάδοχον ἴσως τοῦ Γιαννάκι
κατὰ τὸ ἔτος 1755. Ὁ Θεβενὼ εὔρεν ἐν Κέα πρόξενον τῆς Γαλλίας
τῷ 1695. Καὶ ἐν ἄλλαις νήσοις εἶχεν ἡ Βενετία καὶ μάλιστα ἡ Γαλ-
λία προξένους εἰς προστασίαν τῶν Λατίνων καὶ τῶν συμφερόντων τῶν
ὑπηκόων των. Τῷ 1821 ὁ Σ. Ταραντῖνος Ἰταλὸς ἰατρὸς ἦτο ἐν Κύ-
θῳ καὶ Σερίφῳ ὑποπρόξενος τῆς Ἰσπανίας καὶ ἄλλων διαφόρων
ἐθνῶν ἔχων καντσιλλιέριν εἴτε γραμματέα τὸν Ἀναγνώστην Λεβαντῆν.
Τῷ δὲ 1827 ἀναφέρεται πρᾶκτωρ τῆς Αὐστρίας ἐν Συλλάκκοις καὶ
Κύθῳ ὁ Ζώρζης Μάζης, ἐξ οὗ παρέμεινεν αὐτῷ τὸ παρεπώνυμον ὁ
Κόνσολας διὰ βίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

Κατάλυσις τῆς φραγκοκρατίας.

Πολὺ πρὸ τῆς πτώσεως τῆς Πόλεως οἱ Τοῦρκοι πολλάκις ἀπεπει-
ράθησαν νὰ γείνωσι κύριοι τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, ἀλλ' ἀπεκρού-
σθησαν. Ὁ Ὀρτογρούλ πατὴρ τοῦ ἰδρυτοῦ τοῦ ὀθωμανικοῦ Κράτους
ἐλεηλάτησεν αὐτάς. Ὁ Βαϊαζίτης ἔπεμψεν εἰς Χίον πολεμικὰ πλοῖα
ἑξήκοντα καὶ τὴν κατέκαυσε καὶ τὰ χωρία της κατέστρεψεν. Ὁ Ὁ-
μούρ Τοῦρκος ἐπόρθησε Μιτυλήνην, Χίον, Σάμον, Νάξον καὶ πάσας
τὰς παρακειμένας νήσους. Ἐπὶ Μωάμεθ Α' στόλος κατηρτίσθη ἐν
Καλλιπόλει κατὰ τοῦ δουκὸς τῆς Νάξου καὶ τῶν λοιπῶν Κυκλά-
δων τῶν ὑπὸ τὸ κράτος του ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι ὁ δούξ δὲν προσ-
ῆλθε νὰ τὸν προσαγορεύσῃ. «Ἀπάρας οὖν ἀπὸ τῆς Καλλιπόλεως
ὁ στόλος ἔχων ἀμιραλῆν τὸν Τσελίσπεγιν σὺν τριήρεσι καὶ διήρεσιν
ὁμοῦ τριάκοντα ἦλθεν ἐν Ἄνδρῳ τῇ νήσῳ ἐν Πάρῳ καὶ ἐν Μήλῳ
καὶ πολλοὺς τῶν νησιωτῶν ἀθροίσας καὶ ζημίαν πλείστην ποιήσας

ἐπανεζευξεν. Οἱ δὲ Βενετικοὶ μαθόντες τὸ γεγονὸς οὐχ ὑπέμειναν· ἦν γὰρ ὁ δούκας (Νάξου) πρὸ πολλοῦ τοῖς Βενετικοῖς ὑποκύπτων καὶ τὴν σημαίαν αὐτῶν φέρων· καὶ καταλαβόντος τοῦ ἔαρος ἡντρέπισαν καὶ αὐτοὶ τριήρεας δέκα καὶ προσέχοντες ἦσαν τὸν Ἀδριανοῦ κόλπον, Εὐβοίαν, Κρήτην καὶ τὰς Κυκλάδας νήσους». Ταῦτα κατὰ τὸν Βυζαντινὸν ἱστοριογράφον Δούκαν (21) ὅστις καταλήγει λέγων ὅτι οἱ Βενετικοὶ τὰς τῶν Τούρκων τριήρεις κατέστρεψαν καὶ τὰς νήσους διέσωσαν.

Ἀλλὰ μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Πόλεως τῷ 1453 τὰ πράγματα τῶν νήσων ἔτι μᾶλλον ἐδεινώθησαν· οἱ Ἑνετοὶ πάντοτε δὲν ἐπήρουν εἰς σωτηρίαν των. Ἡ νῆσος Κέα τῷ 1553 ἀνῆκεν εἰς τοὺς Γενουηνοὺς, ἄλλους ἀντιπάλους τῶν Ἑνετῶν. Μετ' οὐ πολὺ ἐπεστράφη εἰς τοὺς προτέρους κυρίους τῆς, οἵτινες τὴν διετήρησαν μέχρι τῆς πτώσεως τοῦ κράτους των. Ὁ Ἰάκωβος Κρίσπος ἔσχατος τῶν δουκῶν Νάξου τὴν ἔδωκε δῶρον εἰς τὴν ἀδελφὴν του Θαδδαίαν σύζυγον τοῦ Φραγκίσκου Σομμαρίπα ὀγδόου καὶ τελευταίου κυρίου τῆς Ἀνδρου ὑποταγέντος διὰ τοῦ Βαρβαρόσσα εἰς Σουλεϊμὰν Β' (τῷ 1537). Διοικητὴς δ' αὐτῶν τὸ πρῶτον διωρίσθη ὁ καπετὰν πασσᾶς Σεριαδίν.

Ἀλλὰ τῶν Τούρκων ὁσημέραι κραταιουμένων, αἱ δυνάμεις τῆς προστατίδος Ἑνετίας δὲν ἐπήρουν ἐκάστοτε πρὸς σωτηρίαν τῶν νήσων. Διὸ οἱ δοῦκες τῆς Νάξου ἐξοικονομοῦντες τὰς περιστάσεις ὅτε μὲν ἐθώπευον τοὺς Τούρκους, ὅτε δὲ ὠμολόγουν ὑποτέλειαν αὐτοῖς τε καὶ τοῖς Ἑνετοῖς συγχρόνως· π. χ. οἱ κάτοικοι τῆς Κέας ἢ μᾶλλον ὁ κύριός τῆς ἐπλήρωνε φόρον τοῖς μὲν Τούρκοις 3,400 γρ. τοῖς δὲ Ἑνετοῖς 2,600.

Ὅριστικῶς δὲ πλέον, ὅτε ὁ καπετὰν πασσᾶς Χαϊρεδίν, ὁ Βαρβαρόσσας, ἀναστατώσας τὰς νήσους μετὰ 100 πλοίων ἠγκυροβόλησε πρὸ τῆς Νάξου, ὁ Ἰω. Δ. Κρίσπος προτελευταῖος τῶν δουκῶν παρεδόθη ἄνευ ἀντιστάσεως, ὑποσχεθεὶς ὑποτέλειαν ἑαυτοῦ καὶ τινων νήσων καὶ ὑπακοὴν τῷ σουλτάνῳ Σουλεϊμὰν Α'. τῷ 1537—8. Μετὰ δὲ τὴν ὑποταγὴν τῆς Νάξου ὁ Βαρβαρόσσας καθυπέταξε τὴν Πάρον μετὰ γενναίαν ἀντίστασιν τοῦ φρουρίου τῆς Κεφάλου, οὐ τὰ ἐρείπια εἶνε εἰς τὰ νῦν Μάρμαρα, ἐκυρίευσεν δὲ καὶ ἐπόρθησεν Ἀντίπαρον, Γύαρον, Ἴον, Αἴγινα, Ἀστυπάλαιαν, Σάμον, Τήνον μετὰ μικρὸν ἀπαλλαγεῖσαν τῇ βοήθειᾳ τῶν Κρητῶν, καὶ τὴν Σκῆρον. Ἐν τούτοις

ἤρκεσθη εἰς τὴν ὑποτέλειαν τῶν ὑποταχθέντων χωροδεσποτῶν καὶ τοῦ δουκὸς, τὴν ὁποίαν ὑπεξέφευγον μὲν μέχρι τινὸς διὰ δωροδοκιῶν εἰς τοὺς ἰσχυροὺς, ἀλλ' ὑπεβλήθησαν ὀριστικῶς εἰς τὴν δασμοφορὰν ἐπὶ σουλτάν 'Αχμέτ τῷ 1718 διὰ τοῦ μεγάλου βεζύρου Δαμάτ.

Τῷ δὲ 1564 ἀποθανόντος τοῦ δουκὸς 'Ιωάννου Δ', ἐκάθησεν εἰς τὸν ἐτοιμόρροπον δουκικόν θρόνον τῆς Νάξου ὁ υἱὸς του 'Ιακώβος. Δὲν ἐστάθη ἱκανὸς ν' ἀναστείλῃ τὴν ἐπικρεμαμένην καταστροφὴν· τὴν ἐπέσπευσε παραδουθεῖς εἰς ἀκολασίας καὶ ἄφρονας ἐκδικήσεις, συνεργούντων τῶν αὐλικῶν καὶ τῶν Λατίνων ἱερέων. Ἀναρχία καὶ ἀταξία μεγίστη ἐπεκράτει ἀνὰ πάσας τὰς νήσους. Ἡ ἀχρηματία τῶν δουκῶν καὶ τῶν χωροδεσποτῶν, αἱ καταπιέσεις τοῦ δουκὸς 'Ιακώβου καὶ ἡ πολυετὴς στέρησις τῆς θρησκευτικῆς αὐτονομίας τῶν Ἑλλήνων τοῦ δουκάτου ἐξώθησαν αὐτοὺς νὰ ζητήσωσι διὰ πρεσβείας παρὰ τοῦ σουλτάνου ἄνδρα ἱκανώτερον τοῦ 'Ιακώβου εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ τόπου. Ἀλλ' ὅτε περιῆλθεν εἰς γνῶσιν των ὅτι ὁ σουλτάνος ἤθελε νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸν 'Ιακώβον Κρίσπον διὰ τοῦ διαβοήτου Ἑβραίου 'Ιωσήφ Νάζη ἢ Νασύ, καθικέτευσαν τὸν σουλτάνον νὰ μὴ τοὺς ὑποβάλῃ εἰς τηλικούτον ἐξευτελισμόν· μυριάκις προτιμότερος ὁ 'Ιακώβος μ' ὅλας τὰς κακίας του ἢ δούξ Ἑβραῖος. Οὗτος ἦτο Πορτογάλλος 'Ιουδαῖος, ὅστις διὰ τῆς βίας ἐδέχθη τὸν χριστιανισμόν, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ εἰς τὴν Πολιν ἐλθὼν ἀνέλαβε τὴν ἀρχαίαν πίστιν του, τὸν ἰουδαϊσμόν. Τὸν σουλτάνον Σελῆμ Β'. (1566 — 1574) ὁ Μιγ-γυεζ Ζουάν (Ioaο Miguez, τοῦτο ἦτο τὸ χριστιανικὸν ὄνομα τοῦ Ἑβραίου 'Ιωσήφ Νασύ ἢ Νάζη) προϋπῆντησεν εἰς Βελιγράδιον καὶ προσεκύνησεν ἐδαφιαίως, ὁ δὲ περιεπτύξατο καὶ ἠνύνησέν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε τὸν ἀνεκήρυξε δοῦκα Νάξου ὑπὸ τὸν τίτλον «Δούξ 'Ιωσήφ τῆς Νάξου» καὶ τῆς Δωδεκανήσου. Ἐτιμᾶτο τὰ μέγιστα καὶ ἰσχυε παρ' αὐτῷ ὡς αὐλικὸς καὶ πολιτικὸς. Οὐδεμίᾳ προσοχῇ ἐδόθη εἰς τὰς ἰκεσίας τῶν νησιωτῶν· ἡ ἀπόφασις δὲν ἀνεστάλη, ἀλλ' ὁ Πεαλῆ Πασσᾶς τῷ 1566 μετὰ στόλου ἰσχυροῦ κατέλαβε τὴν Νάξον, Μῆλον, Ἄνδρον καὶ τὰς λοιπὰς Κυκλάδας ἐκδιώξας τοὺς Φράγκους καὶ τοὺς δυνάστας, καὶ τὸ δουκάτον τῆς Νάξου παρεδόθη τῷ Ἑβραίῳ 'Ιωσήφ. Ὁ δὲ 'Ιακώβος Κρίσπος συλληφθεὶς ἐνεκλείσθη εἰς δεσμωτήριον, ἐξ οὗ μετὰ τινὰς μῆνας ἀπολυθεὶς κατέφυγεν εἰς Ἑνετίαν, ἔνθα κατεβίωσε συνταξιοῦχος γενόμενος.

Κατὰ τινὰς οἱ δυνάσται Σίφνου καὶ Κύθνου Κοζαδίνοι διετήρησαν σκιάν τινα αὐτονομίας ἀντὶ βαρείας ὑποτελείας εἰς τὸν Ἰωσήφ καὶ τοὺς διαδόχους του, τὸν Ἀνδρέαν Σομμαρίπαν κύριον τῆς Ἀνδρου, καὶ κατόπιν εἰς τὸν τσακούσην Σουλεϊμὰν ἐνοικιαστὴν τοῦ φόρου τῶν νήσων. Τὸ Κάστρον Κατακεφάλου περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων κατὰ τὸ 1570 κατὰ τὴν παρὰ Μαρκόπολι μαρτυρίαν τοῦ ἐπισκόπου Σύρου Α. Ἰουστινιάνη, λέγοντος ὅτι ἡ παλαιὰ πόλις (τὸ Κάστρον, ἐν ᾧ ἡ λατινικὴ ἐκκλησία) κατεστράφη πρὸ 130 ἐτῶν (ἡ ἔκθεσις ἐγράφη τῷ 1700) ἤτοι τῷ 1570, ἡγουν κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Πεαλῆ πασσᾶ, ἥτις πιθανῶς παρετάθη ἀπὸ τοῦ 1566 μέχρι τοῦ 1574. Πολὺ πιθανὸν ὅτι ἀπηντήθησαν δυσκολίαι πολλαὶ καὶ ἐκ τούτων βραδύτητες εἰς τὴν ἄλωσιν τοῦ φύσει ὀχυροῦ τούτου φρουρίου, τοῦ ὁποίου δυσπορθητότερον ἀνὰ τὰς Κυκλάδας ἀμφιβάλλω ἂν εὕρισκετο ἄλλο. Ἡ ἐνεστῶσα κατὰστασις του δεικνύει ὅτι ἡ καταστροφὴ τῆς πόλεως ταύτης δὲν ἐπῆλθε διὰ τῆς ἐπηρείας τοῦ χρόνου ἀλλὰ διὰ χειρῶν ἐχθρικῶν, αἵτινες μετὰ πολλοῦ πείσματος ἐξεδικήθησαν μακρὰν καὶ ἐπιζήμιον ἀντίστασιν. Τοῦτο ἐπιβεβαιοῖ ἡ ἐγχώριος παράδοσις, ὅτι «ἐδῶ καὶ 300 χρόνια τὸ ἐπῆραν οἱ Τούρκοι ἀνήμερα τὴ Λαμπρή· ἐγέννηκενε μεγάλη σφαγή, ἡ θάλασσα ἐκοκκίνισεν ἀπὸ τὸ γαῖμα καὶ ἡ κοκκινάδα ἔφθασεν ὡς τὴ Τζειά.» Βεβαίως τραγικὰ καὶ ἀπίθανα λέγει ἡ ἐγχώριος παράδοσις καὶ ἡ χρονολογία της δὲν δύναται νὰ εἶνε πολὺ ἀκριβής. Δὲν εἶνε ὅμως εὐλόγον νὰ δυσπιστῇ τις εἰς τὴν χρονολογίαν τῆς ἁλώσεως τὴν ὀριζομένην ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιάνη, ὅστις ἀπὸ τῆς θέσεώς του ἦτο ἱκανὸς νὰ ἐξακριβώσῃ τὴν ἐποχὴν, ἥτις ἄλλως τε δὲν ἦτο καὶ πολὺ μακρὰν του καὶ πολὺ δὲν διαφέρει τῆς κυθνιακῆς παραδόσεως. Κᾶπου ἀπῆντησα ὅτι τῷ 1574 ὁ ἐπίσκοπος Ἐπιδάουρου Μακάριος ἡγείρεν ἐπανάστασιν κατὰ τῶν Τούρκων ἐν Πελοποννήσῳ, Ἀττικῇ, Βοιωτίᾳ, Μακεδονίᾳ καὶ Αἰγαίῳ, καθ' ἣν πλὴν τῶν ἄλλων κατεσφάγησαν νησιωτῶν 30 χιλ. Ἡ ἔγερσις τῆς αἰματηρᾶς διὰ τοὺς νησιώτας ἐπαναστάσεως ταύτης γενομένης μικρὸν μετὰ τὴν ἐν Ναυπάκτῳ καταναυμαχίαν τοῦ τουρκικοῦ στόλου (1571) ὑπὸ τῶν χριστιανικῶν δυνάμεων τῆς δύσεως, συνεργούντων προθυμότατα τῶν νησιωτῶν καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, ἴσως ἦτο συνέπεια τῆς ἥττης ἐκείνης τοῦ τουρκικοῦ στόλου, ἥτις ἐνεθάρρυνε μὲν μετὰ τῶν ἄλλων τοὺς νησιώτας εἰς ἐπανάστασιν, παρώξυνε δὲ τοὺς

Τούρκους εἰς ἐκδίκησιν. Ἀλλὰ περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν καὶ ἡ ἐκστρατεία τοῦ Πεαλῆ πασσᾶ (1566—1574) πρὸς κατάλυσιν ὀριστικὴν τοῦ δουκάτου τῆς Νάξου καὶ τῶν περίξ χωροδεσποτῶν τῶν νήσων δὲν εἶνε ἄσχετος κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πρὸς τὴν ἄλωσιν τοῦ Κάστρου τῆς Κύθνου.

Ὁ δούξ Ἰωσήφ οὐδέποτε ἠυδόκησε νὰ μεταβῇ εἰς τὴν ἑδραν τοῦ δουκάτου, γινώσκων ἴσως τὴν ἀπέχθειαν τῶν ὑπηκόων του, ἀλλὰ διαμένων ἐν τῇ Πόλει διώκει τὸ δουκάτον διὰ τοῦ Ἰσπανοῦ Φραγκίσκου Κορωνέλλου, ὅστις τὴν δουκικὴν ἐξουσίαν διαχειριζόμενος ἠπίως κατέστη τοῖς νησιώταις προσφιλὴς. Ὁ δ' Ἰωσήφ ἐτέλει τῷ σουλτάνῳ ἐτήσιον φόρον 14 χιλ. δουκάτων, ἥτοι δρ. 65 χιλιάδ., ἔτι δὲ ἀντὶ τῆς δεκάτης τοῦ οἴνου δισχίλια δουκάτα, ἥτοι 9,000 δρ., ἐνῶ ἐκ ταύτης μόνον εἰσέπραττεν ἀπὸ τῆς Δωδεκανήσου 15 χιλ. πορτογαλλικὰ χρυσᾶ. Διетηρήθη δ' ἐπὶ τῆς ἀρχῆς μέχρι τῆς 2 Αὐγ. 1579, ὅτε ἀπέθανε.

Μετὰ τὸν Ἰωσήφ ἐνέμετο, κατὰ τὸν Χάμμερ, τὰς ἐκ τῶν νήσων προσόδους ὁ κύριος τῆς Ἄνδρου Σουμπαρίπας, μετὰ δὲ τὸν θάνατον τούτου ὁ τσακούσης Σουλεϊμὰν ὑπερθεματίσας τὸν ἐνιαύσιον φόρον εἰς 40 χιλ. τάλληρα. Μετὰ δὲ τριετίαν ἡ ἡγεμονία τῶν νήσων κατελύθη καὶ περιῆλθεν ἡ διοίκησις εἰς τὴν ἄμεσον ἀρχὴν καὶ κυριότητα τοῦ σουλτάνου ἐξασκουμένη διὰ τοῦ κατὰ καιρὸν καπετὰν πασσᾶ. Τάσεις δέ τινες τῶν νήσων στασιαστικὰς ὑποκινουμένας ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν κατέβαλεν ὁ καπετὰν πασσᾶς Ἀβδούλ Ῥαχμὰν τῷ 1600 καθυποτάξας τὴν Χίον καὶ ἄλλας 67 νήσους. Ἀλλ' οἱ Κοζαδῖνοι διετήρησαν, κατὰ τὸν Χόπφιον, ἂν ὅχι τὴν ἀρχὴν, τὰ κτήματά των ἐν Σίφνῳ, Κύθνῳ, Κιμώλῳ, Φολεγάνδρῳ καὶ Σικίνῳ μέχρι τοῦ 1617, ὅτε ὁ Ἄγγελος Κοζαδῖνος ἐξεβλήθη.

Αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου ἐπὶ τουρκοκρατίας διὰ συνθήκης εἶχον προικισθῇ μὲ προνόμια βεβαιωθέντα διὰ τοῦ ἀκτιναμὲ (συνθήκης) τοῦ ἐκδοθέντος ὑπὸ σουλτάν Ἰβραήμ (βασιλεύσαντος ἀπὸ 1649—1687). Ὁ ἀκτιναμὲς οὗτος μετεγλωττισμένος κεῖται ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Νάξου. Προεκλήθη, ὅτε «ἀπὸ τὸ νησὶ τῆς Ναξίας, τῆς Ἄνδρου, τῆς Μήλου, Πάρου, Σαντορήνης καὶ Σίφνου καὶ τῶν λοιπῶν νησίων οἱ Χρυσάκις Σουμπαρίπας, Κανάλης, Κάης, Μικέλης Δαμριανὸς καὶ Χριστόδουλος καὶ Μιχέλης ὁ Μπερλῆς ἦλθον εἰς τὴν ἀνίκητόν μου

πόρταν. . . . ἐπὶ τοῦ πάππου μου Σουλεϊμάν, ὅτε ὁ Χερέτμπεης κα-
πετὰν πασσᾶς διέβη εἰς αὐτὰ τὰ νησιά, οἱ ἐγκάτοικοι δὲν ἐσήκωσαν
κεφάλι, ἀλλ' ἐπροσκύνησαν τὴν ἀνίκητόν μου βασιλείαν καὶ ἓνα Ρω-
μαῖον μπέην ἔκαμαν. . . . καὶ κατόπιν ἓνας Ἑβραῖος ἐστάθηκεν, ὁ
Ἰωσήφ, καὶ ἔκαμε ζάπτι αὐτὰ τὰ νησιὰ κατὰ τὰς τάξεις καὶ τὰ κα-
νόνια τους καὶ ἕως τὴν σήμερον. . . . ἐπέρασαν δίχως καμμίαν πεί-
ραξιν. Ἀποθανόντος δὲ τοῦ Ἰωσήφ ἐδιωρίσθη ἀπὸ τὴν βασιλείαν μου
φλαμπουριάρης, ἐδιωρίσθη καὶ κριτὴς διὰ νὰ κρίνῃ εἰς αὐτὰ τὰ νη-
σιά. . . . κατὰ τὸ κανόνι καὶ τοὺς νόμους τῶν Χιωτῶν ὅπου τοὺς
ἐχάρισα, νὰ πληρώνωσι τὰ χαράτσιά των καὶ ὅχι περισσότερον, καὶ
ὅποιος δὲν εἶνε νὰ μὴ πληρώσῃ νὰ μὴ πληρώνῃ. . . . οὔτε σπένζα
οὔτε κλπ. . . . νὰ πηγαίνουν εἰς τὰς ἐκκλησίας των, νὰ θάπτουν τοὺς
νεκρούς των ὑπὸ τὰς ἐκκλησίας, ν' ἀνυίγουν τὰ μνήματά των. . . .
χωρὶς κρίσιν κανένα νὰ μὴ πειράζωσιν οἱ καδίδες. . . . ἀπὸ τὰ χωρά-
φιά των καὶ τ' ἀμπέλια των νὰ παίρνωνται αἱ δεκατεῖαι ὡς πρότερον,
ἀπὸ τὰ μούλκιά των κανεῖς νὰ μὴ τοὺς ἐβγάζῃ στανικῶς καὶ τοὺς
τὰ παίρνῃ· εἰς τὰς διαθήκας των καὶ τὰ χαρίσματά των νὰ εἶνε κύ-
ριοι, αἱ κρίσεις των νὰ εἶνε ἔγκυροι. . . . Οἱ καδίδες ἔξω ἀπὸ τὸ κα-
νόνι περισσότερον νὰ μὴ παίρνουν. . . . Αἱ διὰ διαιτητῶν ἀποφάσεις
των νὰ εἶνε ἔγκυροι. . . . διὰ τοὺς ζαερέδες καὶ κουμπάνιες τοῦ σπι-
τιοῦ των κουμέрки νὰ μὴ πληρώνουν. Ἄν νησιώτης ἀποθάνῃ εἰς τὴν
Ξενιτεῖάν, τὰ ροῦχά του κλπ. νὰ τὰ παίρνουν οἱ ὀικοὶ του ἀκέραια.
. . . νὰ διορίσουν δραγομάνον ὅποιον θελήσουν. . . . Ὅλα ποῦ ἐγρά-
ψαν εἰς αὐτὸν τὸν ἀκτιναμὲ νὰ ἔχουν τὸν τόπον τους. . . . Οὔτω
γράφω, οὔτω πρσστάζω. Τοῦ πάππου μου, τοῦ πατρός μου, τοῦ ἀδελ-
φοῦ μου τὸν ἀκτιναμὲ ἔγραψα καὶ ἐγὼ καὶ τὸν ἀνανέωσα. . . . Ἐτσι
ᾤρισα ὅπου ὁ ἀκτιναμὲς μου δυνατὰ νὰ πιάνεται. Ἀφ' ὅσα γέγραφα,
εἴ τις ἤθελε παρὰβῇ τὸ μικρότερον, νὰ παιδεύεται. Ἐτσι νὰ πράττετε.»

Ἄλλ' οἱ ἀκτιναμέδες τοῦ πάππου του Σουλεϊμάν καὶ τοῦ ἀδελφοῦ
του Μουράτ Δ'. ὀλίγον ὠφέλησαν· ἡ κακοδιοίκησις μετ' οὗ πολὺ ἐχει-
ροτέρευσε· εἰς τοῦτο μόνον ἔμειναν εὐχαριστημένοι, ὅτι ἐπανῆλθον
εἰς τὴν πνευματικὴν διοίκησιν τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

Ἐρήμωσις ἡ ὀλιγανθρωπία τῶν νήσων, ἔποικοι.

Ἐπιδρομαὶ βαρβάρων ἐπὶ τὰς νήσους πολλὰς εἶδομεν ἐπὶ τῆς τῶν Βυζαντινῶν ἀρχῆς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς φραγκοκρατίας δὲν ἦσαν ὀλιγώτεραι αἱ ἐξ ἐπιδρομῶν καὶ πειρατειῶν καταστροφαὶ καὶ ἐρημώσεις⁽¹⁾ Οἱ Καταλανοὶ τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν Ἀλφόνσον Φαδρεϊκὸν τῆς Ἀραγωνος ἀνεστάτωσαν καὶ ἠρήμωσαν σχεδὸν τὰς νήσους περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς φραγκοκρατίας. Ὅτε δὲ τῷ 1292 ὁ ναύαρχος τοῦ βασιλέως τῆς Ἀραγωνίας Ρογήρος Δὲ Λούριαν ἐπέδραμεν εἰς τὰς νήσους, αὐταὶ πολλὰ δεινὰ ὑπέστησαν, μάλιστα δὲ ἡ Λέσβος, ἡ Λήμνος, ἡ Κύθνος, ἡ Κέα, ἡ Τήνος, ἡ Μύκονος, ἡ Ἄνδρος καὶ ἡ Θήρα. Περὶ δὲ τὸ ἔτος 1470 νῆσοι πολυανθρωπόταται ἦσαν ὀλιγάνθρωποι. Ἡ Ἄνδρος εἶχε τῷ 1470 μόλις 2000 κατοίκους, ἡ Πάρος 3000 καὶ ἡ Ἀντίπαρος 100. Ὁ περιηγητὴς Βουοδελμόντης ἔγραψε περὶ Σίφνου, ὅτι τῷ 1420 ἐν ταύτῃ κατῴκουν ὀλίγοι πέννητες ἄνδρες, πλειότεραι δὲ γυναῖκες, αἵτινες καίτοι ἀγνοοῦσαι τὴν λατινικὴν δὲν κατέλιπον τὴν καθολικὴν πίστιν. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ταῦτα λέγων ἀπέβλεπεν εἰς τοὺς ἐκ Φράγκων κατοίκους.

Ἡ Κύθνος, ἣν ἐν ταῖς πρώταις ἀπῆντων οἱ ἐκ τῆς δύσεως καὶ τῆς Πελοποννήσου ἐπιδρομεῖς, ἂν μὴ ἐντελῶς ἠρημώθῃ, ἀμφιβάλλω ἂν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἶχεν ὀλίγας ἑκατοντάδας κατοίκων. Τότε πιθανῶς κατεστράφησαν τὰ χωρία Κουκκουναῖς, Κώμη, Χωρδάκια (Ἐπάνω καὶ Κάτω), Θεοτόκος, Μεγάλον χωρίον καὶ εἴ τι τοιοῦτον. Οἱ ἐπιδρομεῖς προσβάλλοντες τὴν ἀνοικτὴν χώραν διήρπαζον κτήνη, κινητὴν περιουσίαν, ἠχμαλώτιζον, ἔσφαζον, ἐδενδροτόμουν, ἐπυρπόλουν. Εἰς τὴν καταστροφὴν τὴν κορωνίδα ἐπέθηκεν ὁ φοβερός Βαρβαρόσσας περὶ τὸ 1537· ἀναστατώσεις αἱματηραὶ ἐμαρτύρουν τὰ ἔχνη τοῦ πανταχοῦ· διήρπαξε τὴν Ἴον, τὴν Ἀστυπάλαιαν καὶ τὴν Πά-

1) Οἱ Σελτσοῦχοι Τοῦρκοι (τῷ 1330) οἱ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ δυναστεύοντες ἐν Ἀϊδίῳ, Μενδεσέ καὶ ἄλλοι συγχωρῶς ἐπήρχοντο κατὰ τῶν νήσων, ἐφόνευον, ἠχμαλώτιζον, διήρπαζον.

ρον· εἴ τι δὲ περιεσώθη τότε, κατέστρεψεν ἐντελῶς μετ' οὐ πολὺ ὁ Πεαλῆ πασσᾶς. Παράδοσις κοινὴ εἶνε ἐν Κύθνῳ ὅτι εἰς ἓνα καιρὸν ἡ νῆσος ὅλη ἦτο κεκαλυμμένη ὑπὸ δάσους καὶ ἔρημος ἀνθρώπων· ἐκ τοῦ δάσους τούτου ἔκοψαν ξύλα καὶ ἐστέγασαν τὰς κατοικίας των οἱ ἐλθόντες ἔξωθεν κάτοικοι. Οὕτως ἐξηγοῦν τὰς πολλὰς δοκοὺς (φίδας, εἶδος πρίνου), δι' ὧν εἶνε ἐστεγασμένοι ὅλαι αἱ ἀρχαῖαι οἰκίαι, τὰ κελλία, οἱ ναοί. Ἡ παράδοσις δὲν ὀρίζει τὴν ἐποχὴν τῆς ἐρημώσεως ἢ τοῦλάχιστον τῆς ὀλιγανθρωπίας, ἥτις ἐπήνεγκε τὴν δάσωσιν· ἀλλὰ πιστεύω ὅτι ἀναφέρεται εἰς τὰ τελευταῖα τῆς φραγκοκρατίας, ὅτε οἱ τιμαριοῦχοι στερούμενοι ἐπαρκῶν καλλιεργητῶν προσεκάλουν ἢ ἐδέχοντο Μανιάτας, Κρήτας καὶ ἄλλους νησιώτας, μάλιστα δὲ Ἀλβανούς ἐκ τῶν πέριξ οἰκούντων, ἀπὸ τῆς Ἀνδρου, Εὐβοίας, Ἀττικῆς, ἀνατολικῆς Πελοποννήσου, Ὑδρας κλπ. διότι εἰς Ἀλβανούς πρὸ πάντων προσέφευγον οἱ τιμαριοῦχοι ἔχοντες ἀνάγκην καλλιεργητῶν. Ἡ νῆσος Ἰος κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα ἦτο ἐντελῶς ἔρημος, καθ' ἃ λέγει ὁ Σωζέρος· οἱ δὲ κύριοι τῆς νήσου προσεκάλεσαν Ἀλβανούς γεωργούς. Ὁ αὐτὸς καὶ περὶ Κύθνου ταῦτ' ἱστορεῖ, ὅτι χάριν τῆς γεωργίας προσκληθέντες ἐπώκησαν ἐκ Πελοποννήσου Ἀλβανοί· διότι βεβαίως οἱ κάτοικοι δὲν ἦσαν ἐπαρκεῖς. Ἀλλ' οἱ συνοικήσαντες τοῖς Ἑλλησι τῆς νήσου Ἀλβανοί σὺν τῷ χρόνῳ ἐξεφυλίσθησαν ἀναστρεφόμενοι μετὰ τῶν πολυπληθεστέρων ἐγχωρίων Ἑλλήνων. Ταῦτ' συνέβη ἐν Κέα· καὶ ἐκεῖ ὀλιγανθρωπία κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα ἔνεκα τοῦ περὶ Κρήτης πολυετοῦς πολέμου μετὰ τὸν Τούρκων καὶ Ἑνετῶν. Ἐκ τῶν 700 οἰκιῶν τῆς νήσου αἱ 300 ἦσαν ἔρημοι· Ἀλβανοὶ καὶ αὐτόθι ἐπλήρωσαν τὰ κενά. Ἐν τούτοις οὔτε ἐν Κέα οὔτε ἐν Ἰῳ οὔτε ἐν Κύθνῳ, ἐνθα ρητῶς ἀναφέρονται μετοικήσεις Ἀλβανῶν, οὔτε ἐν ἄλλῃ τινὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον ἀπαντᾶται ἡ ἀλβανικὴ γλῶσσα, ἐξαιρουμένης τῆς Ἀνδρου, ἐν ἣ μοῖρά τις κατοίκων ἡ πρὸς τὴν Εὐβοίαν ἐπιμένει μέχρι τῆς σήμερον εἰς τὴν ἀλβανοφωνίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'.

Τουρκοκρατία, καπουδὰν πασσᾶς, μέγας διερμηνεύς.

Αἱ νῆσοι εἶχον προνομιοῦχον διοίκησιν ὑπὸ τοὺς Τούρκους, ἀλλὰ μικρὸν καὶ κατ' ὀλίγον ὁ ἀκτιναμὲς τοῦ Σουλτὰν Ἰβραήμ ἐλησμο-

νήθη καὶ προσηρτήθησαν ἐντελῶς εἰς τὸ τουρκικὸν κράτος ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ καπουδὰν πασσᾶ (στολάρχου), ὅστις διώκει τὰ τῶν νήσων διὰ τοῦ μεγάλου ἄρχοντος δραγομάνου ἢ διερμηνέως τοῦ στόλου. Οὗτος κατὰ τὸν ἀκτιναμὲν τοῦ σουλτὰν Ἰβραήμ. ἐξελέγετο κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τῶν νησιωτῶν ἐκ τοῦ ἔθνους τῶν Ἑλλήνων· μετέφραζεν εἰς τὴν ἐλληνικὴν τοὺς ὀρισμοὺς ἢ τὰ μπουγουρουλδία τοῦ καπουδὰν πασσᾶ ἢ ἐξ ὀνόματος ἐκείνου ἀπέστελλε τοιαῦτα ἐλληνιστί· παρηκολούθει τὸν κύριόν του εἰς τὰς διὰ τοῦ στόλου ἐπισκέψεις τῶν νήσων· ἐδίκαζεν ἐπιτοπίως μετὰ τοῦ κυρίου του ἢ μετὰ τοῦ κατὰ τόπον ἀρχιερέως, ὡς ἔκαμε τῷ 1813 κατὰ τινα σημείωσιν ἔχουσιν οὕτω, «Τῷ 1813 ἦλθεν ὁ δραγομάνος εἰς τὰ Θερμιά μὲ τὸν ἀρχιερέα καὶ ἔκαμε μερικὰς κρίσεις.» Ὡς εἰσηγητὴς ἢ μᾶλλον ὡς ὑφηγεμὼν ὁ δεξιὰ τερζιμάν, καθ' ἃ τουρκιστί ἐκαλεῖτο, διεξῆγε τὰς νησιωτικὰς ὑποθέσεις ἔχων ἴδιον γραφεῖον ἐν τῷ διβὰν χατέ, ἐκ τοῦ τερσανέ τοῦ ἀκαταμαχήτου στόλου ἀμέσως συνεννοούμενος πρὸς τοὺς ἀπεσταλμένους παρὰ τῶν νήσων καὶ κατὰ τὰς εἰσηγήσεις του προκαλῶν τὰς ἀποφάσεις τοῦ καπετὰν πασσᾶ.

Ὁ δὲ, ὡς ἡγεμὼν τῶν νήσων, φοβερός ὢν διὰ τὴν ἐκ τοῦ στόλου δύναμιν, κατήρχετο εἰς τὸ Αἰγαῖον καθ' ἕκαστον καλοκαίριον καὶ ἐπεδείκνυε τοῖς νησιώταις τὴν ἀκαταμάχητον τοῦ στόλου δύναμιν. Εἰς τὸν Τριόν, λιμένα τῆς Πάρου, ἐν ᾧ ἐκάστοτε ἐναυλόχει, προσερχόμενοι οἱ παρὰ τῶν νήσων ἀπεσταλμένοι προεστῶτες ὑπέβαλλον τὰ ἑαυτῶν σεβάσματα. Ὅθεν δῆποτε ἀπεστέλλοντο αἱ διαταγαί του, ἦσαν νόμος σεβαστός. Οἱ ἀπειθεῖς καὶ δύστροποι ὀφειλέται τῆς κοινότητος ἢ τοῦ δημοσίου ταμείου συνελαμβάνοντο παρ' αὐτοῦ ἢ ἀπεστέλλοντο πρὸς αὐτὸν καὶ ἐρρίπτοντο εἰς τὸ κάτεργον. Τὸ ἰλτιζάμι ἦτοι οἱ φόροι τῶν νήσων ἐδίδετο παρ' αὐτοῦ κατ' ἔτος εἰς ἐνοικιαστὴν ἢ ζαπίτην ἀντὶ ὀρισμένου τιμήματος, εἴτε ἐγίνετο εἰς τὸ κοινὸν μακτοῦ, ἦτοι ἐδίδετο εἰς λογαριασμόν του. Μόλις 35 ἔτη παρῆλθον ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἀκτιναμέ τοῦ σουλτὰν Ἰβραήμ, καὶ τῷ 1722 ἐξεδόθη ἀπὸ τὸ ὑψηλὸν διβάνι τοῦ βασιλικοῦ στόλου ἐγκύκλιον πουργιουρουλδὶ τοῦ καπετὰν πασσᾶ Γαζῆ Χουσεῖν πρὸς τὴν κοινότητα τῆς νήσου διακανονίζον τὰ τῆς διοικήσεώς της ὡς ἐξῆς.

«Γαζῆ Χουσεῖν πασσᾶς ἐλέφ θεοῦ βεζύρης καὶ καπουδὰν πασσᾶς.

Προεστῶτες καὶ ἐπίτροποι τῆς νήσου Θερμίων καὶ ὅλος ὁ κοινός

ραγιαῖς, μὲ τὸ παρὸν ἡμέτερον ὑψηλὸν ἡγεμονικὸν πουργιουρουλδὶ προστάζομεν ἀποφαστικῶς ἡ βουῖλλα τοῦ κοινοῦ νὰ εἶνε τέσσαρα ἢ τρία κομμάτια εἰς χωριστὰ ὑποκείμενα, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα νὰ γραφοῦν εἰς τὸν διβάν χανέ. Νὰ ἐκλέγωνται μόνον ἀπὸ τοὺς προεστῶτας διὰ κάθε χρόνον δύο ἢ τρεῖς τῶν προεστῶτων διὰ νὰ θεωροῦν τὰς ὑποθέσεις τοῦ κοινοῦ χωρὶς νὰ ἀνακατώνεται ἄλλος, καὶ ὅσοι χρεωστοῦν εἰς τὸ κοινὸν ἀπροφασίστως καὶ ἄνευ ἀργοπορίας νὰ πληρῶσουν, ὡσὰν ὁποῦ ὅσοι ἐκ τούτων φανοῦν ἀπειθεῖς, θέλουν ἐμβῆ εἰς τὸ κάτεργον. Μενζιλια νὰ μὴ δίδωνται, παρὰ ὅταν εἶνε ἡ βουῖλλά μας καὶ ἡ ὑπογραφή τοῦ ἡμετέρου ἄρχοντος δραγομάνου. Οἱ κακοὶ καὶ ἄτακτοι νὰ πιάνωνται καὶ μὲ κοινὰ ἐνυπόγραφα γράμματα νὰ στέλλονται πρὸς ἡμᾶς καὶ νὰ φυλάττεται ἄκρα δικαιοσύνη χωρὶς χατῆρι καὶ μεγίστη ὑπακοή εἰς ὅλα τὰ προστάγματα. Οὕτω ποιεῖτε καὶ μὴ ἄλλως, ὡς προστάζομεν ἐξ ἀποφάσεως.

Ἐξεδόθη ἀπὸ τὸ ὑψηλὸν διβάνι τοῦ βασιλικοῦ στόλου.

Ἐν ἔτει αψκῆ' Αὐγούστου 15.»

Ἐν τοῖς πρώτοις ὁ καπετὰν πασσᾶς καθῆκον ἀπαραίτητον εἶχε κατ' ἔτος τὴν πρώτην Μαρτίου ν' ἀναγγέλλῃ διὰ πουργιουρουλδίου τοῖς νησιώταις πῶς διετέθη τὸ ἰλτιζάμι, ἥτοι ἡ πρόσοδος τῆς κοινότητος ἀπὸ πρώτης Μαρτίου μέχρι τέλους Φεβρουαρίου, ἡγουν ἂν ἐδόθη εἰς βοεβόδαρ ἥτοι ἐνοικιαστὴν ἢ ἔγεινε μακτοῦ, ἡγουν ἐνοικιάσθη παρὰ τοῦ κοινοῦ διὰ λογαριασμὸν του. Κατὰ τὰ δύο τελευταῖα ἔτη τῆς τουρκοκρατίας, 1820 καὶ 1821 ἀντὶ τοῦ καπετὰν πασσᾶ τὴν γνωστοποίησιν τῆς εἰσπράξεως τῶν προσόδων ἔκαμεν ὁ μέγας δραγομάνος. Ἐκ τῶν περιελθόντων εἰς χεῖρας ἡμῶν πουργιουρουλδίων τοῦ τε καπετὰν πασσᾶ καὶ τοῦ μεγάλου διερμηνέως καταχωρίζομεν ἐνταῦθα ἀνὰ δύο ἐκατέρωθεν.

α'. Πουργιουρουλδὶ καπετὰν πασσα, ὅτι τὸ ἰλτιζάμι ἐδόθη μακτοῦ.

« Χοσρέφ Μεχμέτ πασσᾶς ἐλέφ θεοῦ βεζύρης καὶ καπουδὰν πασσᾶς.

Προεστῶτες καὶ ἐπίτροποι καὶ ὅλος ὁ κοινὸς ραγιαῖς τῆς νήσου Θερμίων. Θέλετε ἡξεύρῃ ὅτι τὸ ἰλτιζάμι τῆς νήσου σας ἀπὸ πρώτης Μαρτίου τοῦ τρέχοντος χιλιοστοῦ διακοσιοστοῦ ἐνάτου ἔτους μέχρι τέλους τοῦ ἐλευσομένου Φεβρουαρίου μηνός, χρόνον δηλονότι

ολόκληρον ἓνα, ἐδώκαμεν μακτοῦ εἰς ὅλον τὸν κοινὸν ραγιαῖν κατὰ τὴν ἀνέκαθεν συνήθειαν. Ὅθεν διὰ τὸν παρόντα χρόνον μὲ κοινήν γνῶμην τῶν προεστώτων συμπατριωτῶν σας θέλετε ἀποκαταστήσῃ ἐξ αὐτῶν ἐπιτηρητὰς εἰς τὰ τοῦ μουκατᾶ παραδίδοντες εἰς αὐτοὺς τὰ χαράτσια σας καὶ οὐσούρια τῶν ὅσων βλαστάνει ἡ γῆ καὶ εἴτι ἄλλο κανονικὸν καὶ συνειθισμένον δικαίωμα τοῦ ἰλτιζαμίου, φυλάττοντες τὴν προσήκουσαν ὑποταγὴν καὶ εὐπείθειαν καὶ ἀκούοντες εἰς τὰς δικαίας καὶ εὐλόγους αὐτῶν ἀποφάσεις. Ὑμεῖς δὲ οἱ διορισθησόμενοι ἐπιτηρηταὶ προσέχετε καλῶς ἀπὸ νεωτερισμοὺς καὶ ἀπὸ κάθε ἄλλο ἐναντίον τῆς ἱερᾶς κρίσεως καὶ φυλάττετε ἀπαραβάτως καὶ μὲ ἀκρίβειαν ὅλας τὰς τοπικὰς συνηθείας, καὶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ χρόνου ἀπόδοτε καθαρὸν λογαριασμὸν εἰς τοὺς λοιποὺς προεστῶτας τῆς νήσου σας περὶ πάσης ληψοδοσίας, καὶ ἀναφαινόμενοι ἀμέτοχοι καὶ ἀκαταζήτητοι μέχρι ὁβολοῦ παραιτεῖσθε τῆς διοικήσεως ταύτης. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐκ τοῦ παρόντος ἡμετέρου ἡγεμονικοῦ πουγιουρουλδίου γείνη γνωστὴ εἰς ὅλους ἡ ὑψηλὴ ἡμῶν βουλὴ καὶ ἀπόφασις, νὰ μὴ τολμήσῃ τινὰς καὶ φανῇ ἐναντίος ἢ παραβάτης τοῦ ὑψηλοῦ μου ὀρισμοῦ· διότι ὕστερον θέλει παιδευθῇ ὡς ἀπειθὴς καὶ παρήκοος. Οὕτω γενέσθω ὡς προστάζομεν καὶ μὴ ἄλλως ἐξ ἀποφάσεως.

Ἐξεδόθη τὸ παρὸν ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ ἀκαταμαχῆτου δονανμᾶ καὶ στρατοπέδου.

1814 Μαρτίου α΄.»

β' Πουγιουρουλδὶ διορισμοῦ βοεβόδα.

Σημ. Ἡ ἐπικεφαλὴς λίαν γριφώδης καὶ δυσανάγνωστος.

«Προεστῶτες καὶ ἐπίτροποι καὶ ἅπας ὁ κοινὸς λαὸς Χώρας Θερμίων. Γνωστὸν ἔστω πᾶσιν ὑμῖν ὅτι δεδώκαμεν τὸ ἰλτιζάμι τοῦ τόπου σας κατὰ τὸ ἤδη ἐπιὸν χιλιοστὸν διακοσιοστὸν πρῶτον ἔτος ἀπὸ πρώτης Μαρτίου μέχρι τέλους Φεβρουαρίου, χρόνον ὁλόκληρον δηλαδή, βοεβοδαλὶκ πρὸς τὸν Ἀναγνώστην Λεβαντῆν, καὶ ἐκδόντες τὸν παρόντα ἡγεμονικὸν ὀρισμὸν σᾶς προστάζομεν ἵνα γνωρίζοντες αὐτὸν βοεβόδαν καὶ ζαπίτην τοῦ τόπου σας τιμᾶτε καὶ ὑπακούετε εἰς τὰς νομίμους καὶ κανονικὰς κρίσεις καὶ ἀποφάσεις αὐτοῦ, ἀποδίδοντες αὐτῷ δίχως τινὸς ἀντιλογίας τὰ χαράτσια, κουμέρκια, οὐσούρια

τῶν ὅσων βλαστάνει ἡ γῆ καὶ ὅσα ἄλλα δικαιώματα τοῦ βοεβόδα-
κίου, καὶ προσέξατε ἵνα μὴ φανῇτε ἀντιπράττοντες τούτῳ μας τῷ
ἡγεμονικῷ ὀρισμῷ, ὅτι θέλετε παιδευθῇ ὡς ἀπειθεῖς καὶ παρήκοοι.
Προστάζομεν δὲ ἡγεμονικῶς καὶ σὲ τὸν βοεβόδαν νὰ ἀπέχῃς ἀπὸ
νεωτερισμοὺς καὶ ἀπὸ ὅσα ἄλλα εἶνε ἐναντία τῆς ἱερᾶς κρίσεως, δια-
τηρῶν εὐθυδικίαν καὶ ἀκρίβειαν εἰς τὰς κρίσεις καὶ ἀποφάσεις σου
καὶ φυλάττων ἀπαρασαλεύτως τὰς ἀνέκαθεν τοπικὰς συνηθείας χω-
ρὶς νὰ παρεκτραπῇς ἐν μηδενὶ τοῦ δικαίου καὶ τῶν τοπικῶν ἐθίμων·
ὅτι ἐὰν φωραθῇς παρεκτρεπόμενος, θέλεις ὑποπέσῃ εἰς τὴν δικαίαν
μας ἡγεμονικὴν ἀγανάκτησιν παιδευόμενος ἀνηλεῶς. Λοιπὸν ποιή-
σατε ἅπαντες ὡς προστάζομεν καὶ μὴ ἄλλως ἐξ ἀποφάσεως.

Ἰασκὰ ἔτος ἐγείρας

ἡ Ἰαωὺ Μαρτίου α'.

Ἐξεδόθη ἀπὸ τοῦ διβανίου τοῦ βασιλικοῦ τερσανέ (1806).»

Ἐφεξῆς καταχωρίζομεν τὰς δύο γνωστοποιήσεις τοῦ μεγάλου δρα-
γομάνου.

α'. «Τίμιοι προεσιῶτες καὶ ἐπιστάται τῆς νήσου Θερμίων Χώρας
ὕψιαινοντες εἴητε.

Διὰ τοῦ παρόντος ἡμετέρου γράμματος γνωστοποιοῦμεν ὑμῖν ἅπα-
σιν, ὅτι κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος Ἰαωκ' δηλαδὴ χρόνον ὀλόκληρον δίδεται
τὸ ταχσιδαρλίκι τῆς νήσου σας εἰς τὸ κοινόν σας διὰ νὰ διοργανίζω-
σιν αὐτὸ οἱ κοινοὶ προεστῶτες καὶ ἐπιστάται σας κατὰ τὴν συνήθειαν
συνάζοντες τὰ κοινὰ τεφτέρια τῶν χρονικῶν δοσιμάτων σας καὶ θεω-
ροῦντες κοινωφελῶς κάθε κοινὴν ὑπόθεσιν καὶ διευθετοῦντες ἀκρι-
βῶς ἐν πάσῃ εὐθυδικίᾳ κάθε μερικὴν ὑπόθεσιν καὶ διαδικασίαν χωρὶς
τινος παρεκτροπῆς τοῦ δικαίου καὶ προσωποληψίας· ὅτι, ἐὰν ἡθέλετε
φωραθῇ ἄλλως ποιοῦντες, θέλετε μᾶς κινήσῃ εἰς ἀγανάκτησιν διὰ νὰ
ἀποστείλωμεν εἰς τὸ ἐλεύσόμενον ἔτος χρονικὸν ταχσιλδάρην, καὶ
τοῦτο ὡς ἐπιζήμιον δὲν συμφέρει εἰς τὸ κοινόν σας. Λοιπὸν γενόμενοι
προβλεπτικοὶ οἰκονομηθῆτε κατὰ τὸ δέον καὶ ὑγιαίνοιτε.

Ἰαωκ' Μαρτίου α'.

Ἀπὸ διβάν χανέν.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΟΥΡΟΥΖΗΣ.»

Β'. Γράμμα τοῦ μεγάλου δραγομάνου ἐν ἔτει 1821.

*«Τίμιοι προεστῶτες καὶ ἐπιστάται Χώρας Θερμίων ὑγιαίνοντες
εἴητε ἐν εὐημερίᾳ.*

Ἐπειδὴ ἐφέτος ἐφέρθητε μὲ ἀπροβλεψίαν καὶ ἀδιαφορίαν πολλήν καὶ δὲν ἐφροντίσατε νὰ στείλητε μέχρι τοῦδε ἀπεσταλμένον μὲ κοινὴν πατέντα σας κατὰ τὴν συνήθειαν, ὥστε νὰ φέρῃ ἐν καιρῷ τὰ γρόσια τοῦ προκειμένου πεσινατίου σας πρὸς παραλαβὴν τοῦ ἰλτιζάμ. πουγιουρουλδίου τοῦ μέρους σας τοῦ ἤδη εἰσιόντος, ἀσλς' ὀθωμανικοῦ ἔτους, διὰ τοῦτο κατεπείγοντος τοῦ χάζνι καὶ ἀπαιτοῦντος τὰ τοῦ πεσινατίου σας κατὰ τὴν συνήθειαν, βιασθέντες ἡμεῖς ἐλάβομεν ἐναγώνιον πρόνοιαν καὶ εὐρίντες τὸν τιμιώτατον κύρ Ἰωάννην Ὁθωναῖον ἄνθρωπον τίμιον καὶ συνετόν, ὑποχρεώσαμεν τὴν τιμιότητά του καὶ ἐμέτρησε τὰ τοῦ συνήθους πεσινατίου καὶ λοιπὰ κανονικὰ δοσίματα τοῦ μέρους σας κατὰ τὰ παρ' ἡμῶν ἐνδεικτικά, ἅπερ ἐπιφέρει, καὶ οὕτω δεδώκαμεν αὐτῷ τὸ ἰλτιζάμ πουγιουρουλδί μακτοῦ διὰ νὰ σᾶς τὸ φέρῃ καὶ παραλάβῃ μεθ' ἡμέρας 21 τὰ ὅσα ἐμέτρησεν ἐδῶ μετὰ τοῦ πολιτσατικού διαφόρου αὐτῶν πρὸς 20 % ὁμοῦ καὶ τὴν ἀπὸ μέρους σας εὐχαρίστησιν διὰ τοὺς κόπους καὶ ἔξοδά του γρ. 250 ἥτοι διακόσια πενήντα, καὶ οὕτω νὰ σᾶς ἐγχειρίσῃ τὸ ἰλτιζάμ πουγιουρουλδί. Ἐὰν ὅμως καὶ ἔχοντες χρηματικὴν ἀμνηχανίαν δὲν εἴμπορῇτε νὰ τὰ μετρήσῃτε, σᾶς προστάζομεν νὰ οἰκονομηθῇτε κοινῶς μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ ζάπτι τοῦ μουκατᾶ σας φροντίζοντες νὰ μὴν ὑποπέσῃ εἰς καμμίαν ζημίαν ὁ ἄνθρωπος· ἐπειδὴ δὲν τὸ ἀνεχόμεθα μὲ τὸ νὰ τὸν ὑποχρεώσαμεν ἡμεῖς αὐτόν εἰς τὴν καταμέτρησιν τῶν τοπικῶν δοσιμάτων. Ἐπειδὴ δὲ χρεωστεῖ ἡ Χώρα σας ἰν κίρκα γρ. τέσσαρας χιλιάδας, διὰ νὰ πληρωθῶσι καὶ αὐτὰ παραγγέλλομεν καὶ γνωρίζομεν ὠφέλιμόν σας νὰ διπλοδεκατίσῃτε κατὰ τὴν παλαιὰν συνήθειάν σας τὸ ἰλτιζάμι διὰ νὰ ἐξασφαλισθῶσι καὶ αὐτά. Προσέξατε δὲ καλῶς νὰ μὴ φανῇ μηδεμίαν ἀντίστασιν καὶ προφασιολογίαν ἀπὸ μέρους σας κοινῶς ἢ μερικῶς εἰς τὸν ρηθέντα καὶ ἢ δὲν τῷ μετρήσῃτε κατὰ τὴν ἄνωτέρω προθεσμίαν τὰ ὅσα ἐδῶ ἐμέτρησε μετὰ τοῦ διαληφθέντος πολιτσατικού αὐτοῦ καὶ τῆς ἀπὸ μέρους σας εὐχαριστήσεως τῶν κόπων του, ὡς ἄνωτέρω διείληπται, ἢ εἰς ἔλλειψιν τούτου δὲν ἀφήσετε τὸ ζάπτι τοῦ μουκατᾶ σας εἰς αὐτόν, ὅτι θέλετε ὑποπέσῃ εἰς τὴν

φοβεράν ἀγανάκτησιν τοῦ ὑψηλοτάτου καὶ πολυχρονίου καπουδᾶν πασσᾶ ἐφένδῃ μας, παιδευόμενοι κοινῶς καὶ μερικῶς ὡς ἀπειθεῖς καὶ ἐλλιπεῖς εἰς τὰ χρέη τοῦ ραγιαλικίου σας. Ταῦτα τοίνυν οὕτως εἰδότες ποιήσατε κατὰ τὰ ἐκτεθέντα καὶ ὑγιαίνετε.

Τῆς τιμιότητός σας ὅλος

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΟΥΡΟΥΖΗΣ

αὐκᾶ' Μαρτίου α' ἀπὸ διβᾶν χανέ».

Ἡ πώλησις ἢ ἐκμίσθωσις τοῦ μουκατᾶ ἢ ταχσιδαρλικίου τῆς νήσου ἐγίνετο κατ' ἔτος ἐν Κωνσταντινουπόλει παρὰ τοῦ καπουδᾶν πασσᾶ ἢ τοῦ μεγάλου δραγομάνου. Ἐκεῖ ἐγίνετο ἡ ὑπερθεμάτισις ἢ ἐκεῖ ἐστέλλοντο οἱ ἀντιπρόσωποι νὰ «πιτιρδίσουν τὸ μακτοῦ τῆς Χώρας διὰ λογαριασμὸν τοῦ κοινοῦ». Τοιαύτη πληρεξουσιότης ἐδόθη τῷ 1821 τοῖς Δ. Ἀντίπα καὶ Ἰ. Γαητάνη. Δύο περὶ ταύτης ἔγγραφα καταχωρίζομεν εὐθύς.

α'. «Τῇ σήμερον συναζόμενοι τὸ κοινὸν τῆς Χώρας, προεστῶτες καὶ ἐπίτροποι καὶ ὅλος ὁ κοινὸς ραγιᾶς, κοινῇ γνώμῃ καὶ εὐχαρίστῃ θελήσει ἐψηφίσαμεν τὸν σινηὸρ Δημητράκιν Ἀντίπα καὶ σινηὸρ Γιαννάκι Γαητάνη διὰ νὰ ὑπάγουν εἰς τὴν βασιλεύουσαν νὰ πιτιρδίσουν τὸ μακτοῦ μας διὰ λογαριασμὸν τοῦ κοινοῦ μας, δηλαδή τοῦ 1821 ἔτους, καὶ ὅπου ἤθελον δανεισθοῦν οἱ εἰρημένοι ἀπεσταλμένοι μας διὰ τὰς χρείας τοῦ κοινοῦ μας, ὑποσχόμεθα ὅλοι μας κοινῶς νὰ τὰ πληρώνωμεν εἰς τοὺς δανειστάς μας μὲ εἴ τι διάφορον ἤθελον τὰ σηκώσουν. Καὶ διὰ περισσοτέραν πληροφορίαν σφραγίζεται ἡ παροῦσα πατέντα μας τῇ κοινῇ ἡμῶν σφραγίδι καὶ ὑπογράφεται ὑπὸ κληρικῶν καὶ προεστῶτων πρὸς ἔνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν.

1821 Ἰανουαρίου 23 Θερμία Χώρα.

Σακελλάριος Θερμίων Βάλληνδας
Χαρτοφύλαξ Θερμίων Λεβαντῆς
Πρωτέκδικος Θερμίων Γαητάνης
Πρωτόπαπας Λαουτάρης
Νομοφύλαξ Ζαννάκις
Παπᾶ Γεώργιος
Πρωτονοτάριος Λεβαντῆς
Ἀντώνιος Ρόττας

Μανουήλ Δελλαγραμμάτης
Πρωτοψάλτης Κονταρίνης
Ἀναγνώστης Λεβαντής
Τζώρτζης Κοζαδῖνος
Μανουήλ Ρόττας
Τζώρτζης Τελλαγγραμμάτικας
Παττέστος Γαντάνης
Γεώργιος Γιαννούλη Γαντάνης
Κωνστ. Ζαννάκης
Γεράσιμος Καροῦσος
Ἀντ. Γούνιους
Δημ. Σάρας
Λουρέντζος Γελένδος
Τζώρτζης Ἀρεάλης
Δημ. Μενέου Λαουτάρης
Δημ. Λαμπαδῖνος καὶ ἐπίτροπος».

(ΣΗΜ. Ἐκαστος προσέθηκεν εἰς τὴν ὑπογραφήν του «ὑπόσχομαι διὰ τὸ κοινόν»).

β'. Διὰ τοῦ παρόντος κοινοῦ ἡμῶν γράμματος γίνεται δῆλον, ὅτι μὲ τὸ νὰ ἐψηφίσαμεν τὸν σιὸρ Δημητράκι Ἀντίπα καὶ σιὸρ Γιαννάκι Γαητάνη διὰ νὰ ὑπάγουν εἰς Βασιλεύουσαν νὰ πιτιρδίσουν τὸ μακτοῦ τῆς Χώρας μας διὰ λογαριασμὸν τοῦ κοινοῦ μας κατὰ τὴν κοινὴν πατέντα μας, καὶ οὕτως ὑπόσχεται ὅλη ἡ κοινότης μας νὰ τοὺς δίδωμεν διὰ ἀμπασαρίαν καὶ ἔξοδά τους γρόσια χίλια ἤτοι γρόσια 1000, οἱ ὅποιοι ἐρχόμενοι σὺν θεῷ μὲ ὑγείαν εἰς τὴν πατρίδα νὰ καθίσουν οἱ ἴδιοι νὰ συνάξουν ὅλα μας τὰ οὐσούρια κατὰ τὴν τοπικὴν μας συνήθειαν καὶ τελειώνοντας τὸ μακτοῦ μας νὰ ἔχουν νὰ μᾶς δίδουν καθαρὸν λογαριασμὸν χωρὶς νὰ ζητοῦν περιπλέον ἀπὸ τὰ εἰρημένα χίλια γρόσια ἢ γρ 1000 κατὰ τὴν συμφωνίαν μας. Καὶ διὰ περισσοτέραν πληροφορίαν σφραγίζεται τὸ παρόν μας τῇ κοινῇ ἡμῶν σφραγίδι, βεβαιοῦται καὶ ὑπὸ τοῦ κοινοῦ καντσιλλιέρι, καὶ πρὸς ἐνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν.

1821 Ἰανουαρίου 23 Θερμὶχ Χώρα, καὶ οὕτως ἔγειναν δύο ὅμοια ἀπαράλλακτα.

Τζώρτζης Ρόττας καντσιλλιέρις τῆς κοινότη. Θερμίων βεβαιώνω».

Ἡ διὰ καπουδᾶν πασσᾶ καὶ μεγάλου δραγομάνου ἐξασκουμένη ἐπὶ τῶν νήσων κυριαρχία δὲν ἐξησφάλιζεν ἐν παντὶ καιρῷ τὴν ἡσυχίαν καὶ ἀσφάλειαν τῶν νησιωτῶν ἀπὸ παντὸς ἐχθροῦ· διότι ὁ στόλος κατὰ τὸν χειμῶνα ἀποχωρῶν ἐντὸς τοῦ Κερατίου κόλπου ἐγκατέλειπε τὰς νήσους ἔρμαιον εἰς τοὺς πειρατὰς καὶ τοὺς πολεμίους τῆς Τουρκίας καὶ μάλιστα τοὺς Ἑνετούς, οἵτινες κατέχοντες μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ 18ου αἰῶνος τὴν Κρήτην καὶ ἄλλας ἐλληνικὰς χώρας καὶ πολέμους μακροὺς διεξάγοντες πρὸς τὴν Τουρκίαν ἀπὸ τοῦ 1645 μέχρι τοῦ 1669 περὶ Κρήτης καὶ πάλιν μετ' οὐ πολὺ ἀπὸ τοῦ 1684 μέχρι τοῦ 1699 ἐπεξέτεινον διαβατικῶς τὴν κυριαρχίαν των ἐπὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου ἀμελῶς καὶ ἀσθενῶς ὑπὸ τῆς Τουρκίας κρατουμένων. Διὸ οἱ νησιῶται ἠναγκάζοντο νὰ πληρώνωσι φόρον Ἑνετοῖς τε καὶ Τούρκοις καὶ νὰ ἐπικαλῶνται τὴν συνδρομὴν πότε τοῦ ἐνὸς πότε τοῦ ἄλλου στόλου κατὰ τὰς περιστάσεις.

Ἀλλὰ τὰ ὑπὸ τῶν πειρατῶν τῶν ὀρμωμένων ἀπὸ τῆς δύσεως δεινὰ τῶν νησιωτῶν δὲν ἦσαν ὀλιγώτερα· διότι τὰ μὲν ἐν τῇ Μεσογείῳ ἰσχύοντα κράτη προέτρεπον μᾶλλον ἢ ἐκώλυον τοὺς πειρατεύοντας, οὗτοι δὲ τιμὴν καὶ δόξαν φέρον ἐθεώρουν τὸ πειρατικὸν ἐπάγγελμα καὶ προσῆκον εἰς τὸ ὑψηλὸν ἀξίωμα των. Ἰππότες, κόμητες καὶ ἄλλα ὑψηλῆς περιοπῆς πρόσωπα δὲν ἀπηξίουον ὀπλίζοντες πλοῖα νὰ λυμαίνωνται τὸ Αἰγαῖον πέλαγος καὶ νὰ λεηλατῶσι τὰς ἐν αὐτῷ νήσους, τὰς ὁποίας ἀμελῶς ἐπροστάτευεν ἡ κυρίαρχος Τουρκία. Ἐνεκα τούτου οἱ Εὐρωπαῖοι κουρσάροι τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐπὶ τοσοῦτον ἐθάρρησαν, ὥστε τινὲς νυμφευόμενοι νησιώτιδας καὶ τὰς νήσους τῆς ἐγκαταστάσεώς των ὀρμητήρια ἔχοντες ἔθυσον καὶ ἀπώλλυον κατὰ τε τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν τῶν νησιωτῶν, οὐδὲ τῆς νήσου ἐν ᾗ διέμενον φειδόμενοι. Τοιοῦτος ἦτο, καθ' ὃ εἶδομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ὁ ἐκ Λιγουρίας πλοίαρχος πειρατικοῦ Ἰωάννης Μαρρία Κάρδης, ὅστις τῷ 1650 μετὰ τινων Γάλλων ναυτῶν πειρατῶν, ἐν οἷς καὶ ὁ Τιμπάου ἀπὸ τὸ Τουλών, ἀποκατεστάθη ἐν Κύθνῳ.

Ἡ νῆσος Πάρος κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἦτο κατ' ἐξοχὴν ἡ φωλεὰ τῶν φοβερῶν τούτων τυχοδιωκτῶν 100 περίπου, ἀλλὰ καὶ αἱ ἄλλαι νῆσοι δὲν ὑστέρουν (ιδεὲ Τουρκικὰς βιαιοπραγίας ἐν Ναούσῃ τῆς Πάρου τῷ 1677 ὑπὸ Μ. Μαρκόπολι). Οἱ νησιῶται δεινοπαθοῦντες ἀπέστεργον τὴν συνδρομὴν τῆς κυριάρχου δυνάμεως· διότι δὲν ἦσαν

ὀλιγώτερα τὰ ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ στόλου δεινὰ καταδιώκοντος τοὺς ἐπὶ τῶν νήσων ἐμφωλεύοντας πειρατάς· διότι εἰ μὲν οἱ πειραταὶ τῆς νήσου κατεστρέφοντο ὑπὸ τοῦ στόλου, συνεργούντων τῶν νησιωτῶν, αἱ κακώσεις καὶ αἱ ζημίαι των παρὰ τοῦ στόλου δὲν ἦσαν πολὺ μεγάλαι· εἰ δὲ οἱ πειραταὶ διέφευγον τὴν καταδίωξιν, οἱ δυστυχεῖς νησιῶται θεωρούμενοι ὑπαίτιοι τῆς ἀποτυχίας, τὰ πάνδεινα ὑφίσταντο παρὰ τοῦ στόλου, διαρπαγὰς, φόνους, πρόστιμα τῆς κοινότητος, κάτεργον. Μετὰ δὲ τὸν ἀπόπλουν τοῦ στόλου, εἴτε ἀποτυχόντος εἴτε ἐπιτυχόντος, τοὺς ἐπερίμενεν ἡ ἐκδίκησις τῶν πειρατῶν τῶν καταδιωχθέντων ἢ τῶν ὁμοτέχνων των, οἵτινες δὲν ἦσαν ἡπιώτεροι τῶν Τούρκων (ἰδὲ ἔνθα ἄνωτέρω Μαρκόπολιν σελ. 7 καὶ 8 περὶ τοῦ Γάλλου πειρατοῦ Δανιήλ τῷ 1675). Πολλοὶ ἀγνοοῦντες τὰ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ταύτης τῆς μέχρι τοῦ 1700 δεινοπαθήματα τῶν νησιωτῶν ἐμακάριζον αὐτοὺς ὅτι ἔζων ἀνετώτερον τῶν ἐπὶ τῆς χέρσου Ἑλλάδος συνοικούντων τοῖς Τούρκοις. Ἀλλὰ πῶς; Οὗτοι μὲν ἔχοντες ὄρη καὶ δάση νὰ καταφύγωσι συνησπίζοντο κατὰ τῶν τυραννούντων, καὶ τὰς βιαιότητάς των περιέστελλεν ὁ ἀπὸ τῶν κλεφτῶν τρόμος καὶ τῶν ἀρματωλῶν ἡ προστασία· ἀλλ' οἱ νησιῶται διεσπασμένοι ἀπ' ἀλλήλων εἰς μικρὰς καὶ ἀσθενεῖς κοινότητας, τὰς ὁποίας πέλαγος εὐρὺ καὶ ἄγριον ἀπέκλειεν ἀπὸ τὸ νὰ συνασπίζωνται, παρεδίδοντο ἑκάστοτε εἴτε εἰς τοῦ στόλου τὰς βιαιότητας εἴτε εἰς τὰς ἐνετικὰς ἐπιδρομὰς εἴτε εἰς τὰς καθημερινὰς τῶν πειρατῶν διαρπαγὰς. Οἱ Τούρκοι τοὺς ἐνθυμοῦντο μόνον κατὰ τὴν πρώτην Μαρτίου ἐκάστου ἔτους, ὅτε αἱ πρόσοδοί των ἐμισθοῦντο, ἢ ἐν τῷ μεταξὺ, ἂν καθυστεροῦντο φόροι, ὅτε ἀπὸ τοῦ διβὰν χανὲ ἐξεσφενδονίζοντο τρομερὰ ἀπειλαί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ις'.

Φορολογία.

Αἱ φορολογίαι τῶν νήσων ἐν ἐσχάτῃ ἀπορίᾳ διακειμένων ἦσαν λίαν καταθλιπτικάι. Ἀγνοῶ τὰς τῶν ἄλλων νήσων. Περὶ Σερίφου μόνον εἰξεύρω ὅτι ἐπλήρωνε 800 τάλληρα φόρον κεφαλικὸν καὶ πραγματικὸν ἐπὶ Δαμπέρ (τῷ 1670 περίπου). Περὶ δὲ τῆς ἡμετέρας ἔμαθον παρὰ

τοῦ Τουρνεφόρτου ὅτι τῷ 1701 αἱ δύο κοινότητές τῆς ἐπλήρωνον φόρον κεφαλικὸν ἦτοι χαράτσι 5000 σκούδα ⁽¹⁾ καὶ 6000 ἀντὶ τελωνειακῶν, νομίστρων, δώρων δραγομανίας, δώρων καπουδῶν πασσᾶ· εἰς τὰ φορολογητέα πρέπει νὰ συγκαταλέξωμεν καὶ ἄλλα ἀναφερόμενα ἐν τοῖς πουγιουρουλδίοις, ἦτοι οὐσούρια τῶν ὄσων βλαστάνει ἡ γῆ, ἐν οἷς καὶ ἡ μέταξα καὶ ὁ φόρος τῶν μικρῶν ζώων (τὰ προβατιάτικα)· ἔτι δὲ ὁ οἶνος ἐφορολογεῖτο ἀνὰ δύο γρόσια καθ' ἐκάστην βαρέλλαν ἦτοι τὰς 60 ὀκάδας. Αἱ δὲ 11,000 σκούδων αἱ καταβαλλόμεναι παρὰ τῶν δύο κοινοτήτων τῆς νήσου ἰσοδυναμοῦσι περίπου μὲ 50,000 σημερινὰς δραχμάς· διότι κατὰ τινὰ σημείωσιν τῷ 1815 τὸ μὲν τάλληρον ἐτιμᾶτο γρ. 5 $\frac{1}{2}$, ἔτι δὲ ἀρχαιότερον, τῷ 1700, ὀλίγώτερον τῶν 5 γροσίων, τὸ δὲ σκούδον ἰσοδυνάμει δρ. ἀργυραῖς σημεριναῖς 4,65.

Φαίνεται δ' ὅτι ὁ ἐτήσιος φόρος βαθμηδὸν προεβιβάζετο κατὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ κράτους καὶ τὰς προσφορὰς τῶν ἐνοικιαστῶν. Ἐν τῷ κώδικι τοῦ κοινοῦ Χώρας ἐσημειώθη ὅτι ἡ Χώρα ὤφειλε γρ. 11500 τῷ Χουρμουζάκι Κωστάκι, τὰ ὅποια εἰκάζω ὅτι ἐδανείσθη εἰς ἐξόφλησιν φόρου τοῦ 1797 καὶ εἰς τὸν Τζουάννεν Μπονιφάτσιον ἕτερα γρ. 2630.

Οἱ φόροι ἦσαν ἀνώτεροι τῆς οἰκονομικῆς τῆς νήσου καταστάσεως, ἥτις ἐδεινώθη ἔνεκα τῆς ἐπὶ Λάμπρου στάσεως. Διὸ ἀπὸ τοῦ 1795 μέχρι τοῦ 1798 ἔτους τῆς ἐκκαθαρίσεως ὤφειλοντο παρὰ τῆς κοινοτητος Χώρας γρ. 16,529, ἐξ ὧν εἶχε λαμβάνειν παρὰ τινων προεστώτων γρ. 5937.

Διὰ τὴν κακὴν κατάστασιν τῶν οἰκονομικῶν τῆς Χώρας ἀπεστάλη τῷ 1798 παρὰ τοῦ καπουδᾶν πασσᾶ μουπασίρης ὁ Χασὰν τσαούσης Κρητικὸς φέρων πουγιουρουλδὶ περὶ τούτου καὶ συνοδευόμενος ὑπὸ Τηνίων ἐλεγκτῶν Δ. Δρόσου καὶ Ἀναγν. Βατινα, οἵτινες βοηθούμενοι ὑπὸ δύο ἐγχωρίων κληρικῶν, Οἰκονόμου καὶ Σακελλαρίου, ἐξεκαθάρισαν ὡς ἀνωτέρω τοὺς λογαριασμοὺς καὶ ἐβεβαίωσαν αὐτοὺς ἐν τῷ κώδικι τῇ 16 Μαΐου 1798, τοὺς ἐπεβεβαίωσαν δὲ καὶ οἱ πρόκριτοι Οἰκονόμος, Σακελλάριος, Χωρεπίσκοπος Βάλληντας, Σακελλίων, Πρωτέκδικος, Ἰωάννης ἱερεὺς, Λογοθέτης, Πρωτονοτάριος, Ἰω. Βάλλην-

(1) Τὸ σκούδον ἥξιζε λίτρας 17 ἦτοι 4 $\frac{1}{2}$ περίπου ἀργυρᾶς δρ. ἢ γρ. τῆς ἐποχῆς ἐκείνης 5.

τας πρώην καντσιλλιέρις, Ίω. Ἀντίπας, Κωνστ. Ρόττας, Ἀντ. Ἀρεάλης, Μαν. Ἀρεάλης, Γεώργιος, Χατζῆ Γιαννάκις, Χασάν τσαούσης Κρητικὸς μάρτυς, Τζώρτζης Ρόττας καντσιλλιέρις.

Ἡ ἐκκαθάρισις αὕτη ἐστοίχισεν εἰς τὴν κοινότητα γρ. 1623 δι' ἀμοιβὴν καὶ ἔξοδα διατροφῆς τοῦ μουπασίρη. Ἀλλὰ καὶ ἡ κοινότης πλὴν τῶν παρὰ τῶν προεστώτων ὀφειλομένων 5937 γροσίων εἶχε λαμβάνειν γρ. πολλὰ ὀφειλόμενα ἀπὸ τοῦ 1815 καὶ 1816 παρὰ Θερμιωτῶν ἀποδημούντων εἰς Ἀνατολήν. Ἐκ τούτων ὁ νέος Σακελλάριος Βάλληνδας ἀποσταλεῖς παρὰ τῶν δύο ἐπιτρόπων τῆς κοινότητος καὶ τοῦ καντσιλλιέρι εἰσέπραξε γρ. 928 δοθέντα τῷ πιστωτῇ τῆς κοινότητος Τζώρτζῃ Κοζαδίνῳ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'.

Αἱ δύο κοινότητες τῆς νήσου.

Μετὰ βεβαιότητος δὲν εἰξεύρομεν ἂν τὸ Χωρίον ἢ τὰ Σύλλακκα ἀπετέλουν ἀνέκαθεν αὐτοτελῆ κοινότητα. Τὰ περισωθέντα πουργιουρουλδιὰ ἀποτείνονται τὰ μὲν ἐν ὅλῳ «πρὸς τοὺς προεστῶτας καὶ ἐπιτρόπους τῆς νήσου Θερμίων»· τῷ 1722 καὶ τῷ 1814 ὡσαύτως «πρὸς τοὺς προεστῶτας καὶ ἐπιτρόπους καὶ ὅλον τὸν κοινὸν ραγιαῖν τῆς νήσου Θερμίων», τὸ δὲ τοῦ 1806 «πρὸς τοὺς προεστῶτας καὶ ἐπιτρόπους καὶ ἅπαντα τὸν κοινὸν λαὸν Θερμίων χώρας». Οὐδεὶς τῶν ἐπιζώντων ἐκ τῶν τῆς Χώρας ἢ τοῦ Χωρίου ἐξηκρίβωσε μοι τοῦτο, οὔτε περιεσώθη πουγιουρουλδι διευκρινίζον αὐτό. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ περισωθέντα πουγιουρουλδιὰ περὶ τοῦ μουκατᾶ ὀρίζουσι συνήθως ὅτι «τὸ ἰλτιζάμι ἢ ὁ μουκατᾶς ἢ τὸ ταχσιδαρλίκι τῆς νήσου σας ἐδόθη εἰς τὸν δεῖνα», ἐννοῶ ὅτι ὅλη ἡ νῆσος, ἥτοι ἡ Χώρα καὶ τὸ Χωρίον, ἀπετέλει ἐν ἀκέραιον φορολογικὸν τοῦλάχιστον τμήμα, τὸ ὅποῖον διὰ τὴν εὐκολίαν τῆς εἰσπράξεως ὑποδιηρεῖτο εἰς ἐπιτροπείας δύο τῆς Χώρας, Ἐπανωχωρίου καὶ Κατωχωρίου, καὶ ἄλλας τόσας ἕως τοῦ Χωρίου.

Ὅπως δὴποτε κοινότης τοῦ Χωρίου ἰδία, εἰ καὶ ἀτελής, ὑφίστατο. Τοῦτο ἐξάγω ἀπὸ τοῦ ἐκτυπώματος τῆς σφραγίδος του ἐπὶ

έγγράφου του 1812, ήτις άνευ έμβλήματος φέρει έν κύκλω «Βουλα της Β'. κινotis Χωρίου 1772». Η σφραγίς αϋτη διαφέρει έτέρας τής Χώρας, ότι έχαράχθη έν έτος πρότερον και εΐνε μονοκόμματος, ή δέ τής Χώρας έχαράχθη συμφώνως τή κατά τόν 1722 διαταγή του Γαζή Χουσεΐν καπουδάν πασσά, ήτοι ήτο διηρημένη είς τρία κομμάτια και έμβλημα εΐχε τήν Παναγίαν άγκαλοφορούσαν τόν Χριστόν και έν γύρω «Βουλα της κοινοτης των Θερμίων 1773». Αϋτη τῷ 1790 άνενεώθη καλλιτεχνικωτέρα υπό τόν αϋτό έμβλημα μονοκόμματος. Ίδίαν σφραγίδα έμβλημα έχουσαν τήν Παναγίαν μετεχειρίζετο ό καντσιλιέρις Ίω. Βάλληντας χαραχθεΐσαν τῷ πρώτῳ έτει του διορισμού του, τῷ 1775, αντικατασταθεΐσαν υπό του διαδόχου του Τζώρτζη Ρόττα τῷ 1789 έτει του διορισμού του.

Ατελῆ ώνόμασα τήν κοινότητα Χωρίου, διότι ό υπό τής διοικήσεως διοριζόμενος καντσιλιέρις έδραν εΐχε τήν Χώραν, έν δέ τῷ Χωρίῳ άντεπροσώπευεν αϋτόν ώς υποκαντσιλιέρις ό υπό τής καντσιλαρίας Χώρας διοριζόμενος. Τοιοϋτος έχρημάτισε μέχρι τής έπαναστάσεως ό Οΐκονόμος Λεβαντής αντιπρόσωπος του Τζώρτζη Ρόττα. Πλήν δέ τούτου προεστῶτες του Χωρίου οϋδαμοϋ φαίνονται, είμή μόνον τῷ 1812 επί κοινῆς αποφάσεως τῶν προεστῶτων Χώρας και Χωρίου, όπου είς μόνον έκ τούτου υπογράφεται, ό "Αγγελος Αρεάλης, μεταξύ 12 κληρικῶν και 12 λαϊκῶν Χώρας· άλλ' έν έτει 1828, ήτοι επί τής έπαναστάσεως, επί κοινοϋ έγγράφου εϋρηται έν αντιστοίχῳ στήλῃ προεστῶτων Χώρας, έτέρα στήλῃ δωδεκάδος προεστῶτων Χωρίου, ήτοι Οΐκονόμος Λεβαντής, Χατζή Σακελλάριος Ματθαΐος, Πρωτέκδικος Φιλιππαΐος, Πρωτονοτάριος Δημάκις, Ίωάν. Παχάρνικος, Έμμ. Βρεττός, Εϋστάθιος Φίλιππας, Δημ. Μπερκέτης, Μανόλης Μπερκέτης, Ί. Ν. Λάμπρου, Σταμ. Βρεττοϋ Μαυράκις, Ί. Πεφάνης. Έν τούτοις πλεονάζει είς, ώς πρόεδρος ίσως, ό ιερεϋς Οΐκονόμος.

Κοινότης άρτία και άνέκαθεν άνεγνωρισμένη ήτο ή τής Χώρας ή τῶν Θερμίων. Ταύτην από τής φραγκοκρατίας εϋρόντες οί Τοῦρκοι άνεγνώρισαν και πρὸς ταύτην άπετεΐνοντο επί υποθέσεων άφωρωσῶν άπασαν τήν νῆσον και έν ταύτῃ ὤρισαν τήν έδραν του καντσιλιέρι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'.

Ἐγχώριοι ἀρχαὶ τῆς κοινότητος.

Οἱ προεστῶτες ἢ προεστοί, οἱ ἐπίτροποι, ὁ καντσιλλιέρις, ὁ βοε-
βόδας, ὁ ἀρχιερεὺς μετὰ τῶν κληρικῶν καὶ ὁ πρωτόγερος ἀπετέλουν
τὰς ἐν τῇ νήσῳ καὶ ἐξαιρέτως τὰς ἐν τῇ Χώρα ἀρχὰς τῆς κοινό-
τητος.

Οἱ προεστῶτες ἢ προεστοὶ ἐλαμβάνοντο ἀπὸ τοῦ κοινοῦ λαοῦ ἢ
τοῦ κοινοῦ ραγιά δι' ἐκλογῆς τῶν ἐν ἐνεργείᾳ προεστώτων ἐκ τῶν
προϋχόντων εἴτε γένει εἴτε πλούτῳ λαϊκῶν εἰς ἀντικατάστασιν ἄλ-
λων ἀποθανόντων. Οἱ ἐκ λαϊκῶν προεστῶτες ἦσαν δώδεκα, ἰσάριθμοι
δὲ ἦσαν καὶ οἱ ἐκ κληρικῶν. Τοῖς κληρικοῖς προεστῶσι συνηριθμοῦντο
οἱ ἐκ λαϊκῶν ἡξιωμένοι ὁφφικίων ἐκκλησιαστικῶν, λογοθέτης, πρω-
τονοτάριος, πρωτοψάλτης καὶ λαμπαδάριος.

Πρόεδρος τοῦ κοινοτικοῦ συμβουλίου ἦτο ὁ ἀρχιερεὺς ἢ ἐν ἀπου-
σίᾳ του ὁ ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος, ὅστις ἐπεβεβαίον τὰς πράξεις τοῦ
συμβουλίου διὰ τῆς ὑπογραφῆς του. Ἐπὶ πᾶσι δὲ τὸ κῦρος πάσης
κοινοτικῆς πράξεως ἔδιδεν ἡ ὑπογραφή τοῦ καντσιλλιέρι. Συνήθως
εἰς τὰ ψηφίσματα τοῦ κοινοτικοῦ τούτου συνεδρίου ὑπεγράφοντο αἱ
δύο δωδεκάδες κληρικῶν καὶ λαϊκῶν.

Ἐκ τῶν προεστώτων, κατὰ τὸ διάταγμα τοῦ καπουδᾶν πασσᾶ
τοῦ 1722, ἐξελέγοντο δύο ἢ τρεῖς ἀπὸ τοῦ συνεδρίου διὰ νὰ θεωροῦν
τὰς ὑποθέσεις τοῦ κοινοῦ «χωρὶς νὰ ἀνακατώνεται ἄλλος.» Ἀλλ' ὁ
ὁρισμὸς οὗτος προϊόντος τοῦ χρόνου δὲν ἐτηρήθη, καὶ πᾶσα ὑπόθεσις
φορολογικὴ καὶ δικαστικὴ καὶ ἀστυνομικὴ διεχειρίζετο τῇ γνώμῃ καὶ
ἀποφάσει ἁπαντος τοῦ συμβουλίου. Βαρείας ποινὰς δὲν τῷ ἐπετρέ-
πετο νὰ ἐπιβάλλῃ, ἀλλ' ἀπέστελλεν εἰς τὸν καπουδᾶν πασσᾶν τοὺς
κακοὺς καὶ ἀτάκτους κατ' ἐντολήν του. Ἐν τῶν σπουδαίων καθηκόν-
των του ἦτο νὰ ἐπιμελῇται τῆς εἰσπράξεως τῶν δημοσίων φόρων καὶ
τῆς κατὰ τὸ δίκαιον καὶ τὰς τοπικὰς συνηθείας διανομῆς των. Ὅσκις
ἐνόμιζον ὅτι ἦτο δυνατόν, ἀπέστελλον ἀντιπροσώπους ἐμμίσθους
εἰς τὸν καπουδᾶν πασσᾶν διὰ νὰ ἀγοράσουν τὸν μουκατᾶν εἰς λογα-
ριασμὸν τοῦ κοινοῦ, ἥτοι νὰ τὸν κάμουν μακτοῦ. Τὸ συνέδριον ἐπε-

λαμβάνετο ένίοτε καὶ νομοθετικῶν ἔργων πρὸς διόρθωσιν κακῶς κειμένων καὶ ἐπέβαλλε ποινάς. Τοιοῦτον ψήφισμα ἐξέδωκε τῷ 1812 ἀπὸ κοινοῦ τὸ συμβούλιον τῶν προεστώτων Χώρας καὶ Χωρίου πρὸς περιστολὴν τοῦ πλεονάσαντος κακοῦ τῆς ἀπαγωγῆς νεανίδων τῆς νήσου, ἐφ' ᾧ οὐ μόνον ποινὰὶ ἐπεβάλλοντο τοῖς παραβάταις καὶ συνεργοῖς, ἀλλὰ καὶ κληρονομικῶν δικαιωμάτων στέρησις εἰς τοὺς νυμφευομένους ἐν τῇ ξενιτείᾳ καὶ μὴ ἀποκαθισταμένους ἐν τῇ πατρίδι. Δι' ἐτέρου ψηφίσματος ἐκδοθέντος τῷ 1799 κανονίζονται τὰ δικαιώματα καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ ἀρχιερέως, ἐφ' οἷς ἐδέχοντο τὸν νεωστὶ χειροτονηθέντα ἱεράρχην Νικόδημον.

Οἱ ἐπίτροποι ἢ ἐπιστάται ἦσαν συνήθως δύο ἐν τῇ Χώρᾳ, Ἐπανωχωρίου καὶ Κατωχωρίου, ἴσως δὲ καὶ ἄλλοι δύο ἐν τῷ Χωρίῳ· ἐξελέγοντο παρὰ τῶν προὔχόντων ἑκατέρου τῶν τμημάτων τῆς Χώρας καὶ τῶν τμημάτων τοῦ Χωρίου καὶ ἐπεκυροῦτο ἡ ἐκλογή των παρὰ τοῦ καντσιλλιέρι. Ἡ ὑπηρεσία των διήρκει ἐν φορολογικὸν ἔτος ἀπὸ πρώτης Μαρτίου μέχρι τέλους Φεβρουαρίου. Ἔργον των ἦτο «να εἶνε εἰς τοὺς ὄντας καὶ να ὑπερμαχῶσι τοῦ κοινοῦ καλοῦ τοῦ τμήματός των ἀπὸ καλοῦ εἰς καλλίτερον καὶ ὅ,τι ἤθελον πάρῃ ἢ δώσῃ διὰ τὴν χρεῖαν τοῦ κοινοῦ, να ἀπολογῇται τὸ κοινὸν καὶ να πληρώνη.» Ταῦτα γίνονται γνωστὰ ἐκ δύο ἐγγράφων ἐπιβεβαιούντων τὴν ἐκλογὴν εἰς δύο περιόδους τοῦ Ἰ. Ἀντίπα. Τὸ ἐν εἶνε ἐσφραγισμένον διὰ τῆς βούλλας τῆς κοινότητος καὶ ὑπογεγραμμένον ὑπὸ τριῶν κληρικῶν καὶ τεσσάρων λαϊκῶν τοῦ Ἐπανωχωρίου, Ἰ. Βάλληνητα πρῶην καντσιλλιέρι, Γ. Ντεάγγελι, Μ. Ἀρεάλη καὶ Ἰ. Λεβαντῆ. Σὺν τούτοις δὲ προσυπογράφονται ἐκ τοῦ κοινοῦ λαοῦ οἱ μᾶλλον ἔγκριτοι Ἀνδρ. Γκούμας, Ἀντ. Φιλιππῆ Σιφνίου, Δ. Ν. Νικητοῦ, Δ. Γριμανέλλης, Φρ. Λεβαντῆς, Μαν. Σταμ. Κλάρας, Δ. Ν. Λαουτάρης, Ἰ. Γκρίελας, Δ. Α. Γκρίελας, Ἰω. Ν. Νικητοῦ, Ν. Φ. Βλαστάρης.

Οἱ ἐπίτροποι ἢ ἐπιστάται ἢ ἐπιτηρηταὶ ἐκ τῶν κληρικῶν ἢ τῶν λαϊκῶν λαμβανόμενοι εἰσέπραττον ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῶν προεστώτων τοὺς φόρους τοῦ τμήματός των καὶ ἐπροστάτευον τῶν φορολογουμένων ἀπὸ καταπιέσεων τῶν ἐνοικιαστῶν, εἶχον εὐθύνας διὰ τὴν περὶ τὰς εἰσπράξεις ἀμέλειαν καὶ ἐπροσωποκρατοῦντο ένίοτε ἐπὶ καθυστερήσει καὶ ἐρρίπτοντο εἰς τὸ κάτεργον. Ἐκράτουν τὰς λίστας καὶ τὰ τεφτέρια τοῦ τμήματός των καὶ ἔδιδον λόγον τῆς διαχειρί-

σεώς των εἰς τὸ συνέδριον τῶν προεστώτων. Ἐξαιρετικῶς κατὰ τὸ ἐπαναστατικὸν διὰ τὴν νῆσον ἔτος 1789 ἐπίτροποι διωρίσθησαν τέσσαρες ἀντὶ δύο. Ἡ ὑπηρεσία των, ὡς εἰκάζω, δὲν ἦτο ἄμισθος, ὅσκις μάλιστα χάριν εἰσπράξεων ἀπεστέλλοντο μακρὰν ἐκτὸς τῆς νήσου.

Ὁ δὲ βοεβόδας ἢ ζαπίτης ἦτο ὁ ἐνοικιαστὴς τῶν δημοσίων φόρων τῆς νήσου ἐνὸς ἔτους, διοριζόμενος παρὰ τοῦ καπουδὰν πασσᾶ. Ἦτο ἐκμισθωτὴς ξένος ἢ ἐγχώριος προπληρώνων τὸ ἐκμίσθωμα. Ὁ διορισμὸς ἀνηγγέλλετο διὰ πουργιουρουλδίου μεγαλοπρεποῦς ἐλληνοτουρκιστὶ συντεταγμένου. Ὁ καπουδὰν πασσᾶς παραδίδων αὐτὸ τῷ βοεβόδᾳ ἐγνωστοποιεῖ εἰς τοὺς προεστώτας καὶ ἐπιτρόπους καὶ ἅπαντα τὸν λαὸν τῆς νήσου Θερμίων ἢ τῆς Χώρας Θερμίων, ὅτι «τὸ βοεβοδαλίκι τοῦ τόπου των ἐδόθη εἰς τὸν δεῖνα» καὶ παρήγγελλεν ἅπανσι τοῦτον «νὰ γνωρίζωσι βοεβόδαν καὶ ζαπίτην τοῦ τόπου των, νὰ τὸν τιμῶσι καὶ νὰ ὑπακούωσιν εἰς τὰς νομίμους καὶ κανονικὰς κρίσεις καὶ ἀποφάσεις του, νὰ ἀποδίδωσιν ἄνευ ἀντιλογίας τὰ χαράτσια, κουμέρκια, οὐσούρια τῶν ὧσων βλαστάνει ἡ γῆ καὶ ὅσα ἄλλα συνήθη δικαιώματα τοῦ βοεβοδαλικίου κλπ.» Ἀλλὰ καὶ ὁ βοεβόδας «προσετάσσετο ἡγεμονικῶς νὰ ἀπέχη ἀπὸ νεωτερισμούς, νὰ διατηρῇ εὐθυδικίαν εἰς τὰς κρίσεις καὶ ἀποφάσεις του καὶ νὰ φυλάττῃ ἀπαρασαλεύτως τὰς ἀνέκαθεν συνηθείας καὶ νὰ μὴ παρεκτρέπηται ἐν μηδενὶ τοῦ δικαίου καὶ τῶν τοπικῶν ἐθίμων.» Τὰ τοπικὰ ἔθιμα γίνονται γνωστὰ τῷ ἐν ἔτει ἐπαναστάσεως 1828 ἐνοικιαστῇ τῶν προσόδων Χώρας καὶ Χωρίου, ὅτι δηλ. ἀνέκαθεν ἐφορολογεῖτο «τὸ δέκατον ἀπὸ κριθάρι, σιτάρι, μιγάδι, κουκκιά, ἀρακᾶν, μετᾶξι, φασούλια, κρομμύδια καὶ σῦκα· ἀπὸ δὲ τὸ κρασί ἀντὶ δεκάτου εἰς τὰς δέκα βαρέλλας δύο γρόσια· ἀπὸ τοὺς οἰκιακοὺς κήπους νὰ μὴ λαμβάνῃ (ὁ ἐνοικιαστὴς) τίποτε· πρωτόγερον καὶ ὁσπίτιον δι' ἀποταμίευσιν τῶν καρπῶν νὰ ἐνοικιάσῃ ἐξ ἰδίων.» Ὁ βοεβόδας ἦτο ἐκμισθωτὴς οὐ μόνον τῶν φόρων ἀλλὰ καὶ τῶν κρίσεων καὶ ἀποφάσεων *νομίμων καὶ κανονικῶν*. Οἱ δὲ προεστώτες καὶ ἐπίτροποι ὤφειλον νὰ συντρέχωσιν αὐτὸν εἰς τὸ νὰ συνάζῃ ἀπροσκόπτως τοὺς φόρους καὶ νὰ ἐκτελῇ τὰς νομίμους ἀποφάσεις του. Οὐχὶ σπανίως κατεπίεζε καὶ ἠδίκηει ἐκ πλεονεξίας· διὸ οἱ προὔχοντες παντὶ σθένει ἀπέφευγον νὰ δοθῇ ὁ μουκατᾶς εἰς βοεβόδαν, ὅστις ἀπεξέδυνεν αὐτοὺς πολλῆς ἐξουσίας καὶ ὠφελειῶν.

Προετίμων νὰ γείνη ὁ μουκατᾶς μακτοῦ, ἐπειδὴ τὰ τοῦ βοεβόδα πλεονεκτήματα αὐτοὶ ἐνέμοντο.

Ὁ δὲ καντσιλλιέρις (καγκελλάριος) παρὰ τοῦ καπουδᾶν πασσᾶ διοριζόμενος καὶ ἀπολυόμενος ἐλαμβάνετο μὲν, ὡς εἰκός, ἀπὸ τῆς τάξεως τῶν προεστώτων, ἀλλὰ δὲν ἐξηρτᾶτο παρ' αὐτῶν, ἀπεναντίας μάλιστα διοικητικῆς ἀντιπρόσωπος ὢν τοῦ ἡγεμόνος τῶν νήσων ἐπώπτευε τὰς ἀρχὰς τῆς κοινότητος καὶ ἐβεβαίονε τὰς τε κοινὰς καὶ τὰς ἰδιωτικὰς πράξεις διὰ τῆς ὑπογραφῆς καὶ τῆς βούλλας του. Ἡ ὑπηρεσία του ἦτο ἄμισθος, ἀλλὰ τιμὴν μεγάλην συνεπιφέρουσα ἦτο περιζήτητος. Ὑποθετῶ ὅτι ἐπὶ φραγκοκρατίας ἰδρυθεῖσα ἐν ταῖς νήσοις, καθ' ἃ τὸ ὄνομά της δηλοῖ, ἐξηκολούθησεν ὑφισταμένη ἐπὶ τουρκοκρατίας καὶ ἀντικαθίστα τὸν ἄλλοθι τοῦ κράτους Τοῦρκον ἴδιον διοικητήν. Τοιοῦτος κατὰ τὸν Δαππὲρ ἀπεστέλλετο εἰς Τήνον ἐκ Κωνσταντινουπόλεως Ἑλλήν. Ἀλλὰ τοῦ καντσιλλιέρι ἡ ἐξουσία ἦτο πολὺ περιορισμένη, ἥς μέγα μέρος ἦτο ἀνατεθειμένον εἰς τὸ συμβούλιον τῶν προεστώτων.

Καθ' ὅσον εἰξεύρομεν, ἐν Κύθνῳ τῷ 1775 διωρίσθη τοιοῦτος ὁ Ἰω. Βάλληντας, οὗ ἔχομεν ἐκτύπωμα τῆς σφραγίδος φερούσης τὸ τῆς κοινότητος ἔμβλημα, τὴν Παναγίαν ἀγκαλοφοροῦσαν τὸν Χριστόν, καὶ γύρω «Θερμία Ἰω. Βαλιντας καντζ. 1775,» ἦτοι τὸ ἔτος τοῦ διορισμοῦ του, ἐνῶ τὸ ἔγγραφον ἐφ' οὗ ἐτέθη συνετάχθη τῷ 1781.

Τοῦτον ἀντικατέστησε τῷ 1789 ὁ Τζώρτζης Ρόττας υἱὸς τοῦ φονευθέντος ὑπὸ τῶν ἐπὶ Λάμπρου στασιωτῶν Νικ. Ρόττα βοεβόδα τοῦ ἔτους ἐκείνου. Καὶ τούτου ἐκτυπώματα τῆς σφραγίδος ἔχομεν πολλὰ ἐπὶ ἐγγράφων. Οὐδὲν ἔμβλημα φέρει, ἀλλὰ γύρω μὲν «Βουλα τις κινοτις τον Θερμίων Τζοτζις Ροτας κανζιλερις 1789,» ἄνωθεν δὲ τουρκικὰ γράμματα ταῦτὸ βεβαίως δηλοῦντα. Τὸν δὲ προκάτοχόν του Ἰω. Βάλληνταν ἀπέλυσεν ὁ καπουδᾶν πασσᾶς· διότι ἐφάνη φρονῶν τὰ τῶν στασιωτῶν τοῦ Λάμπρου, ἐνῶ ἡ οἰκογένεια τοῦ Ν. Ρόττα βοεβόδα τοῦ ἔτους ἐκείνου ὑπέστη φόνους καὶ ζημίας μείνασα πιστὴ τῇ τουρκικῇ ἐξουσίᾳ. Ὅθεν μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν περὶ Λάμπρον ἡ κυβέρνησις ἀντήμειψε τὴν πίστιν τῆς οἰκογενείας ὑποχρεώσασα τὴν κοινότητα τῆς νήσου νὰ δώσῃ αὐτῇ ἀποζημιώσιν καὶ διορίσασα τὸν πρωτότοκον υἱὸν τοῦ φονευθέντος βοεβόδα καντσιλλιέριν ἀντὶ τοῦ Ἰ. Βάλληντα. Ὁ Τζώρτζης Ρόττας διετήρησεν, εἰ μὴ τὸ

ἄξίωμα, τὸν τίτλον κενὸν οὐ μόνον μέχρι τῆς ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεως, ἀλλὰ καὶ μέχρι τοῦ θανάτου του σχεδόν, ὅστις ἐγένετο τῷ ἔτει 1830, ἐγὼ τοῦλάχιστον τὸν εὖρον ὑπογεγραμμένον ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 1829.

Ὁ δὲ πρωτόγερος ἢ καστελλᾶνος ὑπὸ τοῦ συμβουλίου τῶν προεστώτων διοριζόμενος ὑπηρετεῖ ἐμμίσθως εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς κοινότητος ἐκπληρῶν τὰ τοῦ κλητῆρος καὶ τοῦ κήρυκος καθήκοντα.

Ὁ ἀρχιερεὺς ἦτο πρόεδρος τοῦ συμβουλίου τῶν προεστώτων καὶ κληρικῶν· ἡ ψήφος του εἰς πᾶσαν συζήτησιν ἐβάρυνε πολὺ· διότι ἐκτὸς τῆς ἐπὶ τῶν λαϊκῶν προεστώτων ἰσχύος του ἐπεβάλλετο εἰς τοὺς ἐκ τοῦ κλήρου, οὗς ἄλλως τε αὐτὸς διὰ τῆς χειροτονίας, τῶν ποινῶν καὶ τῶν ἀπονεμομένων ὀφφικίων κατέτασεν εἰς τὴν προνομιοῦχον τάξιν ἢ ἀπέκλειεν αὐτῆς· διότι οὐ μόνον εἰς τοὺς πταίσαντας κληρικοὺς ἐπέβαλλε τὴν βαρεῖαν ποινὴν τῆς ἀργίας, ἀλλὰ καὶ δίκας ἐδίκαζε λαϊκὰς μετὰ τῶν προεστώτων ἢ καὶ ἄνευ τούτων μετὰ τοῦ ἄρχοντος δραγομάνου ἐνίοτε ἐπιτοπίως. «Τῷ 1813 ἦλθεν ὁ δραγομάνος εἰς τὰ Θερμιά καὶ ἔκαμε μὲ τὸν ἀρχιερέα μερικὰς κρίσεις» κατὰ τινὰ χειρόγραφον σημείωσιν ἐπὶ Μηναίου. Ἐπειδὴ δὲ οἱ προκατοχοὶ τοῦ Νικοδήμου ἀρχιερέως Τζείας καὶ Θερμίων χειροτονηθέντος τῷ 1797 ἔκαμνον καταχρήσεις τῶν δικαιωμάτων των ὑπὲρ τὸ δέον ἀναμιγνυόμενοι εἰς τὰς ἐπιτοπίους φατρίας καὶ ὑπεράγαν ἐφορολόγουν ζῶντας καὶ τεθνεῶτας, κληρικοὺς καὶ λαϊκοὺς, ὑπεχρέωσαν τὸν κατὰ πρῶτον ἐπισκεφθέντα αὐτοὺς Νικόδημον τῷ 1799 νὰ ὑπογράψῃ συνταγμάτιον, ἐφ' ᾧ νὰ ἀρχιερατεύῃ. Ἐν πρώτοις τὸν ὑπεχρέωσαν νὰ μὴ φατριάζῃ, νὰ μὴ ἀκυρώνῃ τὰς διαθήκας διὰ νὰ λαμβάνῃ ψυχομερίδιον μεγαλείτερον. Δικαίωμα εἶχε νὰ λαμβάνῃ παρὰ τοῦ ἐξ ἀμελείας ἀποθανόντος «ἀκοινωνήτου γρ. 10, παρ. 10, ἄλλως δὲ γρ. 6, παρ. 10, ἐὰν εἴνε ἄκληρος· ἐὰν δὲ ἔχῃ κληρονόμους, γρ. 1, παρ. 10. Ἀποθανούσης πρεσβυτέρας, νὰ μὴ λαμβάνῃ τι· παρὰ τῶν ἀποθανόντων ἀγάμων, ἐκτὸς ἂν ζητήσουν ἄδειαν νὰ τοὺς σημάνουν, παρ. 50· παρὰ τῶν ἐκτὸς τῆς πατρίδος ἀποθανόντων μηδὲν νὰ λαμβάνῃ δικαίωμα κωδονοκρουσίας· παρὰ τοῦ ἡγουμένου μοναστηρίου νὰ λαμβάνῃ μετὰ τὸν θάνατόν του γρ. 5. Νὰ λαμβάνῃ ὅ,τι τοῦ ἄφινον εἰς τὰς διαθήκας αὐτοπροαιρέτως. Εἰς γάμον πρῶτον παρ. 30 καὶ φαρμιλιάτικα παρ. 10, εἰς δεύτερον παρ. 60, εἰς τρίτον γρ. 5, φαρμιλιά-

τικά παρ. 20. Εἰς χειροτονίαν διακόνου ἢ ἱερέως γρ. 30. Εἰς ἱερέα πταίσαντα νὰ μὴ ἐπιβάλλῃ ποινὴν ἀργίας αὐτοβούλως ἀλλὰ νὰ λαμβάνῃ καὶ τὴν γνώμην ὄλων τῶν κληρικῶν "Ωρίσαν αὐτῷ ἐτήσιον εἰσόδημα παρ' ἐκάστης οἰκογενείας μὴ χηρευούσης ἀνδρὸς ἐν ἐξάγιον κριθῆς καὶ παρ. 5, καὶ διὰ τὸν ἀγιασμόν τῶν Θεοφανείων Χώρας καὶ Χωρίου γρ. 20 Καταχωρίζομεν τὸ περίεργον τοῦτο συνταγματικὸν κατωτέρω ἀκέραιον ἐν τοῖς περὶ ἀρχιερέως Νικοδήμου.

Καδῆς ἴδιος εἰς ἐκάστην τῶν νήσων σπανίως ἀπεστέλλετο. Ἐπὶ Δαππὲρ 1670 ἡ Σίφνος καὶ ἡ Σέριφος εἶχον κοινὸν καδῆν. Ἐν τοῖς ἐγγράφοις τοῦ 18ου αἰῶνος οὐδαμοῦ μνημονεύεται καδῆς Θερμίων· τὸν ἀνεπλήρουν τὰ ἐγχώρια Δικαστήρια.

"Εφεσις ἢ ἐκκλησις κατὰ τῆς ἀποφάσεως τοῦ ἐγχωρίου δικαστηρίου τῶν προϋχόντων ἐγίνετο εἰς τὰ τῆς Καρύστου τουρκικὰ δικαστήρια ἢ εἰς τὸν Καπουδὰν πασσᾶν, οὗ ἡ ἀπόφασις ἦτο ἀνέκκλητος. Οὕτω τῷ 1817 ὁ ἱεροδιάκονος Ἰγνάτιος Βάλληνητας κατέφυγεν εἰς Κάρυστον πρὸς τοὺς ἐκεῖ βέηδες διὰ τὰ ξεμπερδεύσῃ ἀπαίτησίν τινα κατὰ κακοπληρωτοῦ Σπυράκι Ἀθηναίου, κατὰ τοῦ ὁποίου ὁ καπουδὰν πασσᾶς εἶχεν ἐκδώσῃ ἀπόφασιν νὰ πληρωθοῦν οἱ βέηδες, ὑπὲρ ὧν ἐνήργει ὁ Ἰγνάτιος. Τῷ δὲ 1820 ὁ παχάρνικος Ἐμρ. Ἰω. Ἀντίπας ἔφερεν εἰς Κύθνον προσταγὴν τοῦ ἐκλαμπροτάτου καὶ περιβλέπτου πειῖζαδὲ κυρίου Ν. Μουρούζη, δι' ἧς διετάττοντο «οἱ ἀγοράσαντες τὰ κτήματα τοῦ πατρὸς τοῦ παχαρνίκου Ἰ. Ἀντίπα νὰ τὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὸν υἱὸν ἀντὶ πλήρους ἀποζημιώσεως. Τοῦτο ἦτο δικαίον κατὰ τὰ ἔθιμα τοῦ τόπου». Συμφώνως τῇ διαταγῇ ταύτῃ ἐξεδόθη ἀπόφασις τῶν προεστώτων ὑποχρεοῦσα εἰς τὴν ἀπόδοσιν τοὺς ἀγοράσαντας. Εἰς ταύτην ὑπεγράφησαν ἐννέα κληρικοὶ Χώρας καὶ ἑπτὰ λαϊκοὶ προεστῶτες, ἔτι δὲ δύο κληρικοὶ Χωρίου, Οἰκονόμος Λεβαντῆς καὶ Χατζῆ Σακελλάριος καὶ εἰς λαϊκός, ὁ Ἰ. Παχάρνικος. Τὴν ἀπόφασιν ἐπεβεβαίωσεν ὁ καντσιλλιέρις διὰ τῆς ὑπογραφῆς καὶ τῆς σφραγίδος του. Εἰς τὴν ἀπόφασιν ἔλαβον μέρος καὶ προεστῶτες ἐκ τοῦ Χωρίου· διότι ἴσως ἀγορασταί τινων κτημάτων κειμένων ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Χωρίου ἦσαν ἐκεῖθεν.

Τὴν νῆσον ἐπεσκέπτοντο ἐκτάκτως ἐκ μὲν τῆς Καρύστου οἱ ἐκεῖ σερασκέρης καὶ καδῆς ἐξασκουντες δικαιοδοσίαν ἐπὶ τῆς νήσου, ἔτι δὲ πλὴν τοῦ καπουδὰν πασσᾶ καὶ τοῦ δραγομάνου ἀπεσταλμένος τις

παρὰ τούτων χάριν ψωμισμοῦ μᾶλλον ἢ διὰ κατεπείγουσαν ὑπηρεσίαν. Τὸ 1819 ἀπεστάλη ὁ Ἀσίχ Μεχμέτ τσαβούσης, ἵνα τοῖς προεστῶσι καὶ ἐπιτρόποις τῆς νήσου ἀγγείλῃ ὅτι ἐγεννήθη ὁ Σεχζαδὲς σουλτὰν Μεχμέτ διὰ νὰ κάμουν «ἐνδείξεις χαρᾶς καὶ ἀγαλλιᾶσεως καὶ δεήσεις ὑπὲρ τῆς διαμονῆς καὶ δόξης τῆς κραταιᾶς βασιλείας». Ἐπὶ τούτῳ διετάττοντο νὰ πληρώσουν αὐτῷ τὸ διωρισμένον χισμέτι μουπασιριὲ γρ. 500 καὶ ἔτι γρ. 50. Ἔτι δὲ πρότερον τῷ 1798 «εἰς τὸ χισμέτι τοῦ Χασὰν τσακούση Κρητικοῦ καὶ ἀνθρώπου τοῦ δραγομάνου ἐπλήρωσεν ἡ κοινότης γρ. 1000 καὶ γρ. 623 διὰ κρέατα, μενζιλία, ναύλους καὶ ἄλλα μικρὰ καὶ μεγάλα ἔξοδα, ὅπου ἀκολούθησαν». Ὅσῳ οἱ φόροι δὲν εἰσεπράττοντο ἐγκαίρως, ἀπεστέλλετο χρονικὸς ταχσιλδάρης, ὅστις ἦτο λίαν ἐπιζήμιος τῇ κοινότητι. Διὸ τῷ 1820 ὁ μέγας δραγομάνος ἀπειλεῖ ὅτι «τὸ ἐλευσόμενον ἔτος θὰ ἀποσταλῇ χρονικὸς ταχσιλδάρης, καὶ τοῦτο ὡς ἐπιζήμιον δὲν συμφέρει εἰς τὸ κοινόν σας». Ὅθεν παντὶ τρόπῳ ἀπέφευγον τοιαύτας ὀχληρὰς ἐπισκέψεις καὶ τὰς προελάμβανον ἐφ' ὅσον ἦτο ἐφικτὸν· διότι κατεκρατεῖτο ὁ ἐπίτροπος ἢ ἄλλος τις τῶν προκρίτων μέχρι ἀποδόσεως τοῦ ἐλλείποντος. Διὰ τοιαύτην αἰτίαν ὁ Σακελλίων Βάλληντας ἔτη πολλὰ ἐκρατεῖτο μέχρι τοῦ 1798 «εἰς τὴν χάψην τοῦ τσελεπῆ Μιχαλάκι ἀνθρώπου τοῦ ὑψηλοτάτου αὐθέντου Ἰωάν. βοεβόδα Σούτσου· διότι δὲν εἶχε νὰ πληρώσῃ τὸν τζερεμὲ τὸν ἰδικόν του καὶ τὸ χρέος τῆς κοινότητος», διὰ τὸ ὁποῖον ἴσως εὐθύνετο ὡς προεστῶς ἢ ἐπίτροπος. Τῷ ὄντι ἐν τῷ κώδικι φαίνεται ὀφειλέτης τῷ 1798 γρ. 600, ὧν τὰ 100 τῷ ἐχαρίσθησαν.

Κεχωρισμένη ἀπὸ τῆς προνομιοῦχου κληρικολαϊκῆς ὀλιγαρχίας ἦτο τάξις ὑποδιεστέρα, ἡ τοῦ κοινοῦ λαοῦ ἢ τοῦ κοινοῦ ραγιαῖ κατὰ τον καπουδὰν πασσὰν, οἱ ἐν τῷ τόπῳ καλούμενοι χωριαῖται, ὀξωτάριδες, ροικοκύριδες. Οὗτοι εὐτελῆ καὶ πενιχρὸν βίον διάγοντες ἀπέζων καλλιεργοῦντες τὰ ἰδικὰ των μικρὰ καὶ ἄγωνα κτήματα καὶ τὰ τῶν προκρίτων ἐπὶ γεωμύρῳ κατὰ τὰ φραγκικὰ ἔθιμα ἐπικρατήσαντα καὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας τόσῳ μᾶλλον, ὅσῳ Τοῦρκοι ἀγαῖδες καὶ μπέηδες δὲν ἐπώκησαν εἰς τὰς νήσους ἵνα καταρρίψωσι τὴν ἐπηρμένην ὀφρὺν τῶν νησιωτικῶν μικροπροϋχόντων. Τοῦτο κατῴρθωσεν ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1821, μεθ' ἣν βαθμυδὸν ἐπῆλθεν ἡ ἰσοπέδωσις ἐν πάσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'.

Ρωσικὴ κατοχή.

Ἡ τουρκικὴ ἐπὶ τῶν νήσων κυριαρχία ἐπὶ μικρὸν διεκόπη μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ τουρκικοῦ στόλου ἐν Τσεσμέ τῇ 6 Ἰουλίου 1770 ὑπὸ τοῦ ρωσικοῦ, μεθ' ἣν οὗτος καταλαβὼν τῷ 1771 Ἰανουαρίου 15 τὸν ἐν Πάρῳ λιμένα τῆς Ναούσης ὑπέταξεν, οὐδενὸς ἀνθισταμένου, τὰς Κυκλάδας νήσους καὶ τινὰς ἄλλας ἐν ὧ 18, ἐν αἷς καὶ ἡ Κύθνος. Ἐναυάρχει ὁ Ῥώσος Σπυριδῶφ καὶ ἐπλοήγει ὁ Μυκόνιος Ἀντ. Ψαρός, ὅστις κατὰ παράκλησιν τῶν νησιωτῶν διωρίσθη ὑπὸ Σπυριδῶφ ἐπιτηρητὴς τῶν νήσων «νὰ περιέλθῃ τὰ νησιά ὅλα διὰ νὰ βάλῃ τὰ πράγματα εἰς καλὴν κατάστασιν». (Ἐγγραφον Σπυριδῶφ παρὰ Σάθα σελ. 518). Ὁ Ψαρός καταστήσας δι' ἐκλογῆς τῶν κοινοτήτων ἓνα ἐπίτροπον καὶ τέσσαρας συνδίκους εἰς τὰς μικρὰς τῶν νήσων, ἐν αἷς ἡ Κύθνος, διώκησεν αὐτὰς μέχρις Ἀπριλίου 1772, ὅτε τῇ ἐγκρίσει τοῦ Σπυριδῶφ καὶ τῇ προτάσει τῶν νησιωτῶν διωρίσθη ἐπιμελητὴς αὐτῶν ὁ Παῦλος Νεστερώφ· ἀλλὰ καὶ πάλιν μετὰ τρεῖς μῆνας ἀνέλαβε τὴν ἐπὶ τῶν νήσων ἐξουσίαν ὁ Ψαρός, ὅτε συνωμολογήθη ἡ ἐν Γιουργέβῳ ἀνακωχὴ τῆς 30 Ἰουλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Ἐν μηνὶ δ' Αὐγούστῳ ἀπελθόντος τοῦ Ψαροῦ εἰς ἐκστρατείαν κατὰ τὴν Αἴγυπτον καὶ Συρίαν, ἀνετέθη καὶ πάλιν προσωρινῶς ἡ ἐπιμέλεια τῶν νήσων τῷ Π. Νεστερώφ, μέχρις οὗ ὁ Ψαρός ἐπανελθὼν εἰς Πάρον, τὴν ἑδρὰν τῆς διοικήσεως, ἀνέλαβε πάλιν τὴν διοίκησιν καὶ ἐνέμεινε μέχρι τοῦ μετὰ μικρὸν ἐπαναληφθέντος πρὸς τὴν Τουρκίαν πολέμου, ὅτε, συνομολογηθείσης τῆς ἐν Καϊναρτζίκ συνθήκης τῷ 1774, αἱ νῆσοι ἐγκατελείφθησαν εἰς τὴν τύχην των ὑπὸ τὴν τουρκικὴν διοίκησιν ἐπανελθοῦσαι, ἀφοῦ ἔμειναν ὑπὸ τὴν ρωσικὴν κατοχὴν τέσσαρα περίπου ἔτη (1771—1774). Οἱ Ῥῶσοι δὲν ἀπεχώρησαν χερσὶ κεναῖς ἀπὸ τῶν νήσων, ἀλλ' ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν πολλὰς ἀρχαιοτάτας ἐκ Κύθνου, Κέας, Θήρας καὶ ἄλλων νήσων. Ὑποπεσοῦσαι δ' ἐκ νέου εἰς τοὺς Τούρκους, δὲν ὑπέστησαν πολλὰς ἐκδικήσεις, οὐχὶ τόσον διὰ τὴν ὑπὲρ αὐτῶν πρόνοιαν τῶν Ῥώσων, ὅσον διὰ τὴν ἐπὶ τοῦ πολέμου οὐδετερότητα των. Ὡς εἰκός, κατὰ τὸ μι-

κρὸν χρονικὸν διάστημα τῆς ρωσικῆς κατοχῆς τὸ διοικητικὸν σύστημα τῶν Τούρκων μετεβλήθη· τὸν καντσιλλιέριν ἀντικατέστησεν ὁ ἐπίτροπος, τοὺς προεστῶτας οἱ τέσσαρες σύνδικοι, τὸν κανπουδὰν πασσᾶν ὁ ἐπιτηρητῆς ἢ ἐπιμελητῆς τῶν νήσων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ'.

Μετὰ τὴν ρωσικὴν κατοχὴν.

Μετὰ δὲ τὴν ἐπάνοδον τῆς τουρκοκρατίας ἐπανῆλθεν ἡ προτέρα διοίκησις, οἱ προεστῶτες κληρικοὶ καὶ λαϊκοί, οἱ ἐπίτροποι, ὁ βοεβόδας καὶ ἐπὶ πᾶσιν ὁ καντσιλλιέρις. Τοιοῦτος διωρίσθη ἄμα τῷ ἐπιόντι ἔτει 1775 ὁ Ἰω. Βάλληντας, ὅστις ἀπελύθη εὐθὺς μετὰ τὴν ἐπὶ Λάμπρου στάσιν, τῷ 1789.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ ὀλίγω πρότερον ἐθανατώθησαν ὑπὸ τοῦ καπουδὰν πασσᾶ τέσσαρες ἐκ τῶν προκρίτων τῶν νήσων Ἄνδρου, Πάρου καὶ Κύθνου, ὁ Ἄνδριος Καμπάνης, ὁ Πάριος Κονδύλης καὶ οἱ Κύθνιοι ἱερεῖς Οἰκονόμος Βάλληντας καὶ Κωνσταντ. Βάλληντας. Κατὰ τὴν οἰκογενειακὴν παράδοσιν, ἣν διέσωσεν ὁ ἀείμνηστος θεῖός μου Ἰωάν. Βάλληντας Σακελλάριος, ἀπόγονος τῶν θανατωθέντων, διατηρήσας ἀκμαίαν τὴν μνήμην ἐν βαθεῖ γήρατι, ὁ Τζανούρ. χότζας πειρατεύων ποτὲ κατεδιώχθη ἐν Ἄνδρῳ μὲν ὑπὸ τοῦ Καμπάνη, ἐν Κύθνῳ δὲ ὑπὸ τοῦ Οἰκονόμου Βάλληντα, ἐν Πάρῳ δὲ ὑπὸ τοῦ Κονδύλη. Ὅτε δὲ μετὰ μικρὸν ἡμνηστεύθη καὶ προήχθη εἰς καπουδὰν πασσᾶν, δὲν ἐλησμόνησε τοὺς διώκτας του, ἀλλὰ κατελθὼν μετὰ στόλου εἰς τὸ Αἶγαῖον, συλλαβὼν ἐκρέμασεν ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος τὸν Ἄνδριον Καμπάνην καὶ τὸν Πάριον Κονδύλην· τὸν δὲ Κύθνιον Οἰκονόμον Βάλληνταν προφθάσαντα νὰ κρυβῇ ἐν τινι περὶ τὴν Μισσαριὰν κρυψῶνι κατεζήτει ἐπιμόνως καταπιέζων τοὺς οἰκείους, ὧν εἰς ἐλθὼν πρὸς τὸν φυγάδα κατέπεισε νὰ παραδοθῇ πρὸς σωτηρίαν τῶν συγγενῶν. Τούτου δὲ γενομένου, ἀπήχθη εἰς τὴν ναυαρχίδα συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ ἀσυνέτου ἀνεψιοῦ του Κωνσταντίνου ἱερέως θελήσαντος νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ εἰς τὸ ταξείδιον «*διὰ τὰ μάθη ἀθροπίες,*» ὥς εἶπεν εἰς τοὺς ἀποτρέποντας. Ἐντεῦθεν εἰς Ναυαρίνους

ἀπαχθείς μετὰ τοῦ ἀνεψιοῦ του ἤλπισε σωτηρίαν διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ πρῶτός τῆς ναυαρχίδος χρηματίσαντός ποτε ὑπηρέτου τοῦ Οἰκονόμου. Ἀλλ' ἡ μεσιτεία εἰς οὐδὲν ὠφέλησεν· ὁ ναύαρχος παρήγγειλε ν' ἀναμείξωσιν εἰς τὴν τροφήν τῶν δύο Κυθνίων ἱερέων δραστήριον δηλητήριο, δι' οὗ οὕτω ταχέως ἐπῆλθεν ὁ θάνατος, ὥστε μόλις ὁ Οἰκονόμος προέφθασε νὰ ἐξομολογηθῇ τῷ ἀνεψιῷ ἱερεῖ, ἐκεῖνος δὲ μετὰ μικρὸν ἀπέθανεν ἀνεξομολόγητος. Τὰ δὲ σώματα τούτων ζητήσας παρὰ τοῦ ναυάρχου ὁ εὐγνώμων πρῶτος ἐνεταφίασε παρὰ τινι ἐν Ναυαρίνοις ναίσκῳ.

Δύο εἶνε τὰ σκοτεινὰ σημεῖα τοῦ διηγήματος τούτου, ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν συνέβησαν τὰ ἱστορούμενα καὶ ἡ αἰτία τῆς καταδιώξεως. Ἀμφότερα ταῦτα ἴσως δια φωτίζει μακροσκελὲς τι δημοτικὸν ποίημα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης περιελθὼν εἰς χεῖρας ἐνὸς τῶν ἀπογόνων τοῦ κρεμσθέντος Κονδύλη, τοῦ Πατρὸς Φραγκίσκου Κονδύλη, ὅστις, ὡς εἰ τροῦκετο περὶ θησαυροῦ, οὐδαμῶς συγκατατίθεται νὰ τὸ δώσῃ εἰς ἀνάγνωσιν ἢ τοῦλάχιστον νὰ δώσῃ πληροφορίας τινάς· ἐν τούτοις μελετᾷ, λέγει, νὰ τὸ ἐκδώσῃ μετὰ σχολίων. Ἀλλ' ἡμεῖς καὶ ἄνευ τούτου δυσκολευόμεθα νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ὁ Τζανούμ Χότζας ναύαρχος κατεδίωξε τοὺς νησιώτας τούτους, δι' ἧς καταδιώξεις ὑπέστη πειρατεύων ποτέ· πιθανώτερον μοὶ φαίνεται, ὅτι ὁ ἐκ Κύθνου Βάλληνητας καὶ οἱ δύο ἐκ τῶν ἄλλων νήσων συνελήφθησαν καὶ ἐθανατώθησαν ἢ ὡς ὑποθάλλοντες ἢ ὡς μὴ καταδεικνύοντες πειρατὰς ἐν ταῖς νήσοις των ἐμφωλεύοντας, ἐξ ἐκείνων τῶν παντὸς ἔθνους Φράγκων, οἵτινες κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα ἐγκατασταθέντες εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου μετήρχοντο τὴν πειρατείαν. Τὰ ἐν Κύθνῳ συμβάντα ἴσως ἔχουσι σχέσεις πρὸς τὸ ἐν Ναούσῃ τῆς Πάρου ἱστορικὸν ἐπεισόδιον τοῦ ἔτους 1677 τὸ δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ κ. Μαρκόπολι. Ὁ Τζανούμ Χότζας ἴσως εἶνε ὁ ἐκεῖ μνημονευόμενος Σερδάρ (ἀρχηγὸς γενιτσάρων), ὅστις ἄγων 25 γαλέρας κατεδίωξε τοὺς πειρατὰς τοῦ Αἰγαίου περὶ τὸ ἔτος 1677 καὶ κατεπίεσε τοὺς νησιώτας, ἐξαιρέτως δὲ τοὺς προκρίτους αὐτῶν (εἴτε δικαίως εἴτε ἀδίκως) πρὸς ἐξόντωσιν τῶν πειρατῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ΄.

Λάμπρος Κατσώνης ἐν Κύθνῳ.

Μικρὸν μετὰ τὴν λήξιν τῆς ρωσικῆς κατοχῆς τῶν νήσων νέαι ζημίαι καὶ ἐνοχλήσεις ἐνέσκηψαν εἰς αὐτάς, μάλιστα δὲ εἰς Κύθνον. Ὁ Λάμπρος Κατσώνης ἐκ Λεβαδείας καταταχθεὶς εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ρωσσίας εἶχε προαχθῆ μέχρι λοχαγοῦ. Ἀνανεωθέντος δὲ τοῦ μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Τουρκίας πολέμου, τῇ προτροπῇ τῆς αὐτοκρατείας Αἰκατερίνης Β΄. ἐκπέμπεται εἰς ἐξέγερσιν τῶν Ἑλλήνων, κατέρχεται εἰς Τεργέστην, καὶ διὰ συνδρομῆς τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων ἐξοπλίσας τρία πλοῖα εἰσέπλευσεν εἰς τὸ Αἶγαῖον καὶ δι' Ἑλλήνων ναυτῶν κατανικήσας πολλάκις τὸν τουρκικὸν στόλον διεφημίσθη ἀνὰ τὴν χέρσον καὶ τὴν νησιωτικὴν Ἑλλάδα. Πεντακόσιοι ὁρεσίβιοι κλέφται ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀνδρούτσου πατρὸς τοῦ περιφήμου Ὀδυσσέως συνεμάχησαν αὐτῷ· ἐνισχυθεὶς δὲ διὰ πλοίων ἐννέα μεγάλων καὶ πολλῶν μικρῶν καταδρομικῶν ἐγένετο κύριος τοῦ Αἶγαίου καὶ τῶν νήσων ἀπὸ τοῦ 1788 — 1790, ἐν δὲ τῷ μεταξὺ καταλαβὼν τὴν Κέα καὶ τὸν εὐρὺν λιμένα τῆς καταστήσας ὁρμητήριον εὐτυχεστάτων ἐπιδρομῶν ἐφορολόγει τὰς παρὰκειμένας νήσους ὡς θαλασσοκρατῶν. Κατὰ τὸ ἔτος 1789 βοεβόδας Κύθνου ἦτο ὁ Ν. Ρόττας ἐξ ἐγκρίτου τῆς νήσου οἰκογενείας ἐκ Γεννούης, καθ' ἃ λέγεται, κατελθούσης ἐπὶ φραγκοκρατίας. Ἐπειδὴ δὲ οὗτος δὲν ἐνέδιδεν εἰς τὰς ἐπιβαλλομένας φορολογίας καὶ τὴν ὑποταγὴν του εἰς τὸν Λάμπρον, κατὰ προτροπὴν τῶν ἀσπαζομένων τὰ τοῦ Λάμπρου Κυθνίων Ἰωάννου καὶ Κωνσταντίνου Ἀντιπαίων ἀδελφῶν, Ἰω. Βάλληντα καντσιλλιέρι, Σακελλίωνος Βάλληντα ἀδελφοῦ του, Οἰκονόμου Δεάγγελι καὶ Πρωτεκδίκου Ἀρεάλη φρονούντων ὅτι ἐργάζονται ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ καλοῦ, ἀπεστάλη ἐκ Κέας διὰ τοῦ καταδρομικοῦ Μπέλλας Βιέννας στρατιωτικὸν ἀπόσπασμα ὑπὸ τὸν Σαλαχανᾶν. Εἰς τοῦτον ὑπεδείχθη ὅτι συμφέρει νὰ ἀπαχθῇ εἰς Κέα ὁ Ζωρζάκις γενναῖος καὶ πολυμήχανος υἱὸς τοῦ βοεβόδα Ν. Ρόττα ἔχοντος οἰκογένειαν πολυμελῆ. Ὁ Ζωρζάκις ἦτο ἐπίφοβος τοῖς ἀντιπολιτευομένοις διὰ τε τὴν ὠκυποδίαν, τὴν εὐφυίαν καὶ τὴν γενναιότητα· ἦτο τὸ στήριγμα τῆς οἰκογενείας. Τὸ ὑπὸ τὸν Σαλαχανᾶν λοιπὸν ἀπόσπασμα, εἰς ὃ προσ-

ετέθησάν τινες τῶν ἐγχωρίων, ἐν οἷς μνημονεύονται ὁ σημαιοφόρος Κωνσταντῆς τῆς Χρυσάφης καὶ Μπεφάνης τις, ἀπέκλεισε τὸν γέροντα Ρότταν ἐν τῇ παρὰ τὸν ἅγιον Σάββαν οἰκίᾳ του, ἧς ἔτι διακρίνονται τὰ ἐρείπια. Μετὰ τοῦ πατρὸς ἀπεκλείσθησαν τὰ τέκνα Ζωρζάκης, Κωσταντάκης, Ἀντωνάκης, Μαργετού, Φλωρέζα καὶ Μαρία. ἔτι δὲ ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Ζωρζάκης ὁ διὰ τὴν ἑκτακτον εὐμορφίαν του Μοσλίμης ἐπιλεγόμενος. Οἱ Ρότται καὶ ὑπὸ τῶν εὐθαρσῶν θυγατέρων βοηθούμενοι ἀντέσχον ἐπὶ πολλὰς ὥρας προσβαλλόμενοι. Ὅτε δὲ ὁ σημαιοφόρος τοῦ Σαλαχανᾶ ἐφονεύθη, οἱ πολιορκηταὶ ἀπελπίσαντες ὅτι ἐξ ἐφόδου θὰ γείνωσι κύριοι τῆς οἰκίας ἀπεφάσισαν ν' ἀπέλθωσιν ἄπρακτοι· ἀλλ' οἱ ἐκ τῶν ἐγχωρίων ὁμόφρονες ἀπέτρεψαν αὐτοὺς ὑποδείξαντες τὴν διὰ πυρὸς καταστροφὴν τῆς οἰκίας καὶ τῶν ἐν αὐτῇ. Κατὰ τὸν προφανῆ τοῦτον ὄλεθρον κατερχόμενον ἀπὸ τῆς στέγης ὁ μὲν Ζωρζάκης υἱὸς ξιφῆρης ἐκπηδήσας τῆς οἰκίας διεξέφυγεν ἀβλαβῆς χάριτι τῆς ὠκυποδίας, ὁ δὲ πατὴρ προκύψας τῆς θύρας ἀνοιχθείσης, ἵνα ἴδῃ τί ἀπέγεινεν ὁ υἱός, ἔπεσε βληθεὶς κατὰ μέτωπον ὑπὸ τινος Γερογιάννη Μπεφάνη συνταχθέντος τοῖς περὶ Σαλαχανᾶν (20 Μαΐου 1789).

Ὁ δὲ ἀνεψιὸς τοῦ γέροντος Ρόττα Ζωρζάκης διὰ τῆς συνοικίας τῶν Ἀρχοντικῶν φεύγων ἐβλήθη τὸν πύδα παρὰ τῇ Χρυσοπηγῇ, ὅπου συλληφθεὶς ἀπεκεφαλίσθη. Οἱ δὲ υἱοὶ Κωσταντάκης καὶ Ἀντωνάκης, ζωγρηθέντες ἀπήχθησαν εἰς Μπέλλαν Βιένναν· τὰς δὲ τρεῖς κόρας ἐξελθούσας διὰ τῆς ὀπισθίας θύρας ἄφησαν ἐκ γενναιοφροσύνης ἀνενοχλήτους, εἰ καὶ γνωστὸν ἦτο ὅτι εἶχον λάβῃ μέρος ἐνεργὸν εἰς τὴν συμπλοκὴν γεμίζουσαι τὰ ὅπλα τῶν ἀμυνομένων. Ὁ δὲ Ζωρζάκης καταφυγὼν εἰς τὸν ἐν τῷ Χωρίῳ φίλον του Ν. Μάζην ἐκρύβη ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ταξιάρχου τῶν Μηλεῶν, παρ' ᾧ ἐξενίθη ἐπὶ τινὰς ἡμέρας.

Μετὰ δὲ μικρὸν οἱ περὶ τὸν Σαλαχανᾶν ὑποτάξαντες τοὺς ἐν Κύθνῳ ἀνθισταμένους ἐπανῆλθον εἰς Κέα καὶ παρέδωκαν τῷ Λάμπρῳ τοὺς δύο ἀδελφοὺς Ρόττα. Ἀλλ' εἰς τούτους μόνον δὲν ἤρκεσθη, εἰπὼν ὅτι δὲν ἀπεστάλησαν εἰς Κύθνον ἐπὶ τούτοις ἀλλὰ διὰ τὸν Ζωρζάκιν. Ὅθεν ἀπεστάλη πάλιν ὁ Σαλαχανᾶς ἢ κατ' ἄλλους ἦλθεν εἰς Κύθνον αὐτὸς ὁ Λάμπρος πρὸς σύλληψιν τοῦ Ζωρζάκι· ὁ δὲ ἐν τῷ κρησφυγέτῳ βεβχιωθεὶς ὑπὸ ἀξιωματικοῦ τοῦ Λάμπρου, τοῦ ἐγχωρίου Ζαννάκι, ὅτι ὡς φίλος ἐπὶ καλῷ ζητεῖται, δὲν ἐδίπτασε νὰ

προσέλθῃ, καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας, ἐνῶ οἱ ξένοι εὐωχοῦντο ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Ἰω. Ἀντίπα, παρίσταται πάνοπλος ὁ Ζωρζάκις, ὃν πρῶτος ἰδὼν ὁ Ἰω. Ἀντίπας ἀνέκραξε «Τὶ κάμνεις Ζωρζάκι;» Ἀλλ' οὗτος δι' ἐνὸς ἄλματος προσελθὼν κάθηται παρὰ τῷ Λάμπρῳ ἢ τῷ Σαλαχανᾷ, ἐνῶ οἱ παρακαθήμενοι ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῷ θράσει. Εὐμενοῦς δ' ὑποδοχῆς τυχὼν καὶ ἀξιώματι τιμηθεὶς εἴτ' εὐθὺς ἐν Κύθνῳ εἴτε μετὰ μικρὸν ἐν Κέα, συνετάχθη τοῖς περὶ τὸν Λάμπρον αὐτός τε καὶ οἱ δύο ἀδελφοί του τὰ μέγιστα ἀγαπηθέντες· διότι μετ' ὀλίγον ἐγένετο συγγενῆς τοῦ Λάμπρου λαβὼν σύζυγον τὴν ἐξαδέλφην τῆς ἐκ Κέας ληφθείσης συζύγου τοῦ Λάμπρου, τὴν Μαρουλιώ, ἐκ τοῦ γένους Σοφianoῦ. Μετὰ μικρὸν δ' ὁ Ζωρζάκις ὑπανδρεύσας τὰς μὲν δύο τῶν ἀδελφῶν του ἐν Κύθνῳ τὴν δὲ τρίτην ἐν Κέα, μετὰ τῶν δύο ἀδελφῶν του ἀπέπλευσεν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Λάμπρου εἰς διαρπαγὴν τουρκικῶν πλοίων, ἔχοντας ἐννέα πλοῖα.

Διαπλέων δὲ Λάμπρος τὸ Αἰγαῖον νικηφόρος καθ' ὅλον τὸ 1789 ἐφορολόγει τὰς νήσους ὅτε μὲν αὐτοπροσώπως ὅτε δὲ δι' ἀποστολέων. Καὶ τίς ἐτόλμα νὰ παρακούσῃ εἰς τὰς διαταγὰς του; Δύο τούτου ἐπιστολαὶ μικρὸν μετὰ τὰ ἐν Κύθνῳ συμβάντα πρὸς τὸν τότε καντziλιέρin Κύθνου Ἰω. Βάλληνταν διατηρηθεῖσαι περιῆλθον εἰς χεῖράς μου, ἐξ ὧν ἡ μὲν ἐγράφη τῇ 17 Ἰουλίου ἡ δὲ τῇ 16 Ἰουνίου (;) 1789, ἡ μὲν πρώτη ἀπὸ φεργάδας Μινέρβας ἡ δὲ δευτέρα ἐκ Μυκόνου.

«α'. τὸ τιμιοτάτο σιορ Καττζελιέρι

Εἰς Θερμια

σιορ καντζελιέρι ἀκριδὸς σὲ χερέτο, καὶ μὲ τὸ παρόν μου σὲ φανερόνο νὰ δόσῃς τοῦ νικόλα παστέλα ἢ ὁπίος ἄλλος ἠθέλε σοῦ φανερόσι τὸ παρόν γραμα πεντακόσια κύλα κρυθάρη καὶ τὸ ὅσον κανη εἶναι πλερομένο καὶ παρευθῆς ὅπου ἐρθῇ τὸ γραμὰ μου νὰ τὸν ξεμπερδέψῃς, ταφτα καὶ μενο φιλοσου παντοτινος

1879 Ἰουλίου 17 ἀπὸ φρεγαδα μινερβα

ΛΑΜΠΡΟΣ ΚΑΤΖΩΝΕΙ

τὸ τιμιοτάτο σιὸρ καντζελιέρι τον θερμιον εἰγιος δοθῇ

Εἰς Θερμια

«β'. τιμιοττάτε σιορ καττζελιερin τιν τιμιοττυτά σου ἀκρῶς βως χαιρετο

βελεποτᾶς το παρόν μου νὰ μιν καμετε αλιὸς μόνο νὰ δόσετε τοῦ

καπέταν Ελλιναν (ἀντὶ Ἡλία) εἰ τοῦ Εἰω. τελλανποροτα (ἀντὶ ἡ τοῦ Ἰω. Ντελλαπόρτα) τρακόσαν κειλᾶν κριθᾶρην· φαρακοῦ·(;) ἀπο καρμῖαν ρετω διν (ἀκατανόητα). τὸ ὅπιον το πελεροθην . . . (δυσαν-
νάγνωστον) εἶδο ἀπο τοὺς ἀνοθεν· καὶ ἐρεχομενος αὐτοῦ νὰ μιν τοὺς
. . . . (δυσανάγνωστον) καὶ τοῦ κανμετε καμῖαν ἀραγοπορῆαν. Οὗτο
πιησετε· καὶ εἰγηναιτέ.

1786 Ἰλίου 19 μικονο (ἡ γραφὴ τοῦ μηνὸς δυσδιάκριτος).

ΛΑΜΠΡΟΣ ΚΑΤΖΩΝΕΙ.»

Ἔχω τὴν δοθεῖσαν ἀπόδειξιν τοῦ πλοιάρχου Μυκονίου, ὅστις ἔλαβε
μόνον 160 κοιλὰ κριθῆς.

«δίνω τὴν παρὸν ρετζηβούτα ἐγὼ ὁ ἀντόνης παρπέρης καραβοκίρης
μικονιάτης ὅτη ἔλαβα ἀπὸ τὴν καντζιλαρίαν τὸν θερμίων κυλὰ κρι-
θάρη 160 διὰ προσταγῆς τοῦ ὑψιλοτάτου ἄρχων μαγγιὸρ Λάμπρου
καὶ μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχο τὴν προσταγὴν του εἰς τὸ χέρι μου δίνω τὴν
παρὸν ρετζιβούτα εἰς ἔνδιξην καὶ ἀσφάλιαν εἰπὸ γεγραμμένη εἰπὸ ἀξιο-
πιστων μαρτίρον διὰ καθε καιροῦ ἔνδειξιν. 1789 Ἰουλίου 29 Θερμία
νοανης μειναρδος μηχανατης μαρτιρο Σακελλάριος Θερμίων ἔγραψα
μὲ θέλημα τοῦ ἀνοθεν ἀντόνι καὶ μαρτιρό»

Ἴδου καὶ ἄλλη ἀπόδειξις ἐξοφλητικὴ δοθεῖσα εἰς τὸν Ἰω. Ἀντί-
παν παρὰ τοῦ Κ. Ῥόττα ἐν τῇ Πόλει, ἵνα ἀπολυθῇ τοῦ κατέργου ὁ
Ἰω. Ἀντίπας.

«1790 ἀπρηλλίου 30 κοσταντινουπολην. δίνω τὴν παρὸν ρετζηβού-
ταν ἐγὼ ὁ εἰποκαντοθεν εἰπογεγραμμένος ὅτιν ελάνθαν ἀπο τοῦ σινιορ
γιανου αντυπαν ἀπο τα ὅσαν εσηναξε ἀνπο τον μουκανταν της χορας·
καὶ δεν εχον νὰ λανθον τίποτας· ονθεν καὶ διὰ βεβεοσιν δίδω τὴν
πανροῦσαν μου εἰς ἔνδιξην καὶ ασφαλιαν Σακελλάριος Θερμίων μαρ-
τηρὸ Κωστάντης ρωτᾶς στέργω

Τζώρτζης ροτας καὶ καντζινλλερῆς τον θερμιον στέργο τὰ ἀνοθε.»

Τὸ δὲ ἐπόμενον ἔτος οἱ τρεῖς υἱοὶ τοῦ φονευθέντος καὶ ζημιωθέν-
τος Ν. Ῥόττα βοεβόδα ἐδήλωσαν τὰ ἑξῆς.

«τὴν σήμερον δίδομεν τὴν παρὸν ρετζιβούτα ἡμεῖς οἱ κάτωθεν γε-
γραμμένοι ὅτι ἐλάβαμεν διὰ τὴν ζημίαν τοῦ Λάμπρου γρ. 1550
ἀπὸ τὸ κοινὸν τῆς Χώρας διὰ τὸ κριθάρι ὅπου ἐπῆρεν ὁ Λάμπρος

καὶ δὲν πρετεντέρομεν ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἄνωθεν τίποτες εἰς τὸ ἐξῆς.»

1791 ὁκτωβρίου 8. Κωστ. Ρώτας εἰπόσχομαι, αντονακίς ρότας εἰπόσχομαι.

Τζώρτζης Ρώτας καντζιλερίς ἔλαβον τὰ ανοθε.»

Ἐκ ταύτης δείκνυται ὅτι 800 κοιλὰ κριθάρι τὰ ζητηθέντα διὰ τῶν δύο ἐπιστολῶν τοῦ Λάμπρου πιθανῶς ἐδόθησαν ἀπὸ τῆς ἀποθήκης τοῦ πατρὸς Ρόττα βοεβόδα τοῦ ἔτους ἐκεῖνου. Ὁ δὲ καπουδὰν πασσᾶς ὑπεχρέωσε τὸ κοινὸν ν' ἀποζημιώσῃ τοὺς κληρονόμους ἐκεῖνου. Τὰ δὲ 1550 γρόσια ἐδόθησαν ἀπέναντι τῆς τιμῆς τῶν 800 κοιλῶν κριθῆς, τὰ ὅποια ἴσως κατόπιν ἐδόθησαν ἀκέραια, ἀλλ' αἱ ἀποδείξεις τῶν δὲν διετηρήθησαν ὅλαι.

Ἐν τούτοις ὁ Λάμπρος τῷ 1790 ἐκπλεύσας ἐκ Κέας ἐναυμάχησε πρὸς τὸν τουρκικὸν στόλον ἐκ 15 μεγάλων πλοίων ἀποτελούμενον, ἐν οἷς καὶ πειρατικὰ τῆς Ἀλγερίας, ἀλλ' ὑπεχώρησεν· ἐπαναλαβὼν δὲ τὴν ναυμαχίαν περὶ Καφηρέα κατεστράφη καὶ μετὰ πολλοῦ κόπου διασωθεὶς κατέφυγεν εἰς Ρωσσίαν, καθ' ὅσον μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Τουρκίας ὑπεγράφη ἐν Ἰασίῳ τῷ 1791 συνθήκη εἰρήνης.

Ὁ δὲ Ζωρζάκις Ρόττας ἐν τοῖς τοῦ Λάμπρου ὦν κατὰ τὴν ναυμαχίαν δὲν ἀπώλεσεν ἐν τῷ δεινῷ τῆς καταστροφῆς τὴν ἐτοιμότητα τοῦ πνεύματος, ἀλλ' εἰσπηδήσας ἐπὶ λέμβου προσεπέλασε τῇ τουρκικῇ ναυαρχίδι, ἀφ' ἧς ὁ Σεϊδαλῆς ἰδὼν τὴν ὑψωθείσαν λευκὴν σημαίαν τὸν ὑπεδέχθη εὐμενῶς καὶ ἤκουσεν ὅτι διὰ τὴν πρὸς τὴν Ὑψηλὴν πύλην πίστιν τῆς οἰκογενείας Ρόττα ὁ μὲν πατὴρ ἐφονεύθη, ὁ δὲ ἐξάδελφος κατεσφάγη, αὐτὸς δὲ καὶ οἱ δύο ἀδελφοὶ περιάγονται αἰχμάλωτοι. Διὸ τότε μὲν ὁ ναύαρχος ἐπείσθη ν' ἀπαλλάξῃ τοὺς τρεῖς ἀδελφοὺς πάσης ποινῆς, τὸν δὲ Ζωρζάκιν ἰδίως παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ ἐπανελθὼν εἰς τὴν Πόλιν καὶ ἐφωδίασε διὰ φέρμανιου, ἐν ᾧ ἐπηνεῖτο μὲν ἡ πίστις του εἰς τὸ δοβλέτι, ἐχορηγεῖτο δὲ ἀσυδοσία αὐτῷ τε καὶ τοῖς ἀπογόνοις του, καὶ τὸ περιζήτητον τῆς καγκελλαρίας ἀξίωμα ἀφαιρεθὲν ἀπὸ τοῦ Ἰωάν. Βάλληντα διὰ τὴν ἀμφίβολον πίστιν του κατὰ τὴν στάσιν, ἐδόθη εἰς τὸν Ζωρζάκιν. Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ ἐξετιμήθησαν αἱ ὑπηρεσίαι τῆς οἰκογενείας Ρόττα ὑπὸ τῆς Ὑψηλῆς πύλης, ὥστε οὐδὲ μετὰ 13 ἔτη ἐλησμονήθησαν· διότι τῷ 1802 ἐν πουγιουρουλδίῳ ἔγραψε τουρκοελληνιστὶ ἐξαίρων τὰς πρὸς τὸ δοβλέτι ἐκδουλεύσεις τῆς οἰκογενείας Ρόττα «ὁ Ἀαλῆ Χουσεῖν

πασσας ἐλέω θεοῦ βεζύρης καὶ καπουδὰν πασσας. Ἐπειδὴ ὁ Ἀντωνάκης Ρόττας ἀπὸ μόνον γαῖρέζι καὶ σαδικάτι του καὶ τὸ χρέος τοῦ ραγιαλικίου του ἐστάθη ἱκανὸς νὰ πιάσῃ τοὺς κακούργους σπαντιδοκλέπτας καὶ νὰ τοὺς φέρῃ πρὸς ἡμᾶς . . . καὶ οὐ μόνον αὐτὸς ἀλλὰ καὶ οἱ ἀδελφοὶ του πάντοτε τοιοῦτοι ἀνεφάνησαν . . . χαρίζομεν αὐτῷ τὸ τῶν κλεπτῶν καίκι κλπ.»

Τοὺς δὲ ἐν Κύθνῳ ἀντιπάλους του ὁ Ζωρζάκης μέγα ἰσχύων κατὰ τὴν ἐν τῇ Πόλει διατριβὴν του καταγγείλας εἰς τὸν καπουδὰν πασσάν μικροῦ ἐδέησε νὰ καταστρέψῃ· διότι εἰς τὴν Πόλιν ἀπαχθέντες οἱ ἐπὶ τῆς στάσεως ἐπιστάται Θερμίων Ἰωάν. καὶ Κωνστ. Ἀντίπαι, Οἰκονόμος Βαρθολομαῖος Δεάγγελις καὶ Πρωτέκδικος Ἀρεάλης, ριφθέντες εἰς τὸ κάτεργον τὰ πάνδεινα ὑπέστησαν, καὶ δὲν ἀπηλλάγησαν εἰμὴ τῇ αἰτήσῃ καὶ μεσιτείᾳ τῶν ἀδελφῶν Ρόττα καμφθέντων.

Ὁ δὲ ἐπὶ τῆς στάσεως καντσιλλιέρις Ἰωάν. Βάλληντας προνοήσας ὅτι διὰ τὴν πρὸς τὸν Λάμπρον ἀλληλογραφίαν περὶ χορηγίας κριθῆς καὶ διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν συμπάθειαν δὲν τὸν ἐπερίμενε τύχη καλὴ, προφθάσας κατέφυγεν εἰς Σέριφον καὶ ἐκεῖ ἐκρύβη ἐπὶ τινα χρόνον. Ἀλλ' εὐθὺς ἀπελύθη τῆς ἀρχῆς καὶ εἰς παρηγορίαν ἐτιμήθη ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως κατόπιν διὰ τοῦ ὀφφικίου τοῦ Λογοθέτου, ὃ μετὰ τὸν θάνατον ἐκληροδοτήθη εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Βαρθολομαῖον ἑγγονον ἐκ θυγατρὸς τοῦ μεγαπλούτου Οἰκονόμου Δεάγγελι.

Περὶ τοῦ Οἰκονόμου τούτου ἡ ἐγχώριος παράδοσις λέγει ὅτι διὰ τὴν ἐνοχὴν εἰς τὴν στάσιν ριφθεὶς εἰς τὸ κάτεργον μετὰ τῶν δύο Ἀντιπαίων καὶ τοῦ Ἀρεάλη, πρὶν ἢ ἀποφυλακισθῇ ἀπεβίωσεν εἰς τὸ κάτεργον καὶ ἐτάφη εἰς Μπεηογλοῦ. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ παράδοσις εἶνε συγκεχυμένη εἰς τὰ ἀφορῶντα τὴν ἐποχὴν τῆς φυλακίσεως καὶ τοῦ θανάτου, ὅστις συνέβη ἴσως ἐν μεταγενεστέρᾳ ἐποχῇ κατὰ ἐπαναληπτικὴν φυλάκισιν. Τὴν εἰκασίαν ταύτην στηρίζομεν ἐπὶ ἐγγράφου τοῦ 1793, ἐν ᾧ φαίνεται ὅτι ὁ Οἰκονόμος Δεάγγελις, οἱ ἀδελφοὶ Ἀντίπαι καὶ ὁ Πρωτέκ. Ἀρεάλης οὐ μόνον ἦσαν ἐλεύθεροι ἀλλὰ καὶ μετέβησαν εἰς Νάξον, διὰ νὰ ζητήσωσιν ἀπαλλαγὴν τοῦ ἐπιβληθέντος αὐτοῖς προστίμου ἕνεκα τῆς ἐπὶ Λάμπρου στάσεως· διότι φαίνεται ὅτι ἐπὶ τοιούτῳ ὄρῳ ἀπεφυλακίσθησαν. Ὅπως δὴποτε οὗτος ἀπέθανεν ἐν τῇ φυλακῇ πρὸ τοῦ 1798.

Ἐν λογαριασμῷ τῆς κοινότητος τῷ 1798 εἶνε ὑπογραφὴ ἄνευ ἐπωνύμου «Οἰκονόμος Θερμίων,» ἀλλ' αὕτη δὲν εἶνε τοῦ Δεάγγελι· τούτου τὴν ὑπογραφὴν καλῶς ἀναγνωρίζω ἰδὼν ἐν προγενεστέροις ἐγγράφοις πολὺ κακῶς γεγραμμένην «ΙΟκονόμος Τεάγγελις» ὅχι *Οἰκονόμος Θερμίων*.

Οὗτος ὁ μεταγενέστερος Οἰκονόμος Θερμίων εἶνε ὁ Μωρόνης ἐπὶ θυγατρὶ Παγώνᾳ γαμβρὸς τοῦ Δεάγγελι, ὅστις ἐκληρονόμησε τὸ ὄφφικιον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πενθεροῦ του καὶ ἀφῆκεν υἱὸν καὶ διάδοχον τοῦ ὄφφικίου του τὸν Βαρθολομαῖον ὁμώνυμον τῷ πάππῳ του νυμφευθέντα τῷ 1795 τὴν Μαρίαν Λεβαντῇ.

Τὸ δὲ ἐγγραφον τὸ ὑποβληθὲν ὑπὸ τῶν προεστώτων τῶν νήσων εἰς τὸν ἐν Νάξῳ καπουδᾶν πασσᾶν ὑπὲρ τῶν τεσσάρων προκρίτων τῶν Θερμίων ἔχει ὡς ἐξῆς :

«Εἰς τὰ ἔχνη τῶν ὑψηλοτάτων καὶ πολυχρονίων αὐθεντῶν μας γονυκλιτῶς προσπίπτοντες ἀναφέρομεν δουλικῶς οἱ κάτωθεν ὑπογεγραμμένοι, ὅτι ἐλθόντες εἰς Νάξιαν διὰ τὸν πιτιρμὲ τῶν νησίων μας, μὲ τὸ νᾶ μὴν ἐστάθη εἰς Τριὸν ὁ βασιλικὸς ἀκαταμάχητος στόλος, ἔκαμαν σύναξιν τῶν προεστώτων ὁ Οἰκονόμος Θερμίων, ὁ Πρωτέδικος Θερμίων, ὁ Λογοθέτης Ἀντίπας καὶ ὁ Γιαννάκις Ἀντίπας, οἵτινες ἐχρημάτισαν ἐπιστάται τοῦ κοινοῦ Θερμίων κατὰ τὸ 1789, καὶ μᾶς ἐφανέρωσαν ὑψηλὸν προσκυνητὸν μπουγιουρουλδὶ τοῦ ὑψηλοτάτου καὶ πολυχρονίου ἡμῶν αὐθέντου προστάζον, ὅτι μὲ τὸ μαριφέτι τῶν κοτζαμπασίδων τῶν νήσων νᾶ ἀποφασισθῇ, ἂν τὸν τζερεμέ, ὅπου ἐπλήρωσαν οἱ ρηθέντες τέσσαρες ἐξ αἰτίας τοῦ Λάμπρου, ὅπου ἔστειλε καὶ ἐσκότωσε τὸν Νικολάκι Ρότταν βοεβόδαν Θερμίων, πρέπει νᾶ τὸν πληρώσουν οἱ τέσσαρες αὐτοὶ ὅπου ἐπιάσθησαν, μὲ τὸ νᾶ εὐρέθησαν ἐπιστάται τοῦ κοινοῦ εἰς τὸ κοινὸν τῶν Θερμίων. Διὰ τοῦτο κάμνοντες κάθε λογῆς ἐξέτασιν τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἐστοχάσθημεν ὅτι, μὲ τὸ νᾶ εὐρέθησαν ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐπιστάται, ἐπιάσθησαν καὶ ἐπλήρωσαν τὸν τζερεμέν, οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ ἐδοκίμασαν μυρία πάνδεινα εἰς τὸ κάτεργον, καὶ ἂν δὲν ἦτον εἰς τὴν δουλευσιν αὐτὴν τοῦ κοινοῦ, ὅποιοι ἄλλοι ἤθελον εὐρεθῇ, ἤθελον δοκιμάσῃ τὰ ὅμοια. Ἄρα ἐξ αἰτίας τῆς δουλεύσεως τοῦ κοινοῦ ἐπλήρωσαν αὐτὸν τὸν τζερεμέν. Διὰ τοῦτο λοιπὸν εὐρομεν εὐλογον, ὅτι αὐτὴν τὴν ζημίαν νᾶ τὴν πληρώσῃ τὸ κοινὸν καὶ ὅχι μερικῶς νᾶ ἀφ-

νισθοῦν αὐτοὶ οἱ τέσσαρες. Οὕτως εὕρομεν εὐλογον ἐν φόβῳ θεοῦ χω-
ρίς τινος φιλοπροσωπίας· διότι ὅταν ἐκεῖνοι ὅπου δουλεύουν τὰ κοινὰ
χωρὶς ἰδικόν τους πταῖσμα τζερεμετίζονται, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ εὐρέθη-
σαν εἰς τὴν δούλευσιν τοῦ κοινοῦ πάσχουσι, δὲν εἶνε πλεον τρόπος
νὰ μείνη κανένας προεστὼς εἰς τὴν δούλευσιν τῶν νησίων μας.

Διὸ καὶ εἰς ἔνδειξιν καὶ πληροφορίαν τῶν αὐθεντῶν μας ὑπογρα-
φόμεθα.

1793 Αὐγούστου 21 Νεξία.

Γ. Γρυπάρης (Σίφνου)

Δ. Κόκκος καντσιλλιέρης (Νάξου)

Ἰωάν. Βαλέτας (Ἰου)

Δ. Κοισεύτας (δυσανάγνωστος)

Δ. Ρεβελάκης (Κέα)

Βρανᾶς Σέρβος (Κέα;)

Βασ. Μάρκου Φελιακὸς (Κέα)

Δ. Νικολαράκης (ἄγνωστον πόθεν)

Ἀνδρόνικος Πράδου (δυσανάγνωστον)»

Ἀγνωστον τί ἀπεφάσισαν οἱ αὐθένται ἐπὶ τῆς ἐφέσεως ταύτης.
Πιθανὸν ὅτι ἐγένετο δεκτὴ· διότι κατ' εἰσῆγησιν ἐκείνων ἐγένετο· τὸ
κοινὸν Θερμίων ἐπεφορτίσθη νὰ ἀποζημιώσῃ τοὺς τέσσαρας ἐπιστά-
τας του, ὡς ἀπεζημίωσε καὶ τοὺς τρεῖς υἱοὺς τοῦ Ρόττα διὰ γροσίων
1550, ἀντὶ τῆς κριθῆς τὴν ὁποίαν δωρεὰν ὁ Λάμπρος ἐπῆρεν ἀπὸ
τὸν πατέρα των βοεβόδαν τοῦ ἔτους ἐκείνου. Ἐν τούτοις ἐν τῷ κώ-
δικι φαίνονται ὀφειλέται μέχρι τοῦ 1798 οἱ τρεῖς, ὁ Οἰκονόμος γρ.
600, ὁ Ἰωάν. Ἀντίπας γρ. 1812, ὁ Κ. Ἀντίπας λογυθέτης γρ. 602.
Ἀλλ' ἐνδέχεται ὅτι ταῦτα προῆλθον ἐξ ἄλλων αἰτιῶν.

Ἐξιστορήσαμεν διεξοδικῶς τὰ τῆς στάσεως ταύτης ἐν σχέσει πρὸς
τὴν Κύθνον· διότι ἦσαν πολλὰ τὰ ἐπακολουθήσαντα αὐτῇ δεινὰ
ἐνεκα ταύτης· διὸ εἰ καὶ παρῆλθον ἔκτοτε πλείονα τῶν 100 ἐτῶν
καὶ σχεδὸν ἐξέλιπεν ἡ ἀπὸ ταύτης τρίτη γενεά, ζωηρότατα ἀκόμη
μνημονεύονται τὰ κατ' αὐτὴν καὶ παρὰ τῆς τετάρτης γενεᾶς. Οὐδὲ
ὁ τάφος τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς οἰκογενείας Ρόττα ἐξηφανίσθη, ἀλλὰ δια-
σώζεται ἀκέραιος ἐν τῷ μέσῳ τοῦ παρακειμένου τῇ οἰκίᾳ του ναοῦ

τοῦ ἁγίου Σάββα. Ἐπικαλύπτεται ἰσομήκει τῷ σώματι μαρμαρίνη πλακί φερούση τὴν ἐπιγραφὴν «Ἐνθάδε κεῖται ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ Νικόλαος Ρώτας. Ἐν ἔτει 1789 Μαΐου 20».

Ἐφ' ὅσον διήρκεσεν ἐν τῷ Αἰγίῳ ἡ θαλασσοκρατία τοῦ Λάμπρου, ὁ διοικητικὸς ὀργανισμὸς τῶν νήσων φάνεταί ὅτι μετερρυθμίσθη συμφώνως τῷ ἐφαρμοσθέντι ὑπὸ Σπυριδῶφ καὶ Ψαροῦ κατὰ τὴν πρώτην ρωσικὴν κατοχὴν, κατηργήθη δηλαδὴ τὸ δεύτερον ἤδη τὸ συμβούλιον τῶν προεστώτων καὶ ἀντικατεστάθη διὰ τῶν τεσσάρων ἐπιστατῶν, Οἰκονόμου, Πρωτεκδίκου καὶ τῶν δύο Ἀντιπαιών, τοὺς ὁποίους εἶδομεν μετὰ τὴν καταστροφὴν καταδιωχθέντας ὑπὸ τοῦ καπουδαν πασσᾶ. Παρατηρήσαμεν ὅτι ὁ Λάμπρος ἀλληλογραφῶν δὲν ἀποτείνεται οὔτε πρὸς τὸν βοεβόδαν οὔτε πρὸς τοὺς προεστώτας, ἀλλὰ πρὸς τὸν καντσιλλιέρην, ὅστις διὰ τῶν τεσσάρων ἐπιστατῶν, τῶν ὑπὸ Σπυριδῶφ κληθέντων τεσσάρων συνδίκων καταβάλλει τὴν ζητηθεῖσαν παρὰ τοῦ Λάμπρου κριθήν. Ἦτο, οὕτως εἰπεῖν, τὸ ρωσικὸν σύστημα τῆς διοικήσεως τῶν νήσων μᾶλλον συγκεντρωτικὸν ἢ τὸ τουρκικόν, τῆς ἐξουσίας ἀνατεθείσης εἰς τέσσαρας ἢ πέντε προκρίτους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ'.

Καὶ πάλιν πειρατεῖαι.

Δις διασαλευθείσης τῆς τουρκικῆς ἐξουσίας κατὰ τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ 18ου αἰῶνος (διὰ Σπυριδῶφ καὶ Λάμπρου), ἡ ἐπανεληθοῦσα τουρκικὴ διοίκησις τῶν νήσων χαλαρωθεῖσα ἐφάνη ἐπὶ τινα χρόνον ἀνεπαρκὲς εἰς τὸ νὰ προστατεύσῃ τὰς νήσους ἀπὸ τῆς πάλιν ἀνακυψάσης πειρατείας, τῆς μάστιγος τῶν νήσων. Οἱ περίοικοι Χριστιανοί, Μανιάται, Κρήτες, Ἀλβανοὶ καὶ ἄλλοι πολλὰ πειρατικὰ ἐξωπλισμένα ἔχοντες ἀπὸ τῆς κατοχῆς τοῦ Λάμπρου, ἐπέπιπτον κατὰ τῶν νησιωτῶν, κατεπόντιζον αὐτοὺς καὶ τὰ πλοῖά των, εἰσέδυσον εἰς τὴν χώραν των, διήρπαζον κτήνη, καρπούς, κοσμήματα, φορέματα καὶ τοὺς ἐξηνάγκαζον ἐνίοτε πρὸς ἐμπαιγμὸν νὰ τὰ μεταφέρωσιν εἰς τὰ πλοῖα τῶν πειρατῶν ἐπ' ὤρου. Ἦσαν οὗτοι ἐπιφοβώτεροι τῶν

έτερογενῶν πειρατῶν· διότι καλῶς ἐγίνωσκον καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὴν χώραν τῶν νήσων.

Περὶ μιᾶς τῶν πειρατειῶν τούτων οἱ πρεσβύτατοι τῶν συγχρόνων Κυθνίων διηγοῦντο ἡμῖν ὅτι τῷ 1800 Μανιάται πειραταὶ διὰ νυκτὸς ἀποβιβάσθentes εἰς τὸν λιμένα τῆς Χώρας Θερμίων εἰσεπήδησαν αἰφνης εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ καντσιλλιέρι Ρόττα καὶ ἀρπάσαντες κοσμήματα καὶ σκεύη πολύτιμα τῆς οἰκογενείας του μεγάλης ἀξίας, ἐφόρτωσαν αὐτὸν τὸν ἴδιον διὰ νᾶ τὰ καταβιβάσῃ εἰς τὸν ὄρμον Ἀγίας Εἰρήνης, ἐξ οὗ ἀπέπλευσαν ἀνενόχλητοι, πρὶν ἢ οἱ ἐγχώριοι μάθωσι τὸ γενόμενον.

Τολμηροτάτη ἐπιδρομὴ πειρατῶν ἐγένετο τῷ 1802 καθ' ἣν ὁ Μανιάτης ἢ κατ' ἄλλους ὁ Σφακιανὸς Ζαχαριᾶς ἐπὶ κεφαλῆς 95 πειρατῶν προσορμισθεὶς εἰς τὴν ὑπὸ τὸν ἅγιον Ἡλίαν ἀπόκρημνον ἀκτὴν κατέλαβε τὴν μονήν, ἀφ' ἧς ἠπεῖλει ὀλεθρον τῆς οὐ μακρὰν κειμένης Χώρας Θερμίων. Οἱ ἐκ τῆς Χώρας ἐδίσταζον ἐκεῖ ὑψηλὰ ὠχυρωμένον νᾶ τὸν προσβάλωσιν· ἀλλὰ τούτων τολμηρότερος ὁ ἐκ Συλλακκῶν Ἀγγελὸς Ἀρεᾶλης στρατολογήσας περὶ τοὺς 50 Συλλακκῶτας προσέβαλεν αὐτούς, οἵτινες κρατερῶς τοῦτον ἀποκρούσαντες κατεδίωξαν μέχρι τοῦ μετοχίου τῆς μονῆς τοῦ παρὰ τὴν πόλιν, τὴν ὁποίαν ἠπεῖλουν, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ πολλῶν Μεσσαριωτῶν ἐλθόντων εἰς ἐπικουρίαν τῶν περὶ τὸν Ἀρεᾶλην. Τὴν δὲ πρωίαν τῆς ἐπιούσης οἱ ὑπὸ τὸν Ζαχαριᾶν καταλιπόντες τὴν μονὴν προσωρμίσθησαν εἰς ἁγίαν Εἰρήνην, ὅθεν ἀναβάντες προσέβαλον ἐκ τριῶν μερῶν τὴν πόλιν, ἀλλ' ἐρρωμένως πανταχόθεν ἀποκρουσθέντες ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, ζωγρηθέντων τινῶν ἐκ τῆς συμμορίας, συλληφθέντος τοῦ πειρατικοῦ πλοίου καὶ φονευθέντων 20 — 22 πειρατῶν, ἐν οἷς ὁ ἀρχηγὸς των, οὗ τὰ ὄπλα ἐσκυλεύθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀντ. Ρόττα. Ὑπὲρ τούτου μετὰ δύο ἔτη ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ καπουδᾶν πασσᾶ πουγιουρδί, οὗ περικοπὴν κατεχωρίσαμεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, δι' οὗ ἔχαρίσθη αὐτῷ τὸ κατὰ τῶν σπαντιδοκλεπτῶν καὶ ἐπηνέθη διὰ τὴν ἀρετὴν του. Ἐκ τῶν ἐγχωρίων ἐφρονεύθη κατὰ τὴν συμπλοκὴν ὁ Ἰω. Ραλλίνης πάππος τῶν ἐν ἡμῖν Ζαννάκιδων, ὧν μία μερὶς εἶνε οἱ μετονομασθέντες Ζαννεττόπουλοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ'.

Πανώλης.

Κατὰ τὸν μεσαίωνα ὁ πανώλης λοιμὸς πολλάκις ἐνσκήψας ἐπὶ-
νεγκε πανωλεθρίας εἰς τὰς χώρας τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, καθ' ἃ
ἐκτραγωδοῦσιν οἱ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης χρονογράφοι.⁽¹⁾ Τὸ κακὸν ἐπεξε-
τάθη καὶ εἰς τὰς νήσους περιοδικῶς ἐπὶ τῆς φραγκοκρατίας καὶ τῆς
τουρκοκρατίας, καὶ ἐπῆνεγκε πρὸς τοῖς ἄλλοις δεινοῖς τὴν ἀραίωσιν
τοῦ πληθυσμοῦ των ἐν τοῖς χρόνοις ἐκείνοις. Ἀμφιβάλλω ἂν νῆσός
τις δὲν ἐδέχθη δις καὶ τρίς τὴν ἐπίσκεψιν τῆς φοβερᾶς ταύτης ἐπι-
δημίας. Μίαν τούτων τῶν φοβερῶν ἐπισκέψεων μετὰ φρίκης ἀπεμνη-
μόνευον οἱ γονεῖς τῶν πατέρων ἡμῶν. Τὸ ἥμισυ τοῦ πληθυσμοῦ, ἔλε-
γον, τῆς Χώρας ἐθερίσθη τὸν ΙΗ' αἰῶνα ὑπὸ τῆς κληθείσης πανού-
κλας τοῦ Λούτσου· διότι ὁ πρῶτος διαδώσας τὸ μίασμα ἐκαλεῖτο ἴσως
Λοῦτσος. Τότε πόλλαι οἰκογένειαι ἐξεκληρίσθησαν καὶ τὰ κλειδιά
ἔμειναν εἰς τὰς πόρτες.

Ἡ καταστροφὴ ἐγένετο μεγαλειτέρα εἰς τὸ Κατωχώρι τῆς Χώρας,
ὅπου πόλλαι οἰκίαι ἐρημωθεῖσαι ἐνοίκων μένουσιν ἔκτοτε ἡρειπωμέ-
ναι. Οὕτως ἐξηγεῖται διὰ τί ἡ Κύθνος, ἥτις ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ΙΗ'
αἰῶνος εἶχεν οἰκογενείας 700 (;) κατὰ τὴν παράδοσιν, ἢ κατὰ τὴν
τοῦ Τουρνεφόρτου ἀνακριβῆ ἀναγραφὴν ἡ νῆσος εἶχε κατοίκους 6000,
ὧν αἱ τέσσαρες ἀνῆκον τῇ Χώρᾳ, ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος εἶχε
τὸ ἥμισυ τοῦ πληθυσμοῦ τούτου. Ἀλλὰ καὶ ἡ τῷ 1823 ἐνσκήψασα
εἰς τὴν Χώραν πανώλης, ἣν διέδωσαν πρόσφυγες ἀπὸ τῆς Χίου, ἀνῆρ-
πασε τὸ τέταρτον τῶν κατοίκων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ'.

Συνεχεῖς ἀποδημίαι καὶ μεταναστεύσεις.

Οἱ λοιμοὶ λοιπόν, αἱ πειρατεῖαι, ἡ κακονομία καὶ ἡ ἐκ τούτων
πενία καὶ ἡ ἀπορία ἐξηνάγκαζον τοὺς νησιώτας ν' ἀποδημῶσι καὶ

(1) «Καθ' Ἑλλάδα ἐκ νόσων φθορὰ πολλὴ τῶν ἀνθρώπων συμβέβηκεν, ὥστε
ἄπειρον πλῆθος τέθνηκεν ἐπὶ λέοντος Κοπρωνύμου» (Ζωναρᾶς τόμ. Β'. σελ. 99).

νὰ μεταναστεύωσι καθ' ὁμάδας εἰς τὴν Πόλιν, τὴν Σμύρνην καὶ τὰ μεσόγεια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, Βουρλά, Μελεμένην, Φῶκες, Μαγνησίαν, Γκιοῦρκιοῖ, Καραγουλανιάν, Ἀξάρι, Κέλεμπον, Γκιόρδες, Μάρμαρα, Καϊτζίκι. Ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ ἐκεῖ νυμφευόμενοι ἀποκαθίσταντο, ἤραιοῦτο ὁσημέραι ὁ πληθυσμὸς τῶν νήσων. Συνέστησαν δὲ ὁμογενεῖς νησιωτῶν ὁμάδας Νάξιοι μὲν εἰς Βουρλά, Τήνιοι δὲ εἰς Σμύρνην καὶ Πόλιν καὶ ἄλλοι ἄλλοι. Οἱ δὲ Κύθνιοι ἀπεδήμουν συνήθως καὶ ἀποκαθίσταντο ὀριστικῶς εἰς τὰς ἄνω σημειωθείσας πόλεις καὶ χωρία τῆς Ἀνατολῆς, ἔνθα καὶ σήμερον ἔτι ἀπαντᾷ τις οἰκογενεῖας Κυθνίων ἀναμιμνησκομένους τῆς καταγωγῆς των ἀλλὰ συγχωνευθείσας καὶ συμμορφωθείσας τοῖς ἐγχωρίοις. Ἀπεδήμουν δ' ἐκεῖσε οἱ πολλοὶ μὲν ὥς ἐργάται καλλιεργείας καὶ οἰκοδομικῆς, ὀλίγοι δὲ χάριν ἐμπορίου. Ἐπὶ χρόνον δὲ πολὺν ἐκεῖ μοχθοῦντες καὶ διακινδυνεύοντες μεταξὺ τῆς τότε βαρβάρου καὶ φανατικῆς κοινωνίας ἐπανήρχοντο εὐτελῆ τινα προσὰ γροσίων εἰς τὴν πατρίδα φέροντες.

Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ ἔθνους ἀνεκόπη βαθμηδὸν τὸ ρεῦμα τῆς ἀποδημίας καὶ μεταναστεύσεως εἰς τὰς χώρας ἐκεῖνας καὶ ἐστράφη εἰς τὰς ἀνακυψάσας πόλεις, Σύρον, Ἀθήνας, Πειραιᾶ καὶ Λαύρειον, ἐν αἷς τὰ κέρδη, ἡ ἀσφάλεια καὶ ἡ εὐκολία τῆς συγκοινωνίας εἶνε ἀφθονώτερά καὶ προχειρότερα.

Ἐνεκα τῶν συνεχῶν ἐπὶ τουρκοκρατίας μεταναστεύσεων Κυθνίων εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἠναγκάσθησαν αἱ δύο κοινότητες τῆς νήσου νὰ νομοθετήσωσι τῷ 1812 πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ ἑξῆς. «Ὅποιοι νέοι ὑπανδρεύονται εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἢ εἰς ἄλλο μέρος, ἐὰν ἔλθουν καὶ καθίσουν ἐδῶ μὲ τὰς γυναῖκάς των, νὰ πληρώνουν τὰ βασιλικά δούσιματα καὶ τὰ χαράτσια, ὅπου νὰ λαμβάνουν καὶ οἱ λοιποὶ χριστιανοὶ κάποιαν ἄνεσιν μὲ τὴν αὕξησιν τῶν χανέδων, οἱ τοιοῦτοι νὰ παίρνουν κληρονομίαν τῶν γονέων τους κατὰ τὴν κατάστασιν ὅπου ἔχουν. Εἰ δὲ μὴ καὶ δὲν ἔλθουν, νὰ εἶνε ἀπόκληροι καὶ νὰ μὴν εἰμποροῦν μήτε νὰ χαρίσουν εἰς κανένα ἀπὸ τὰ πράγματα ὅπου πρετεντέρουν, ἀλλὰ νὰ στέκωνται εἰς τοὺς πλησιεστέρους συγγενεῖς των, καὶ ἂν ἤθελαν πωλήσουν ἢ χαρίσουν εἰς κανένα, νὰ εἶνε ἄκυρος ἡ πώλησις καὶ τὸ χαριστίκι καὶ νὰ χάνῃ ὁ ἀγορασιτῆς τὰ ἄσπρα του».

Φαίνεται ὅμως ὅτι οἱ Κύθνιοι μετενάστευον συγχρόνως καὶ εἰς τὴν μικρὸν ἀπέχουσαν τῆς Κύθνου Ὑδραν. Τοῦτο μαρτυρεῖται παρὰ πάν-

των τῶν συγγραψάντων τὰ Ὑδραϊκά. Κατὰ τούτους τῷ 1628 ἀποκατέστη τὸ πρῶτον ἐν Ὑδρᾷ ἐκ Κύθνου οἰκογένεια ἐπταμελὴς ὑπὸ τὸν Ραφαλιᾶν, οὗ ἀπόγονοι ἦσαν οἱ ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 κλεισθέντες ἀδελφοὶ Ραφαλιᾶ. Τοιοῦτον οἰκογενειακὸν ὄνομα νῦν δὲν ὑπάρχει ἐν Κύθνῳ, πρόσωπα δὲ φέρονται νῦν ἔχοντα ἐνταῦθα τὸ ὄνομα Ρεφελιᾶς, οἱ ἐκ τῶν οἰκογενειῶν Βασάλου καὶ Γκρίελα. Ρεφελιᾶς τις πιθανῶς Βασάλος ἢ Γκρίελας ἦτο ὁ ἀρχηγέτης τῶν ἐν Ὑδρᾷ Ραφιαλιάδων, οὗ τὸ κύριον ὄνομα ἐλήφθη οἰκογενειακόν. Μετὰ 15 ἔτη δύο οἰκογένειαι ἐνδεκαμελεῖς ἠκολούθησαν τὴν τοῦ Ρεφελιᾶ, ἡ τοῦ Γκούμα καὶ ἡ τοῦ Νέγκκ. Τούτων ἀπόγονοι διασώζονται ἐν Ὑδρᾷ μὲν ἐξ ἀμφοτέρων, ἐν ἀμφοτέροις δὲ τοῖς χωρίοις Κύθνου ἐκ τῆς τοῦ Γκούμα πολλοί. Τῆς δὲ οἰκογενείας Νέγκκ ἐπώνυμον οὐδεὶς οὔτε πάλαι οὔτε νῦν φέρει ἐν Κύθνῳ· διότι, καθ' ἃ ἐτυμολογοῦσιν οἱ Νεγκαῖοι τῆς Ὑδρας, ἐγκαταλειφθέντος μετὰ τὴν εἰς Ὑδραν μετανάστευσιν τοῦ κυθνιακοῦ ἐπώνυμου, προσελήφθη τὸ Νέγκκας μεταπλασθὲν ἀπὸ τῆς χηρευσάσης μητρὸς τῶν Νεγκαίων, τῆς Ἀννέζας κατὰ τοὺς Κυθνίους, Νέζας δὲ ἢ Νέζως ἢ Νέγκας κατὰ τοὺς Ὑδραῖους. Περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν καὶ ἄλλαι οἰκογένειαι ἐκ Κύθνου μετενόστευσαν εἰς Ὑδραν, ἐν αἷς καὶ ἡ τοῦ Τράκκ κατὰ παράδοσιν τῆς νῦν πολυμελοῦς οἰκογενείας τῶν ἐν Κύθνῳ Κανελλοπούλων, οἵτινες πρὸ 40—50 ἐτῶν ἀντὶ τοῦ ἀρχαίου Τράκκας προετίμησαν τὸ Κανελλόπουλος, ἵνα ἀποφύγῃσι δυσώνυμον παρεπώνυμον Κλαμπούτσας, ὃφ' ὃ ἦσαν γνωστότεροι. Ἐν Ὑδρᾷ ὁμῶς διετηρήθη ἄχρι τοῦ νῦν τὸ Τράκκας.

Ἐπὶ δὲ τούτοις ἡ ὑδραϊκὴ παράδοσις ὁμολογεῖ, ὅτι μετὰ τῶν οἰκογενειῶν Γκούμα καὶ Νέγκκ ἦλθεν ἐκ Κύθνου εἰς Ὑδραν γηραιὸς μοναχὸς μετὰ μοναχῆς, ἥτις ἰδίᾳ δαπάνῃ ἱδρυσεν εὐτελῆ ναὸν παρὰ τὴν ἀκτὴν τοῦ λιμένος. Περὶ τὸν ναῖσκον τοῦτον μετὰ μικρὸν ἔπηξαν τὰ κελλία των ἡ ἐκ Κύθνου μοναχὴ καὶ ἄλλαι 18, ἐξ ὧν πιθανῶς τινες ἦσαν ἀπὸ τῆς ἐν Κύθνῳ γυναικείας μονῆς τοῦ Προδρόμου ἀκμαζούσης τότε. Τὴν μονὴν ἐκείνην ἀντικατέστησε, προϊόντος τοῦ χρόνου, ὁ νῦν πολυτελής καὶ μεγαλώνυμος ναὸς τῆς πολιούχου τῶν Ὑδραίων Παναγίας, τὸ τῆς Ὑδρας οὕτως εἰπεῖν πρυτανεῖον, ὃπερ διετήρησεν ἄχρι τοῦ νῦν τὸ ἀρχικὸν ὄνομα, τὸ Μοναστῆρι, εἰ καὶ πρὸ πολλοῦ δὲν εἶνε τοιοῦτον.

Ἐνταῦθα εἶνε ἄξιον νὰ σημειωθῇ ὅτι, ἐὰν ἐπὶ τῆς ἀκμῆς τῆς "Υδρας μετενάστευον ὀλίγαι ἢ καὶ πλείότεραι δεκάδες ἐκ Κύθνου εἰς "Υδραν, οὐδενὸς λόγου ἄξιαί θὰ ᾔσαν καὶ εἰς οὐδέν θὰ ἐλογίζοντο· ἀλλὰ γινόμεναι πρὸ 2 1)2 αἰώνων, ὅτε ὀλιγανθρωπία καὶ ἔνδεια ἦτο ἐν "Υδρᾷ, ἐν ἣ οἱ κάτοικοι ἀπέζων ἀπὸ τῆς γεωργίας καὶ τῆς κτηνοτροφίας, ἀπὸ δὲ τῆς ναυτιλίας ἐλαχιστα ἐπορίζοντο, οἱ ἐκ Κύθνου μετανάσται πολὺ ἐπέρρωσαν τοὺς ἐν "Υδρᾷ οἰκοῦντας. Διὸ ἐπὶ τούτοις εὐλόγως σεμνύνονται οἱ Κύθνιοι, ὅτι τὸ ἑαυτὸν αἷμα συνεκέρασαν τῷ τῶν μεγαλοψύχων Ὑδραίων, οἵτινες ἐν καιρῷ εὐθέτῳ μεγαλουργήσαντες συνετέλεσαν τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀναγέννησιν τοῦ ἔθνους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ'.

Ἐκκλησία ἐπὶ τουρκοκρατίας καὶ κατόπιν.

Εἶδομεν ὅτι ἐπὶ τῶν Φράγκων, ἐπιβληθείσης εἰς τοὺς νησιώτας διὰ τῆς ἰσχύος των τῆς ὑποταγῆς τῆς ἐκκλησίας εἰς τὸν Πάπαν Ρώμης, οἱ ἱεράρχαι τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας τῶν νήσων κατηργήθησαν καὶ ἀνεκτοὶ μόνον ᾔσαν ἱερεῖς Ἕλληνες, τὸν Λατῖνον ἱεράρχην τῆς ἐπισκοπῆς των ἀναγνωρίζοντες. Ἡ ἐπιβληθεῖσα ἔνωσις διετηρήθη ἐφ' ὅσον καὶ τὸ δουκάτον τῆς Νάξου. Τούτου δὲ καταλυθέντος ὑπὸ τῶν Τούρκων, αἱ νῆσοι προθύμως ὑπήχθησαν εἰς τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν, ἣτις ἀπέστειλεν Ἕλληνας ἱεράρχας εἰς τὰς νήσους Μῆλον, Σίφνον, Ἄνδρον, Πάρον κλπ. τιμηθείσας δι' ἑδρας ἀρχιεπισκόπων κατὰ πρῶτον. Κατὰ Χρυσάνθον Νοταρᾶν τῷ 1594 μητροπολίτης Σύρου καὶ βορείων Κυκλάδων προεχειρίσθη κατὰ πρῶτον· εἰς δὲ τὴν ἐπισκοπὴν Σύρας, Τζείας, Θερμίων πρῶτον ὑπαχθεῖσαν εἰς τὴν μητρόπολιν Ἀθηνῶν ἀπεστάλη κατόπιν ἱεράρχης ὁ Συμεὼν. Τοῦτο ἐξάγεται ἀπὸ ἐπιγραφῆς ἐντετειχισμένης ἀπέναντι τῆς ἐν Ἀνδρῶ μονῆς τῆς Ἀγίας, ἐν ἣ ἴσως ἀποσυρθεὶς κατεβίωσεν ὁ κατὰ ἐπιτύμβιον ἐπιγραφὴν «Συμεὼν Σύρας, Τζείας καὶ Θερμίων ἐπίσκοπος 1594 μὴνι Ἰανουαρίῳ 15 E. N.»

Μετὰ δὲ ταῦτα ἡ ἐπισκοπὴ αὕτη μεταρρυθμισθεῖσα εἰς ἀρχιεπι-

σκοπήν Τζείας καὶ Θερμίων ἔσχεν ἴδιον ἀρχιεπίσκοπον ἄνευ τῆς Σύ-
ρου. Τοῦτο ἐξάγομεν ἀπὸ σιγιλλίου ἐκδοθέντος τῷ 1691 ἐπὶ πα-
τριάρχου Καλλινίκου ἀρχιεπίσκοπον καλοῦντος τὸν Τζείας καὶ Θερ-
μίων ἱεράρχην.

Κατάλογον ἀκριβῆ τῶν ἀρχιερέων τῆς ἐπισκοπῆς ταύτης δὲν εἶνε
εὐκόλον ἡμῖν νὰ ἔχωμεν. Καὶ πέραν τοῦ 1707 ἀρχιεπίσκοπος ἐνταῦθα
ἦτο ὁ Γερμανὸς ἔχων ὑφ' ἑαυτῷ, κατὰ τὴν τῷ 1700 γραφεῖσαν ἀκριβῆ
ἐκθεσιν τοῦ Λατίνου ἐπισκόπου Ἰουστινιάνη, 30 ἱερεῖς ἐπὶ 30 ἐνορια-
κῶν ἐκκλησιῶν τῶν δύο χωρίων Κύθνου κατοικουμένων τότε ὑπὸ 3000
ψυχῶν. Πλὴν δὲ τούτων εἶχεν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν του πέντε μονα-
στήρια μετ' ὀλίγων μοναχῶν, Ἀγίου Γεωργίου, Προφήτου Ἡλία,
Ταξιαρχῶν Βελιδιοῦ, Ταξιαρχῶν Μηλιῶν καὶ Παναγίας Στρατηλα-
τίσσης, ἐνῷ δύο τὰ ἀξιολογώτερα ἐξηρτῶντο ἀπὸ τοῦ Πατριάρχου
ἦτοι ἦσαν σταυροπηγιακὰ, ἡ γυναικεῖα μονὴ τοῦ Προδρόμου εἰς τὸ
Χωρδάκι καὶ ἡ Παναγία τοῦ Νίκους, ἣτις ἐπλήρωνεν ἐτησίως τῷ
Πατριάρχῃ γρ. 15 ὡς σταυροπηγιακὴ.

Τὸν Γερμανὸν Τζείας καὶ Θερμίων ἀναφέρει πιθανῶς καὶ ὁ Τουρ-
νεφόρτος τῷ 1701 ὡς ἴδιον εὐπορον ἔχοντα ὑφ' ἑαυτῷ 15 — 16 ἱε-
ρεῖς (ἐν τῇ Χώρα βεβαίως) πολὺ ἀπόρους καὶ ἄλλους τόσους ἐν τῷ
Χωρίῳ. Τὴν ὑπαρξίν τοῦ Γερμανοῦ ἀνεκάλυψα καὶ ἐγὼ ἐκ χειρογρά-
φου σημειώσεως ἐπὶ βιβλίου ἀνήκοντος τῇ Παναγίᾳ τοῦ Νίκους. «Τὸ
παρὸν ἱπάρχι καμοῦ του αρχὴ ἐπισκόπου Τζείας καὶ Θερμίων Γερμα-
νοῦ». Τῇ σημειώσει τυχύτῃ ἔπεται ἡδε. «Τὸ παρὸ βιβλίον τὸ ἀγό-
ρασα ἀπὸ τοῦ ἄνοθε ἀρχιεπισκόπου τῶν ἀδελφῶ λεγόμενο παπᾶ κίρ
κονστάντιο Χαλκίπουλο τὸ ζουγράφο· νεκτάριος ἱερομόναχος μυδε-
νὸς ἔγραψα στὸ παρὸ βιβλίον αψζ'» Τοῦ Γερμανοῦ τὴν μὲν εὐπορίαν
ἐγνώρισεν ὁ Турнеφόρτος, τὴν δὲ ἀγραμματοσύνην καταδεικνύουσιν
αἱ ἀνωτέρω παρατεθεῖσαι αὐτόγραφοι λέξεις. Ἄν δὲ παραδεχθῶμεν
ὅτι ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κωνσταντίου Χαλκίόπουλος (καθ' ὃ γράφεται ἐν
τῇ παρ' αὐτοῦ ζωγραφηθείσῃ εἰκόνι τοῦ Ἰω. τοῦ Θεολόγου) ἐκληρο-
νόμησε παρὰ τοῦ Γερμανοῦ τὸ πωληθὲν εἰς τὸν Νεκτάριον βιβλίον τῷ
1707, οὐδὲν κωλύει ὀπισθοχωροῦντες νὰ παρατείνωμεν τὴν ἀρχιερα-
τείαν του μέχρι τοῦ 1691, ἦτοι μέχρι τῆς πατριαρχίας τοῦ Καλλι-
νίκου τοῦ ἐκδόντος τὸ παρ' ἡμῖν σιγιλλιον ὑπὲρ τῆς γυναικεῖας μονῆς
τῶν Θερμίων.

Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βιβλίου εὐρίσκεται καὶ ἄλλη χειρόγραφος σημείωσις. «αωνζ' (λάθος ἀντὶ αψνζ') Ἰαννουαρίῳ ἦλθεν ὁ Τζίας καὶ Θερμίων Διονύσιος διὰ παραιτήσεως τοῦ κὺρ Νεοφύτου καὶ πρώην Τζίας.» Ἐκ ταύτης μανθάνομεν ὅτι πρὸ τοῦ 1757 ἀρχιεράτευσεν ὁ Νεόφυτος, ὅστις κατὰ πιθανότητα ἦτο διάδοχος τοῦ Γερμανοῦ. Μετὰ δὲ τὴν παραίτησιν τοῦ Νεοφύτου ἦλθεν ὁ Διονύσιος, περὶ οὗ ἀγνοοῦμεν μέχρι τίνος ἐποχῆς ἀρχιεράτευσεν.

Εἰς τὸν κατάλογον τοῦτον ὀφείλομεν νὰ τοποθετήσωμεν τέσσαρας ἀρχιερεῖς διαδεχθέντας ἀλλήλους κατὰ τὴν παράδοσιν τοῦ θείου Σακελλαρίου, ὅστις μέχρι βαθέος γήρατος διετήρησεν εὐρεῖαν καὶ ἀκριβῆ τὴν μνήμην. Εἰς τὴν παράδοσιν ταύτην τόσῳ μᾶλλον ἔδωκα πίστιν, ὅσῳ αὐτός τε καὶ ὁ πατήρ του ἱερεῖς ὄντες ἐχρημάτισαν συνεχῶς ἐπίτροποι τῶν ἀρχιερέων ἐν Κύθνῳ. Ἀπεμνημόνευσε λοιπὸν ὁ θεῖος α'. Ἀνανίαν τὸν βραδύγλωσσον μὲν ἀλλ' ἄνδρα σοφόν, β'. Γρηγόριον τὸν Μιγαδᾶν κρεμασθέντα ὑπὸ Τούρκων διὰ τὴν ἐν Κέα καὶ Κύθνῳ στάσιν τοῦ Λάμπρου (1789 — 90).

Μετὰ τὸν Γρηγόριον ἀρχιεράτευσε κατὰ Σακελλάριον ὁ Σωφρόνιος, ὃν ἀπεδοκίμασαν διὰ τὴν φιλοχρηματίαν του οἱ Θερμιῶται. Οὗτος ἀπηγόρευσε τὴν κηδεῖαν χριστιανοῦ, διότι οἱ κληρονόμοι του ἠρνήθησαν νὰ τῷ δώσωσι τὸ *ψυχομερίδιον*, ἥτοι κληροδότημα ἀπὸ μέρους ἐκάστου τεθνεῶτος ἀποδιδόμενον τῷ ἀρχιερεῖ ὑπὲρ τῆς ψυχῆς. Ἀλλ' οἱ χριστιανοὶ ἀδιαφορήσαντες διὰ τὴν ἀπαγόρευσιν ἐκήδευσαν τὸν νεκρὸν πολιτικὴν κηδεῖαν ἄνευ ἱερέων ψάλλοντες «Κύριε ἐλέησον, Κύριε ἐλέησον». Μετ' οὗ πολὺ δὲ ὁ Σωφρόνιος δυσαρεστήσας καὶ τοῖς ἐν Κέα προσεστώσιν ἀπεδιώχθη· διότι δὲν ἐξετιμῆθη παρ' αὐτοῦ προσηκόντως ἐν ἱερᾷ τελετῇ τὸ ἀρχοντολόγιον τῆς Κέας.

Τὸν Σωφρόνιον διεδέχθη τῷ 1797 ὁ ἐξ Ἀνδρου Νικόδημος Ροῦσος προχειρισθεὶς εἰς ἀρχιεπίσκοπον Ἱερείας καὶ Θερμίων ὑπὸ τοῦ ἱερομάρτυρος Γρηγορίου Ε'. ἐπὶ τῆς πρώτης του πατριαρχίας (1797—99) οὗ ἐχρημάτισεν ἀρχιδιάκονος. Τιμώμενος δὲ καὶ ἀγαπώμενος παρ' αὐτοῦ διὰ τὰς ἀρετάς του, αἵτινες ἐπεσκίαζον τὴν ἀμάρθειάν του, προεδιβάσθη εἰς μητροπολίτην Κείας (οὕτω) καὶ Θερμίων ἐπὶ τῆς τρίτης καὶ τελευταίας πατριαρχίας του (τῷ 1819—21). «Πάντως τῆς τιμῆς ταύτης ἠξιώθη δι' εὐαρέστησιν», καθ' ἃ ἀνεγράφη ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου τῆς μητροπολιτικῆς ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Βαρβάρας Κύ-

θνου, ἥτις ἀνηγέρθη τῇ ἐπιμελείᾳ του. Θέλοντες δὲ οἱ Θερμιῶται νὰ περιστείλωσιν ἐν τῷ μέλλοντι τὰς ἐπὶ τῶν προκατόχων του πλεονεξίας καὶ μάλιστα τὰς παρὰ τοῦ Σωφρονίου, ὑπεχρέωσαν τὸν Νικόδημον ἐπισκεφθέντα αὐτοὺς τῷ τρίτῳ ἔτει τῆς χειροτονίας του νὰ ὑπογράψῃ συνταγμάτιον, καθ' ὃ θὰ τοὺς κυβερνήσῃ, ἔχον ἐν ὅλῳ ὡς ἐξῆς : « 1799 Φεβρουαρίου 19. Κώδικας τὰ ὅσα ζητοῦμεν ἀπὸ τὸν ἀρχιερέα μας τὰ ὅσα νὰ παίρνῃ κατὰ τοὺς προκατόχους του.

ΚΕΦ. Α'. Ζητοῦμεν νὰ εἶνε κοινὸς πατέρας καὶ ὄχι μερικός.

ΚΕΦ. Β'. Νὰ μὴν ἀνακατώνεται εἰς τὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις.

ΚΕΦ. Γ'. Αἱ διαθῆκαι αἱ νόμιμοι νὰ μὴν τὰς χαλνᾷ, ἀλλὰ νὰ ἔχουν τὸ κῦρὸς των τόσον τῶν ἱερωμένων τόσον καὶ τῶν λαϊκῶν, ἀλλὰ νὰ παίρνῃ ὅσα τοῦ ἀφίνουν αὐτοπροαιρέτως.

ΚΕΦ. Δ'. Οἱ πνευματικοὶ ὅπου ἐξομολογοῦν τοὺς χριστιανούς νὰ ἔχουν χρέος τὰ ψυχικὰ ὅπου ἀφίνουν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ θανάτου νὰ τὰ παρουσιάζουν πρὶν ἀποθάνῃ ὁ ἄνθρωπος τόσον τῶν συγγενῶν τόσον καὶ τῶν κληρικῶν. Εἰ δὲ καὶ ἀποθάνῃ ὁ ἄνθρωπος καὶ δὲν ἔχῃ ὡς ἄνωθεν παρρησιασμένα, εἴτι εἶπῃ νὰ μὴ πιάνεται, ἀλλὰ ὅσα ἤθελεν εἶπῃ νὰ μένουν ἄκυρα.

ΚΕΦ. Ε'. Ὅποιος ἀποθάνῃ ἀδιόρθωτος, ἔξω ἀπὸ τὸν ἄωρον θάνατον, νὰ παίρνῃ ὁ ἀρχιερεὺς γρόσια ἑνδεκα παρ. 10.

ΚΕΦ. Ϛ'. Ὅποιος ἀποθάνῃ ὑπανδρευμένος ἄκληρος ἄνδρας ἢ γυναῖκα, νὰ ἔχῃ νὰ παίρνῃ ὁ ἀρχιερεὺς γρ. 6 παρ. 10.

ΚΕΦ. ϛ'. Ὅποιος χριστιανὸς ἤθελεν ἀφήσῃ λειτουργίαν τοῦ ἀρχιερέως, νὰ ἔχῃ νὰ τοῦ δίδῃ γρ. 5 καὶ ὄχι ἄλλο τίποτις.

ΚΕΦ. Η'. Ὅποιος ἤθελεν ἀποθάνῃ καὶ νὰ ἔχῃ κληρονόμους, νὰ παίρνῃ ὁ ἀρχιερεὺς γρ. 1. παρ. 10, ἔξω μόνον ὅ,τι ἤθελε τοῦ ἀφήσῃ αὐτοπροαιρέτως.

ΚΕΦ. Θ'. Ὅταν ἓνας ἱερεὺς ἤθελε σφάλῃ, νὰ μὴν εἰμφορῇ ὁ ἀρχιερεὺς ἢ ὁ ἐπίτροπός του νὰ τὸν ἀργίζῃ χωρὶς νὰ κραξῇ πρῶτον τοὺς κληρικοὺς ὅλους νὰ θεωροῦν τὸ σφάλμα του.

ΚΕΦ. Ι'. Ὅποιος ἱερεὺς ἤθελεν ἀποθάνῃ ἢ πρεσβυτέρα του, νὰ μὴν παίρνῃ ὁ ἀρχιερεὺς τίποτις, μόνον εἴτι ἤθελε τοῦ ἀφήσῃ αὐτοπροαιρέτως.

ΚΕΦ. ΙΑ'. Ὅταν ἤθελε κάμῃ ὁ ἀρχιερεὺς ἱεροδιάκονον καὶ ἱερέα, νὰ ἔχῃ νὰ παίρνῃ γρ. 30.

ΚΕΦ. ΙΒ'. Εἰς γάμον πρῶτον παρ. 30 φαμιλιάτικα 10. Εἰς τὸν δεύτερον παρ. 60. φαμιλιάτικα παρ. 10. Ὁ τρίτος γάμος γρ. 5. φαμιλιάτικα παρ. 20.

ΚΕΦ. ΙΓ'. Ἐχομεν νὰ δίδωμεν τοῦ ἀρχιερέως μας τὸ κάθε σπῖτι ἄνευ τῶν χηράδων κριθάρι ἁξάγι ἓνα καὶ παρ. 5. καὶ διὰ τὸν ἁγιασμόν τῶν Θεοφανείων Χώρας καὶ Χωρίου γρ. 20.

ΚΕΦ. ΙΔ'. Διὰ ἐλευθέρους τόσον ἄνδρες ὅσον καὶ γυναῖκες, ἂν ἤθελον ἀποθάνῃ, εἰ μὲν ἤθελον πάρῃ ἄδειαν ἀπὸ τὸν ἀρχιερέα διὰ νὰ τὸν σημάνουν, νὰ παίρνῃ παρ. 50, εἰ δὲ καὶ δὲν ἤθελον σημάνῃ, νὰ μὴ παίρνῃ τίποτις. Ἀκόμῃ καὶ ὅσοι ἤθελον ἀποθάνῃ εἰς τὴν ξενιτείαν τόσον ὑπανδρευμένοι ὅσον καὶ ἐλεύθεροι, νὰ σημαίνουν ἢ καμπάνες διὰ νὰ συγχωροῦνται, καὶ ὁ ἀρχιερεὺς νὰ μὴ λαμβάνῃ τίποτις.

ΚΕΦ. ΙΕ'. Ὁ ἐπίτροπος τοῦ ἀρχιερέως νὰ μὴν ἀνακατῶνεται εἰς τὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις, ἀλλὰ μόνον εἰς τοῦ ἀρχιερέως.

ΚΕΦ. ΙΣ'. Διὰ τὰ μοναστήρια τὰ ἐνοριακὰ, εἰ μὲν ἤθελεν ἀκολουθήσῃ θάνατος τοῦ ἡγουμένου, νὰ μὴν εἰμπορῇ ὁ ἀρχιερεὺς νὰ παίρνῃ ἄλλο τίποτις εἰμὴ γρόσια 5, ἔξω μόνον ἂν ἤθελε τοῦ ἀφήσῃ αὐτοπροαιρέτως.

Αὐτὰ θέλομεν καὶ ταῦτα ζητοῦμεν νὰ τὰ ἐπιβεβαιώσῃ ὁ ἀρχιερεὺς ἡμῶν καὶ ἔτσι μένομεν κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα εὐχαριστημένοι.

Τζίας καὶ Θερμίων Νικόδημος ὑπόσχεται».

Ὅχι μόνον ταῦτα ὁ Νικόδημος ὑπεσχέθη καὶ ἐτήρησεν, ἀλλὰ μιμητῆς καὶ ζηλωτῆς γενόμενος τοῦ εὐνοοῦντος αὐτὸν θείου πατριάρχου ἐμερίμνησε περὶ ἰδρύσεως σχολείων, ναῶν μητροπολιτικῶν, οἰκημάτων καὶ τῶν τοιούτων. Ἐπειδὴ δὲ οἱ πόροι τῶν δύο νήσων τῆς ἐπισκοπῆς τοῦ ἦσαν ἀνεπαρκεῖς εἰς κοινὰ ἔργα, περιῆλθε πρὸς εὐόδωσιν τούτων τουρκικὰς καὶ ρωμανικὰς μεγαλοπόλεις πρὸς συλλογὴν ἐράνων. Κατὰ δὲ τὴν περιοδείαν ταύτην ἔσχε τὴν ὑψηλὴν τιμὴν νὰ εὐλογήσῃ τὸν ὑπὸ τὸν Ὑψηλάντην ἐπαναστατικὸν στρατὸν ἐν Μολδαυίᾳ καὶ νὰ κοινωνήσῃ τοὺς ἐτοιμοπολέμους τῶν ἀχράντων μυστηρίων. Διὸ μετὰ τὴν ἀτυχῆ ἔκβασιν τοῦ κινήματος τούτου διελθὼν ἐν μυρίοις κινδύνοις τὴν Αὐστρίαν ἐπανῆλθε διὰ Τεργέστης εἰς τὴν ἐπισκοπὴν του,

Ἀποκαταστάντος δὲ τοῦ ἐλληνικοῦ Κράτους, ἡ ἔδρα του μετεφέρθη

ἐκ Κέας εἰς Κύθρον καὶ προστεθείσης τῆς Σερύφου ὠνομάσθη ἐπισκοπὴ Κύθρου, Κέας καὶ Σερύφου τῷ 1829. Περὶ δὲ τὸ 1837 ἡ ἔδρα ἐπανῆλθεν εἰς Κέαν καὶ μετωνομάσθη ἐπισκοπὴ Κέας, Κύθρου καὶ Σερύφου. Ἐκτιμηθεῖσων δὲ τῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸ ἔθνος ἐκδουλεύσεών του, ἐδόθη αὐτῷ ὑπὸ τῆς ἐθνικῆς κυβερνήσεως ἐπίδομα μηνιαῖον 100 δραχμῶν. Ἐν βαθεῖ γήρατι μετὰ ποιμαντορίαν πᾶσιν ἀρεστὴν διαρκέσασαν 45 ἔτη (1797—1842) ἀπεβίωσεν ἐν Κέᾳ.

Μετὰ τὸν θάνατόν του ἡ ἐπισκοπὴ προσηρτήθη τῇ τῶν Κυκλάδων, τῷ δὲ 1852 ἀπετέλεσε μετὰ τῶν νήσων Ἀνδρου, Κέας, Κύθρου καὶ Σερύφου τὴν ἐπισκοπὴν Ἀνδρου καὶ Κέας ἔδραν ἔχουσιν τὴν Ἀνδρον. Πρῶτος ἐπίσκοπος ταύτης ἐ χρημάτισεν ὁ Προκόπιος (1852—1856), οὗ ἀποθανόντος διάδοχος ἐγένετο ὁ Μητροφάνης παρατείνας τὸν βίον καὶ τὴν ἀρχιερωσύνην μέχρι τοῦ 1889. Ἐκτοτε δὲ ἡ ἐπισκοπὴ χηρεύει ἄχρι τοῦδε. Ταῦτα καὶ περὶ τῶν ἀρχιερέων τῆς νήσου κατὰ τὴν τουρκοκρατίαν καὶ τὴν ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κς'.

Ὁ κατώτερος κλῆρος καὶ Δανιὴλ ὁ Θηράμνιος.

Ὁ δὲ κατώτερος κλῆρος ἐν Κύθῳ κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς δουλείας οὐ μόνον ιεράτευεν ἐν ἀνυποκρίτῳ εὐλαβείᾳ καὶ ἀφοσιώσει, ἀλλὰ καὶ εἰργάζετο διὰ τῶν χειρῶν καὶ ἐδίδασκεν ἐν κοινοῖς σχολείοις καὶ μετεῖχε τῆς τῶν κοινῶν διοικήσεως, μετὰ τῶν λαϊκῶν προεστώτων συγκροτῶν τὸ νομοθετικὸν καὶ διοικητικὸν συνέδριον τῶν δύο κοινοτήτων τῆς νήσου. Οὐδενὸς δ' ἄλλου σταδίου προκειμένου τοῖς φιλοτίμοις, τὴν ιερωσύνην ἡσπάζοντο προθύμως οἱ ἐκ τῆς τάξεως τῶν προϋχόντων, ὅσοι τοῦλάχιστον εἶχον μάθῃ νὰ διαβάζωσι τὰ ἐκκλησιαστικὰ γράμματα· διότι τὴν γραφὴν δὲν ἐθεώρουν ἀπολύτως ἀναγκίαν εἰς τὴν ιερωσύνην. Τὴν ἀγραμματοσύνην τῶν ιερέων τῆς ἐπο-

χῆς ἐκείνης βλέπει τις εἰς τὰς ὑπογραφὰς τῶν ἱερέων τῆς ἐποχῆς καὶ εἰς τὰ συντασσόμενα παρὰ τῶν ὀλιγώτερον ἀμαθῶν ἔγγραφα. Τιμῆς δ' ἀνωτέρας ὀρεγόμενοι περὶ πολλοῦ ἐποιοῦντο νὰ τιτλοφο-
ρῶνται παρὰ τοῦ ἀρχιερέως ἐπὶ μεγάλη ἀμοιβῇ διὰ τῶν περιμαχῆ-
των ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωματῶν εἴτε ὀφφικίων Οἰκονόμου, Σακελ-
λαρίου, Σκευοφύλακος, Χωρεπισκόπου, Πρωτεκδίκου, Χαρτοφύλακος,
Σακελλίωνος, Νομοφύλακος, Καστρηνσίου, Ἱερομνήμονος, Ῥεφερεν-
δαρίου, Πρωτόπαπα καὶ τῶν τοιούτων. Διὸ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἱερέως
ἦτο περισπούδαστον οὐχὶ διὰ τὰς ὑλικὰς ἀμοιβὰς λίαν εὐτελεῖς οὔ-
σας ἀλλὰ διὰ τὰς συμπαρομαρτούσας τιμὰς. Ὅθεν ἐν ἡμέραις δου-
λείας εἰς τὰς δύο μικρὰς καὶ ἀπόρους κοινότητας τῆς Κύθνου οἱ ἱε-
ρεῖς δὲν ἦσαν ὀλιγώτεροι τῶν 30 ἢ τοῦλάχιστον οἱ ὀφφικιοῦχοι ἐκ-
τέρας τῶν κοινοτήτων ἀπετέλουν τὴν δωδεκάδα. Ἐκαστος τῶν ἱε-
ρέων ἐφημέρευεν ἐν ἰδιοκλήτῳ ναῷ ὀλίγους ἐνορίτας ἔχων καὶ εὐτελεῖ
ποριζόμενος ἀπὸ τούτων εἰς τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ἐνῶ ἔγγαμοι ὄντες ἅπαν-
τες εἶχον θάρη οἰκογενειακά, ἀλλ' οὐχ ἦττον ἦσαν σεβάσμιοι καὶ
ιεροπρεπεῖς. Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ὅμως τοῦ ἡδὴ λήγοντος ΙΘ' αἰῶνος
διεκρίθησαν οἱ παρὰ τῷ Μακαρίῳ μαθητεύσαντες ἱερεῖς γενόμενοι,
οἵτινες ἐγένοντο μέτοχοι παιδείας τινὸς σπανίας ἐν Ἑλλάδι κατὰ
τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Οὗτοι ἐδείχθησαν ὑπέρτεροι οὐ μόνον πολλῶν
ὁμοταγῶν ἐν παντὶ τῷ δούλῳ τότε ἔθνει ἀλλὰ καὶ οὐκ ὀλίγων τῶν
ἐν τῷ νῦν ἐλευθέρῳ κράτει. Ἀλλὰ μετὰ τὴν πλήρη ἀποκατάστα-
σιν μοίρας τινὸς τοῦ ἔθνους ἡ ἀνωτάτη κοινωνικὴ τάξις τῶν πο-
λιτῶν, ἀφ' ἧς ἐλαμβάνετο ὁ κληρὸς, εὐροῦσα στάδιον δόξης καὶ πο-
ρισμοῦ εὐρύτερον ἐν τῷ ἐλευθέρῳ κράτει, δὲν ἔσπευδε πρὸς τὴν ἱερω-
σύνην καὶ ὀλίγοι ἐτρέποντο πρὸς ταύτην, τρεῖς ἢ τέσσαρες ἐν ἐκ-
τέρᾳ τῶν κοινοτήτων.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δύο κληρικοὺς γινώσκομεν διαπρέψαντας
ἐπὶ μαθήσει, Δανιὴλ τὸν Θηράμνιον ἱερομόναχον καὶ Μακάριον τὸν
Φίλιππον ἢ Φιλιππαῖον ἱεροδιάκονον, περὶ ὧν ἐφεξῆς ὁ λόγος.

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ μου κεῖται βιβλίον τυπωθὲν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1727
περιέχον τὴν Ἀκολουθίαν τῆς ἀγίας Αἰκατερίνης καὶ τὸ Προσκυνη-
τάριον τοῦ ἀγίου ὁρους Σινᾶ. Τούτῳ συνδέεται Ἀκολουθία χειρόγρα-
φος εἰς Ἰωάννην τὸν ἐρημίτην συνταχθεῖσα παρὰ Δανιὴλ Θηραμνίου

ἐν ἔτει 1661 ἰνδικτιῶνος Ε'. Ταύτης προτάσσεται ἐπίγραμμα στί-
χων δωδεκασυλλάβων ἐχόντων ὧδε.

«Τλήμων ταπεινὸς εὐτελὴς ρακενδύτης
Δανιὴλ Θηράμνιος ἔξυσ' εὐτόνως
Πόνον τε μόχθον τῆς δὲ συγγραφῆς ὅλον,
Ὅν οἱ ἄδοντες τῆς ψυχῆς τῇ ἐκτάσει
Μέμνησθέ μου, βέλτιστοι, ἀξιῶ πάνυ,
Ὅπως λάβοιμι ἀμπλακιῶν τὴν λύσιν
Ἐν ὥρᾳ φρικτῆς τῆς δίκης τοῦ δεσπότου
Προστασίαις Ἰωάννου τοῦ ἐν Κρήτῃ·
Ἀνακτι Χριστῷ δόξα τιμὴ καὶ κράτος.

Ἐν ἔτει χιλιοστῷ ἑξακοσιοστῷ ἑξηκοστῷ πρώτῳ ἰνδικτιῶνος Ε'
ἡμέρᾳ Κυριακῇ».

Ἐν δὲ τῷ τέλει τῆς ἀκολουθίας ὑπογράφεται ὧδε·

«Πληρώσας εἶπον, σοὶ Χριστέ δόξα πρόπει·
Θεοῦ τὸ δῶρον καὶ Δανιὴλ τὸ ξύσμη».

Τὸ ἔργον τοῦ ὑμνογράφου Δανιὴλ Θηραμνίου εἶνε ἐξ ἐκείνων, εἰς ἃ
συνήθως ἡσχολοῦντο οἱ τῆς ἐποχῆς του λόγιοι. Ἡ γλῶσσά του εἶνε
ἄπταιστος καὶ αἱ ιδέαι ἐμπρέπουσαι τῇ ὑποθέσει. Ἡ ἀκολουθία εἶνε
πλήρης, περιέχει τροπάρια ἐσπερινοῦ, κανόνα, αἶνους κλπ., ἀλλὰ στε-
ρεῖται ὑπομνήματος βιογραφικοῦ, ἐξ οὗ ἡδυνάμεθα νὰ μάθωμεν τίς
ἦτο Ἰωάννης ὁ ἐρημίτης ὁ ἐν Κρήτῃ. Εἰκάζω ὅτι ναῖσκος τις εἰς τι-
μὴν τούτου ἰδρύθη, ὁ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς νήσου, τοῦ ἀγ.
Ἰωάννου τοῦ Καλυβίτου ἐπικαλούμενος, καὶ ὅτι χάριν τῆς πανηγύ-
ρεώς του συνεγράφη ἡ ἀκολουθία παρὰ τοῦ Δανιὴλ. Πλὴν δὲ τῆς ἀκο-
λουθίας ταύτης εὐρίσκεται ἐν τινι τῶν κωδίκων τοῦ ἐν τῇ Πόλει με-
τοχίου τοῦ παναγίου Τάφου ἕτερον πόνημα χειρόγραφον τοῦ αὐτοῦ
συγγραφέως «Περὶ τῆς ἀγίας Πόλεως, καὶ Ἐξήγησις τοῦ ἀγίου ὄρους
Σινᾶ» ᾧ ἐπιφέρεται «Χεὶρ Δανιὴλ θύτου ἀχξά'». Πείθομαι ὅτι ὁ
γραφεὺς εἴτε συγγραφεὺς περὶ τῆς ἀγίας Πόλεως καὶ τῆς ἐξηγήσεως
τοῦ ἀγίου ὄρους Σινᾶ εἶνε εἰς καὶ ὁ αὐτός, Δανιὴλ ὁ Θηράμνιος,
ὁ ἐν τῷ ἑτέρῳ χειρογράφῳ λεγόμενος Δανιὴλ θύτης ἦτοι ἱερεὺς
μοναχὸς (ιερομόναχος), ἢ, ὡς ἐπικαλεῖται ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ τοῦ
ποιηματίου του, ρακενδύτης· διότι τοῦτο δηλοῖ ἡ προσωνομία αὕτη,
ἢ ἐκαλεῖτο ἐκ μετριοφροσύνης τάξις μοναχῶν ἐν τῇ ἀκμῇ τοῦ μο-

ναστικοῦ βίου, ὅτε ἦσαν πράγματι ἄξιοι τοῦ ἐπωνύμου τούτου· προΐ-
όντος δὲ τοῦ χρόνου πᾶς μοναστῆς ἐκαλεῖτο ρακενδύτης, καὶ ἂν πράγ-
ματι δὲν ἦτο τοιοῦτος. Ταῦτὸ συνέβη καὶ εἰς τὰς λέξεις *καλόγερος*
καὶ καλογρηά, δι' ὧν καλοῦνται νῦν οἱ οἵαν δῆποτε ἡλικίαν ἔχον-
τες μοναχοί, ἐνῶ ἐν ἀρχῇ οὕτως ἐκαλοῦντο οἱ τὴν γεροντικὴν ἡλι-
κίαν ἔχοντες μοναχοί. Ὅτι δὲ Δανιὴλ ὁ Θηράμνιος εἶνε ὁ συγγρα-
φεὺς ἀμφοτέρων τῶν χειρογράφων, ἐπιβεβαιοῖ ἡ ταυτότης τῆς хро-
νολογίας αὐτῶν, *αχξα* = 1661.

Θηράμνιος δ' ἐπικαλεῖται ὁ Δανιὴλ, ὃ ἐστι Θερμιώτης· διότι οἱ
λόγιοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὰ κοινῶς καλούμενα *Θερμιά* (*Θερμνιά*)
ἐφρόνουν ὅτι παρὰ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἐκαλοῦντο ἡ *Θηραμνία*, ἥς
ὁ κάτοικος Θηράμνιος. Οὐ μόνον δ' ὁ Δανιὴλ τῷ 1661 ἀλλὰ καὶ Με-
λέτιος ὁ γεωγράφος τῷ 1722 καλεῖ τὴν νῆσον *Θερμιά* *Θηραμνίαν*.
Ἦγνόουν ὅτι ἡ νῆσος *Θερμιά* ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἐκαλεῖτο *Κύθνος* καὶ
ὅτι νῆσος *Θηραμνία* ἦτο πάντῃ ἄγνωστος ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Ἀλλ'
οὐδὲν θαυμαστὸν ὅτι οἱ λόγιοι τῆς ΙΖ'. καὶ ΙΗ'. ἐκατονταετηρίδος
ἠγνόουν τὸ ἀρχαῖον ὄνομα τῆς νήσου, ἀφοῦ οἱ λόγιοι τῶν Κυθνίων
μέχρι καὶ τῆς συστάσεως τοῦ νέου ἐλληνικοῦ βασιλείου παρτεινάν-
τες τὴν ἄγνοιαν ἠρκοῦντο νὰ καλῶσιν ἐαυτοὺς τρόπον τινὰ ἐλλήνι-
κώτερον *Θερμίους* (ὡς εἰ ἐκαλεῖτο ἡ νῆσος *Θέρμος*) ὅχι *Θερμιώτας*,
ὅπερ εὕρισκον πολὺ χυδαϊκόν. Τοιοῦτοι ἦσαν ὁ διδάσκαλος *Μακάριος*,
ὁ *Ἰω. Φιλιππίδης* ὁ λογιώτατος ἐπικαλούμενος, ὁ *Ν. Οἰκονομίδης*
(*Λεβαντῆς*), ὁ *Ἰω. Αἰσωπίδης* (*Λαουτάρης*) καὶ εἴτις τοιοῦτος.

Ἀλλ' ἐνταῦθα πρέπει νὰ παρατεθῇ καὶ τόδε. Ὁ *Σάθας* ἐν τῇ *Νοελ-
ληνικῇ φιλολογίᾳ* (σελ. 610) ἔγραψεν ὅτι ὁ *Μητροφάνης Ναύπλιος*,
ιερομόναχος συνέγραψεν ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου *Γερασίμου* τυπωθεῖ-
σαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1778 καὶ 1779. Ἐν ταύτῃ ἀπαντᾶται τὸ ἐπί-
γραμμα τοῦ *Δανιὴλ* διαφέρον κατὰ τοῦτο, ὅτι ἐν τῷ δευτέρῳ στίχῳ
ὁ ποιητῆς τῆς ἀκολουθίας *Γερασίμου* λέγεται «*Μητροφάνης Ναύ-
πλιος*» καὶ ἐλλείπει ὁ 4ος στίχος «ὃν οἱ ἄδοντες τῆς ψυχῆς τῇ ἐκ-
στάσει.» ἔτι δὲ ἐν τῷ προτελευταίῳ στίχῳ ἀντὶ «*προστασίαις Ἰωάν-
νου τοῦ ἐν Κρήτῃ*» τάσσεται «*Γερασίμου τοῦ ἐν Μαλᾷ*», καὶ ἐλλείπει
ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς ἀκολουθίας τὸ ἐν τῷ τέλει τῆς ἡμετέρας τοῦ
Δανιὴλ «*Πληρώσας εἶπον, σοὶ Χριστέ δόξα πρέπει. Θεοῦ τὸ δῶρον*
καὶ Δανιὴλ τὸ ξύσμα.» Ἐκ πάντων τούτων συνάγεται *λογοκλοπία*

τοῦ ἐπιγράμματος τοῦ παρὰ Δανιήλ Θηραμνίῳ παρὰ Μητροφάνους τοῦ Ναυπλίου. Στερούμενοι δὲ τῆς ἀκολουθίας τοῦ ἁγίου Γερασίμου δὲν δυνάμεθα ν' ἀποφκνθῶμεν ἂν καὶ εἰς ταύτην ἐπεξετάθη ἡ λογοκλοπία παρὰ Μητροφάνους μετὰ 117 καὶ 118 ἔτη ἀπὸ τῆς συγγραφῆς τοῦ Δανιήλ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ.

Μακαρίου σχολῆ.

Ὁ δὲ ἕτερος τῶν λογίων τῆς ἐποχῆς ταύτης ὁ ἱεροδιάκονος Μακάριος Φίλιππος (ὥς ἠρέσκετο νὰ ὑπογράφηται ἐνίοτε, ἐνῶ οἱ ἐκ τῆς οἰκογενείας ταύτης ἐλέγοντο κοινῶς *Φίλιππας*, *Φιλιππαῖος* καὶ ἐπὶ τέλους *Φιλιππίδης*) μετὰ 150 ἔτη ἀπὸ τοῦ Δανιήλ ἀκμάσας, ἐν τῇ Χώρᾳ τῆς νήσου γεννηθεὶς ἐμαθήτευσε πρῶτον παρὰ τῷ ἐκ Σίφνου εἰς Κύθον προσκληθέντι Παρθενίῳ Κουλλούρη καὶ συνεπλήρωσε τὰς σπουδὰς του εἰς τὴν ἐν Ξηροκρήνῃ τῆς Πόλεως Μεγάλῃν σχολὴν τοῦ γένους, χρηματίσας μαθητῆς τῷ 1803 — 1807 τοῦ σοφοῦ Πρωΐου. Ἱεροδιάκονος δὲ μοναχὸς ἐκεῖ χειροτονηθεὶς ἀντικατέστησεν εἰς τὴν πατρίδα ἐλθὼν τὸν Παρθένιον τῷ 1809. Μονάζων δ' ἐν τῇ παρὰ τῇ Χώρᾳ ἀνδρῶα σταυροπηγιακῇ μονῇ τῆς Παναγίας τοῦ Νίκους ἐδίδασκε τοὺς ἐξ ἀμφοτέρων τῶν χωρίων τῆς νήσου φοιτῶντας πολλοὺς μαθητὰς μετοχετεύων τὰ νάματα τῆς σοφίας τοῦ Πρωΐου εἰς τοὺς συμπολίτας του ἐφ' ὅσον ἦτο δυνατόν. Μεθόδῳ δὲ διδασκαλίας ἐχρῆτο τῇ τοῦ Πρωΐου ἐνδιατρίβῳ εἰς μόνην τὴν διδασκαλίαν τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων διὰ τῆς ἐρμηνείας καὶ ἀναλύσεως Αἰσωπείων μύθων, Χρυσολωρᾶ, Λουκιανοῦ, Λιβανίου, Χρυσοστόμου, Εὐριπίδου καὶ Θουκυδίδου. Ἐξήσκει τοὺς μᾶλλον προηγμένους τῶν μαθητῶν διὰ τῶν θεμάτων καὶ τῆς ψυχαγωγίας εἰς τε τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νεωτέραν ἐλληνικὴν, ἐπαιδαγώγει αὐτοὺς δι' αὐστηρᾶς ἐπιβλέψεως καὶ ἀνοικτίρμονος ξυλοκοπήματος ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησίν του τὴν ἄμεσον, τοὺς μὲν ἐκ τῆς Χώρας δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, φέροντας μεθ' ἑαυτῶν τὸ γεῦμα ἐν τῇ μονῇ, τοὺς δὲ ἐκ τοῦ Χωρίου ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς ἐν τῇ μονῇ διαιτωμένους ἐν τοῖς κελλίοις αὐτῆς πλὴν τοῦ Σαββάτου καὶ τῆς Κυριακῆς καὶ

τῶν μεγάλων ἐορτῶν. Ἵνα δὲ ἐπαρκῇ εἰς τὴν πληθὺν τῶν μαθητῶν τῶν 3 — 4 τάξεων, μετεχειρίζετο τὴν ἀλληλοδιδασκτικὴν μέθοδον, ἥτοι διὰ τῶν προηγημένων ἐδίδασκε τοὺς τῶν κατωτέρων τάξεων. Ἐν γένει δ' ἔχομεν εἰπεῖν ὅτι ὁ Μακάριος εὐπαιδευτος ὢν καὶ ἔμπλεως τῆς θαυματουργοῦ εἰς τὸ ἔργον τοῦ ἀφοσιώσεως ἀνεδείχθη εὐεργέτης τῆς νήσου δούς νέαν ὥθησιν εἰς τὴν περὶ τὰ γράμματα σπουδὴν ὑπὲρ τὰς τρεῖς δεκαετηρίδας ἐκπαιδεύων τὴν νεολαίαν τῆς νήσου μετὰ ζήλου καὶ ἀφιλοκερδείας σπανίας· διότι ἀντὶ τῶν νυχθημερινῶν μόχθων τοῦ ἢ μὲν κοινότης τὸν ἀντήμειβε διὰ τῆς χορηγίας τῶν εὐτελῶν εἰσοδημάτων τῆς μονῆς, οἱ δὲ μαθηταὶ δι' εὐτελεστάτων διδάκτρων καὶ φιλοδωρημάτων.

Εἰς τὴν τοῦ Μακαρίου σχολὴν ἐφοίτων ἐκάστοτε 60 — 70 ἐγγχώριοι, κατὰ δὲ τὴν ἐπανάστασιν καὶ ξένοι ἐκ τῶν προσφύγων Χίων, Κυδωνιέων, Γαλαξειδιωτῶν, Ἀθηναίων κλπ., ἐν οἷς Κωνστ. ὁ Σχινᾶς ὁ μετὰ ταῦτα καθηγητῆς τῆς γενικῆς ἱστορίας καὶ πρῶτος πρύτανης τοῦ ἐθνικοῦ πανεπιστημίου γενόμενος. Οὗτος ὑπουργὸς ὢν τοῦ Ὁθωνος ἐνήργησεν ἐξ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν διδάσκαλον τῶν παιδικῶν του χρόνων νὰ δωρηθῇ διὰ βίου αὐτῷ ἡ νομὴ τῶν κτημάτων τῆς Παναγίας τοῦ Νίκους, ἃτινα ἐνέμετο μέχρι τοῦ θανάτου ἐπελθόντος τῷ 1850 περίπου.

Ἡ σχολὴ τοῦ Μακαρίου εἰς εὖθετον καιρὸν συστάσα, 12 ἔτη πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως, δι' ὅλης ταύτης διατηρηθεῖσα καὶ μετὰ ταύτην ὑφισταμένη μέχρι τοῦ 1843, ἔταμε νέαν ἐποχὴν ἐκπαιδεύσεως ἐν Κύθῳ, ἀναπτύξασα καὶ ἀναζωπυρήσασα φιλομουσίαν πάντῃ ἐσβεσμένην πρὸ τούτου. Ἀμάθεια ἐλεεινὴ ἐφηπλοῦτο ἐφ' ἀπάσης τῆς νήσου καθ' ὅλον τὸν 18ον αἰῶνα, καθ' ὅσον ἐξάγω ἐκ πολλῶν ἐγγράφων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Οἰκτρὰ ἀγράμματωσύνη ἐλέγχεται ἐξ αὐτῶν, εἰ καὶ οἱ γραφεῖς τῶν ἦσαν ἱερεῖς καὶ προεστῶτες, οἱ ὄντες ὀλιγώτερον τῶν ἄλλων ἀγράμματοι. Δέκα δὲ ἢ δώδεκα ἔτη ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς σχολῆς του, ἥτοι μικρὸν πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως, οἱ καρποὶ ταύτης ἤρχισαν ν' ἀναφαίνωνται, καὶ τὰ ἐγγράφα συντασσόμενα παρὰ τινῶν τῶν μαθητῶν του ἐγίνοντο ὑποφερτά, μάλιστα δὲ τὰ τοῦ διδασκάλου ἦσαν ἱκανῶς γλαφυρὰ καὶ οὐδόλως κατώτερα τῶν συντασσόμενων παρὰ τῶν καθ' ἡμᾶς λογίων. Ἐχω ὑπ' ὄψει δύο γραπτὰ ἔργα τῆς ἐποχῆς ταύτης, τὸ συνταγμάτιον τοῦ ἀρχιερέως Νικοδήμου τῷ

1799 καὶ τὸ νομοθέτημα τῆς κοινότητος τῷ 1812. Τούτων τὸ μὲν εἶνε ἴσως ἔργον τοῦ τότε διδασκάλου Κουλλούρη, τὸ δὲ τοῦ διαδόχου τοῦ Μακαρίου. Ἡ λέξις καὶ ἡ φράσις ἀμφοτέρων εἶναι ἱκανῶς ἀνεπίληπτος καὶ ἄμειρος φορτικῆς σχολαστικότητος καὶ μακαρονισμοῦ, τῶν λίαν συνήθων παρὰ τοῖς λογίοις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Θρέμματα τῆς σχολῆς τοῦ ἦσαν οἱ μετ' οὐ πολὺ ἐν τῇ νήσῳ διαπρέψαντες κληρικοὶ Σακελλάριος Βάλληνδας, Γ. Αἰσωπίδης, Καστρήνσιος Ζαννάκις, Ἀντ. Λεβαντῆς, Γ. Μελάς, ἔτι δὲ οἱ διαπρέψαντες ἐν τῇ δημοτικῇ καὶ δημοσίᾳ ὑπηρεσίᾳ Ν. Βάλληνδας, οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ Ἀντίπαι, οἱ τέσσαρες ἀδελφοὶ Κυπριάδαι, οἱ δύο ἀδελφοὶ Κρυσταλλᾶ, οἱ δύο ἀδελφοὶ Βρεττοί, Γ. Ζαννάκις, Μ. Ἀρεάλης, Ν. Ἀγγελίδης, Ἰ. Αἰσωπίδης, Κ. Μενείδης, Ἰω. Φιλιππίδης, Ν. καὶ Α. Οἰκονομίδαι, Μ. Γλυκύς, Π. Μαζαράκης, Κ. καὶ Γ. Βάστας, Μ. Καλλίας, ὧν οἱ νεώτεροι ἀνεπτύχθησαν διὰ τελειοτέρας ἐκπαιδεύσεως παρὰ νεωτέροις διδασκάλοις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΗ'.

Σχολὴ Γ. Σερούϊου

Ἀλλ' ἡ σχολὴ τοῦ Μακαρίου ἤρχισε νὰ παρακμάζῃ, ἐπελθούσης τῆς διοικήσεως τοῦ Κυβερνήτου, καθ' ἣν ἐν Αἰγίνῃ, Ναυπλίῳ, Σύρῳ καὶ ἄλλοθι ἠνοίχθησαν ἐκπαιδευτήρια, ἐν οἷς ἐδίδασκον Βάμβας, Γεννάδιος, Δούκας καὶ ἄλλοι σοφοὶ καὶ διαπρεπεῖς τοῦ ἔθνους διδάσκαλοι. Πρὸς ἐκείνους ἤδη ἀποβλέποντες οἱ Κύθνιοι πρὸς μάθησιν ὀργῶντες ἐθεώρουν ἀτελῆ καὶ ἀνεπαρκῆ εἰς τὰς ἐνεστώσας ἀνάγκας τῆς ἐλευθερίας τὴν διὰ τοῦ Μακαρίου ἐκπαίδευσιν. Ὅτε δὲ ὁ ἐκ Κέας Γ. Σερούϊος κάτοχος παιδείας ἐγκυκλοπαιδικῆς καταδιωκόμενος δι' ἀντικυβερνητικὰ φρονήματα κατέφυγεν εἰς Κύθνον, οἱ εὐποροὶ τῶν Κυθνίων δραξάμενοι τῆς εὐκαιρίας ἐμίσθωσαν αὐτὸν τὸν Μάρτιον τοῦ 1831 ἐπὶ τοῖς ἐξῆς ὅροις συμφωνητικοῦ διασωθέντος.

«Οἱ ὑποφαινόμενοι προσκαλέσαντες διὰ καθηγητὴν μας τὸν κύριον Γεώργιον Σερούϊον καὶ ἐπιτυχόντες τοῦ ποθουμένου μετὰ τὰς δεούσας συνδιαλέξεις ἐμείναμεν πρὸς ἀλλήλους σύμφωνοι κατὰ τὰ ἐξῆς.

α'. Να τὸν προσφέρωμεν δι' ἓνα ἐνιαυτὸν τρεῖς χιλιάδας (3000) γρόσια, ἐξ ὧν τὰ μὲν πεντακόσια νὰ δώσωμεν εὐθὺς ἐν τῇ ἐναρξί τῶν ἐργασιῶν του, κατὰ δὲ τὴν ἐναρξιν τῆς β' τριμηνίας τὰ λοιπὰ χίλια τῆς ἑξαμηνίας, κατὰ δὲ τὴν ἐναρξιν τῆς γ' τριμηνίας τὰ ἡμίση τῆς β' ἑξαμηνίας, κατὰ δὲ τὴν ἐναρξιν τῆς τελευταίας τριμηνίας τὸ ὑπόλοιπον.

β'. Να τὸν προσφέρωμεν εἴκοσι κοιλὰ σιτάρι μεριζόμενον εἰς δώδεκα δόσεις ἀνὰ μίαν κατ' ἀρχὰς ἐκάστου μηνός.

γ'. Να τὸν προσφέρωμεν κατοικίαν.

δ'. Να εἶνε ὑπόχρεος ἡ σοφολογιότης του νὰ μᾶς διδάσκη ἑλληνικὴν φιλολογίαν, γαλλικὴν γλῶσσαν καὶ φιλολογικὰς ἐπιστήμας, ὅσας ἤθελον τὸν συγχωρήσει αἱ ἐπιτόπιοι περιστάσεις διηρημένους μόνον εἰς δύο τάξεις.

ε'. Εἰσπράκτορα καὶ δοτῆρα καὶ ὑπόλογον τῶν ἀνωτέρω ἄρθρων α', β', γ', νὰ ἀναγνωρίζῃ ἡ λογιότης του τὴν πενταμελῆ ἐπιτροπὴν τὴν παρὰ τῆς ἐταιρείας ἡμῶν τῶν ὑποφαινομένων διοριζομένην ἐπὶ τούτῳ.

ς'. Ἐκτὸς τῆς ἐταιρείας ἡμῶν τῶν ὑποφαινομένων ὅσοι δὴποτε ἢ ἐπάνωθεν τῆς νήσου ἢ ἔξωθεν θελήσουν νὰ ἀκολουθήσουν μαθήματα, οἱ τοιοῦτοι νὰ μὴν εἶνε παραδεκτοὶ ἄλλως εἰμὴ προσφέροντες χρηματικὴν ποσότητα ὅσην ἤθελεν ἐγκρίνῃ ἡ ἐπιτροπὴ συνεννοουμένη μὲ τὸν διδάσκαλον (ἐξαίρεται τοῦ κανόνος τούτου μόνος ὁ ἀνεψιὸς τοῦ διδασκάλου Ἀντώνιος Τάκης ἢ ἄλλος ἀντ' αὐτοῦ λόγον ὑπηρεσίας ἐπέχων παρὰ τῷ διδασκάλῳ).

ζ'. Αἱ ἀνωτέρω τοῦ ς'. ἄρθρου ἐπείσακτοι συνεισφοραί, ἐὰν μὲν ἀναβαίνουν εἰς 500 γρόσια, νὰ εἶνε ὅλη ἡ ποσότης τοῦ διδασκάλου, ἐὰν δὲ πλεονάσουν τῶν 500, τὸ πλεόνασμα τοῦτο νὰ διαμερίζεται κατ' ἰσομοιρίαν μεταξὺ τοῦ διδασκάλου καὶ τῆς ἐταιρείας. Ἐὰν δὲ ἐλλείψουν τῶν 500, τὸ ἔλλειμμα νὰ ἐννοῇται εἰς βάρος τοῦ διδασκάλου.

η'. Ἐὰν κανεὶς τῶν ὑπογεγραμμένων τύχη νὰ παραιτηθῇ τῆς μαθητείας δι' οὔιας δὴποτε βιωτικὰς ἀσχολίας, νὰ εἶνε ὑπόχρεος νὰ πληρώνῃ τὸ ἐτήσιον ἀνάλογόν του ἀπροφασίστως (εἴτε δι' ἑγκλημα ἐξωσθῇ).

η'.) Τὸ παρὸν συμφωνητικὸν ἔχει δύναμιν δι' ἓνα μόνον ἐνιαυτόν.

Γ. Σ. Ὁ διδάσκαλος ἐγκρίνων καὶ ἀποδεχόμενος.

Οἱ συνδρομηταὶ Πρωτέκδικος Κρυσταλλᾶς, Δ. Ἀντίπας, Πρωτό-
παπας Μαζαράκης, Γ. Σακελλαρίδης, Ἀνδρέας Μπάστας, Τζώρτζης
Κοζαδίνος, Ἰω. Γαϊτάνης, Ν. Ἰατρός, Ἰω. Ζαννάκης, Ἀλέκος Ἀν-
τίπας, Γ. Αἰσωπίδης ἱερεύς, Ἀγγ. Πετρακίδης, Ἰω. Ἐπιφάνιος,
Ζαννῆς Μάζης, Ζωίτσα Ἀγγέλου Ἀρεάλη, Τζώρτζης Τσικαλίας, Λο-
γοθέτης Βάλληντας, Ἰω. Παχάρνικος, Μ. Δεῶγγελης, Σταυριανὸς
Βλαστάρης».

Ἡ διδασκαλία τοῦ ἐξόχου τούτου διδασκάλου ἦτο, ὡς εἰκός, λίαν
καρποφόρος, εἰ καὶ ὀλιγοχρόνιος· διότι ἐπελθόντος τοῦ θανάτου τοῦ
Κυβερνήτου, ὁ Σερούϊος ἀνήκων εἰς τὴν ζωνῆν φάλαγγα τῶν ἀντι-
κυβερνητικῶν ἢ συνταγματικῶν ἀπῆλθε πρὸς ζήτησιν κρείττονος τύ-
χης, ἥς ἦτο ἄξιος, φθίνοντος τοῦ 1831.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΘ'.

Διάδοχοι Μακαρίου καὶ Σερούϊου.

Οὐχ' ἦττον ὁ Μακάριος τὴν σχολὴν του δὲν ἔκλεισεν ἐν τῷ μεταξύ,
ἀλλ' ἐξηκολούθησε διδάσκων μέχρι τῶν μέσων περίπου τῆς τετάρτης
δεκαετηρίδος τοῦ ἤδη φθίνοντος αἰῶνος, ἐνῶ πρὸ 10 ἐτῶν περίπου
ἀπὸ τῆς διαλύσεως τῆς σχολῆς του εἰς τῶν ἀρχαίων μαθητῶν του
μαθητεύσας καὶ παρὰ τῷ Σερούϊῳ, ὁ Γεώργιος Αἰσωπίδης ἱερεύς, συνέ-
στησε σχολὴν ἰδίαν τῷ 1836 ἐντὸς τῆς Χώρας, ἥτις κατὰ μικρὸν
ἀντικατέστησε τὴν ἑνεκα τοῦ γήρατος καὶ τῆς ἐποχῆς παρακμάσα-
σαν σχολὴν τοῦ Μακαρίου. Ὁ Γ. Αἰσωπίδης, εἰ καὶ ἐδίδασκε κατὰ
τὸ σύστημα τοῦ Μακαρίου, ὠφελείας οὐ μικρᾶς αἴτιος ἐγένετο ἐν τῇ
νήσῳ· διότι σχεδὸν δωρεὰν ἐδίδασκε τὰ ἑλληνικὰ μέχρι τοῦ 1846,
ὅτε ἡ κυβέρνησις ἀνέλαβε τὴν δαπάνην ἐνὸς διδασκάλου τῆς ἐν Κύ-
θνῳ ἑλληνικῆς σχολῆς. Μετὰ δὲ τῷ 1880 κατηρτίσθη ἡ σχολὴ εἰς
τέλειον σχολαρχεῖον τρεῖς διδασκάλους ἔχουσα. Ἐκ τῶν κατὰ τὴν
περίοδον ταύτην διδασκάντων ἐν Κύθνῳ ἄξιος εὐφήμου μνείας εἶνε ὁ
ἡμέτερος Ἰωάννης Καστρησιᾶδης (Ζαννάκις), ὅστις ἀπὸ τοῦ 1848—
52 καὶ 1856—59 καὶ 1873—75 καὶ 1880—86 ἔτους τοῦ θανά-

του του διδάξας καὶ διευθύνας τὴν σχολὴν ἐπὶ τέλους ὡς σχολάρχης μετὰ ζήλου ἐνθέρμου καὶ εὐμεθοδίας συγκεκριμένης αὐστηρότητι ἐπιβλητικῇ κατέστη ἄξιος οὐχ ἦττον τοῦ Μακαρίου αἰδίου μνήμης καὶ εὐγνωμοσύνης διὰ τὴν γόνιμον διδασκαλίαν του.

Ἡ ἀπὸ τοῦ Μακαρίου ἀρξαμένη φιλομάθεια τῶν Κυθνίων καὶ μετὰ τὴν ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν ἐπιταθεῖσα εἶνε ἄξια ἱστορικῆς ἀναγραφῆς· διότι μὴ ἀρκεσθέντες εἰς τὴν δωρεὰν σχεδὸν παρεχομένην διδασκαλίαν τοῦ Μακαρίου καὶ Αἰσωπίδου διετήρησαν ἀδρᾷ δαπάνη ἐπὶ Κυβερνήτου μὲν τὸν Σερούϊον ἐπ' ὀλίγον, ἐπὶ βασιλείας δὲ τὸν Περικλέα Ὁθωναῖον Σίφνιον ἀπολυθέντα τοῦ ὑπὸ Σερούϊον γυμνασιάρχην γυμνασίου Σύρου. Οὗτος διδάξας τῷ 1843 καὶ 1844 30—40 μαθητὰς εἰς μάθησιν ὀργῶντας ἀνέπτυξεν εἰς τὸν ὑπατον βαθμὸν τὴν πρὸ πολλοῦ ζέουσιν φιλομάθειαν τῶν Κυθνίων. Τούτου καὶ οἱ τῶν διαδόχων του μαθηταὶ ἀπὸ εὐτελεστάτων πόρων ὀρμώμενοι ἐφοίτησαν ἐπιμελέστατα εἰς τὰ ἐκτὸς τῆς νήσου ἀνώτερα ἐκπαιδευτήρια Σύρου καὶ Ἀθηνῶν, καὶ πλὴν τῶν τραπέντων ἀπὸ τῶν γυμνασίων εἰς βιοποριστικὰ ἐπαγγέλματα πολλῶν ὄντων, ἡξιώθησαν ἄχρι τοῦδε πτυχίου μὲν νομικῆς 22, ἱατρικῆς δὲ 20, ἐλληνοδιδασκάλου δὲ 10, ἐν οἷς τρεῖς σχολάρχαι, δημοδιδασκάλου δὲ 30 περίπου. Ὁ εἰς μάθησιν ὀργασμὸς τῶν Κυθνίων ἐπιταθεὶς μάλιστα ἀπὸ τοῦ 1845—1860 ἤρξατο καταπίπτων διὰ πολλοὺς κοινωνικοὺς λόγους ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν, καθ' ὅς καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἐπιτόπια σχολεῖα ὀλίγοι φοιτῶσι δυσκολευόμενοι ἐν μέρει ἔνεκα τῶν ἐπιβληθέντων διδάκτρων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Ἐπανάστασις τοῦ 1821.

Εἰ καὶ ὁ ἐπὶ τῆς Κύθνου καὶ τῶν ὁμοταγῶν νήσων ζυγὸς τῆς δουλείας ἦτο κατὰ τι ἐλαφρότερος τῶν ἄλλοθι διὰ τὴν ἀπουσίαν Τούρκων συνοίκων καὶ τουρκικῶν ἀρχῶν, ἐν τούτοις οἱ νησιῶται εἰς πᾶσαν ἐπαναστατικὴν ἀπόπειραν εὐρίσκοντο προθυμότατα μέτοχοι. Εἶδομεν τοὺς ἐν Κύθνῳ μετασχόντας εὐθαρσῶς τῆς ἐπὶ Λάμπρου στάσεως τῷ 1789 καὶ μικρῷ πρότερον μετὰ τῶν ἄλλων νησιωτῶν ἀσπα-

ζομένους τὴν διὰ τοῦ ρωσικοῦ στόλου κατοχὴν τῶν νήσων ἐπὶ τετραετίαν. Πρὶν ἢ δ' ἐκλείψῃ ὅλη ἐκείνη ἡ γενεὰ τῶν δοκιμασάντων τὰ τῆς ἀποτυχίας δεινά, ἅμα ἐκραγείσης τῷ 1821 τῆς μεγάλης ἐθνικῆς ἐπαναστάσεως, δὲν ἐβράδυναν νὰ τὴν ἀσπασθῶσι μετὰ τῶν ἄλλων νησιωτῶν οἱ Κύθνιοι, καὶ δὲν ἐδυσκολεύθησαν οἱ προὔχοντες νὰ καταχωρίσωσιν εἰς τὸν κώδικα τῆς κοινότητος, καθ' ἃ παρηγγέλθησαν, τὴν ἐπαναστατικὴν ἐγκύκλιον τῶν ἐν Καλτετζαῖς συνελθόντων προὔχόντων τῆς Πελοποννήσου ἐκδοθεῖσαν τῷ 1821 26 Μαΐου.

«Φιλογενέστατοι πρόκριτοι καὶ διοικηταὶ τῶν νήσων τῆς Αἰγίνης καὶ τῶν λοιπῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους.

Αἱ καιρικαὶ περιστάσεις μᾶς ἐμπόδισαν ἕως τῶρα νὰ συνέλθωμεν καὶ νὰ συσκεφθῶμεν περὶ τῶν κοινῶν ἀναγκῶν τῆς πατρίδος μας διὰ τὴν αἰσίαν ἐκβασιν τοῦ προκειμένου ἱεροῦ ἀγῶνός μας. Ἦδη κοινῆς συνελεύσεως συγκροτηθείσης, δίκαιον καὶ ἀναγκαῖον σὺν τοῖς ἄλλοις ἐκρίθη ὅπως ἅπαντα τὰ τῆς πατρίδος μας τέκνα τὰ τε ἐν ἄρμασι καὶ τὰ ἄνευ ἄρμάτων συντρέξωσι καὶ συναγωνισθῶμεν καθ' ἃς δυνάμεις ἕκαστος ἔχει, καὶ εὐλόγως ἀπεφασίσθη ὅτι ὅσοι ἐκ τοῦ τοιούτου χρέους τῶν ἐλλείψωσι καὶ κωφεύσωσιν εἰς τὴν δικαίαν τῆς πατρίδος φωνὴν οὐ μόνον νὰ μὴν ἔχωσι δικαίωμα νὰ ὀνομάζωνται τοῦ λοιποῦ πατριῶται ἀλλὰ καὶ οὐδεμίαν ἐξουσίαν τῶν ὑπαρχόντων τῶν. Περὶ τούτου λοιπὸν γράφομεν καὶ πρὸς ὅλους τοὺς κατὰ τὰς νήσους εὐρισκομένους πατριώτας μας καὶ περικλείοντες ἐν τῷ παρόντι μας τοιοῦτον πρὸς αὐτοὺς εἰδοποιητικὸν γράμμα μας παρακαλοῦμεν τὴν φιλογένειάν Σας, ἵνα πρῶτον ἀπεράσητε αὐτὸ εἰς τοὺς κώδικας τῆς τοπικῆς καντσιλλαρίας εἰς ὑπόμνημα παντοτινόν, διὰ νὰ μὴ σᾶς μείνῃ πώποτε καμμία προφασιολογία, καὶ ἀκολουθῶς νὰ τὸ δεῖξητε καὶ πρὸς αὐτοὺς βάζοντές τους εἰς τὴν ἐξακολουθήσιν τοῦ χρέους τῶν κατὰ τὴν κοινὴν τῆς πατρίδος φωνὴν καὶ ἀπόφασιν. Σήμερον κοινῇ γνώμῃ καὶ ἀποφάσει τῆς συνελεύσεως ἐκλέχθησαν καὶ ἐδιωρίσθησαν οἱ φιλογενέστατοι κύριοι Βρυσθένης Θεοδώρητος, Σωτήριος Χαραλάμπης, Ἀθανάσιος Κανακάρης, Ἀναγνώστης Παπαγιαννόπουλος, Θεοχάρης Ράφτης καὶ Νικόλαος Πονηρόπουλος διὰ νὰ παρευρίσκωνται μετὰ τοῦ ἐνδοξοτάτου μας κοινοῦ ἀρχιστρατήγου Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη καὶ ἐπέχοντες πάντες αὐτοὶ τὴν γερουσίαν τοῦ δήμου τῆς Πελοποννήσου νὰ διοικῶσιν ἀπάσας τὰς ὑποθέσεις. Ὅθεν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς θέλετε

ἀνταποκρίνεσθαι περὶ παντὸς μετὰ τῆς φιλογενείας των, οἵτινες ἔχουσι
κάθε πληρεξουσιότητα ἐπάνω εἰς τὸ κοινὸν ὄφελος :

Ἐρρωσθε καὶ εὐοδοῦσθε.

1821 Μαΐου 26 Καλτετζαί.

Ὁ Βρυσθένης Θεοδώρητος,
Ὁ Ἀναπλίου Ἀνθιμος,
Ὁ Πρωτοσύγκελλος Ἀμβρόσιος,
Παναγιώτης Οἰκονόμου,
Δημήτριος Παπατζώνης,
Νικόλαος Μελετόπουλος,
Νικόλαος Σελητόπουλος,
Κωνστ. Ζαφειρόπουλος,
Νικόλαος Παλλαδάς,
Ἀθανάσιος Κρής,
Ἀθανάσιος Κωνστ. Κυριακός,
Πέτρος Σελητόπουλος,
Ρήγας Παλαμύδης,
Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης,
Σωτήριος Χαραλάμπης,
Ἀναγνώστης Παπαγιαννόπουλος,
Παναγιώτης Κρεβάτας,
Παναγιώτης Ζαφειρόπουλος,
Κανέλλος Δεληγιάννης,
Γεώργιος Μάνεσις,
Παναγιώτης Μερκάς,
Μιχαὴλ Κονόμος,
Νικόλαος Ταμπακόπουλος,
Πανάγος Γρηγοριάδης.»

Μικρὸν δὲ μετὰ τὴν ἀποστολὴν τῆς ἐγκυκλίου ταύτης ἀπεστάλη
καὶ εἰς Κύθνον ἢ ἐν Ὑδρᾷ ἐκδοθεῖσα ἐπαναστατικὴ διακήρυξις τοῦ
Δημητρίου Ὑψηλάντου ἀπὸ 12 Ἰουνίου 1821 ἔντυπος διανεμήθεῖσα,
ἥτις διατηρεῖ ἀκόμῃ τὰ σημεῖα τῆς τοιχοκολλήσεως.

«Ὁμογενεῖς φιλελεύθεροι Ἕλληνες, Διωρισμένοι ἀπὸ τὸν ἀρχι-

στράτηγον τοῦ γένους ἡμῶν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην νὰ ἔλθω εἰς τὴν Ἑλλάδα πληρεξούσιος ἀρχιστράτηγος τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν ἄλλων μερῶν ἔφθασα ἤδη θεία δυνάμει εἰς τὴν νῆσον Ὑδραν.

Ὅσοι μὲν ἐλάβετε τὰ ὄπλα ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ὀρθοδόξου ἡμῶν γένους, φιλοτιμηθῆτε νὰ φανῆτε ἄξιοι πολεμισταὶ δεικνύοντες εἰς τὸν κατὰ τοῦ ἀσεβοῦς τυράννου πόλεμον ἀνδρείαν ἀκαταμάχητον, ὁμόνοιαν ἀδιαίρετον καὶ εἰς τοὺς στρατηγοὺς εὐπείθειαν ἀπαράβατον. Ὅσοι δὲ μέχοι τοῦδε μένετε ἀκίνητοι, ἐγέρθητε, ἀρπάσατε τὰ ὄπλα καὶ πανταχόθεν τρέξατε νὰ ἐλευθερώσετε τὰς πατρίδας σας καὶ ἐντὸς ὀλίγου νὰ ἐνωθῶμεν ὅλοι διὰ νὰ καθυποτάξωμεν τὸν τύραννον τοῦ γένους.

Δὲν πιστεύω νὰ εὐρεθῇ κανεὶς ἀμέτοχος τῆς προγονικῆς ἀνδρείας καὶ ἀνάξιος τοῦ ἐλληνικοῦ ὀνόματος εἰς τὸν ἱερὸν τοῦτον ἀγῶνα, εἰς τὸν ὁποῖον καὶ αὕτῃ ἡ ἀδιαφορία λογίζεται καὶ εἶνε τῷ ὄντι ἀσυγχώρητον ἀμάρτημα. Τὸ στάδιον τῆς δόξης ἠνοίχθη, φίλοι πατριῶται. Τίς δυνάμενος νὰ εἰσέλθῃ θέλει ὑποφέρει νὰ μένῃ ἔξω καὶ νὰ ὀνειδίζεται ὡς νόθος Ἕλληνας; Τὸ τέλος τῶν ἀγώνων μας εἶνε ἡ ἐλευθερία ἢ ὁ ἔνδοξος θάνατος· αἰώνιος δόξα παρὰ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις, βραβεῖα καὶ προβιβασμοὶ θέλουν δοθῆναι εἰς ἕκαστον ἀναλόγως τῆς ἀξιότητος καὶ τῶν ἀνδραγαθημάτων του μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ ἔθνους.

Ἐν Ὑδρᾷ τῇ 12 Ἰουνίου 1821

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ὙΨΗΛΑΝΤΗΣ

(Πληρεξούσιος τοῦ γεν. ἐπιτρόπου)».

Ὁμοία ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ τοῦ Καρυστίας Νεοφύτου ἐστάλη ἐξ Ὑδρας «τῷ α'». ἔτει τῆς ἐλευθερίας πρὸς τοὺς φιλογενεστάτους ἐφόρους καὶ προεστῶτας τῶν νήσων Θερμίων, Σερίφου, Σίφνου, Πάρου, Μυκόνου, Τήνου, Ἀνδρου. Διὰ ταύτης συνιστᾷ εἰς τοὺς νησιώτας τὸν διορισθέντα παρὰ τοῦ ἀρχιστρατήγου Δ. Ὑψηλάντου Ἀντ. Περεζὲν νὰ τοῦ δώσουν βοήθειαν δι' ἀνδρῶν πρὸς ἐλευθέρωσιν τῆς Εὐβοίας. Ἀγνοῶ ἂν ἠδυνήθησαν οἱ Κύθνιοι νὰ δράμωσιν εἰς βοήθειαν τῶν Εὐβοέων· εἰξεύρω ὅμως ὅτι κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν εἶχον προσέλθῃ μετὰ Αἰγινητῶν, Κείων καὶ Ὑδραίων ἵνα συνεργήσουν εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἄλωσιν τῶν Ἀθηνῶν κατὰ Μάϊον τοῦ 1821.

Ἐπίσης τῷ ἐπιόντι ἔτει 1822 ὁ ἀντέπαρχος *Τζέας καὶ Θερμίων* Διονύσιος Ὁρφανὸς κατὰ Σεπτέμβριον ἔγραψε «πρὸς τοὺς κ. ὑποφροντιστὰς τῆς εἰρήνης καὶ λοιποὺς προκρίτους τῆς Χώρας καὶ Χωρίου τῆς νήσου Θερμίων,» ὅτι ὁ Δ. Ὑψηλάντης ἀπέστειλε τὸν ἀξιωματικὸν τοῦ Δ. Σιταρᾶν νὰ στρατολογήσῃ ἐκ τῶν νήσων. Οἱ Κεῖτοι ἐφάνησαν προθυμότατοι· ἐλπίζει δὲ ὅτι θὰ τοὺς μιμηθῶσιν οἱ Κύθνιοι. Τὴν ἐν ἀρχῇ τῆς ἐπαναστάσεως συστάσαν προσωρινὴν κυβέρνησιν τῆς Ἑλλάδος ἄνευ δισταγμοῦ ἀνεγνώρισαν οἱ νησιῶται καὶ τὰς διαταγὰς τῶν Ἐπαρχῶν καὶ ἀντεπαρχῶν, ἐφ' ὅσον ἠδύναντο, ἐξετέλουν. Διτηρήθησαν δύο ἔγγραφα τοῦ Ἐπαρχοῦ *Κέας, Θερμίων καὶ Σερίφου* καὶ τοῦ ὑπουργοῦ Γρ. Δικαίου ἐκδοθέντα τῷ 1824, δι' ὧν γίνεται γνωστόν, ὅτι τὸ δάνειον ἔφθασεν εἰς Ζάκυνθον καὶ νὰ μὴ ἀποθαρρύνωνται διὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Χίου, τῆς Ναούσης, τῆς Κασσάνδρας καὶ τῶν Ψαρῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΑ'.

Φορολογία ἐπὶ ἐπαναστάσεως.

Οἱ ἐπιβαλλόμενοι φόροι εἷς τε τὰς νήσους καὶ τὴν Κύθνον, προθύμως κατεβάλλοντο. ⁽¹⁾ Τῷ 1823 ἐπεβλήθη τῇ Κύθνῳ παρὰ τῆς

⁽¹⁾ Ἡ ἐν Ἀστρεὶ συνέλευσις (1823) ὑπελόγισεν ἔσοδα ἀπὸ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου εἰσπραχθησόμενα κατὰ τὴν τότε οἰκονομικὴν δύναμιν τῶν νήσων τὰ ἑξῆς.

Σαντορήνης γρ.....	90	χιλιάδες
Νάξου	50	»
Ἀνδρου	50	»
Πάρου	40	»
Ζέας (Κέας)	25	»
Σίφνου	22	»
Θερμίων	20	»
Μυκόνου	20	»
Μήλου	16	»
Ἰου	15	»
Ἀμοργοῦ	10	»
Σερίφου	9	»
Φολεγάνδρου	7	»
Σικίνου	6	»
Ἀνάφης	5	»
Ἀντιπάρου	2 1/2	»

ἐν Ἀστρεὶ συνελεύσεως φόρος 20 χιλ. γρυσ. καὶ τῷ 1826 πλὴν τοῦ φόρου ἔρανος ἢ δάνειον 3 χιλ. γρυσίων. Τοῦτο κατεβλήθη εἰς δύο δόσεις εἰς τὴν ἐπὶ τούτῳ ἀποσταλεῖσαν κατὰ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος ἐπιτροπὴν.

Οἱ ἔγγειοι φόροι καὶ οἱ τελωνειακοὶ καὶ τὰ νόμιστρα ἐξεμισθοῦντο κατὰ τὰ ἀνέκαθεν ἀρχαῖα ἔθιμα τῆς νήσου, ἀλλὰ κατηργήθη ὁ ἐπὶ δουλείας ἐπαχθῆς κεφαλικὸς φόρος (τὸ χαράτσι). Τῷ 1826 ἠγέρθη διένεξις τῶν δύο κοινοτήτων πρὸς τὸν ἐνοικιαστὴν ἐπιμένοντα νὰ φορολογήσῃ παρὰ τὰ ἔθιμα. Αἱ κοινότητες διεμαρτυρήθησαν ἐντόνως, ὅτι ὤφειλε «νὰ φορολογήσῃ ἀπὸ τὸ κριθάρι, σιτάρι, μιγάδι, κουκκιά, ἀρακά, μετάξι, φασούλια, κρομμύδια, σκόρδα καὶ σῦκα τὸ δέκατον, ἀπὸ δὲ τὸ κρασί ἀντὶ δεκάτου εἰς τὰς 10 βαρέλλας γρόσια 2. Ἀπὸ τοὺς οἰκιακοὺς κήπους νὰ μὴ λαμβάνῃ τίποτε. Πρωτόγερον καὶ ὁσπίτιον δι' ἀποταμίευσιν τῶν καρπῶν νὰ ἐνοικιάσῃ ἐξ ιδίων». Δηλοῦται δ' ἐπὶ τούτοις τῷ ἐνοικιαστῇ, ὅτι, ἐὰν δὲν στέργῃ ταῦτα, θὰ διορισθῶν παρ' ἑκατέρας τῶν κοινοτήτων ἐπιστάται διὰ τὴν σύναξιν τῶν προσόδων, ἡ δὲ διαφορὰ θὰ διευθετηθῇ παρὰ τῆς διοικητικῆς ἐπιτροπῆς. Ἐπὶ τούτῳ εὐθὺς συνετάχθη παρ' ἀμφοτέρων τῶν κοινοτήτων συμφωνητικόν, ἐὰν μείνῃ διὰ λογαριασμὸν των ἡ σύναξις τῶν προσόδων τοῦ ἔτους τούτου, νὰ διορισθῇ ἐκ τοῦ Χωρίου ἐπιστάτης τῆς συνάξεως εἰς τὴν Χώραν καὶ τὰνάπαλιν εἰς τὸ Χωρίον, καὶ τὸ κέρδος ἢ ἡ ζημία νὰ διανεμηθῇ ἐξ ἴσου, καθὼς καὶ ὅλα τὰ ἔξοδα. Τὰ συμφωνητικὰ ὑπεγράφησαν παρὰ δώδεκα πατριωτῶν ἑκατέρας τῶν κοινοτήτων καὶ ἐπεσφραγίσθησαν διὰ τῶν ἐπὶ τουρκοκρατίας σφραγίδων των. Ὁ ἐνοικιαστὴς ἐξ ἀνάγκης ὑπέκυψε καὶ ἀπηλλάγησαν τοῦ κόπου τῆς διὰ λογαριασμὸν των εἰσπράξεως. Τοῦτο ἐγένετο γνωστὸν «εἰς τὴν διευθυντικὴν τοῦ Αἰγαίου πελάγους ἐπιτροπὴν» δι' ἀναφορᾶς τῶν κατοίκων τῇ 8 Σεπτ. 1826.

Ἀλλὰ τῷ ἐπιόντι ἔτει 1827 ὁ ἐνοικιαστὴς Ν. Κριεζώτης δὲν ἀνεγνώριζε τὰς παρὰ τῶν Θερμιωτῶν προβαλλομένας εἰς τὸν ἐπιστάτην του συνηθείας περὶ τὴν ἀποδεκάτωσιν καὶ ἠπειλήσεν ἐκ Σαλαμῖνος γράψας «νὰ μὴ δειχθῇτε δύσκολοι· διότι ἀλλέως καὶ ἐγὼ θὰ φανῶ δυσκολώτερος.» Φαίνεται ὅτι ἐπέμενον· διότι μετὰ μικρὸν ὁ ἐνοικιαστὴς στρατηγὸς ἀπέστειλεν ἐνόπλους εἰς τὴν νῆσον, ἵνα τοὺς ἐξαναγκάσῃ.

Οἱ φόροι καὶ τὰ δάνεια ἢ οἱ ἔρανοι δι' ὅλης τῆς ἐπαναστάσεως ἀγογγύστως κατεβάλλοντο, ἀλλ' ἢ εἰς τὴν στρατολογίαν προθυμία περὶ τὸ τέλος ἐψυχράνθη. Διὸ ὁ στρατηγὸς Φαβιέρος ἔγραψεν ἀπειλητικῶς πρὸς «τὸν *Ἐπαρχον Θερμίων καὶ τοὺς ἐπιστατοδημογέροντας*, ὅτι θ' ἀποστείλῃ γολέττας μετὰ στρατιωτικῆς δυνάμεως πρὸς Ζημίαν τῆς νήσου.» διότι ὅσῳ ἦσαν πρόθυμοι κατ' ἀρχὰς νὰ τρέχωσιν εἰς Ἀθήνας, Κάρυστον, Κρήτην καὶ ἄλλας ἐκστρατείας, τόσῳ ἀπογοητευθέντες ἀπὸ τῶν ἀκαταστασιῶν τῆς μικρῆς πρὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Κυβερνήτου ἐποχῆς ἀπέφευγον τὰς ἐκστρατείας καὶ ἤρκοῦντο ἀπολαύοντες ἀσφαλείας τινὸς ἐν τῇ νήσῳ, ἥτις καθ' ἅπαντα τὸν ἀγῶνα διαμείνασα ἀπρόσβλητος ὑπὸ τῶν πολεμίων, ἐγένετο εἰς πολλοὺς τῶν Χίων, Ψαριανῶν, Κυδωνιέων καὶ Ἀθηναίων μετὰ τὴν ἀναστάτωσιν τῶν πατρίδων τῶν ἀσφαλὲς καταφύγιον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΒ.'

Πειρατεία ἐπὶ ἐπαναστάσεως, ἐνοπλοι Κριεζώτου.

Ἐν τούτοις περὶ τὰ τέλη τῆς ἐπαναστάσεως φιλάρπαγές τινες ἐκ τῶν περίξ ναυτικῶν νήσων ὁρμώμενοι, εἰς πειρατείαν τραπέντες διήρπαζον τῶν νησιωτῶν τὰ ζῶα καὶ τὰ προϊόντα καὶ ἠνώχλουν τοὺς τὸ Αἶγαῖον διαπλέοντας.

Ἦδη ἀπὸ τοῦ 1823 ὁ πρόεδρος τοῦ βουλευτικοῦ ἔγραψε πρὸς τὸν τοῦ ἐκτελεστικοῦ «καθ' ὅλον τὸ Αἶγαῖον πλέουσι πειρατικὰ πλοῖα συλλαμβάνοντα καὶ πειρατεύοντα τοὺς ὁμογενεῖς, ὥστε κατήντησε τὸ πρᾶγμα εἰς ἔσχατον κίνδυνον καὶ δὲν δύναται τις νὰ πλεύσῃ ἀπὸ ἐν νησίον εἰς ἄλλο.»

Μέγαν κίνδυνον φόνων καὶ διαρπαγῶν διέτρεξεν ἡ νῆσος κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1827, ὅτε μετὰ τὴν ἀτυχῆ ἐκστρατείαν τοῦ Φαβιέρου εἰς Κάρυστον οἱ περισωθέντες ἐπεραιώθησαν εἰς Κέα ὑπὸ τὸν Κριεζώτην καὶ τὸν Βάσσον, οἵτινες ἀπέστειλαν μοῖραν τριακοσίων πε-

ρίπου ἀνδρῶν εἰς Κύθνον ὑπὸ τὸν Γεώργιον ἢ Δεληγιῶργιν Ὑδραῖον καὶ τὸν Ἰω. Μαγνήσαλιν. Ἡ ἀποστολὴ αὕτη ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Κριεζώτου ἐκ πνεύματος ἐκδικήσεως διὰ τὴν πρὸ μικροῦ διαμαρτύρησιν τῶν Θερμιωτῶν εἰς τὴν παρὰ τὰ ἔθιμα τοῦ τόπου ἀποδεκάτωσιν τοῦ ἐπιστάτου αὐτοῦ. Οἱ ἔνοπλοι οὗτοι καταλαβόντες τὴν Χώραν καὶ ὑβριστικῶς φερόμενοι πρὸς τοὺς ἐγχωρίους ἐπέβαλλον ἐράνους χρημάτων καὶ καρπῶν, ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἐθρασύνοντο καὶ ἠπεύλουν σφαγὴν καὶ λεηλασίαν. Ἐτι δὲ μᾶλλον ἐδεινώθη ἡ κατάστασις, διότι εἰς τῶν προύχόντων ἐξύβρισε τὴν σύζυγον καὶ τὴν ὑπηρέτριαν τοῦ ἀρχηγοῦ Δεληγεῶργι εὐρῶν αὐτὰς ἐντὸς τοῦ ἀγροῦ του συλλεγούσας καρπούς. Ταύτην ὁ Κριεζώτης καὶ Βάσπος θερμῶς εἶχον συστήσῃ εἰς τοὺς προκρίτους τῆς νήσου «να δειξῶσι καλὴν ὑποδοχὴν δίδοντες καὶ ἐν καλὸν κονάκι εἰς κατοικίαν.» Ὁ Δεληγιῶργις ἔνεκα τῆς ἐξυβρίσεως τῆς συζύγου του ἔτι μᾶλλον ἐξαγριωθείς ἐφέρετο τραχύτατα οὐ μόνον ἐν τῇ Χώρᾳ ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ Χωρίῳ, εἰς τὸ ὅποῖον ἀποστείλας μέρος τῆς δυνάμεως κατέλαβεν αὐτὸ καὶ ἠτοιμάζετο εἰς λεηλασίαν. «Τὰ ἀμπέλια εἰς διάκρισίν των, τὰ σπίτια μας ἐπαπειλοῦνται. Χίλια γρόσ. δὲν φθάνουν τὴν ἡμέραν ἔξοδα, μετρητὰ μᾶς ζητεῖ. ὅλα τὰ καίκια τὰ ἐρεστάρησε, ὅλα τὰ σιτάρια τὰ ἐβούλωσε διὰ νὰ τὰ πάρῃ. ὑπὲρ τὰς 15 ἡμέρας ἔχει σκοπὸν νὰ διατρίψῃ ἐδῶ.... Στοχασθῆτε 300 ἄτακτοι ὁδηγούμενοι ἀπὸ ἄτακτότερον ποίας ἀταξίας κάμνουν. Εἰς τὴν συνοδίαν των εἶνε καὶ ὁ πολυθρύλητος Π. Σκιαδᾶς. Οἱ δημογέροντες εἰς φυλακὴν. Δεῖξε τὴν ἀναφοράν μας εἰς τὸν ἀρχιναύαρχον (Κόχραν) Παρακάλεσον τοὺς προκρίτους Ὑδρας, Σπειτσῶν καὶ Ψαρῶν νὰ στείλουν κανὲν πλοῖον....» Ταῦτα ἔγραψαν οἱ δημογέροντες καὶ λοιποὶ πρόκριτοι τῶν Θερμιῶν πρὸς τὸν ἐν Σύρῳ συνάδελφόν των Δ. Ἀντίπαν τῇ 20 Ἰουλίου 1827. Τῇ δὲ 12 Αὐγ. ἐκ Πόρου ἀπήντησεν εἰς ἀναφοράν των ὁ Στόλαρχος Κόχραν τάδε :

«Πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν Θερμιῶν.

Κύριοι, ἔλαβα τὴν ἀπὸ 6 Αὐγούστου ἀναφοράν Σας. Λυποῦμαι μεγάλως διὰ τὰ δεινὰ ὅπου πάσχετε. Ἀφοῦ αἱ ἐνασχολήσεις μὲ συγχωρήσουν, θέλω περάσει ἀπὸ τὴν νῆσόν Σας καὶ ἀπὸ τὰς ἄλλας θλιβομένας ἀπὸ τὰς πειρατείας καὶ λεηλατείας καὶ ἐξετάσας αὐτοφεί τὴν κατάστασίν των, θέλω φροντίσει διὰ τὴν διόρθωσιν τῶν κακῶν. Συγ-

κροτεῖται τώρα ἐν σύνταγμα ναυτικῶν στρατιωτῶν, οἱ ὅποιοι θέλουν χρησιμεύει καὶ εἰς τὸν στόλον καὶ εἰς τὴν διατήρησιν τῆς εὐταξίας εἰς τὰς νήσους.

‘Ο Α’. Στόλαρχος
COCHRANE.»

‘Ο δὲ Ἀντίπας παραστήσας εἰς τὸν διοικητὴν Σύρου τὴν δεινὴν κατάστασιν τῆς νήσου κατῴρθωσε νὰ ἀποσταλῇ ἐκεῖθεν στρατιωτικὴ δύναμις ἐπὶ τοῦ πολεμικοῦ Ἀντιζήλου ὑπὸ τὸν Κ. Κοντσιαῦν, δι’ ἧς οἱ ἄτακτοι κακῶς ἔχοντες ἀπεδιώχθησαν, ἐλθόντων εἰς ἐπικουρίαν ἐνόπλων ἔκ τε τῆς Χώρας καὶ τοῦ Χωρίου. Ἡ φυγὴ ἐγένετο τόσον βιαστική, ὥστε καὶ τὴν σκαμπαδίαν των ἐγκατέλιπον. Ταύτην μετ’ ὀλίγον ἐζήτησεν ὡς ἰδικήν του ὁ Βάσος Μαυροβουνιώτης παρὰ τῶν δημογερόντων.

‘Οσφ ἐχρόνιζεν ἡ ἐπανάστασις τόσφ ἐθρασύνετο ἐν τῷ Αἰγαίῳ ἡ πειρατεία· προσεβάλλοντο ἀδιακρίτως ἑλληνικὰ καὶ εὐρωπαϊκὰ πλοῖα. ‘Ο ὑπὸ τὸν ναύαρχον Παυλούκην αὐστριακὸς στόλος ζητῶν ἀποζημίωσιν ἀπήγαγεν εἰς Σύρον τὰ ἐν Τήνῳ καὶ Μυκόνῳ προσωρμισμένα ἑλληνικὰ ἰδιωτικὰ πλοῖα καὶ ἐπυροβόλησε τὴν πόλιν Νάξου. Ἐπειδὴ δὲ πρὸ πενταετίας τινὲς τῶν Συλλακκωτῶν εἶχον διαρπάσῃ τὸ φορτίον καὶ τὰ ναυάγια Σουηδικοῦ πλοίου ναυαγήσαντος κατὰ τὸ ἀκρωτήριον Ἀγίον Δημήτριον, οἱ ὑποπρόξενοι Αὐστρίας καὶ Σουηδίας πολλάκις ἀπήτησαν ἀποζημίωσιν παρὰ τοῦ Χωρίου τῶν Συλλάκκων, ἀλλ’ οὐδεμία προσοχὴ ἐδίδετο. Τὴν 30 Αὐγούστου 1826 τὸ αὐστριακὸν πολεμικὸν Ὡρίων ὑπὸ τὸν πλοίαρχον Ἀλβέρτον ἡγχυροβόλησεν ἐν τῷ πρὸς τὰ Σύλλακκα λιμένι Μέρχα, καὶ ἐκεῖθεν ἐμήνυσεν νὰ τῷ δοθῇ ἡ ἀποζημίωσις ἐντὸς 24 ὥρῶν. Οἱ Συλλακκῶται ἐζήτησαν παράτασιν τῆς προθεσμίας. Ἀλλὰ τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα ἀπεδίβασεν ὁ Ἀλβέρτος ἐνόπλους βαδίζοντας πρὸς τὸ Χωρίον. Οἱ χωρικοὶ ἐξῆλθον ἑνοπλοὶ ὑπολαβόντες αὐτοὺς ληστάς· ἀντήλλαξαν τουφεκισμούς, αἱ γυναῖκες ἔντρομοι ἔδραμον εἰς τὰ βουνά· ἀλλὰ μετ’ ὀλίγον ἐγνώσθη ὅτι ἦσαν οἱ Αὐστριακοὶ καὶ ὅτι ἔφερον καννόνιον πρὸς σωφρονισμόν τῶν ἀπειθούντων. Ἀπεδόθη ἄνευ ἀναβολῆς ἡ ζητουμένη ἀποζημίωσις καὶ ἀπηλλάγησαν οἱ ἐγχώριοι τοῦ κινδύνου, ὃν διέτρεξαν ἔνεκα τριῶν μόνον ἀνθρώπων.

Ἄλλ' ἀπὸ μὲν τῆς βίας τῶν Αὐστριακῶν Παυλούκη καὶ Ἀλβέρτου ἀπηλλάγησαν οἱ τε Κύθνιοι καὶ οἱ ἄλλοι νησιῶται διὰ τῶν αὐστηρῶν ἀπειλῶν τοῦ Ἑγγλοῦ Ἀμιλτωνος. Οὐχ ἥττον δὲ ἠπειλήθησαν ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐποχῆς οἱ τῆς Χώρας Κύθνου κάτοικοι ὑπὸ πλοιάρχου ἁγγλικοῦ πολεμικοῦ πλοίου, ὅστις ἀνελθὼν μετὰ στρατιωτικῆς δυνάμεως εἰς τὴν Χώραν ἀνεζήτησε τὸν αὐτόθι ἐμφωλεύοντα φοβερὸν πειρατὴν Στραβοδήμαν Παπαφίγκον Ὑδραῖον μετὰ τῶν ὀπαδῶν του, οἵτινες διαρπάσαντες παρὰ τὴν Κύθνον πλοῖον ἁγγλικὸν κατέφυγον καταδιωχθέντες εἰς ἅγιον Στέφανον λιμένα τῆς νήσου. Ὁ Παπαφίγκος συνελήφθη, ἀλλὰ διεξέφυγεν ἐκπηδήσας ἀπὸ ὑψηλοῦ παραθύρου τῆς οἰκίας ἐν ᾗ ἐφρουρεῖτο. Ὁ Ἑγγλος πλοίαρχος ἀπήγαγεν εἰς Ὑδραν τοὺς δημογέροντας Μιχ. Δελλαγραμμάτικαν, Ζώρζην Κοζαδῖνον καὶ Μόσχον Φιλιππαῖον μετὰ τριῶν ἄλλων πρὸς ἐκφόβισιν τῶν κατοίκων. Μετ' οὐ πολὺ διὰ μεσιτείας τῶν προὔχόντων τῆς Ὑδρας δύο τῶν δημογερόντων ἀπολυθέντες ἐστάλησαν εἰς Κύθνον, ἵνα παραστήσωσιν ὅτι ἀπειλεῖται καταστροφή, ἂν δὲν ἀποδοθῶσι τὰ διηρπασμένα. Ἀπηλλάγησαν δὲ τῶν ἐπαπειλουμένων δεινῶν, ἀποδοθέντων κατὰ τὸ ἐφικτὸν τῶν διηρπασμένων.

Τῷ δ' αὐτῷ καιρῷ καπετὰν Σταῦρός τις συλλαβὼν πλοῖον τηνιακὸν τοῦ Ἰω. Φίλιππούση φέρον ρωσικὴν σήμαϊαν ἀπεφόρτωσεν εἰς Κύθνον· οἱ δὲ πρόκριτοι τῆς Ὑδρας τοῦτο μαθόντες τὸ ἐζήτησαν ἀπὸ τοῦ Κυθνίου ἐπιμόνως ἵνα παρασκευάσωσιν εἰς πυρπολικόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΓ'.

Ἀντιπρόσωποι εἰς τὰς ἐθνικὰς συνελεύσεις.

Ἀναγνωρίσαντες οἱ Κύθνιοι ἅμα ἐκραγεῖσαν τὴν ἐπανάστασιν ἀντεπροσωπεύθησαν εἰς τὰς ἐν αὐτῇ ἐθνοσυνελεύσεις διὰ παραστατῶν ἢ πληρεξουσίων. Εἰς μόνην τὴν ἐν Ἐπιδαύρῳ συνέλευσιν τοῦ 1822 οὔτε οἱ Κύθνιοι οὔτε οἱ ἄλλοι νησιῶται τοῦ Αἰγαίου προέλαβον ν' ἀντιπροσωπευθῶσιν· εἰς δὲ τὴν ἐν Ἀστρεὶ τοῦ 1823 ἡ Κύθνος καὶ ἡ Κέα κοινῶς ἀντεπροσωπεύθησαν ὑπὸ τοῦ Κείου Ζαννῆ Παγκάλου ὡς πα-

ρχστατου. Εἰς δὲ τὴν Β' ἐν Ἐπιδαύρῳ τοῦ 1826 καὶ τὴν ἐν Τροιζῇνι τοῦ 1827, ἐν ἣ ἐξελέγη κυβερνήτης ὁ Ἰω. Καποδίστριας, ἀντεπροσώπευσαν τὴν Κύθνον ὡς πληρεξούσιοι ἐκ μὲν τῆς Χώρας ὁ Μόσχος Φιλιππαῖος ἐκ δὲ τοῦ Χωρίου ὁ Ν. Οἰκονομίδης Λεβαντῆς. Εἰς δὲ τὴν ἐν Ἀργεὶ συνέλευσιν τοῦ 1829 τὴν μετατεθεῖσαν εἰς Ναύπλιον χάριν ἀσφαλείας τῷ 1831 μετὰ τὸν θάνατον τοῦ κυβερνήτου παραστάτης Κύθνου ἀπεστάλη ὁ Ν. Βάλληνηδας, ὅστις ἐπανῆλθε τῷ 1832, ὅτε ἡ αὐτὴ συνέλευσις ἐπανελάβε τὰς ἐργασίας τῆς ἐν Προνοίᾳ Ναυπλίου πρὸς ἀναγόρευσιν τοῦ Ὁθωνος εἰς βασιλέα τῆς Ἑλλάδος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΔ'.

Νέον κοινοτικὸν σύστημα, δημογεροντία.

Τὸ ἐπὶ τουρκοκρατίας κοινοτικὸν σύστημα διερρυθμίσθη τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐπαναστάσεως ἐπὶ τὸ δημοτικώτερον. Ἡ δωδεκάς τῶν προκρίτων ἢ προεστώτων ἀντικατεστάθη διὰ τῶν πέντε δημογερόντων ἐκ λαϊκῶν, ἡ δὲ ἑτέρα δωδεκάς ἢ ἐκ κληρικῶν κατηργήθη.

Οἱ πέντε δημογέροντες Χώρας καὶ οἱ ἰσάριθμοι Χωρίου ἐξελέγοντο ἀπὸ κοινῆς συνελεύσεως ἀπάντων τῶν κατοίκων, καθ' ἃ δηλοῖ τὸ ἐξῆς πρακτικὸν ἐκλογῆς. «Σήμερον ἀπὸ κοινῆς συνελεύσεως συνελθόντες ἅπαντες οἱ κάτοικοι Χώρας Θερμίων κοινῇ ψήφῳ ἐγκρίναντες ψηφίζομεν δημογέροντας τῆς Χώρας μας τοὺς πατριώτας κ. κ. Δημ. Ἀντίπαν, Μόσχον Φιλιππαῖον, Ἰω. Γαητάνην, Πατέστον Γαητάνην, Ἀνδρέαν Μπάσταν καὶ Ἰω. Αἰσωπίδην. Οἱ πατριῶταί μας οὗτοι ἐνιαύσιοι θέλουσιν ἐκπληροῦν τὰ χρέη τοπικῆς διοικήσεως θεωροῦντες καὶ ἀποφασίζοντες πᾶσαν ὑπόθεσιν, ἐνεργοῦντές τε καὶ διευθετοῦντες ὅλα τὰ πρὸς ἡσυχίαν καὶ εὐταξίαν τῆς πατρίδος μας.

Προσέτι διορίζονται ἐκ τῶν οἰκοκυρίων ὁ Ἀντ. Βασάλος, Γεώργιος Φρ. Λεβαντῆς, Γεώργ. Τζαννάκης καὶ Νικ. Μαυροπούλης, οἱ ὅποιοι θέλουσι συντρέχειν εἰς βοήθειαν τῶν δημογερόντων, ὁπόταν περιστατικῶς χρειασθῶσι βοήθειαν, εἰς ἔνδειξιν δὲ γίνεται τὸ παρὸν ἐσφραγισμένον τῇ κοινῇ σφραγίδι τῇ 3 Ὀκτωβρίου 1826. Χώρα Θερμίων.

Οἱ κάτοικοι τῆς Χώρας Θερμίων
(Τύπος σφραγίδος).»

Ἡ ἀρχὴ τῶν πέντε δημογερόντων διήρκει ἓν ἔτος, τὰ δὲ καθήκοντα αὐτῶν ἦσαν διοικητικά, ἀστυνομικά καὶ δικαστικά, οἷα ἦσαν πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τὰ τῶν προεστώτων. Ἐλαμβάνοντο, ὡς εἰκός, ἀπὸ τῆς τάξεως τῶν προκρίτων καὶ κατ' ἐκλογὴν ἐδίδοντο αὐτοῖς ὡς ἐκτελεστικὴ δύναμις τέσσαρες ἐκ τῶν ἐγκρίτων οἰκηκυραίων. Συνειργάζετο δὲ τοῖς αὐτοῖς καὶ ἀρχὴ τις οἰκονομικὴ πρὸς εἰσπραξίν φόρων, οἱ ἔφοροι καὶ ὑποφροντισταὶ τῆς εἰρήνης, ἀντικαταστήσαντες τοὺς πρῶην ἐπιτρόπους καὶ ἐπιστάτας. Ὁ καντσιλλιέρις διετήρησεν ὅχι τὴν πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἀρχήν, ἀλλὰ τὸ ὄνομα τῆς ἀρχῆς μέχρι τοῦ 1829, ἐν ᾧ εὖρον αὐτὸν ἐπιβεβαιοῦντα ἀκύρως ἰδιωτικὸν συμβόλαιον. Τῷ 1824 ἀπῆντησα κατὰ πρῶτον ἐν ἐγγράφῳ δημογερόντας Χώρας Δ. Ἀντίπαν, Μαν. Βρεττόν καὶ Μόσχον Φιλιππαῖον. Τῷ 1825 Μιχ. Δελλαγραμμάτικαν, Ζώρτζην Κοζαδῖνον, Γ. Βάλλανδαν, Ἰω. Γαητάνην καὶ Μ. Φιλιππαῖον. Τῷ 1826 Μιχ. Δελλαγραμμάτικαν, Ζώρτζην Κοζαδῖνον καὶ Μ. Φιλιππαῖον, τὸν πέμπτον ἀπόντα δὲν εὖρον. Τῷ 1827 Δ. Ἀντίπαν, Ἰω. Γαητάνην Μ. Φιλιππαῖον, Ἀνδρέαν Μπάσταν, Πατέστον Γαητάνην, καὶ Ἰω. Αἰσωπίδην ἕκτον ὑπεράριθμον ὡς γραμματέα. Τῷ 1829 Μ. Βρεττόν, Δ. Ἀντίπαν καὶ Ἰωάννην Φιλιππίδην. Οἱ ἐλλείποντες ἄγνωστοι. Τοὺς αὐτοὺς ἀπῆντησα καὶ τῷ 1830. Ἀπὸ τούτου τοῦ ἔτους μέχρι τοῦ 1835, ὅτε εἰσῆχθη ἀνὰ τὸ κράτος τὸ σύστημα τῶν δημάρχων καὶ τῶν δημοτικῶν συμβουλίων, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀνεύρω τίνες ἐχρημάτισαν δημογέροντες ἐν τῇ Χώρᾳ. Ἐν δὲ τῷ Χωρίῳ ἀποτελοῦντι ἰδίαν δημογεροντίαν ἀνεῦρον ὅτι τῷ 1827 δημογέροντες ἐχρημάτισαν Μαν. Βρεττός, Πρωτονοτάριος Δημάκις καὶ Ἀναγν. Λεονάρδου καὶ πλέον οὐ.

Οἱ δημόσιοι φόροι ἐδίδοντο, ὡς πρότερον, εἰς ἐνοικιαστήν, ὅστις περιωρίζετο εἰς τὴν εἰσπραξίν τῶν φόρων κατὰ τὴν ἀρχαίαν συνθήθειαν, ἥτοι εἰς τοὺς καλοκαιρινοὺς καρποὺς ἓν εἰς τὰ δέκα, εἰς τοὺς χειμωνικοὺς ἓν εἰς τὰ πέντε, εἰς τὸ κρασί δύο γρόσ. τὴν βαρελλαν, καὶ εἰς τοὺς φόρους τῆς εἰσαγωγῆς. Ὁ ἐνοικιαστὴς δὲν ἦτο πλέον ὁ βοεβόδας καὶ ζαμπίτης τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως, ἦτο ἀπλοῦς ἐνοικιαστὴς τῶν προσόδων καὶ οὐδὲν πλέον. Ἐτόλμων αἱ δύο κοινότητες ἐκ συμφώνου νὰ ἐναντιώωνται εἰς αὐτόν, ἐὰν ἐζήτει παρὰ τὰ εἰθισμένα νὰ φορολογῇ, καὶ νὰ μὴ ἀναγνωρίζωσι τὰς διαταγὰς τῆς κυβερνήσεως, ἐὰν ἀντέβαινον εἰς τὰ ἀρχαῖα ἔθιμα. Οὕτω τῷ

1826, ὅτε ἐνοικιαστὴς ἀνεδείχθη ὁ Ἀναγ. Μανουσάκης, αἱ δύο κοινότητες διὰ τῶν προκρίτων ἐκοινοποίησαν αὐτῷ, ὅτι, «ἂν δὲν στέργῃ νὰ φορολογῇ κατὰ τὰ ἀρχαῖα ἔθιμα, θὰ διορισθοῦν παρὰ τῶν δύο κοινοτήτων ἐπιστάται νὰ συνάξουν τὰς προσόδους καὶ θὰ στείλουν ἀνθρώπους εἰς τὴν διοικητικὴν ἐπιτροπὴν νὰ θεωρήσῃ τὴν ὑπόθεσιν. Ἀπάντησίν τοῦ περιμένουν ἐντὸς 24 ὥρῶν πρὸς ὁδηγίαν των.» Ὁ ἐνοικιαστὴς ἐθεώρησε φρόνιμον νὰ συγκατανεύσῃ. Τὴν αὐτὴν ἀντίστασιν τῷ ἐπομένῳ ἔτει ἀντέταξαν εἰς τὸν ἐνοικιαστὴν Ν. Κριεζώτην ὀπλαρχηγόν, ὅτε ἀπέστειλεν ἐκ Σαλαμῖνος ἐπιστάτας τῆς εἰσπράξεως. Ἐπειδὴ δὲ αἱ ἀπειλαὶ τοῦ δὲν ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψει, ἀπέστειλε τοὺς ὑπαρχηγούς τοῦ Δεληγιῶργιν καὶ Μαγνήσαλιν μετὰ 300 ἀνδρῶν, οἵτινες διέπραξαν ὅσα ἐξιστορήσαμεν ἐν τοῖς προηγουμένοις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΕ'.

Νέα διοικητικὰ συστήματα.

Τὸ διοικητικὸν σύστημα, διαρκούσης τῆς ἐπαναστάσεως, ἦτο λίαν εὐμετάβολον. Ἦδη τὸ 1822 αἱ νῆσοι Κέα καὶ Θερμία ἀπετέλουν τὴν ἀντεπαρχίαν Τζέας καὶ Θερμίων ὑπὸ ἀντέπαρχον τὸν Διονύσιον Ὀρφανὸν καὶ γενικὸν γραμματέα τὸν ἐκ Κέας Μιχ. Πάγκαλον ἐδρεύοντας ἐν Κέῃ. Τῷ 1824 τὸ βουλευτικὸν τῆς ἐν Ἀστρεὶ ἐθνικῆς συνελεύσεως συνέστησεν ἐπαρχίαν Κέας, Θερμίων καὶ Σερίφου ἔδραν ἔχουσαν τὴν Κέαν καὶ σφραγίδα ὑπὸ τίτλον τοιοῦτον καὶ ἔμβλημα Ἀθηναίων ἐνοπλον. Ἐπαρχος ἦτο ὁ Μ. Μιχάλογλος καὶ γενικὸς γραμματεὺς ὁ ἐκ Κέας Δ. Δελίνης. Διετηρήθησαν δύο ἐγκύκλιοι πρὸς τοὺς ἐπάρχους καὶ κατοίκους τοῦ Αἰγαίου πελάγους ὡραιόταται ἐκδοθεῖσαι παρὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν Γρηγορίου Δικαίου τῷ 1824, δι' ὧν προτρέπονται οἱ Αἰγαιοπελαγῖται νὰ μὴ προσκυνήσουν τὸν Τοῦρκον· ὀρίζονται τὰ καθήκοντα τοῦ ἀληθοῦς πατριώτου καὶ κατακρίνεται ὁ ψευδὴς πατριώτης· παρίσταται ἡ κρισιμωτάτη θέσις τῆς πατρίδος· ἐνθαρρύνονται οἱ δειλοὶ διὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν· καὶ καταλήγει «Ἄγετε, ἄγετε ἀδελφοί· μὴ φαντασθῆτε ὅτι ἡ ὀπισθοδρόμησις εἴμπορεῖ ποτε νὰ σᾶς διαφυλάξῃ. . . . ἐνοπλίσθητε,

ἀγαπητοί, καὶ αὖθις τὸν πατριωτικὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἐλπίδα... καὶ τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος θέλει φθάσῃ εἰς τὸν ποθοῦμενον σκοπὸν τοῦ».

Ἐν ἔτει 1826 ὑφίστατο *διευθυντικὴ τοῦ Αἰγαίου πελάγους ἐπιτροπὴ* καὶ ἑτέρα ὑποδεεστέρα *διοικητικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ Αἰγαίου πελάγους*. Ἀμφότεραι ἐξήταζον ὑποθέσεις πολιτικὰς ἀναφερομένας κατ' ἔφεσιν ἐπὶ ἀποφάσεων τῶν κατὰ τὰς νήσους δημογεροντιῶν.

Ἐν ἔτει δὲ 1828 συνέστη «*ἑκτακτος ἐπιτροπὴ βορείων Κυκλάδων*» ἐδρεύουσα ἐν Τήνῳ. Εἰς ταύτην βεβαίως ὑπήχθησαν αἱ νῆσοι Σύρος, Τήνος, Κέα, Κύθνος, Ἄνδρος, Μύκονος καὶ Σέριφος.

Τῷ 1829 ὁ Κυβερνήτης συστήσας *ἐπαρχίαν Κύθρου* μετέθηκε τὴν ἑδρὰν τῆς εἰς Κύθνον ἀναδείξας συγχρόνως αὐτὴν καὶ ἑδρὰν τῆς ἐπισκοπῆς Κύθνου. Ἀλλὰ τῷ 1830 ὑφίστατο *διοίκησις Τήνου καὶ Θερμίων* ὑπὸ τὸν Φ. Παπαμανώλην διοικητὴν καὶ τὸν Κ. Φεταλίδην γεν. γραμματέα. Μετὰ δὲ μικρὸν ἐπὶ Ὁθωνος ἀνασυνέστη ἡ *ἐπαρχία Κύθρου* διατηρηθεῖσα μέχρι τοῦ 1836—37, ὅτε, τοῦ βασιλείου διαιρεθέντος εἰς διοικήσεις καὶ ὑποδιοικήσεις, ὑπήχθη εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν *Κέας*, ἑδρὰν ἔχουσαν τὴν Κέα μέχρι τοῦ 1838. Ἀπὸ δὲ τῆς τῶν νομῶν καὶ ἐπαρχιῶν συστάσεως αἱ τρεῖς νῆσοι συνεκρότησαν πάλιν τὴν *ἐπαρχίαν Κέας* διοικουμένην ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὑπὸ τοῦ νομάρχου Κυκλάδων.

Ἡ δικαιοσύνη ἀπὸ τῆς συστάσεως τῶν δημογεροντιῶν ἀπενέμετο πρωτοκλήτως παρ' αὐτῶν, κατ' ἔφεσιν δὲ εἰς τὴν *διευθυντικὴν ἐπιτροπὴν τοῦ Αἰγαίου πελάγους* ἐδρεύουσαν ἐν Σύρῳ ἢ ἐνίοτε εἰς τὴν *ἑκτακτον ἐπιτροπὴν τῶν βορείων Κυκλάδων* ἢ εἰς τὴν *διοίκησιν Τήνου καὶ Θερμίων*, αἵτινες ἐπελαμβάνοντο καὶ δικαστικῶν ὑποθέσεων εἴτε ἀμέσως εἴτε δι' ἐπιτροπῆς παρ' αὐτῶν διοριζομένης ἐπὶ τόπου.

Τῷ 1831 ἐν Κύθνῳ ὑφίστατο «*εἰρηνοποιὸν δικαστήριον Θερμίων ἢ εἰρηνοδικεῖον*». Αἱ ἀπὸ τούτου ἐκδιδόμεναι ἀποφάσεις ἐφεσιβάλλοντο, φαίνεται, εἰς τὸ ἐν Μυκόνῳ συστάν *Πρωτόκλητον*.

Τῷ 1825 ἐπὶ προσωρινῆς κυβερνήσεως συνέστη ἐν Κύθνῳ *Δημόσιος νοταρία* καὶ νοτάριος διωρίσθη ὁ Δ. Ἀντίπας ἐπέχων τόπον τοῦ καθ' ἡμᾶς συμβολαιογράφου. Τῆς ἀρχῆς ταύτης ἡ σύστασις ἀντικατέστησε τὴν διὰ τοῦ καντσιλλιέρι ἐπικύρωσιν τῶν συμβολαίων. Τῷ δὲ 1829

ἡ νοταρία μετωνομάσθη *Δημόσιος μνημονία* ἔχουσα μνήμονα τὸν αὐτὸν Δ. Ἀντίπαν μέχρι τῆς συστάσεως τῶν συμβολαιογραφείων

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΣΤ'.

Σύστασις δήμων, δήμαρχοι, πληρεξούσιοι, βουλευταί.

Αἱ κοινότητες διετηρήθησαν μέχρι τοῦ 1833, ὅτε συνέστησαν οἱ δῆμοι ἀνά τὸ κράτος. Ἐν τῇ νήσῳ Κύθῳ δύο δῆμοι ἀντικατέστησαν τὰς δύο κοινότητας Χώρας καὶ Χωρίου τῶν Θερμίων. *Δῆμος Κύθρου* ἐκλήθη ἡ τῆς Χώρας κοινότης ἢ δημογεροντία· τὸ ὄνομα ἐδόθη ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου ὀνόματος τῆς νήσου. Ἡ δὲ ἑτέρα Χωρίου κοινότης ἢ δημογεροντία ἐκλήθη *Δῆμος Δρυοπίδος* εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐκ Δρυόπων καταγωγῆς τῶν ἀρχαίων Κυθνίων. Ἀμφότεροι ἔνεκα τοῦ πληθυσμοῦ των ἐχαρακτηρίσθησαν τρίτης τάξεως δῆμοι. Ἀλλὰ τοὺς δημογέροντας ἀντικατέστησαν οἱ δήμαρχοι τῷ 1835, ὅτε ἀντικατεστάθη ἡ σφραγὶς τῆς κοινότητος δι' ἑτέρας φερούσης ἐν κύκλῳ μὲν *Δημαρχεῖον Κύθρου 1835*, ἐν μέσῳ δὲ τὰ ἐπὶ "Οθωνος ἐθνόσημα. Ἀγνοῶ διὰ τί ἐπὶ πολὺ δὲν διετηρήθη τῆς σφραγίδος ταύτης ἢ χρῆσις· διότι μετὰ 2—3 ἔτη ἦτο ἐν χρήσει σφραγὶς μικροτέρα ἄνευ οὐδενὸς ἐμβλήματος ἐν κύκλῳ φέρουσα *Δῆμος Κύθρου*. Καὶ αὕτη τῷ 1870 ἀντικατεστάθη δι' ἄλλης φερούσης ἐμβλημα μὲν κλαδίσκον ἀγρίας ροιᾶς ἐν κύκλῳ δὲ *Δῆμος Κυθνίων*.

Ἀγνοῶ διὰ τί ὁ γεν. ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων ἐρωτηθεὶς προέτεινε τοιοῦτον ἐμβλημα, ἐκτὸς ἂν ἡ ροιὰ παριστᾷ τὴν δρυὶν δηλοῦσαν τὴν ἐκ Δρυόπων καταγωγὴν. Ὁ δὲ δῆμος Δρυοπίδος τῷ 1836 μετεχειρίσθη σφραγίδα ἄνευ ἐμβλήματος φέρουσα, ἀπλῶς ἐν κύκλῳ *Δῆμος Δρυοπίδος*. Καὶ οὗτος συγχρόνως τῷ ἑτέρῳ δήμῳ μετήλλαξε τὴν σφραγίδα δι' ἄλλης φερούσης ἐμβλημα μὲν στάχυν κριθῆς μετὰ δρεπάνου ἐν δὲ κύκλῳ *Δῆμος Δρυοπίδος*.

Δήμαρχοι ἐξελέγησαν ἄχρι τοῦδε Κύθνου μὲν

Μόσχος Δ. Ἀντίπας.....	1835—37
Νικόλαος Βάλληντας εἰς δύο περιόδους.....	1837—44
Ἰωάννης Δ. Ἀντίπας.....	1845—49
Γεώργιος Λ. Βάλληντας.....	1849—53
Πέτρος Μαζαράκης.....	1853—57
Δημήτριος Σταθόπουλος ἐπὶ πέντε περιόδους.....	1857—79
Βαπτιστῆς Α. Βάστας ἐπὶ τρεῖς περιόδους.....	1879—91
Νικόλαος Α. Βάστας.....	1891—95
Ματθαῖος Μαυροπούλης.....	1895—

Δρυοπίδος δὲ

Ἰωάννης Παχάρνικος ἐπὶ τρεῖς περιόδους.....	1836—49
Νικόλαος Ἀγγελίδης ἐπὶ τέσσαρας περιόδους.....	1849—66
Λάσκαρις Φιλιππαῖος.....	1866—70
Φίλιππος Δελλαγραμμάτης.....	1870—72
Γεώργιος Δαλλαβίνιας ἐπὶ δύο περιόδους.....	1872—79
Ἰωάννης Γ. Μελάς ἐπὶ δύο περιόδους.....	1879—87
Ἀχιλλεὺς Δελλαγραμμάτης.....	1887—91
Γεώργιος Δαλλαβίνιας.....	1891—95
Γεώργιος Δαλλαβίνιας.....	1895—

Εἰς δὲ τὰς ἐπαρχιακὰς ἐκλογὰς ἀντιπροσώπων τῆς ἐπαρχίας Κέας, καθ' ἃς ἐκ δύο ἐκλεγομένων ὑπὸ τῆς ἐπαρχίας ταύτης ὁ μὲν ἐλαμβάνετο ἐκ Κύθνου ὁ δ' ἕτερος ἐκ Κέας, ἐξελέχθησαν εἰς μὲν τὴν ἐν Ἀθήναις Α. ἐθνικὴν συνέλευσιν πληρεξούσιος μὲν ἐκ Κύθνου ὁ Δημ. Κυριακίδης..... 1843—44

Βουλευταὶ δὲ ἐκ Κύθνου οἱ

Δημ. Κυριακίδης.....	1844—47
Ἐμμ. Ἀντίπας ἐπὶ τέσσαρας περιόδους.....	1847—59
Κωνστ. Π. Κυπριάδης.....	1859—61
Νικ. Παλαιὸς ἐκ Σερίφου.....	1861—62

Ἐπελθούσης δὲ τῆς μεταπολιτεύσεως, ἀνεδείχθησαν πληρεξούσιοι εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις Β. ἐθνικὴν συνέλευσιν ἐκ τῶν 4 οἱ δύο ἐκ Κύθνου Ἀντ Α. Βάστας καὶ Δ. Σταθόπουλος..... 1862—65

Βουλευταὶ δ' ἐκ Κύθνου οἱ

Κωνστ. Π. Κυπριάδης	1865—67
Δημ. Σταθόπουλος	1867—69
Νικ. Ἀγγελίδης	1869—72
Ἰω. Μαζαράκης	1872—73
Ἰω. Χωρεπισκοπίδης	1873—74
Ἰω. Κυριακίδης	1874—76
Ἰω. Χωρεπισκοπίδης	1876—79
Στυλιανὸς Ν. Βάλληνδης	1879—81
Γεώρ. Κόρπας	1881—85
ὁ αὐτὸς	1885—87
Εἰς δὲ τὰς κατὰ νομαρχικὴν περιφέρειαν ἐκλογὰς δώδεκα βουλευτῶν ἐκ Κυκλάδων ἀνεδείχθη ἐκ Κύθνου ὁ	
Γεώρ. Κόρπας	1887—90
ὁ αὐτὸς	1890—92
Ἐπανελθούσης δὲ τῆς ἐπαρχιακῆς περιφέρειας, βουλευταὶ τῆς ἐπαρχίας Κέας ἀνεδείχθησαν ἐκ Κύθνου οἱ	
Βαπτιστῆς Α. Βάστας	1892—95
καὶ Γεώρ. Κόρπας	1895—

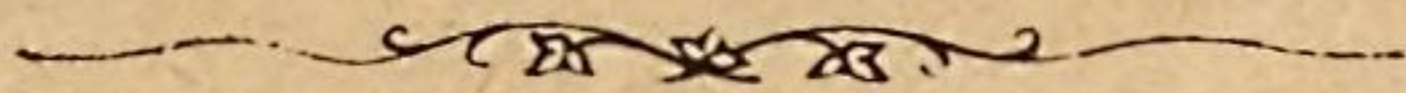
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΖ.'

Δημοτικὴ ἐκπαίδευσις.

Προηγουμένως ἐγράψαμεν περὶ τῆς ἑλληνικῆς σχολῆς ἐπὶ τουρκοκρατίας καὶ ἀνεξαρτησίας, ἀλλὰ περὶ δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως οὐδεὶς λόγος ἐγένετο· διότι ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς δουλείας εἰς τὰ λεγόμενα κοινὰ σχολεῖα ἀμαθεῖς κληρικοὶ ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας ἢ εἰς καμμίαν γωνίαν τῆς οἰκίας των κατὰχαμα, τοὺς παῖδας βασανίζοντες, ἐδίδασκον ἀνάγνωσιν διὰ τῆς φυλλάδας, τοῦ ᾠδωτικοῦ, τοῦ ψαλτηριοῦ καὶ τοῦ ἀποστολίου, ἢ δὲ γραφὴν δὲν ἐθεωρεῖτο ἀπολύτως ἀναγκαῖον μάθημα, ἔτι δ' ὀλίγώτερον ἢ ἀριθμητικὴ. Ὅθεν συνεβαίνει πολλάκις ὁ ἀπολυθεὶς τοῦ κοινοῦ σχολείου νὰ εἶνε διαβαστής, ἀλλὰ νὰ μὴ εἶνε

γραφειᾶς. Τοιαῦτα κοινὰ σχολεῖα, ἅς τὰ ὀνομάσωμεν οὕτω, διετη-
ροῦντο συγχρόνως πολλά· τὰ δίδασκτρα ἦσαν ἓν δευτεριάτικο, δηλαδή
ἓνα ψωμί κρίθινον, ἓνα χρουστόψωμο μὲ μίαν ὄρνιθα τὰ Χριστούγεννα
καὶ μία αὐγοκουλλούρα τὸ Πάσχα.

Σχολεῖον δημοτικὸν κατὰ πρῶτον ὠκοδομήθη ἐν τῇ Χώρα τῷ 1830
λειτουργοῦν ἔκτοτε κατὰ τὴν ἀλληλοδιδασκτικὴν μέθοδον διὰ πτυχιού-
χου διδασκάλου. Ἐν δὲ τῷ Χωρίῳ ἐκτίσθη τοιοῦτον τῷ 1837—38.
Σχολεῖον δὲ κορασίων ἐν μὲν τῇ Χώρα ἤνοιξεν ἀπὸ τοῦ 1855 ἐν δὲ
τῷ Χωρίῳ ἀπὸ τοῦ 1890.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελ.
Πρόλογος περί τῆς ἐκδόσεως τῆς ἱστορίας τῆς Κύθνου	έ
Κ ε φ. Α'. Περὶ τῶν κατ' ἐποχὰς ὀνομάτων τῆς Κύθνου	2
Κ ε φ. Β'. Καταγωγή, Δρύοπες	5
Κ ε φ. Γ'. Αὐτόνομος πολιτεία	9
Κ ε φ. Δ'. Ἐπὶ τῶν μηδικῶν	11
Κ ε φ. Ε'. Ἐπὶ τῆς τῶν Ἀθηναίων καὶ τῆς τῶν Λακεδαιμονίων ἡγεμονίας	13
Κ ε φ. ς'. Τιμάνθης, Κυδίας, Ἡγησικλῆς	17
Κ ε φ. Ζ'. Μακεδονικὴ κυριαρχία	19
Κ ε φ. Η'. Ρωμαϊκὴ κυριαρχία	20
Κ ε φ. Θ'. Χριστιανισμός	24
Κ ε φ. Ι'. Ἐπὶ Βυζαντινῶν	26
Κ ε φ. ΙΑ'. Φραγκοκρατία	28
Κ ε φ. ΙΒ'. Ἑλληνικὴ ἐκκλησία ἐπὶ φραγκοκρατίας	45
Κ ε φ. ΙΓ'. Κατάλυσις φραγκοκρατίας	54
Κ ε φ. ΙΔ'. Ἐρήμωσις ἢ ὀλιγανθρωπία τῶν νήσων, ἔποικοι	60
Κ ε φ. ΙΕ'. Τουρκοκρατία, καπουδὰν πασσᾶς, μέγας διερμηνεύς	61
Κ ε φ. Ις' Φορολογία	70
Κ ε φ. ΙΖ'. Ἄυο κοινότητες, ὀργανισμός	72
Κ ε φ. ΙΗ'. Ἐγχώριοι ἀρχαὶ τῆς κοινότητος	74
Κ ε φ. ΙΘ'. Ῥωσικὴ κατοχή	81
Κ ε φ. Κ'. Μετὰ τὴν ρωσικὴν κατοχὴν	82
Κ ε φ. ΚΑ'. Λάμπρος Κατσώνης ἐν Κύθνῳ	84
Κ ε φ. ΚΒ'. Πειρατεῖαι ἐν τῷ Αἰγείῳ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ταύτης	92
Κ ε φ. ΚΓ'. Πληρώλης	94
Κ ε φ. ΚΔ'. Συνεχεῖς ἀποδημίαι καὶ μεταναστεύσεις	94
Κ ε φ. ΚΕ'. Ἐκκλησία ἐπὶ τουρκοκρατίας καὶ κατόπιν	97
Κ ε φ. Κς'. Κατώτερος κληρὸς, Δανιὴλ Θηράμνιος, Μακάριος Φιλιππαῖος	102
Κ ε φ. ΚΖ'. Μακαρίου σχολή	106

	Σελίς.
Κεφ. ΚΗ'. Γ. Σερουίου σχολή.....	108
Κεφ. ΚΘ'. Διάδοχοι Μακαρίου καὶ Σερουίου.....	110
Κεφ. Λ'. Ἐπανάστασις τῷ 1821.....	111
Κεφ. ΛΑ'. Φορολογία ἐπὶ ἐπαναστάσεως.....	115
Κεφ. ΛΒ'. Πειρατεία ἐπὶ ἐπαναστάσεως, ἔνοπλοι Κριεζώτου ὕπὸ Δεληγιώργιν.....	117
Κεφ. ΛΓ'. Ἀντιπρόσωποι εἰς τὰς ἐθνικάς συνελεύσεις.....	120
Κεφ. ΛΔ'. Νέον κοινοτικὸν σύστημα, δημογεροντία.....	121
Κεφ. ΛΕ'. Νέα διοικητικὰ συστήματα.....	123
Κεφ. Λς'. Σύστασις τῶν δήμων, δήμαρχοι, πληρεξούσιοι, βου- λευτική.....	125
Κεφ. ΛΖ'. Δημοτικὴ ἐκπαίδευσις.....	127
Διόρθωσις παροραμάτων.....	130
Κατάλογος συνδρομητῶν.....	131

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΩΝ ΤΙΝΩΝ ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ

Σελ.	14	στιχ.	28	μετὰ τὸ Μηλίων ταχθήτω καὶ Θηραίων
»	15	»	10	γράψον Ρηναιεῖς $\frac{1}{6}$ ταλ.
»	29	»	29	» ὅστις ποτ'
»	30	»	21	ἀντὶ ὁ Γιαννούλης οὗτος γράψον Νικ. Ἀγγ. Κοζαδῆνος.
»	53	»	27	γράψον ἐκλιπόντων
»	52	»	16	ἐξάλειψον τὸ εἰς
»	71	»	3	γράψον καπουδάν
»	82	»	3	» καπουδάν
»	84	»	18	» Γενούης
»	99	»	32	» Κίας
»	104	»	6	» ἐκστάσει

ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΙ

Ὁ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἀνάρ-
γυρος Δ. Μπαροῦς

50

ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ ΚΑΙ ΑΘΗΝΑΙΣ

Εὐστάθιος Μελάς

Ἰωάν. Γιαννακάκος

Δ. Ἰ. Ἀναγνωστόπουλος

Κ. Κνάϊμερ ἐξαγωγικὸς σύνδε-
σμος Ἀθηνῶν

Ἀνδρέας Βιολάκης

Ἡλίας Μαρκέτης

Στυλ. Γλιτσὸς

Κίμων Κασιμάτης

Βύρων Γεωργιάδης

Κ. Δ. Καλαμβοκίδης

Ἀνώνυμος

Ἀνώνυμος

Τηλέμαχος Ράμφος

Γεώργ. Ρεδιάδης

Γ. Χ. Σαραϊντάρης

Γ. Α. Γαητᾶνος

Δ. Γκ. Μπινιάρης

Ἰωάν. Ἐμμ. Μαυροπούλης

Ἀναστ. Γ. Χαρβαλιᾶς

Ἀθανάσιος Ἀγγελόπουλος

Πάτροκλος Δεπάστας

Κωνστ. Γιαννακόπουλος

Ζ. Λογοθέτης

Κ. Α. Παπαγεωργακόπουλος

Χαρ. Σπανόπουλος

Π. Ι. Λογιωτατόπουλος

Σταυρ. Δ. Σ.

Γ. Ρ. Ρηγόπουλος

Β. Α. Καραμπέλας.

Δ. Β. Κυριαζόπουλος

Ι. Κυριακίδης

Πλάτων Μητρόπουλος

5

Ἀρχιμανδρίτης Παρθένιος Ἀ-
θανασιάδης

Ἀριστ. Παπαγεωργακόπουλος

Γ. Β. Κοζαδῖνος

Ν. Β. Κοζαδῖνος

Ν. Μενεΐδης

Ἀλεξ. Ἰ. Λαουτάρης

Ἀντ. Ν. Βλαστάρης δικηγ.

Γ. Ν. Διανέζης δικηγ.

Κων. Πουλάκης

Ἀντ. Κανελλόπουλος ἔμπορος

Γ. Β. Τήνιος φοιτητῆς

Ἰωάν. Α. Γαητᾶνος

10

Γ. Κ. Λαουτάρης

Ἀριστείδης Ν. Κυριακὸς

Χριστ. Κ. Παπαρήγας

Γ. Α. Καραβᾶς

Ζαχ. Δομένικος

Ἰωάν. Ν. Κούμας

Θεόδ. Κ. Λαουτάρης

Δημ. Γ. Δημητρόπουλος

Δημ. Ζαχαρόπουλος

Π. Ἀναγνωστόπουλος

Ἰωάν Χ. Καμπάνης

Αἰκατ. Α. Γκιῶν

Ἀνδρέας Φ. Γκιῶν

Δημ. Ἀνδ. Γκιῶν

Ἰωάν. Φ. Γκιῶν

Θ. Ἀντωνόπουλος δικηγ.

Γ. Πανόπουλος

Μιλτ. Μπικλῆς

Δ. Γιακουμάκης

Ἑμμ. Σκαλίδης

Δ. Γιαννακόπουλος

Β. Γιαννακόπουλος

Μιχ. Οἰκονόπουλος

Γ. Β. Κοσσαρᾶς

Δ. Κοσσαρᾶς

Δ. Δημητρακόπουλος

Ἰω. Κωνσταντίνου

Ζήσης Τριανταφύλλου

Θεόδ. Μοσελὸς δικηγ.

Τοῦ ἐν Πειραιεῖ Γαλλικοῦ
παρθεναγωγείου τοῦ Ἀγ.

Ἰωσήφ

Θεοχάρη Φασούλη

Καλλιόπη Γονατᾶ

Ἐλευθερία Μπράβου

Δέσποινα Ζαννῆ

Μαρία Καίρη

Τατιανὴ Ζαδὲ

Ἀθηνᾶ Ρουσσάκη

Ρόζα Δαρλίκη

Ε Ν Ι Ω

Γ. Α. Κοζαδῖνος

Μ. Φρονίστας

Λ. Μ. Σταυράκης

Μ. Α.

Ἰωάν. Χέλμος

Στ. Δ. Δήμας

Μιχ. Καράλης

Γ. Α. Θεομίδης

Ἰάκ. Βάος

Μ. Σ. Λορεντζιάδης

Γ. Φουστάνος

Εὐάγγελ. Κωστόπουλος

Λουδ. Λορεντζιάδης

Σ. Ζαμάνος

Ἰωάν. Κ. Εὐσταθιάδης

Φρ. Μαλατέστας

Ν. Ἀμ. . . .

Ἑμμ. Ν. Νομικὸς

Ἀντ. Καραορίνης

Ε Ν Ν Α Ξ Ω

Μιχ. Ἰακ. Μαρκόπολις

Φρ. Σωμμαρίπας

Νικ. Φραγκόπουλος

Ε Ν Λ Α Ρ Ι Σ Σ Η

Διὰ Γ. Ἰ. Ζαννετοπούλου 15

Ε Ν Α Ρ Τ Η

Β. Λαουτάρης

Παντ. Σκάγιαννης

Ε Ν Λ Α Υ Ρ Ε Ι Ω

Ἰωάν. Αἰσωπίδης 3

Ε Ν Κ Ε Α

Ἀσπασία Ἀγγελοπούλου

Ἰω. Ἀντωνιάδης

Ε Ν Λ Α Μ Ι Α

Ἀντ. Αἰσωπίδης

Ε Ν Δ Ρ Υ Ο Π Ι Δ Ι

Ἑμμ. Μελᾶς Οἰκονόμος

2 Γ. Δαλαβίνιας

Ν. Ι. Παπαμακάριος

Ε Ν Κ Ι Ε Β Ω

Μελέτιος Βαγιανέλλης ἀρχι-
μανδρίτης 5

Περσεφὼν Ὁρ. Σοκολόφσκη 10

Λεονάρδος Κονδύλης 10

Ε Ν Β Α Ρ Ν Η

Βαπτιστῆς Βάλληνδας 5

Ἐλπινίκη Βάλληνδα 5

Ε Ν Κ Α Ἱ Ρ Ω

Ἰπποκράτης Ἰατρουδάκης 5

Ἐλένη Ἰατρουδάκη 2

ΕΝ ΤΑΪΓΑΝΙΩ

Ἰωάν. Χ. Βλαστάρης
Κωνστ. Χ. Βλαστάρης
Δῆμος Κωστάλας
Γ. Μετετανίδης
Ἰωάν. Καραβίας
Χρ. Χ. Ἀνδρέου
Παντ. Ξηντάρης
Δημ. Βερέβης
Δ. Μακρογιάννης
Casmire Qobert

ΕΝ ΓΙΟΥΡΓΕΒΩ

Κ. Γ. Βερέβης
Μαρία Κ. Βερέβη
Ἡλίας Γ. Βερέβης
Ν. Γ. Βερέβης
Ἰωάν. Γ. Βερέβης
Ν. Χ. Κομνιανού
Φουρτουνᾶτος Γάσπαρις
Ἀναστ. Μελισσᾶς
Γ. Α. Λιβισιανῆς
Ἐμμ. Χ. Πηγάκης
Κυρ. Χ. Πηγάκης
Ἀγαπητὸς Κ. Ἀποΐφης
Σταῦρος Α. Πίτσικας
Κωνστ. Βαλιᾶνος
Χρ. Ν. Παρθένος
Βασ. Κουσιάδας
Μιχ. Γ. Φερμάνης

ΕΝ ΚΕΡΤΖΙΩ

Ἀχιλλεὺς Α. Κούμας
Βασίλ. Α. Κούμας
Δημ. Γ. Κούμας
Ἰωάν. Γ. Κούμας
Ἐμμ. Γ. Κούμας
Γ. Σ. Κούμας

ΕΝ ΜΑΣΣΑΛΙΑ

Δημ. Α. Ἀρεάλης

ΕΝ ΣΥΡΩ

Ὁ πανιερώτατος ἐπίσκο-
πος τῶν ἐν Σύρῳ Καθο-
λικῶν Θεόδ. Α. Πολίτης 2

Στυλ. Βάλληνδας
Ν. Σ. Βάλληνδας
Φρ. Βάλληνδας
Κ. Σ. Βάλληνδας
Γ. Σ. Βάλληνδας
Κ. Ν. Βάλληνδας
Εἰρήνη Σ. Βάλληνδα
Μαρία Σ. Βάλληνδα
Φοινικῶ Σ. Βάλληνδα

ΕΝ ΚΥΘΝΩ

Ματθαῖος Μαυροπούλης
Ν. Βάστας
Ἰωάν. Κωνσταντινίδης
Ἄντ. Γ. Κούμας
Κ. Σ. Βάλληνδας ἱερεὺς
Γ. Ἀγιουτάντες 3
Ματθ. Μαυροπούλης 1
Δ. Οἰκονομίδης ἱερεὺς
Ν. Ζουμῆς εἰρηνοδίκης
Ἀπ. Σῶζος ἀστυνόμος
Μ. Ἀγιουτάντες
Ἰω. Φαβατᾶς διδάσκαλος
Κ. Σ. Βάλληνδας ἱερεὺς 2
Μαρδίτσα Κ. Βάλληνδα
Μαρία Λαουτάρη ἡ Πουλίδου 1
Ν. Βάστας 3
Σπ. Λεβαντῆς (Ἀλεξάνδρεια) 1
Ν. Κοζαδῖνος
Ὁρέστης Γούναρις ἱερεὺς
Κ. Ζολώτας
Π. Κούμας
Ι. Α. Νικητόπουλος
Γ. Μαζαράκης
Φ. Δελλαγραμμάτης
Γ. Φιλιππίδης
4 Ν. Πίγκας

Δ. Μαύτας τελών.
 Ἑλένη Καστρησιᾶδου
 Ἑλισάβετ Δ. Ἀντίπα
 Μαριγώ Κ. Βάλληνδα
 Μαριγώ Κ. Βάστα

ΕΝ ΣΜΥΡΝῃ

Ἀντ. Α. Ἀρεᾶλης
 Μαρία Α. Ἀρεᾶλη
 Φωκίων Βουτσινᾶς
 Παῦλος Γιοβανῶφ

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΣᾶ

Ἰωάν. Ν. Βάλληνδας
 Ἀλέξ. Ἰωάν. Βάλληνδας

Μαριάνθη Ἰωάν. Βάλληνδα
 Ἑλένη Ἰωάν. Βάλληνδα
 Σωκρ. Φραγκόπουλος
 Μηνᾶς Κουβαρᾶς
 Ἀλέξ. Ἀλεξανδρίδης
 Παν. Γεωργιάδης
 Δ. Κεκαχὸς
 4 Λ. Α. Λασκαρίδης
 2 Μ. Α. Γκιών
 2 Δ. Κ. Φραγκόπουλος
 2 Γ. Ἰ. Κούζας
 Θεοχ. Καράτσαλης
 2 Δ. Γρόκας
 Βιολάτης

Ζητοῦμεν συγγνώμην παρὰ τῶν κ.κ. συνδρομητῶν ὅσων τὰ ὀνόματα μετὰ
 τὴν ἐκτύπωσιν πταλέντα δὲν κατεχωρίσθησαν.

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ ΕΚΔΟΘΕΝΤΑ

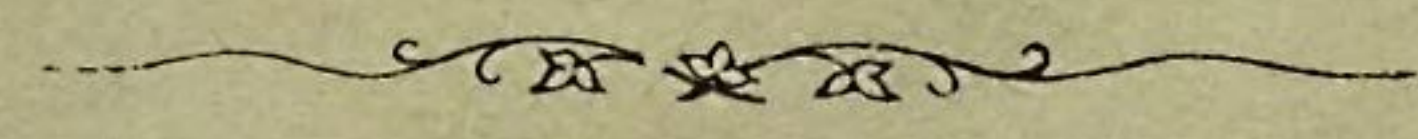
- 1 **Κυθνιακά** ἤτοι χωρογραφία κλπ... .. δραχ. 3 —
 - 2 **Κυθνιακά μελετήματα** ἤτοι κυθνιακὸν γλωσσάριον καὶ μελέτη περὶ αὐτοῦ, Ζογυριά Σπετσῶν, Γαητανόφρυς ὅχι ἀητανόφρυς... .. δραχ. 1,70
 - 3 **Οἱ Κοζαδῆνοι** χωροδεσπότηαι Κύθνου, Σίφνου κλπ., ἱστορικὴ πραγματεία δημοσιευθεῖσα διὰ τοῦ ὑπὲρ τοῦ Γυμνασίου Σύρου Ἡμερολογίου... ..
-

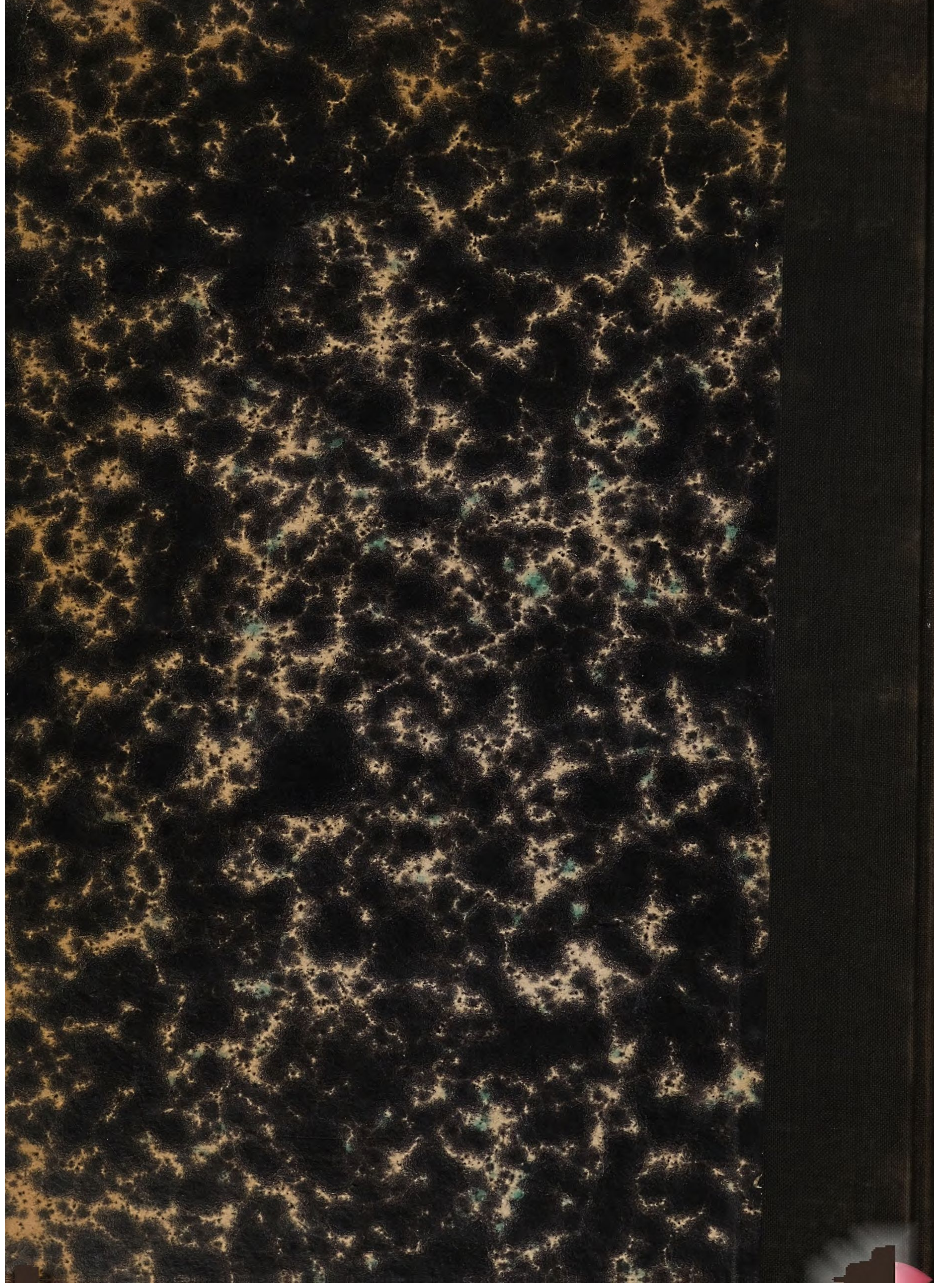
Ἱστορία τῆς νήσου Κύθνου

Τιμωμένη διὰ μὲν τοὺς ἐν Ἑλλάδι συνδρομητάς δραχ. 3 —

Διὰ δὲ τοὺς ἐκτὸς τοῦ κράτους φράγκα χρυσᾶ... .. 3 —

Εὐρίσκεται ἐν τῷ βιβλιοπωλείῳ τοῦ κ. Σπ. Κουσουλίνου ἐν Ἀθήναις,
τὰ δὲ λοιπὰ παρὰ τῷ συγγραφεῖ διαμένοντι ἐν Πειραιεῖ.

Ballendas, Antonius N.

[Nichtlateinische Schriftzeichen]

Athen 1896

H.gr. 57

urn:nbn:de:bvb:12-bsb11809797-2